

శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణము

అరణ్యకాండ

అవధూత దత్తపీఠము
మైసూరు

శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణము
అరణ్యకాండ

ప్రథమ ముద్రణ: 2016, దుర్ముఖినామ ఉగాది

ప్రతులు : 500

వెల : 100

ముఖచిత్రం : శ్రీ గంగాధర్ సోమ్

డి.టి.పి. : శ్రీచంద్రశేఖరావధాని, శ్రీసుబ్బు, శ్రీరామ్జీ

ముద్రణ : మా ప్రింట్స్, బెంగళూరు

ప్రచురణ: రాగరాగిణీ ప్రెస్
అవధూత దత్త పీఠం
దత్త నగర్, ఊటీ రోడ్డు
మైసూరు - 570 025

Ph : 0821-2486486

Fax : 0821-2487487

Internet: www.dattapeetham.com

ఆర్థిక సేవ

విజయవాడ

శ్రీజయలక్ష్మీ మాతృమండలి

తల్లలందరూ ఈ అరణ్యకాండ పుస్తక ముద్రణకు

సేవ చేసుకొని తరించినందుకు

వారిపై, వారి కుటుంబంవారిపైన శ్రీసీతారామచంద్రస్వామి,

శ్రీగురుదేవుల కృప ఎల్లప్పుడూ పర్వించుగాక!

అవధూత దత్తపీఠాధిపతి జగద్గురు పరమపూజ్య
శ్రీశ్రీశ్రీ గణపతి సచ్చిదానంద స్వామీజీ
 కరకమల సంజాతులు, దత్తపీఠ ఉత్తరాధిపతి
 పరమహంస పరివ్రాజకాచార్యవర్య
శ్రీ శ్రీదత్త విజయానందతీర్థ స్వామీజీ వారి
బాలకాండ
ముందుమాట

శ్రీహనుమల్లక్ష్యణ భరతశత్రుఘ్న సీతాసమేత శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణే
 నమోనమః

శ్రీగణపతి సచ్చిదానంద సద్గురుభ్యో నమో నమః

“వేదశాస్త్రాలు, పురాణేతిహాసాలు, కాళిదాసులాంటి కవులూ లేనట్టే భారతం భారతమే కాదు” అన్నాడొక మహాకవి. ఈ సత్యం తెలిసిన పరమాత్మ స్వరూపులైన మా సద్గురుదేవులు శ్రీగణపతి సచ్చిదానంద స్వామీజీవారు శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణంలోని మొదటి సర్గను రాగమాలికలో గానం చేసి, “శతశ్లోకీ రామాయణము” అనే పేరు మీద సంక్షేప రామాయణాన్ని కొన్ని కోట్ల సార్లు పారాయణ చెయ్యించి, ప్రపంచం నలుమూలలా వ్యాప్తి చేశారు.

ఆ మహాత్కార్యంతో ప్రచోదితులమైన మాకు సంపూర్ణ శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణాన్ని, తాత్పర్యముతో సహా ధ్వని ముద్రణ చెయ్యాలనే సంకల్పాన్ని శ్రీసీతారామచంద్రుడే సద్గురురూపంలో స్వయంగా కలిగించాడు.

శ్రీరామానుగ్రహానికి సద్గురుకృపతోడై ఆ మహాయాగంలో మొదటి ఆహుతా అన్నట్టు, 77 సర్గల, ఇరవై రెండువందల యాభైఆరు శ్లోకాలు గల బాలకాండ భక్తుల చేతికందుతోంది. ఇది శ్రీరామకృప! శ్రీరామభక్తులందరూ దోషరహితంగా సంపూర్ణ శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణాన్ని జన్మలో ఒక్కసారి అయినా శ్రవణం చేస్తూ పారాయణ చెయ్యాలనేదే మా కోరిక!

ఎంతో సమయాన్ని వెచ్చించి, అంతులేని శ్రమకులోనై శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణ ధ్వనిముద్రణ గల సి.డిలను అందిస్తున్నాము. దానితో పాటు పారాయణ చెయ్యటానికి అనుకూలంగా ఉండేందుకోసం, బాలకాండలోని

మూలశ్లోకాలను పుస్తకంగా రూపొందించి, మీ చేతికి అందిస్తున్నాము. అందరి ఇళ్లల్లోనూ, అన్ని దేవాలయాలలోనూ, ఈ సి.డిలను వింటూ, పుస్తకాన్ని అనుసరిస్తూ ప్రతినిత్యమూ కనీసం, ఒక్క సర్గ అయినా పారాయణ చేస్తూ ఉండాలనేదే మా కోరిక!

మన భారతీయ సనాతన సంప్రదాయంయొక్క విలువలను తెలిపే, రామాయణం యొక్క గొప్పతనాన్ని, భావితరాల పిల్లలకు తెలిపి అందించండి. పిల్లలు, యువకులు, యువతులు, మంచి మార్గంలో నడిచినప్పుడే మంచి సమాజం ఏర్పడుతుంది. మంచి సమాజాన్ని నిర్మించే విషయంలో రామాయణం కన్నా గొప్ప గ్రంథం మరొకటి లేదని ఘంటాఘోషంగా చెప్పవచ్చు. శ్రీమద్రామాయణము కుటుంబ విలువలను తెలుపుతూ, కుటుంబంలోని పరస్పర కలహాలను నివారిస్తుంది. మాతా పితృభక్తిని పెంపొందిస్తుంది. గురువుపై అచంచలమైన భక్తిని కలిగిస్తుంది. అన్నదమ్ములను, అక్కాచెల్లెళ్లలో ఉండవలసిన పరస్పర ప్రేమను గురించి తెలుపుతుంది. భార్యాభర్తలలో అనురాగాన్ని అంకురింప చేసి, అది మహావృక్షమై ఫలాలను ఇచ్చేలాగా చేస్తుంది. భయభీతులలో ధైర్యాన్ని నింపుతుంది. విజయాన్ని ఇస్తుంది. ధర్మార్థ కామాలకు మూలభూతమైన శ్రీమద్రామాయణము ఇహంలో సమస్త కోర్కెలను తీర్చి మోక్షాన్ని కూడా ప్రసాదిస్తుంది.

అంతటి రామాయణాన్ని వినాలని, చదవాలని, అర్థం చేసుకోవాలని, అందు చెప్పిన విషయాలను ఆచరించాలని కోరిక కలవారికి కార్యసిద్ధి ఆంజనేయస్వామియొక్క అనుగ్రహం ఎప్పటికీ ఉండనే ఉంటుంది.

శ్రీసీతారాముడిని కీర్తిస్తే ఆయన భక్తుడైన హనుమంతుడు సంతోషిస్తాడు. ఆయన సంతోషిస్తే సమస్తమూ సిద్ధిస్తుంది. సద్భక్తులారా! ప్రతినిత్యమూ శ్రీరాముడిని స్మరించండి. భగవన్నామ స్మరణ చెయ్యండి. శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణాన్ని వినండి. పారాయణ చెయ్యండి. సద్గురుదేవులైన శ్రీగణపతి సచ్చిదానందస్వామీజీవారి అనుగ్రహానికి పాత్రులుకండి. శ్రీరామ కృపను పొందండి. జయగురుదత్త

శ్రీసీతారామాభ్యాం నమః

ఇతి

శ్రీదత్తనారాయణ స్మరణమ్

శ్రీదత్త విజయానందతీర్థస్వామీజీ

అవధూత దత్తపీఠాధిపతి జగద్గురు పరమపూజ్య

శ్రీశ్రీశ్రీ గణపతి సచ్చిదానంద స్వామీజీ

కరకమల సంజాతులు, దత్తపీఠ ఉత్తరాధిపతి

పరమహంస పరివ్రాజకాచార్యవర్య

శ్రీ శ్రీదత్త విజయానందతీర్థ స్వామీజీ వారి

అయోధ్యాకాండ

ముందుమాట

శ్రీహనుమల్లక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్న సీతాసమేత

శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమో నమః

శ్రీగణపతి సచ్చిదానంద సద్గురుభ్యో నమో నమః

ప్రియభక్తులారా!

సద్గురుదేవులు, పూజ్యశ్రీగణపతి సచ్చిదానంద స్వామీజీవారి శతశ్లోకీరామాయణంతో ప్రేరేపితులమై, ప్రారంభించిన సంపూర్ణ శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణ ధ్వని ముద్రణమనే మహాయజ్ఞంలో 'బాలకాండ' సమాప్తమై, ఇప్పుడు 'అయోధ్యాకాండ' అనే రెండవ పుష్పము, శ్రీసీతారామచంద్ర స్వామివారి పాదారవిందాలకు సమర్పించబడుతోంది.

అయోధ్యాకాండ శ్రీమద్రామాయణానికి ఆత్మ వంటిది. ఈ కాండలో శ్రీమద్రామాయణం ఊహకందని మలుపు తిరిగింది. ఆ మలుపే కథను ముందుకు నడిపింది. రావణవధకు ప్రధాన కారణమైనది.

శ్రీరాముడికి భక్తవత్సలుడనే బిరుదును సార్థకం చేసింది. ఇంత గొప్పదైన అయోధ్యాకాండను తాత్పర్యంతో సహా, శ్రవణం చెయ్యబోతున్న మనం, బాలకాండలోని ప్రధానమైన ఘట్టాలలో గల రహస్యాలను, సింహావలోకనం చేసి, తెలుసుకొనే ప్రయత్నం చేద్దాము.

బాలకాండ 'తపస్వీధాయ నిరతం' అని 'త'కారంతో ప్రారంభమై, ప్రతి వెయ్యి శ్లోకాలకు గాయత్రీమహామంత్రంలోని ఒక్కొక్క అక్షరాన్ని గుర్తు చేస్తూ ఉండటంతో, పండితులైన పెద్దలు శ్రీమద్రామాయణాన్ని 'గాయత్రీమంత్రంతో' సమానమైనదానిగా పోల్చారు. శ్రీమద్రామాయణంలో ఇరవైనాలుగువేల శ్లోకాలు

ఉండటము, ఇరవైనాలుగు అనే సంఖ్య, గాయత్రీమంత్రంలోని అక్షరాల సంఖ్య కావటము, అనేది 'శ్రీమద్రామాయణం గాయత్రీమంత్ర సమానమే!' అనే విషయాన్ని మరింత బలపరుస్తోంది.

ప్రతిసాధకుడికీ 'తపస్వీధ్యాయాలు' అత్యంత ప్రధానమైనవి అని తెలిపేందుకే వాల్మీకి మహర్షి బాలకాండను 'తపస్వీధ్యాయ' పదాలతో ప్రారంభించారు.

శ్రీరాముడి గుణాలను తెలుపుతూ, వాటిని అందరూ అలవర్చుకోవాలి అని చెప్పటం కోసమే రామగుణవర్ణన చెయ్యబడింది. అహింస, దయ, కరుణ, అనురాగము అనే గుణాలు, మనిషిని మహర్షిని చేస్తాయని వాల్మీకి చరిత్ర తెలిపింది. ఒక సామాన్యమైన పక్షికై విలపించిన వాల్మీకి మహర్షి నోటి నుండి సీతారామ చరిత్ర గంగాప్రవాహంలాగా పొంగి ప్రవహించింది.

శిష్యలక్షణాలను, రామచరితను గానము మరియు శ్రవణం చేసే విధానాన్ని కుశలవుల చరిత్ర తెలిపింది. 'రామాయణ శ్రవణంతో తనకు కూడా మనశ్శాంతి కలుగుతోందని' శ్రీరాముడే చెప్పటంతో, రామాయణం యొక్క గొప్పదనాన్ని బాలకాండ తెల్పింది.

ఇక కుశలవుల రామాయణగానం అయోధ్యావర్ణనతో ప్రారంభమైనది. అయోధ్య అంటే యుద్ధం చేసి గెలవలేనిది అని అర్థం. భగవంతుడిని భక్తితో మాత్రమే చేరుకోగలమనే సూక్ష్మాన్ని అయోధ్యావర్ణన తెల్పింది. ప్రజల పట్ల రాజు ఎంత ప్రేమగా నడుచుకోవాలో, రాజుగారి విషయంలో ప్రజలు ఎంతటి విశ్వాసపాత్రులై ఉండాలో ఆ విషయాన్ని దశరథ వర్ణన చెప్పింది. దశరథుడు యజ్ఞానికై సంకల్పించటమనే ఘట్టం, కోర్కెలు తీరకపోతే క్రుంగిపోరాదని, భగవంతుడిని ప్రార్థించి, సత్కర్మలు చేసి, ప్రయత్నము, ప్రార్థన అనే రెండు చక్రాలకు, జీవితమనే బండిని కట్టి, ముందుకు నడపాలని తెల్పింది. దశరథుడు సత్కర్మలు చేసి, దానధర్మాలు చేసి, శ్రీరాముడినే పుత్రుడిగా పొంది ధన్యుడయ్యాడు.

అన్నదానము మొదలైన దానాల మహిమ, దశరథుడి యజ్ఞఘట్టంలో తెలుపబడింది. శ్రీరామాదుల జననాన్ని వర్ణించిన పద్దెనిమిదవ సర్గలోనే సద్గురువైన విశ్వామిత్రుడిని ప్రవేశపెట్టి, జీవుడికి సద్గురువు చాలా అవసరమని వాల్మీకి

మహర్షి చెప్పకనే చెప్పారు.

‘మనిషిగా అవతరించినవాడు భగవంతుడే అయినా కూడా తల్లిదండ్రులను, సద్గురువులను సేవించవలసినదే!’ అని బాలరాముడి చరిత్ర తెలిపింది.

‘గురువు చెప్పింది ఏదైనా సరే, దానిని పాటించితీరవలసిందే!’ అని తాటకా వధ శాసించింది. అహల్యాశాపవిమోచనం చేసిన శ్రీరాముడు, పరుగునబోయి అహల్యామాత పాదాలను తాకి, నమస్కరించాడు. దానితో ‘భార్య తప్పు, ఇతర స్త్రీలందరూ తల్లివంటి వారే!’ అని శ్రీరాముడు తెలిపినట్టైంది.

ఇక విశ్వామిత్ర మహర్షి యొక్క చరిత్ర జాతి ప్రధానం కాదని, దృఢసంకల్పమే ప్రధానమని, అది ఉన్నట్టే, ఎవరైనా, దేనినైనా సాధించవచ్చని బోధించింది.

సద్గురువైన విశ్వామిత్రమహర్షి, శిష్యులై తనను ఆశ్రయించిన రామలక్ష్మణులకు మాత్రమే కాక, వారి సోదరులైన భరత శత్రుఘ్నులకు కూడా కళ్యాణం జరిపించారు. సీతారాములను కలిపారు.

సద్గురువును ఆశ్రయిస్తే కళ్యాణమే కాక, ఆత్మకళ్యాణమై, ఆత్మజయం కూడా సిద్ధిస్తుంది.

ఇక బాలకాండలోని చివరి ఘట్టంలో ‘అతి క్రోధమనేది, జాతి ద్వేషమనేది తపశ్శక్తిని క్షీణింప చేస్తుంది’ అని పరశురామఘట్టం సూచించింది.

భార్యాభర్తలలో అనోన్యత, ప్రేమానురాగాలు, ఓర్పు అనేవి చాలా ముఖ్యమైనవని, సీతారాముల దాంపత్య జీవితాన్ని వర్ణించటంతో వాల్మీకి మహర్షి బాలకాండను సమాప్తి చేశారు.

మాతా పితృభక్తి, గురుభక్తి అనేవి బాలకాండలో సంపూర్ణంగా వర్ణించబడ్డాయి. ఇది సూక్ష్మంగా బాలకాండయొక్క సింహావలోకనము.

ఇక శ్రీరామానుగ్రహంతో అయోధ్యాకాండలోకి ప్రవేశిద్దాము.

శ్రీసీతారామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమో నమః

ధర్మస్య జయోస్తు, సత్యస్య విజయోస్తు.

ఇతి

శ్రీదత్తనారాయణ స్మరణమ్

శ్రీదత్త విజయానందతీర్థస్వామీజీ

అవధూత దత్తపీఠాధిపతి జగద్గురు పరమపూజ్య

శ్రీశ్రీశ్రీ గణపతి సచ్చిదానంద స్వామీజీ

కరకమల సంజాతులు, దత్తపీఠ ఉత్తరాధిపతి

పరమహంస పరివ్రాజకాచార్యవర్య

శ్రీశ్రీదత్త విజయానందతీర్థస్వామీజీవారి

అరణ్యకాండ

ముందుమాట

శ్రీహనుమల్లక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్న సీతాసమేత

శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమో నమః

శ్రీగణపతి సచ్చిదానంద సద్గురుభ్యో నమో నమః

ప్రియభక్తులారా!

సద్గురుదేవులు పూజ్యశ్రీగణపతి సచ్చిదానంద స్వామీజీవారి శతశ్లోకీ రామాయణంతో ప్రేరేపితులమై ప్రారంభించిన సంపూర్ణ శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణ ధ్వని ముద్రణమనే మహాయజ్ఞంలో ఇప్పుడు “అరణ్యకాండ” అనే మూడవ పుష్పము, శ్రీసీతారామచంద్ర స్వామివారి పాదారవిందాలకు సమర్పించబడుతోంది.

మాధవుడే మనిషిగా అవతరించిన శ్రీరాముడు, బాలకాండ ద్వారా మనిషి ఎటువంటి గుణగణాలు కలిగి ఉండాలో, గురువుల వద్ద ఎలా నడుచుకోవాలో, అన్నదమ్ములు, అక్కచెల్లెళ్లు, భార్యాభర్తల మధ్య ప్రేమానురాగాలు, ఆప్యాయతలనేవి ఎలా ఉండాలో తెలిపాడు.

అయోధ్యాకాండ ద్వారా కుటుంబ బాధ్యతలను, ఉద్యోగ బాధ్యతలను ఎలా సమర్థవంతంగా నిర్వహించాలో చూపాడు.

ఈ అరణ్యకాండ కార్యసాధనలో ఎదురయ్యే కష్టాలను ఎలా అధిగమించాలో తెలుపుతుంది. ఇందులో శ్రీరాముడు దీనదళితులను, తపస్వులను, సాధుసజ్జనులను కాపాడే రక్షకుడిగా కనిపిస్తాడు. దుష్టవిరాధుడిని

దునుమాడి, దీనులై తనను శరణుకోరిన ఋషుల రక్షిస్తూ, స్వధర్మానికి భంగం కలుగకుండా నడుచుకొనే పరిపూర్ణుడిగా దర్శనమిస్తాడు.

మహాత్ములు, జీవుడిని మంచిమార్గంలో నడిపించి ఉద్ధరించే విధానము- ఇందులో ఋషుల నడవడిక ద్వారా మనకు తెలుస్తుంది.

మహాబుద్ధిమంతుడైన శ్రీరాముడికి, తనకు రాబోయే కష్టాలను గురించి ముందుగానే తెలుసు. దీనజనోద్ధరణ, దుష్టశిక్షణ అనే అవతారకార్యం నెరవేరేందుకై ఆయన, తెలిసి తెలిసీ, సీతావియోగమనే అతి పెద్ద కష్టాన్ని నెత్తిమీదకు తెచ్చుకొన్నాడు.

మనిషి ధైర్యవంతుడై జీవన ప్రయాణంలో వెనుకంజ వెయ్యకుండా, ముందడుగు వేసి, కష్టాలను అధిగమించే క్రమాన్ని ఈ అరణ్యకాండలో శ్రీరాముడు మనకు చూపాడు. తనను అనుసరిస్తూ వస్తున్న సీతాదేవికి కష్టాల గురించి చెప్పి నచ్చచెప్పాడు. ధర్మకార్యానికై సర్వస్వ త్యాగానికి కూడా సిద్ధంగా ఉండాలని బోధించాడు.

అడవిలోని అష్టకష్టాల గురించి తెలిసిన పుడమిపట్టి సీతామాత, భర్త కష్టాలలో భార్య కూడా పాలుపంచుకొంటేనే కుటుంబం సవ్యంగా సాగిపోతుందని తెలిసిన ధీరవనిత. కనుకనే భర్త వెనుకే నడిచి కష్టాలలో పాలుపంచుకొని ఉత్తమస్త్రీ రత్నమైనది ఆ భూమిపుత్రి!

అలాగే ఈ కాండలో ప్రధానమైన మరొక ఉత్తమ పాత్ర లక్ష్మణస్వామిది. ఆయన అడుగడుగునా శ్రీరాముడిని రక్షిస్తూ, భ్రాతృభక్తి కలవాడిగాను, మేలు కోరే మంచి స్నేహితుడి గాను దర్శనమిస్తాడు. మారీచుడే మాయామృగము అన్న సత్యాన్ని స్పష్టంగా గ్రహించిన మహాయోగి లక్ష్మణస్వామి. ఆయన పరిస్థితులను గమనించి, పక్షుల ధ్వనులను, మృగాల సంచారాన్ని బట్టి రాబోయే ప్రమాదాలను పసిగట్టి అవత్యమయాలలో ఆదుకొంటూ స్నేహధర్మాలను చాటి చెప్పాడు.

ఋష్యాశ్రమాలకు వెళ్లి ఋషులను సందర్శించిన శ్రీరాముడు ‘గొప్పవారు ఎక్కడ ఉన్నా తెలుసుకొని వెళ్లి దర్శించితీరాలి’ అని ఈ అరణ్యకాండలో తన చర్య ద్వారా మనకు బోధించాడు.

‘మనిషి తోటి మనిషినే కాక పశుపక్ష్యాదులను కూడా ఆదరించాలి. ఆదుకోవాలి. అప్పుడే ఆపత్సమయాలలో తోడనేది ఉంటుంది. కష్టాలను కడతేర్చే ఉపాయమూ తెలుస్తుంది’ అని మనకు జటాయువు, శ్రీరాముల స్నేహం ద్వారా తెలుస్తుంది.

ఈ కాండలో శూర్పణఖ ముఖ్య పాత్రను పోషించింది. ఆ రాక్షసి వల్ల రామాయణం ఒక గొప్ప మలుపు తిరిగింది. రాక్షసులు, రాక్షస ప్రవృత్తి కలవారు తమ ప్రయోజనానికై ఇతరులను సర్వనాశనం చేస్తారు - అని శూర్పణఖ పాత్ర ద్వారా మనం గ్రహించ గలుగుతాము. శూర్పణఖ వల్ల సమస్త రాక్షసులు సర్వనాశనమయ్యారు.

ఐశ్వర్యము, బంధువులు, బలగమూ ఉన్నా సత్యధర్మాల ముందు అవి నిలువ లేవని శూర్పణఖ జీవితము సూచిస్తుంది.

‘ఎదుటి వాడి బలసామర్థ్యాలు తెలిసి కూడా అహంకరిస్తే వినాశనం తప్పదు’ అని ఖరదూషణాదుల సంహార ఘట్టం తెలుపుతుంది.

బాలకాండలో కనిపించిన మారీచుడు మళ్ళీ ఈ అరణ్యకాండలో దర్శనమిస్తాడు. వాడి ద్వారా రామబాణ, రామనామాల యొక్క ప్రభావాన్ని ఆదికవి చక్కగా తెలిపారు.

రామబాణంతో కొట్టబడి రామనామాన్నే జపిస్తూ ఉన్న మారీచుడితో ‘రాముడే ధర్మము, ధర్మమే రాముడు’ అని పలికించారు ఆదికవి. మారీచుడు రావణాసురుడికి ఎంతో హితబోధ చేశాడు. కానీ అప్పటికే చాలా ఆలస్యమైపోయింది. ‘దుర్మార్గుల సహవాసం చెయ్యటంవల్ల నాశనం తప్పదని’ మారీచ పాత్ర తెలిపింది.

రామ అనురక్తికి, లక్ష్మణభక్తికి, సీతాప్రీతికి ఈ అరణ్యకాండ ఆలవాలము. 'కోరకూడని కోరిక ఎంతటి వారికైనా కష్టాలను కలిగిస్తుంది' - అని మాయామృగ ఘట్టం స్పష్టం చేసింది.

'రావణుని చేతిలో జటాయు మరణం' అనే ఘట్టము ప్రభుభక్తిని, సేవాధర్మాన్ని తెలుపుతుంది. 'జాతి తారతమ్యం లేని భగవంతుడికి తన భక్తుల పట్ల గొప్పప్రేమ ఉంటుంది' ఆ కారణం చేత రాముడే స్వయంగా పక్షి అయిన జటాయువుకు అంత్య సంస్కారాలు చేశాడు.

ఇక సీతారాముల మధ్యగల అనుబంధము, వారిరువురి ప్రేమానురాగాలు అనేవి ఏ కవికీ అంతు చిక్కని విషయాలు. వాల్మీకి మహర్షి గొప్ప తపస్వి కనుక, తన తపశ్శక్తితో సీతారాముల ప్రేమానురాగాలను, ఒకరిని విడిచి ఒకరు ఉండలేని స్థితిని ఈ అరణ్యకాండలో ఎంతో చక్కగా వర్ణించారు.

కష్టాల కడలిలో బాధపడుతున్నవాడికి, దీక్ష, పట్టుదల, ప్రయత్నం ఉంటే ఖచ్చితంగా దారి దొరుకుతుందని కబంధ శాపవిమోచన ఘట్టం ద్వారా మనకు తెలుస్తుంది.

ఈ కాండ చివర్లో మరో అత్యంత ముఖ్యమైన పాత్రగా శబరీమాత కనిపిస్తుంది. ఎంత వృధాప్యం వచ్చినా, గురువుల మాటను ఉల్లంఘించరాదని, ధర్మాచరణము చెయ్యటం వల్లనే ముక్తి లభిస్తుందని నిరూపించిన తల్లి ఆ శబరీమాత!

'ధర్మాత్ములను ఆదరించాలి, అగౌరవపరచరాదు. వారి అనుగ్రహం వల్లనే కార్యము సిద్ధిస్తుంది' అని శ్రీరామలక్ష్మణులు శబరీమాతను దర్శించటంతో తెలిపారు.

జీవితంలో ఎప్పుడో ఒకప్పుడు ప్రతి మనిషికి ఇలా అరణ్యకాండ సందర్భము ఎదురవుతూ ఉంటుంది. శ్రీరాముడు కష్టాలను కొని తెచ్చుకొని,

సమస్యల వలయం నుండి, కష్టాల సుడిగుండం నుండి మనిషి బయటపడే మార్గాన్ని ఈ అరణ్యకాండలో చూపించాడు.

పరోపకారము, సాధు సందర్శనము, ఇంద్రియనిగ్రహము, సోదరప్రేమ, భార్యాభర్తల మధ్య అనురాగము, పశుపక్ష్యాది జంతువులయందు ప్రీతి, ధర్మాచరణమునందు ఆసక్తి, అధర్మాన్ని అణిచివెయ్యటంలో ఉండవలసిన బలపరాక్రమాలు, సామర్థ్యము, మిత్రలాభంలో గల ప్రయోజనము, గురుభక్తి ఫలము అనేవి ఈ అరణ్యకాండలో బాగా వర్ణించబడ్డాయి.

ఇక శ్రీరామానుగ్రహంతో అరణ్యకాండలోకి ప్రవేశించి, జీవన సాఫల్యానికి కావలసిన ఉపాయాలను తెలుసుకొందాము. శ్రీసీతారాముల అనుగ్రహానికి పాత్రుల మవుదాము.

శ్రీసీతారామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమో నమః

ధర్మస్య జయోస్తు! సత్యస్య విజయోస్తు!!

అరణ్య కాండ
విషయసూచిక

సర్గలు	పుటలు
1. మహర్షిసంగః	26
2. విరాధ సంరోధః	29
3. విరాధ ప్రహారః	32
4. విరాధ నిఖననమ్	35
5. శరభంగబ్రహ్మలోకప్రస్థానమ్	39
6. రక్షో వధప్రతిజ్ఞానమ్	44
7. సుతీక్షాణశ్రమః	48
8. సుతీక్షాణ్యనుజ్ఞా	51
9. సీతాధర్మా వేదనమ్	53
10. రక్షో వధ సమర్థనమ్	57
11. అగస్త్యాశ్రమః	60
12. అగస్త్య దర్శనమ్	70
13. పంచవతీగమనమ్	75
14. జటాయుస్సంగమః	78
15. పంచవతీపర్ణశాలా	82
16. హేమంత వర్ణనమ్	85
17. శూర్పణఖాభావావిష్కరణమ్	90
18. శూర్పణఖావిరూపణమ్	93
19. ఖర క్రోధః	97
20. చతుర్దశరక్షో వధః	100
21. ఖరసంధుక్షణమ్	103
22. ఖరసన్నాహః	105

23.	ఉత్పాతదర్శనమ్	108
24.	రామఖరబలసన్నికర్షః	112
25.	ఖరసైన్యావమర్షః	116
26.	దూషణాదివధః	120
27.	త్రిశిరోవధః	125
28.	ఖరరామసంప్రహారః	128
29.	ఖరగదాభేదనమ్	132
30.	ఖర సంహారః	135
31.	రావణ ఖరవృత్తిపలంభః	139
32.	శూర్పణఖోద్యమః	145
33.	రావణనిందా	148
34.	సీతాపహరణోపదేశః	151
35.	మారీచాశ్రమ పునర్గమనమ్	154
36.	సహాయైషణా	158
37.	అప్రియపథ్యవచనమ్	161
38.	రామాస్త్రమహిమా	164
39.	సాహాయ్యకానభ్యుపగమః	167
40.	మాయామృగరూప పరిగ్రహ నిర్బంధః	170
41.	రావణనిందా	173
42.	స్వర్ణమృగప్రేక్షణమ్	176
43.	లక్ష్మణశంకాప్రతి సమాధానమ్	180
44.	మారీచవంచనా	185
45.	సీతాపారుష్యమ్	189
46.	రావణభిక్షుసత్కారః	194
47.	రావణాధిక్షేపః	198
48.	రావణవికత్థనమ్	204

49.	సీతాపహరణమ్	208
50.	జటాయురభియోగః	212
51.	జటాయురావణయుద్ధమ్	215
52.	సీతావిక్రోశః	221
53.	రావణభర్తృనమ్	226
54.	లంకాప్రాపణమ్	229
55.	సీతావిలోభనోద్యమః	233
56.	వత్సరావధికరణమ్	237
57.	రామప్రత్యాగమనమ్	241
58.	అనిమిత్త దర్శనమ్	244
59.	లక్ష్మణాగమనవిగర్హణమ్	246
60.	రామోన్మాదః	249
61.	సీతాన్వేషణమ్	253
62.	రాఘవవిలాపః	257
63.	దుఃఖానుచింతనమ్	259
64.	రామక్రోధః	263
65.	క్రోధసంహారప్రార్థనా	271
66.	ఔచిత్యప్రబోధనమ్	273
67.	గృధ్రరాజదర్శనమ్	275
68.	జటాయుస్సంస్కారః	279
69.	కబంధగ్రాహః	283
70.	కబంధ బాహుచ్ఛేదః	291
71.	కబంధశాపాఖ్యానమ్	293
72.	సీతాధిగమోపాయః	296
73.	ఋష్యమూకమార్గకథనమ్	299
74.	శబరీస్వర్గప్రాప్తిః	304
75.	పంపాదర్శనమ్	309

బాలకాండ

రాగం :

తాళం :

పల్లవి: రామరామ జయ రాజారామా
రామరామ జయ సీతారామా

అ.ప: శుద్ధ బ్రహ్మము నీవే రామా
సచ్చిదనందుడవీవే రామా

చరణం :

1. శేషతల్పమున తూగిన రామా
బ్రహ్మాదులు నిను గొల్చిరి రామా
సూర్యవంశమున వెలసిన రామా
దశరథ పుత్రుడవైతివి రామా ...1

2. కౌసల్యాంబకు ముద్దుల రామా
విశ్వామిత్రుని ముల్లెపు రామా
ఘోరతాటకను కూల్చిన రామా
మారీచాదుల చంపిన రామా ...2

3. కౌశికు యాగము బ్రోచిన రామా
కాంతనహల్యను గాచిన రామా
గౌతము పూజలనందిన రామా
మునులు సురల్ నిను గొల్చిరి రామా ...3

4. కడిగె గుహుడు నీ యడుగుల రామా
మిథిల జనులు నిన్ మెచ్చిరి రామా
జనకుని మనసున కెక్కిన రామా
శివుని ధనస్సును విరచిన రామా ...4

5. జనకజ వలపులు దోచిన రామా
పరిణయ వైభవ మందిన రామా
భాగ్యపు గర్వము ద్రుంచిన రామా
ఏలితివింక నయోధ్యను రామా ...5

అయోధ్య కాండ

పల్లవి: రామరామ జయ రాజారామా
రామరామ జయ సీతారామా

అ.ప: శుద్ధ బ్రహ్మము నీవే రామా
సచ్చిదనందుడవీవే రామా

1. నీగుణ విభవ మ-పారము రామా
సీతమ నిన్నెడ వలచెను రామా
పున్నమ శశి నీ వదనము రామా
తండ్రి కొరకు వని కేగిన రామా ...1

2. తన భువి నీకిడె గుహుడో రామా
అతడు కడిగె నీ పాదము రామా
ముని భర-ద్వాజుని మెచ్చిన రామా
చిత్రకూటమున నిల్చిన రామా ...2

3. నీకై దశరథు డేడ్చెను రామా
భరతుడు నిను ప్రా-ర్థించెను రామా
తండ్రికి కర్మలు చేసిన రామా
పాదుక భరతున కిచ్చిన రామా ...3

అరణ్య కాండ

- పల్లవి: రామరామ జయ రాజారామా
రామరామ జయ సీతారామా
- అ.ప: శుద్ధ బ్రహ్మము నీవే రామా
సచ్చిదనందుడవీవే రామా
1. పావనులైరి వనస్థులు రామా
దుష్టవిరాధుని దునిమిన రామా
శరభం-గాదులు గొల్చిరి రామా
కొలిచె జటాయువు నిన్నో రామా ...1
2. పంచవటీతటి నుంటివి రామా
శూర్పణఖను శి-క్షించిన రామా
ఖరదూ-షణులను కూల్చిన రామా
బంగరు జింకను తరిమిన రామా ...2
3. అల మారీచుని గొట్టిన రామా
సీతను కానక వెదకిన రామా
గ్రద్దకు సద్గతినిచ్చిన రామా
శబరి ఫలంబుల తింటివి రామా
క్రూర క-బంధుని కోసిన రామా ...3

కిష్కింధ కాండ

పల్లవి: రామరామ జయ రాజారామా
రామరామ జయ సీతారామా

అ.ప: శుద్ధ బ్రహ్మము నీవే రామా
సచ్చిదనందుడవీవే రామా

చరణం:

1. హనుమంతుడు నిను గొలిచెను రామా
సుగ్రీవుడు శర-ణందెను రామా
గర్విని వాలిని కూల్చిన రామా
కోతిని దూతగ బంపిన రామా
హితుడగు లక్ష్మణు కూడిన రామా

సుందర కాండ

పల్లవి: రామరామ జయ రాజారామా
రామరామ జయ సీతారామా

అ.ప: శుద్ధ బ్రహ్మము నీవే రామా
సచ్చిదనందుడవీవే రామా

చరణం:

1. సతము హనుమ నిను దలచెను రామా
అతని విఘ్నముల బాపిన రామా
సీతకు ప్రాణాధారమ రామా
దశకంతుడు నిను దూరెను రామా
మారుతి నిను కీ-ర్తించెను రామా
కాకిని కాచితివనె సతి రామా
చూడామణి గై-కొంటివి రామా

యుద్ధకాండ

పల్లవి: రామరామ జయ రాజారామా
రామరామ జయ సీతారామా

అ.ప: శుద్ధ బ్రహ్మము నీవే రామా
సచ్చిదనందుడవీవే రామా

చరణం:

1. కపివరుడోదా-రెచ్చెను నిను రామా
రావణు గూల్చుగ వెడలితి రామా
బెదిరిన జలనిధి శరణనె రామా
విభీషణాభయ మిచ్చిన రామా ...1

2. కొండల వంతెన కట్టిన రామా
కుంభకర్ణు దల గోసిన రామా
రాక్షస మర్దన చేసిన రామా
అహిమహి రావణు దోలిన రామా ...2

3. దశముఖ రావణు కూల్చిన రామా
బ్రహ్మాదులు నిను పొగడిరి రామా
దివి గల నీ పిత నిను గనె రామా
సీతను కనుగొని పొంగిన రామా ...3

4. మ్రొక్కె విభీషణ రాజట రామా
పుష్పక-మున నిక సాగితి రామా
నడుమ భరద్వా-జుని గనురామా
భరతుని ప్రాణము నిలిపిన రామా ...4

5. సాకేతమునకు సొమ్మువు రామా
జనులౌ-దల నిను దాల్చిరి రామా
సింహా-సనమున వెలు-గొందిన రామా
రాజ్య పట్టమును పొందిన రామా ...5

6. రాజన్యులు నిను గొల్చిరి రామా
ఉపద విభీషణు డొసగెను రామా
కవుల కనుగ్రహ మిచ్చితి రామా
జీవులందరను సాకెడి రామా
జగతికి నీ వా-ధారము రామా ...6

ఉత్తర కాండ

పల్లవి: రామరామ జయ రాజారామా
రామరామ జయ సీతారామా

అ.ప: శుద్ధ బ్రహ్మము నీవే రామా
సచ్చిదనందుడవీవే రామా

చరణం:

1. వచ్చి మునులు నిను మెచ్చిరి రామా
రావణ గాఢలు వింటివి రామా
సుఖముగ నుంటివి సీతతో రామా
జనులను నీతిగ నడిపితి రామా ...1

2. భార్యను వనముల వదలితి రామా
లవణాసురు కూ-ల్పించితి రామా
శంబుకు-నకు దివి నిచ్చితి రామా
కుశలవ గానము వింటివి రామా ...2

3. అశ్వమేధమును చె-బట్టిన రామా
యముడు దివిని గు-ర్తొనరిచె రామా
పురజనులందిరి ముక్తిని రామా
సురవరు లందరు పొంగిరి రామా ...3
4. తేజమె నీ నిజ రూపము రామా
సంస్కృతి బంధము దెంతువు రామా
ధర్మ స్థాపన చేతువు రామా
ముక్తిని భక్తుల కిత్తువు రామా ...4
5. జీవుల నందరి నేలెడు రామా
భవరోగంబుల బాపుదు రామా
వైకుంఠంబున నుండువు రామా
నిత్యానందమె నీ యిలు రామా ...5
6. భయముల బాపుము దశరథ రామా
జయ మంగళ మిడు సీతా రామా
మంగళ కరుడవు మంగళ రామా
శుభ విభవమ్ముల నిత్తువు రామా ...6
7. సుఖమను వానను కురిసెదు రామా
భక్తుల ప్రేమిం-చెదవో రామా
రఘుపతి రాఘవ రాజా రామా
పతిత పాపన సీతా రామా ...7

శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణమ్

అరణ్య కాండః

ధ్యాన శ్లోకములు

శ్రీహనుమల్లక్ష్మణ సీతాసమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

శుక్లాంబరధరం విష్ణుం శశివర్ణం చతుర్భుజమ్ |
ప్రసన్నవదనం ధ్యాయేత్ సర్వవిఘ్నాప శాంతయే || 1

వాగీశాద్యాస్సమనసః సర్వార్థానాముపక్రమే |
యం నత్వా కృతకృత్యాస్య్యః తం నమామి గజాననమ్ || 2

దోర్భిర్యుక్తా చతుర్భిః స్ఫటికమణిమయీ మక్షమాలాం దధానా
హస్తేనైకేన పద్మం సితమపి చ శుకం పుస్తకం చాపరేణ |
భాసాకుందేందు శంఖస్ఫటిక మణినిభా భాసమానాఽసమానా
సా మే వాగ్దేవతేయం నివసతు వదనే సర్వదా సుప్రసన్నా || 3

కూజంతం రామ రామేతి మధురం మధురాక్షరమ్ |
ఆరుహ్య కవితాశాఖాం వందే వాల్మీకి కోకిలమ్ || 4

వాల్మీకేర్మునిసింహస్య కవితావనచారిణః |
శృణ్వన్ రామకథా నాదం కో న యాతి పరాం గతిమ్ || 5

యఃపిబన్ సతతం రామ చరితామృత సాగరమ్ |
అత్యుత్తమం మునిం వందే ప్రాచేతసమకల్మషమ్ || 6

గోష్పదీకృత వారాశిం మశకీకృత రాక్షసమ్ |
రామాయణ మహామాలారత్నం వందేఽనిలాత్మజమ్ || 7

అంజనానందనం వీరం జానకీ శోకనాశనమ్|
కపిశమక్షహంతారం వందే లంకాభయంకరమ్|| 8

ఉల్లంఘ్య సింధో స్సలిలం సలీలం
యశ్శోకవహ్నిం జనకాత్మజాయాః|
ఆదాయ తేనైవ దదాహ లంకాం
నమామి తం ప్రాంజలిరాంజనేయమ్|| 9

అంజనేయమతిపాటలాననం
కాంచనాద్రి కమనీయ విగ్రహమ్|
పారిజాత తరుమూలవాసినం
భావయామి పవమాననందనమ్|| 10

యత్ర యత్ర రఘునాథ కీర్తనం
తత్ర తత్ర కృతమస్తకాంజలిమ్|
బాష్పవారిపరిపూర్ణ లోచనం
మారుతిం నమత రాక్షసాంతకమ్|| 11

మనోజవం మారుత తుల్యవేగం
జితేంద్రియం బుద్ధిమతాం పరిష్ఠమ్|
వాతాత్మజం వానరయూథముఖ్యం
శ్రీరామదూతం శిరసా నమామి|| 12

యఃకర్ణాంజలి సంపుటైరహరహః సమ్యక్ప్రబత్వాదరాత్
వాల్మీకేర్వదనారవిందగలితం రామాయణాఖ్యం మధు|
జన్మవ్యాధి జరావిపత్తి మరణైరత్యంతసోపద్రవం
సంసారం స విహాయ గచ్ఛతి పుమాన్ విష్ణోఃపదం శాశ్వతమ్|| 13

తదుపగత సమాస సంధియోగం సమమధురోపనతార్థ వాక్యబద్ధమ్ |
రఘువరచరితం మునిప్రణీతం దశశిరసశ్చ పథం నిశామయధ్వమ్ || 14

వాల్మీకిగిరిసంభూతా రామసాగరగామినీ |
పునాతు భువనం పుణ్యా రామాయణ మహానదీ || 15

శ్లోకసార సమాక్షిర్ణం సర్గకల్లోల సంకులమ్ |
కాండగ్రాహమహమీనం పందే రామాయణార్ణవమ్ || 16

వేదవేద్యే పరే పుంసి జాతే దశరథాత్మజే |
వేదః ప్రాచేతసాదాసీత్ సాక్షాద్రామాయణాత్మనా || 17

వైదేహీ సహితం సురద్రుమతలే హైమే మహామండపే
మధ్యే పుష్పక మాసనే మణిమయే వీరాసనే సుస్థితమ్ |
అగ్రే వాచయతి ప్రభంజనసుతే తత్త్వం మునిభ్యః పరం
వ్యాఖ్యాంతం భరతాదిభిః పరివృతం రామం భజే శ్యామలమ్ || 18

నమోఽస్తు రామాయ సలక్ష్మణాయ
దేవ్యై చ తస్యై జనకాత్మజాయై |
నమోఽస్తు రుద్రేంద్ర యమానిలేభ్యో
నమోఽస్తు చంద్రార్క మరుద్గణేభ్యః || 19

ఓం శ్రీసీతారామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణే అరణ్యకాండే

1. ప్రథమస్సర్గః

మహర్షి సంగః

- ప్రవిశ్య తు మహారణ్యం దండకారణ్యమాత్మవాన్ |
దదర్శ రామో దుర్ధర్షః తాపసాశ్రమ మండలమ్ || 1
- కుశచీరపరిక్షిప్తం బ్రాహ్మ్య లక్ష్మ్యసమావృతమ్ |
యథా ప్రదీప్తం దుర్దర్శం గగనే సూర్యమండలమ్ || 2
- శరణ్యం సర్వభూతానాం సుసమ్మష్టాజరం సదా |
మృగైర్బహుభిరాకీర్ణం పక్షిసంఘై స్సమావృతమ్ || 3
- పూజితం చోపసృతం చ నిత్యమప్సరసాం గణైః |
విశాలైర్గిశరణైః స్రుగ్భాం ధైరజినైః కుశైః || 4
- సమిద్భిస్తోయకలశైః ఫలమూలైశ్చ శోభితమ్ |
ఆరణ్యైశ్చ మహావృక్షైః పుణ్యైః సాన్వీదుఫలైర్యుతమ్ || 5
- బలిహోమార్చితం పుణ్యం బ్రహ్మఘోషనినాదితమ్ |
పుష్పైర్వనైః పరిక్షిప్తం పద్మిన్యా చ స పద్మయా || 6
- ఫలమూలాశనైర్దాంతైః చీరకృష్ణాజినాంబరైః |
సూర్యవైశ్వానరాభైశ్చ పురాణైర్మునిభిర్వృతమ్ || 7
- పుణ్యైశ్చ నియతాహరైః శోభితం పరమర్షిభిః |
తద్బ్రహ్మభవనప్రఖ్యం బ్రహ్మఘోషనినాదితమ్ || 8

- బ్రహ్మవిద్భిర్మహాభాగైః బ్రాహ్మణైరుపశోభితమ్ |
తద్దృష్ట్వా రాఘవ శ్శ్రీమాన్ తాపసాశ్రమమండలమ్ || 9
- అభ్యగచ్ఛన్మహాతేజాః విజ్యం కృత్వా మహాధనుః |
దివ్యజ్ఞానోపపన్నాస్తే రామం దృష్ట్వా మహర్షయః || 10
- అభ్యగచ్ఛన్స్తథా ప్రీతాః వైదేహీం చ యశస్వినీమ్ |
తే తం సోమమివోద్యంతం దృష్ట్వా వై ధర్మచారిణః || 11
- లక్ష్మణం చైవ దృష్ట్వా తు వైదేహీం చ యశస్వినీమ్ |
మంగలాని ప్రయుంజానాః ప్రత్యగృహ్లాన్ దృఢప్రతాః || 12
- రూపసంహసనం లక్ష్మీం సౌకుమార్యం సువేషతామ్ |
దదృశుర్విస్మితాకారాః రామస్య వనవాసినః || 13
- వైదేహీం లక్ష్మణం రామం నేత్రైరనిమిషైరివ |
ఆశ్చర్యభూతాన్ దదృశుః సర్వే తే వనచారిణః || 14
- అత్రైనం హి మహాభాగాః సర్వభూతహితే రతమ్ |
అతిథిం పర్ణశాలాయాం రాఘవం సన్న్యవేశయన్ || 15
- తతో రామస్య సత్కృత్య విధినా పావకోపమాః |
ఆజహ్రుస్తు మహాభాగాః సలిలం ధర్మచారిణః || 16
- మూలం పుష్పం ఫలం వన్యం ఆశ్రమం చ మహాత్మనః |
నివేదయిత్వా ధర్మజ్ఞాః తతః ప్రాంజలయోఽబ్రువన్ || 17
- ధర్మపాలో జనస్యాస్య శరణ్యస్త్యం మహాయశాః |
పూజనీయశ్చ మాన్యశ్చ రాజా దండధరో గురుః || 18

ఇంద్రస్యేవ చతుర్భాగః ప్రజా రక్షతి రాఘవ|
రాజా తస్మాద్వరాన్ భోగాన్ భుంక్తే లోకనమస్కృతః|| 19

తే వయం భవతా రక్ష్యాః భవద్విషయవాసినః|
నగరస్థో వనస్థో వా త్వం నో రాజా జనేశ్వరః|| 20

న్యస్తదండా వయం రాజన్ జితక్రోధా జితేంద్రియాః|
రక్షితవ్యాస్తవ్యా శశ్వత్ గర్భభూతాస్తపోధనాః|| 21

ఏవముక్త్వా ఫలైర్మూలైః పుష్పైర్వనైశ్చ రాఘవమ్|
అనైశ్చ వివిధాహరైః స లక్ష్మణమపూజయన్|| 22

తథాన్యే తాపసా సిద్ధాః రామం వైశ్వానరోపమాః|
న్యాయపుత్రా యథాన్యాయం తర్పయామాసురీశ్వరమ్|| 23

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే
ప్రథమస్కంధః

2. అథ అరణ్యకాండే ద్వితీయస్సర్గః
విరాధ సంరోధః

- కృతాతిథ్యోఽథ రామస్తు సూర్యస్యాదయనం ప్రతి |
ఆమంత్ర్య స మునీన్ సర్వాన్ వనమేవాన్వగాహత || 1
- నానామృగ గణాకీర్ణం శార్దూల పృకసేవితమ్ |
ధ్వస్తపృక్షలతాగుల్మం దుర్దర్శ సలిలాశయమ్ || 2
- నిష్కూజమానశకుని ర్ముల్లికా గణనాదితమ్ |
లక్ష్మణానుచరో రామో వనమధ్యం దదర్శ హ || 3
- వనమధ్యే తు కాకుత్స్థః తస్మిన్ ఘోరమృగాయుతే |
దదర్శ గిరిశృంగాభం పురుషాదం మహాస్వనమ్ || 4
- గంభీరాక్షం మహావక్త్రం వికటం విషమోదరమ్ |
బీభత్సం విషమం దీర్ఘం వికృతం ఘోరదర్శనమ్ || 5
- వసానం చర్మవైయాఘ్రం వసార్ద్రం రుధిరోక్షితమ్ |
త్రాసనం సర్వభూతానాం వ్యాదితాన్యమివాంతకమ్ || 6
- త్రీన్ సింహాంశ్చతురో వ్యాఘ్రాన్ ద్వాృ పృషాృ పృషతాన్ దశ |
సవిషాణం వసాదిగ్ధం గజస్య చ శిరో మహత్ || 7
- అవసజ్జాయసే శూలే వినదంతం మహాస్వనమ్ |
స రామం లక్ష్మణం చైవ సీతాం దృష్ట్వాథ మైథిలీమ్ || 8
- అభ్యధావత సంక్రద్ధః ప్రజాః కాల ఇవాంతకః |
స కృత్వా ఘైరవం నాదం చాలయన్నిప మేదినీమ్ || 9

- అంకేనాదాయ వైదేహీం అపక్రమ్య తతోఽబ్రవీత్|
యువాం జటాచీరధరో స భార్యో క్షీణజీవితౌ|| 10
- ప్రవిష్టౌ దండకారణ్యం శరచాపాసిధారిణౌ|
కథం తాపసయోర్యో చ వాసః ప్రమదయా సహ|| 11
- అధర్మచారిణౌ పాపౌ కౌ యువాం మునిదూషకౌ|
అహం వనమిదం దుర్గం విరాధో నామ రాక్షసః|| 12
- చరామి సాయుధో నిత్యం ఋషిమాంసాని భక్షయన్|
ఇయం నారీ వరారోహ మమ భార్యా భవిష్యతి|| 13
- యువయోః పాపయోశ్చాహం పాస్యామి రుధిరం మృధే|
తస్యైవం బ్రువతో ధృష్టం విరాధస్య దురాత్మనః|| 14
- శ్రుత్వా స గర్వితం వాక్యం సంభ్రాంతా జనకాత్మజా|
సీతా ప్రావేపతోద్వేగాత్ ప్రవాతే కదలీ యథా|| 15
- తాం దృష్ట్వా రాఘవ స్సీతాం విరాధాంకగతాం శుభామ్|
అబ్రవీల్లక్ష్మణం వాక్యం ముఖేన పరిశుష్యతా|| 16
- పశ్య సౌమ్య నరేంద్రస్య జనకస్యాత్మసంభవామ్|
మమ భార్యం శుభాచారాం విరాధాంకే ప్రవేశితామ్|| 17
- అత్యంత సుఖసంపృథ్ధాం రాజపుత్రీం యశస్వినీమ్|
యదభిప్రేతమస్మాను ప్రియం వరవృతం చ యత్|| 18
- కైకేయ్యాస్తు సుసంపన్నం క్షిప్రమద్యైవ లక్ష్మణ|
యా స తుష్యతి రాజ్యేన పుత్రార్థే దీర్ఘదర్శినీ|| 19

యయాహం సర్వభూతానాం హితః ప్రస్థాపితో వనమ్ |
అద్యేదానీం సకామా సా యా మాతా మమ మధ్యమా || 20

పరస్పర్శాత్తు వైదేహ్యః స దుఃఖతరమస్తి మే |
పితుర్వియోగాత్ సౌమిత్రే స్వరాజ్యహరణాత్తథా || 21

ఇతి బ్రువతి కాకుత్స్థ బాష్పశోకపరిప్లుతే |
అబ్రవీల్లక్ష్మణః క్రుద్ధో రుద్ధో నాగ ఇవ శ్వసన్ || 22

అనాథ ఇవ భూతానాం నాథస్త్వం వాసవోపమః |
మయా ప్రేష్యేణ కాకుత్స్థ కిమర్థం పరితప్యసే || 23

శరేణ నిహతస్యాద్య మయా క్రుద్ధేన రక్షసః |
విరాధస్య గతాస్సోర్ధ్వా మహీ పాస్యతి శోణితమ్ || 24

రాజ్యకామే మమ క్రోధో భరతే యో బభూవ హ |
తం విరాధే ప్రమోక్ష్యామి వజ్రీ వజ్రమివాచలే || 25

మమ భుజబలవేగవేగితః
పతతు శరోఽస్య మహాన్మహోరసి |
వ్యపనయతు తనోశ్చ జీవితం
పతతు తతస్స మహీం విఘూర్ణితః || 26

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే ద్వితీయస్సర్గః

3. అథ అరణ్యకాండే తృతీయస్సర్గః
విరాధ ప్రహరః

- అథోవాచ పునర్వాక్యం విరాధః పూరయన్ వనమ్ |
పుచ్చతో మమ హి బ్రూతం కౌ యువాం క్వ గమిష్యథః || 1
- తమువాచ తతో రామో రాక్షసం జ్వలితాననమ్ |
పుచ్చంతం సుమహాతేజాః ఇక్ష్యామి కులమాత్మనః || 2
- క్షత్రియౌ పృత్యసంపన్నౌ విద్ధి నౌ వనగోచరౌ |
త్వాం తు వేదితుమిచ్ఛామః కస్త్యం చరసి దండకాన్ || 3
- తమువాచ విరాధస్తు రామం సత్యపరాక్రమమ్ |
హంత వక్ష్యామి తే రాజన్ నిబోధ మమ రాఘవ || 4
- పుత్రః కిల జవన్యాహం మమ మాతా శతహ్రదా |
విరాధ ఇతి మామాహుః పృథివ్యాం సర్వరాక్షసాః || 5
- తపసా చాభి సంప్రాప్తా బ్రహ్మణో హి ప్రసాదజా |
శస్త్రేణావధ్యతా లోకేఽచ్ఛేద్యాభేద్యత్వమేవ చ || 6
- ఉత్సృజ్య ప్రమదామేనాం అనపేక్షౌ యథాగతమ్ |
త్వరమాణౌ పలాయేథాం స వాం జీవితమాదదే || 7
- తం రామః ప్రత్యువాచేదం కోపసంరక్తలోచనః |
రాక్షసం వికృతాకారం విరాధం పాపచేతనమ్ || 8
- క్షుద్ర ధిక్ త్వాం తు హీనార్థం మృత్యుమన్వేషసే ధ్రువమ్ |
రణే సంప్రాప్స్యసి తిష్ఠ న మే జీవన్ గమిష్యసి || 9

- తతస్సజ్యం ధనుః కృత్వా రామ స్సనిశితాన్ శరాన్|
సుశీఘ్రమభిసంధాయ రాక్షసం నిజఘాస హ|| 10
- ధనుషా జ్యాగుణవతా సప్తబాణాన్ ముమోచ హ|
రుక్మపుంఖాన్మహావేగాన్ సుపర్థానిలతుల్యగాన్|| 11
- తే శరీరం విరాధస్య భిత్త్వా బర్హిణవాససః|
నిపేతు శ్శోణితాదిగ్ధా ధరణ్యాం పావకోపమాః|| 12
- స విధో న్యస్య వైదేహీం శూలముద్యమ్య రాక్షసః|
అభ్యుద్రవత్ సుసంక్రుద్ధః తదా రామం స లక్ష్మణమ్|| 13
- స వినద్య మహానాదం శూలం శక్రధ్వజోపమమ్|
ప్రగృహ్యశోభత తదా వ్యాత్తానన ఇవాంతకః|| 14
- అథ తౌ భ్రాతౌ దీప్తం శరవర్షం వవర్షతుః|
విరాధే రాక్షసే తస్మిన్ కాలాంతక యమోపమే|| 15
- స ప్రహస్య మహారౌద్రః స్థిత్యాజృంభత రాక్షసః|
జృంభమాణస్య తే బాణాః కాయాన్నిషేత్పురాశుగాః|| 16
- స్పర్శాత్తు వరదానేన ప్రాణాన్ సంరుద్య రాక్షసః|
విరాధ శూలముద్యమ్య రాఘవాపభ్యధావత|| 17
- తచ్ఛూలం వజ్ర సంకాశం గగనే జ్వలనోపమమ్|
ద్వాభ్యాం చిచ్ఛేద బాణాభ్యాం రామశ్శస్త్రభృతాం వరః|| 18
- తద్రామవిశిఖైచ్చిన్నం శూలం తస్య కరాద్భువి|
పపాతాశనినా చిన్నం మేరోరివ శిలాతలమ్|| 19

తౌ ఖడ్గౌ క్షిప్రముద్యమ్య కృష్ణసర్వోపమా శుభౌ |
తూర్ణమాపతతస్తస్య తదా ప్రాహరతాం బలాత్ || 20

స వధ్యమాన స్సుభృశం బాహుభ్యాం పరిరభ్య తౌ |
అప్రకంప్యౌ సరవ్యాఘౌ రౌద్రః ప్రస్థాతుమైచ్ఛత || 21

తస్యౌభిప్రాయమాజ్ఞాయ రామౌ లక్ష్మణమబ్రవీత్ |
వహత్యయమలం తావత్ పథాఽనేన తు రాక్షసః || 22

యథా చేచ్ఛతి సౌమిత్రే! తథా వహతు రాక్షసః |
అయమేవ హి నః పంథాః యేన యాతి నిశాచరః || 23

స తు స్వబలవీర్యేణ సముత్క్షిప్య నిశాచరః |
బాలావిప స్కంధగతౌ చకారాతిబలోద్ధతః || 24

తావారోష్య తత స్కంధం రాఘవౌ రజనీచరః |
విరాధో నినదన్ ఘోరం జగామాభిముఖో వనమ్ || 25

వనం మహామేఘనిభం ప్రవిష్టో
ద్రుమైర్మహద్భిర్వివిధైరుపేతమ్ |
నానావిధైః పక్షిశతైర్విచిత్రం
శివాయుతం వ్యాలమ్పుగైర్వికీర్ణమ్ || 26

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే తృతీయస్సర్గః

4. చతుర్థస్సర్గః
విరాధ నిఖననమ్

- హ్రీయమాణౌ తు తౌ దృష్ట్వా వైదేహీ రామలక్ష్మణౌ |
ఉచ్చైస్సర్వరేణ చుక్రోశ ప్రగృహ్య సుభుజౌ భుజౌ || 1
- ఏష దాశరథీ రామః సత్యవాన్ శీలవాన్ శుచిః |
రక్షసా రౌద్రరూపేణ హ్రీయతే సహలక్ష్మణః || 2
- మాం వృకా భక్షయిష్యంతి శార్దూలా ద్వీపినస్తథా |
మాం హరోత్సృజ్య కాకుత్స్థా నమస్తే రాక్షసోత్తమ || 3
- తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా వైదేహ్యౌ రామలక్ష్మణౌ |
వేగం ప్రచక్రతుర్వీరౌ పథే తస్య దురాత్మనః || 4
- తస్య రౌద్రస్య సౌమిత్రిః బాహుం సవ్యం బభంజ హ |
రామస్తు దక్షిణం బాహుం తరసా తస్య రక్షసః || 5
- స భగ్నుబాహు స్సంవిగ్నో నిపపాతాశు రాక్షసః |
ధరణ్యాం మేఘసంకాశో వజ్రభిన్న ఇవాచలః || 6
- ముష్టిభిర్జానుభిః పద్భిః సూదయంతౌ తు రాక్షసమ్ |
ఉద్యమ్యాద్యమ్య చాప్యేనం స్థండిలే నిష్పిపేషతుః || 7
- స విద్ధో బహుభిర్బాణైః ఖడ్గాభ్యాం చ పరిక్షతః |
నిష్పిష్ఠో బహుధా భూమౌ న మమార స రాక్షసః || 8
- తం ప్రేక్ష్య రామస్సుభృశం అవధ్యమచలోపమమ్ |
భయేష్వభయద శ్శ్రీమాన్ ఇదం వచనమబ్రవీత్ || 9

తపసా పురుషవ్యాఘ్రు రాక్షసోఽయం న శక్యతే|
శస్త్రేణ యుధి నిర్జేతుం రాక్షసం నిఖనాపహే|| 10

కుంజరశ్యేప రౌద్రస్య రాక్షసస్యాస్య లక్ష్మణ|
వనేఽస్మిన్ సుమహచ్ఛ్వభ్రం ఖన్యతాం రౌద్రకర్మణః|| 11

ఇత్యుక్త్వా లక్ష్మణం రామః ప్రదరః ఖన్యతామితి|
తస్థౌ విరాధమాక్రమ్య కంఠే పాదేన వీర్యవాన్|| 12

తచ్చుత్వా రాఘవేణోక్తం రాక్షసః ప్రశ్రితం వచః|
ఇదం ప్రోవాచ కాకుత్స్థం విరాధః పురుషర్షభమ్|| 13

హతోఽహం పురుషవ్యాఘ్రు శక్రతుల్యబలేన వై|
మయా తు పూర్వం త్వం మోహాత్ న జ్ఞాతః పురుషర్షభ|| 14

కౌసల్యా సుప్రజా తాత రామస్త్యం విదితో మయా|
వైదేహీ చ మహాభాగా లక్ష్మణశ్చ మహాయశాః|| 15

అభిశాపాదహం ఘోరాం ప్రవిష్టో రాక్షసీం తనుమ్|
తుంబురుర్నామ గంధర్వః శస్త్రో వైశ్రవణేన హి|| 16

ప్రసాద్యమానశ్చ మయా సోఽబ్రవీన్మాం మహాయశాః|
యదా దాశరథీ రామః త్వాం పథిష్యతి సంయుగే|| 17

తదా ప్రకృతిమాపన్నో భవాన్ స్వర్గం గమిష్యతి|
ఇతి వైశ్రవణో రాజా రంభాసక్తం పురాసఘ|| 18

అనుపస్థీయమానో మాం సంక్రుద్ధో వ్యాజహార హ|
తప ప్రసాదాన్ముక్తోఽహం అభిశాపాత్పుదారుణాత్|| 19

- భువనం స్వం గమిష్యామి స్వస్తి వోఽస్తు పరంతప|
ఇతో వసతి ధర్మాత్మా శరభంగః ప్రతాపవాన్|| 20
- అధ్యర్థయోజనే తాత మహర్షి సూర్యసన్నిభః|
తం క్షిప్రమభిగచ్ఛ త్వం స తే శ్రేయో విధాన్యతి|| 21
- అవటే చాపి మాం రామ ప్రక్షిప్య కుశలీ వ్రజ|
రక్షసాం గతసత్త్వానాం ఏష ధర్మస్సనాతనః|| 22
- అవటే యే నిధీయంతే తేషాం లోకాస్సనాతనాః|
ఏవముక్త్వా తు కాకుత్స్థం విరాధ శ్శరపీడితః|| 23
- బభూవ స్వర్గతిం ప్రాప్తో న్యస్తదేహో మహాబలః|
తచ్చుర్రత్వా రాఘవో వాక్యం లక్ష్మణం వ్యాదిదేశ హ|| 24
- తతః ఖనిత్రమాదాయ లక్ష్మణ శ్శ్వభ్రముత్తమమ్|
అఖనత్ పార్శ్వతస్తస్య విరాధస్య మహాత్మనః|| 25
- తం ముక్తకంఠం నిషిష్ఠ్య శంకుకర్ణం మహాస్వనమ్|
విరాధం ప్రాక్షిపచ్ఛ్వభ్రే నదంతం భైరవస్వనమ్|| 26
- తమాహవే నిర్జితమాశువిక్రమౌ
స్థిరాపుభౌ సంయతి రామలక్ష్మణౌ|
ముదాన్వితౌ చిక్షిపతుర్భయాపహం
నదంతముత్క్షిప్య బిలే తు రాక్షసమ్|| 27
- అవధ్యతాం ప్రేక్ష్య మహాసురస్య తౌ
శితేన శస్త్రేణ తదా నరర్షభౌ|
సమర్థ్య చాత్యర్థ విశారదాపుభౌ
బిలే విరాధస్య వధం ప్రచక్రతుః|| 28

స్వయం విరాధేన హి మృత్యురాత్మనః|
 ప్రసహ్య రామేణ వధార్థమీప్సితః|
 నివేదితః కాననచారిణా స్వయం
 న మే వధ శ్శస్త్రకృతో భవేదితి|| 29

తదేవ రామేణ నిశమ్య భాషితం
 కృతా మతిస్తస్య బిలప్రవేశనే|
 బిలం చ రామేణ బలేన రక్షసా
 ప్రవేశ్యమానేన వనం వినాదితమ్|| 30

ప్రహృష్టరూపావివ రామలక్ష్మణౌ
 విరాధముగ్రం ప్రదరే నిఖాయ తమ్|
 ననందతుర్వీతభయౌ మహావనే
 శిలాభిరంతర్దధతుశ్చ రాక్షసమ్|| 31

తతస్తు తౌ కార్ముక ఖడ్గధారిణౌ
 నిహత్య రక్షః పరిగృహ్య మైథిలీమ్|
 విజప్రాతుస్తౌ ముదితౌ మహావనే
 దివి స్థితౌ చంద్రదివాకరావివ|| 32

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే చతుర్థస్సర్గః

5. అథ అరణ్యకాండే పంచమస్కంధః

శరభంగ బ్రహ్మలోకప్రస్థానమ్

హత్వా తు తం భీమబలం విరాధం రాక్షసం వనే|
తతస్సీతాం పరిష్వజ్య సమాశ్వాస్య చ వీర్యవాన్|| 1

అబ్రవీల్లక్ష్మణం రామో భ్రాతరం దీప్తతేజసం|
కష్టం వనమిదం దుర్గం స చ స్మృ వనగోచరాః|| 2

అభిగచ్ఛామహే శీఘ్రం శరభంగం తపోధనమ్|
ఆశ్రమం శరభంగస్య రాఘవోఽభిజగామ హ|| 3

తస్య దేవప్రభావస్య తపసా భావితాత్మనః|
సమీపే శరభంగస్య దదర్శ మహదద్భుతమ్|| 4

విభ్రాజమానం పపుషా సూర్యవైశ్వానరోపమమ్|
అవరుహ్య రథోత్సంగాత్ సకాశే విబుధానుగమ్|| 5

అసంస్పృశంతం వసుధాం దదర్శ విబుధేశ్వరమ్|
సుప్రభాభరణం దేవం విరజోఽమృరధారిణమ్|| 6

తద్విధైరేవ బహుభిః పూజ్యమానం మహాత్మభిః|
హరితైర్వాజిభిర్ముక్తం అంతరిక్షగతం రథమ్|| 7

దదర్శాదూరతస్తస్య తరుణాదిత్యసన్నిభమ్|
పాండరాభ్రఘనప్రఖ్యం చంద్రమండల సన్నిభమ్|| 8

అపశ్యద్విమలం ఛత్రం చిత్రమాల్యోప శోభితమ్|
చామరవ్యజనే చాగ్ర్యే రుక్మదండే మహాధనే|| 9

- గృహీతే పరనారీభ్యాం ధూయమానే చ మూర్ధని|
గంధర్వామరసిద్ధాశ్చ బహవః పరమర్షయః|| 10
- అంతరిక్షగతం దేవం వాగ్భిరగ్ర్యాభిరీడిరే|
సహ సంభాషమాణే తు శరభంగేణ వాసవే|| 11
- దృష్ట్వా శతక్రతుం తత్ర రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్|
రామోఽథ రథముద్దిశ్య లక్ష్మణాయ ప్రదర్శయన్|| 12
- అర్చిష్మంతం శ్రీయా జుష్టం అద్భుతం పశ్య లక్ష్మణ|
ప్రతపంతమివాదిత్యం అంతరిక్షగతం రథమ్|| 13
- యే హయాః పురుహూతస్య పురా శక్రస్య న శ్శుభ్రతాః|
అంతరిక్షగతా దివ్యాః త ఇమే హరయో ధ్రువమ్|| 14
- ఇమే చ పురుషవ్యాఘ్రాః యే తిష్ఠంత్యభితో రథమ్|
శతం శతం కుండలినో యువానః ఖడ్గపాణయః|| 15
- విస్తీర్ణవిపులోరస్కాః పరిఘాయతబాహవః|
శోణాంశువసనా స్సర్వే వ్యాఘ్రా ఇవ దురాసదాః|| 16
- ఉరోదేశేషు సర్వేషాం హారా జ్వలన సన్నిభాః|
రూపం బిభ్రతి సౌమిత్రే పంచవింశతివార్షికమ్|| 17
- ఏతద్ధి కిల దేవానాం పయో భవతి నిత్యదా|
యథేమే పురుషవ్యాఘ్ర! దృశ్యంతే ప్రియదర్శనాః|| 18
- ఇహైవ సహ వైదేహ్య ముహూర్తం తిష్ఠ లక్ష్మణ|
యావజ్ఞానామ్యహం వ్యక్తం క ఏష ద్యుతిమాన్ రథే|| 19

- తమేవముక్త్వా సౌమిత్రిం ఇహైవ స్థీయతామితి|
అభిచక్రామ కాకుత్స్థః శరభంగాశ్రమం ప్రతి|| 20
- తత స్సమభిగచ్ఛంతం ప్రేక్ష్య రామం శచీపతిః|
శరభంగమనుజ్ఞాప్య విబుధానిదమబ్రవీత్|| 21
- ఇహోపయాత్యసౌ రామో యావన్మాం నాభిభాషతే|
నిష్ఠాం నయతు తాపత్తు తతో మాం ద్రష్టుమర్హతి|| 22
- జితవంతం కృతార్థం చ ద్రష్టాహమచిరాదిమమ్|
కర్మ హ్యనేన కర్తవ్యం మహదన్యై స్సుదుష్కరమ్|| 23
- నిష్పాదయిత్వా తత్కర్మ తతో మాం ద్రష్టుమర్హతి|
అథ వజ్రీ తమామంత్ర్య మానయిత్వా చ తాపసమ్|| 24
- రథేన హరియుక్తేన యయౌ దివమరిందమః|
ప్రయాతే తు సహస్రాక్షే రాఘవ స్సపరిచ్ఛదే|| 25
- అగ్నిహోత్రముపాసీనం శరభంగముపాగమత్|
తస్య పాదౌ చ సంగృహ్య రామ స్సీతా చ లక్ష్మణః|| 26
- నిషేదు స్సమనుజ్ఞాతాః లబ్ధవాసా నిమంత్రితాః|
తత శ్శక్రోపయానం తు పర్యప్యచ్ఛత్స రాఘవః|| 27
- శరభంగశ్చ తత్సర్వం రాఘవాయ న్యవేదయత్|
మామేష పరదో రామ బ్రహ్మలోకం నినీషతి|| 28
- జితముగ్రేణ తపసా దుష్ప్రోపమకృతాత్మభిః|
అహం జ్ఞాత్వా నరవ్యాఘ్ర పర్తమానమదూరతః|| 29

బ్రహ్మలోకం న గచ్ఛామి త్వామదృష్ట్వా ప్రియాతిథిమ్ |
త్వయాహం పురుషవ్యాఘ్ర ధార్మికేణ మహాత్మనా || 30

సమాగమ్య గమిష్యామి త్రిదివం దేవసేవితమ్ |
అక్షయా నరశార్దూల మయా లోకా జితాశ్శుభాః || 31

బ్రాహ్మ్యశ్చ నాకప్పృష్ఠ్యాశ్చ ప్రతిగృహీష్వ మామకాన్ |
ఏవముక్తో నరవ్యాఘ్రః సర్వశాస్త్రవిశారదః || 32

ఋషిణా శరభంగేణ రాఘవో వాక్యమబ్రవీత్ |
అహమేవాహరిష్యామి సర్వలోకాన్ మహామునే || 33

ఆవాసం త్వహమిచ్ఛామి ప్రదిష్టమిహ కాననే |
రాఘవేణైవముక్తుస్తు శక్రతుల్యబలేన వై || 34

శరభంగో మహాప్రాజ్ఞః పునరేవాబ్రవీద్యచః |
ఇహ రామ మహాతేజాః సుతీక్ష్ణో నామ ధార్మికః || 35

వసత్యరణ్యే ధర్మాత్మా స తే వాసం విధాన్యతి |
సుతీక్ష్ణ మభిగచ్ఛ త్వం శుచౌ దేశే తపస్వినమ్ || 36

రమణీయే వనోద్దేశే స తే వాసం విధాన్యతి |
ఇమాం మందాకినీం రామ ప్రతిస్రోతమనువ్రజ || 37

నదీం పుష్పొడుపవహం తత్ర తత్ర గమిష్యసి |
ఏష పంథా నరవ్యాఘ్ర ముహూర్తం పశ్య తాత మామ్ || 38

యావజ్జహామి గాత్రాణి జీర్ణాం త్వచమివోరగః |
తతోఽగ్నిం సుసమాధాయ హుత్వా చాజ్యేన మంత్రవిత్ || 39

శరభంగో మహాతేజాః ప్రవివేశ హుతాశసమ్ |
తస్య రోమాణి కేశాంశ్చ దదాహగ్నిర్మహాత్మనః || 40

జీర్ణాం త్వచం తథాస్థీని యచ్ఛ మాంసం సశోణితమ్ |
రామస్తు విస్మితో భ్రాత్రా భార్యయా చ సహాత్మవాన్ || 41

స చ పావక సంకాశః కుమార స్సమపద్యత |
ఉత్థాయాగ్నిచయాత్తస్మాత్ శరభంగో వ్యరోచత || 42

స లోకానాహితాగ్నినాం ఋషీణాం భావితాత్మనామ్ |
దేవానాం చ వ్యతిక్రమ్య బ్రహ్మలోకం వ్యరోహత || 43

స పుణ్యకర్మా భువనే ద్విజర్షభః
పితామహం సానుచరం దదర్శ హ |
పితామహశ్చాపి సమీక్ష్య తం ద్విజం
ననంద సుస్వాగతమిత్యవాచ హ || 44

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే పంచమస్సర్గః

6. అథ అరణ్యకాండే షష్ఠస్సర్గః
రక్షోవధప్రతిజ్ఞానమ్

- శరభంగే దివం యాతే మునిసంఘా స్సమాగతాః|
అభ్యగచ్ఛంత కాకుత్స్థం రామం జ్వలితతేజసం|| 1
- వైఖానసా వాలఖిల్యాః సంప్రక్షాలా మరీచిపాః|
అశ్మకుట్టాశ్చ బహవః పత్రాహారాశ్చ తాపసాః|| 2
- దంతోల్లాఖలినశ్చైవ తథైవోన్మజ్జకాః పరే|
గాత్రశయ్యా అశయ్యాశ్చ తథైవానవకాశికాః|| 3
- మునయ స్సలిలాహారాః వాయుభక్షాస్తథాపరే|
ఆకాశనిలయాశ్చైవ తథా స్థండిలశాయినః|| 4
- తథోర్ధ్వవాసినో దాన్తాః తథార్ధ్రపటవాససః|
స జపాశ్చ తపోనిత్యాః తథా పంచతపోఽన్వితాః|| 5
- సర్వే బ్రాహ్మ్య శ్రియా జుష్టాః దృఢయోగా స్సమాహితాః|
శరభంగాశ్రమే రామం అభిజగ్ముశ్చ తాపసాః|| 6
- అభిగమ్య చ ధర్మజ్ఞాః రామం ధర్మభృతాం వరమ్|
ఊచుః పరమధర్మజ్ఞం ఋషిసంఘా స్సమాహితాః|| 7
- త్వమిక్ష్వా వృకులస్యాస్య పృథివ్యాశ్చ మహారథ|
ప్రధానశ్చాసి నాథశ్చ దేవానాం మఘవానివ|| 8
- విశ్రుతస్త్రిమ లోకేషు యశసా విక్రమేణ చ|
పితృప్రతత్వం సత్యం చ త్వయి ధర్మశ్చ పుష్కలః|| 9

- త్వామాసాద్య మహాత్మానం ధర్మజ్ఞం ధర్మవత్సలమ్|
అర్థిత్వాన్నాథ వక్ష్యామః తచ్చ నః క్షంతుమర్హసి|| 10
- అధర్మస్తు మహంస్తాత భవేత్తస్య మహీపతేః|
యో హరేద్బలిషడ్భాగం న చ రక్షతి పుత్రవత్|| 11
- యుంజాన స్వానిప ప్రాణాన్ ప్రాణైరిష్టాన్ సుతానిప|
నిత్యయుక్త స్సదా రక్షన్ సర్వాన్ విషయవాసినః|| 12
- ప్రాప్నోతి శాశ్వతీం రామ కీర్తిం స బహువార్షికీమ్|
బ్రహ్మణః స్థానమాసాద్య తత్ర చాపి మహీయతే|| 13
- యత్కరోతి పరం ధర్మం మునిర్మూలఫలాశసః|
తత్ర రాజశ్చతుర్భాగః ప్రజా ధర్మేణ రక్షతః|| 14
- సోఽయం బ్రాహ్మణభూయిష్ఠో వాసప్రస్థగణో మహాన్|
త్వన్నాథోఽనాథవద్రామ రాక్షసైర్హన్యతే భృశమ్|| 15
- ఏహి పశ్య శరీరాణి మునీనాం భావితాత్మనామ్|
హతానాం రాక్షసైర్హోరైః బహూనాం బహుధా వనే|| 16
- పంపానదీనివాసానాం అనుమందాకినీమపి|
చిత్రకూటాలయానాం చ క్రియతే కదసం మహత్|| 17
- ఏవం పయం న మృష్యామో విప్రకారం తపస్వినామ్|
క్రియమాణం వనే ఘోరం రక్షోభిర్భీమకర్మభిః|| 18
- తతస్త్యాం శరణార్థం చ శరణ్యం సముపస్థితాః|
పరిపాలయ నో రామ పథ్యమానాన్నిశాచరైః|| 19

పరా త్వత్తో గతిర్వీర పృథివ్యాం నోపపద్యతే|
పరిపాలయ స స్సర్వాన్ రాక్షసేభ్యో నృపాత్మజ|| 20

ఏతచ్ఛ్రుత్వాతు కాకుత్స్థః తాపసానాం తపస్వినామ్|
ఇదం ప్రోవాచ ధర్మాత్మా సర్వానేప తపస్విनః|| 21

నైపమర్షథ మాం వక్తుం ఆజ్ఞాప్యోఽహం తపస్వినామ్|
కేవలేనాత్మకార్యేణ ప్రవేష్టవ్యం మయా వనమ్|| 22

విప్రకారమపాక్రష్టుం రాక్షసైర్భవతామిమమ్|
పితుస్తు నిర్దేశకరః ప్రవిష్టోఽహమిదం వనమ్|| 23

భవతామర్థసిద్ధ్యర్థం ఆగతోఽహం యదృచ్ఛయా|
తస్య మేఽయం వనే వాసో భవిష్యతి మహాఫలః|| 24

తపస్వినాం రణే శత్రూన్ హంతుమిచ్ఛామి రాక్షసాన్|
పశ్యంతు వీర్యమృషయః సభ్రాతుర్మే తపోధనాః|| 25

దత్త్వాఽభయం చాపి తపోధనానాం
ధర్మే ధృతాత్మా సహలక్ష్మణేన|
తపోధనైశ్చాపి సభాజ్యపృతః
సుతీక్ష్ణ మేవాభిజగామ వీరః|| 26

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే షష్ఠస్కంధః

7. అథ అరణ్యకాండే సప్తమస్సర్గః
సుతీక్ష్వాశ్రమః

- రామస్తు సహితో భ్రాతౌ సీతయా చ పరంతపః |
సుతీక్ష్ణ స్వాశ్రమపదం జగామ సహత్యైర్విజైః || 1
- స గత్వా దూరమధ్వానం నదీస్తీర్వా బహూదకాః |
దదర్శ విపులం శైలం మహామేఘమివోన్నతమ్ || 2
- తతస్తదిక్ష్వాకువరౌ సతతం వివిధైర్భ్యుమైః |
కాననం తౌ వివిశతుః సీతయా సహ రాఘవౌ || 3
- ప్రవిష్టస్తు వనం ఘోరం బహుపుష్పఫలద్రుమమ్ |
దదర్శాశ్రమమేకాంతే చీరమాలాపరిష్కృతమ్ || 4
- తత్ర తాపస మాసీనం మలపంకజటాధరమ్ |
రామస్సుతీక్ష్ణం విధివత్ తపోధనమభాషత || 5
- రామోఽహమస్మి భగవన్ భవంతం ద్రష్టుమాగతః |
తన్మాభివద ధర్మజ్ఞ మహర్షే సత్యవిక్రమ || 6
- స నిరీక్ష్య తతో వీరం రామం ధర్మభృతాం వరమ్ |
సమాశ్లేష్య చ బాహుభ్యాం ఇదం వచనమబ్రవీత్ || 7
- స్వాగతం ఖలు తే వీర రామ ధర్మభృతాం వర |
ఆశ్రమోఽయం త్వయాప్రాప్తః స నాథ ఇవ సాంప్రతమ్ || 8
- ప్రతీక్షమాణస్తామేప నారోహేఽహం మహాయశః |
దేవలోకమితో వీర దేహం త్యక్త్వా మహీతలే || 9

- చిత్రకూటముపాదాయ రాజ్యభ్రష్టోఽసి మే శ్రుతః|
ఇహోపయాతః కాకుత్స్థ దేవరాజ శ్శతక్రతుః|| 10
- ఉపాగమ్య చ మాం దేవో మహాదేవ స్సరేశ్వరః|
సర్వాన్ లోకాన్ జితానాహ మమ పుణ్యేన కర్మణా|| 11
- తేషు దేవర్షిజుష్టేషు జితేషు తపసా మయా|
మత్ప్రసాదాత్ సభార్యస్త్యం విహరస్య సలక్ష్మణః|| 12
- తముగ్రతపసా యుక్తం మహర్షిం సత్యవాదినమ్|
ప్రత్యువాచాత్మవాన్ రామో బ్రహ్మణమివ వాసవః|| 13
- అహమేవాహరిష్యామి స్వయం లోకాన్ మహామునే|
ఆవాసం త్వహమిచ్ఛామి ప్రదిష్టమిహ కాననే|| 14
- భవాన్ సర్వత్ర కుశలః సర్వభూతహితే రతః|
ఆఖ్యాత శ్శరభంగేణ గౌతమేన మహాత్మనా|| 15
- ఏవముక్తస్తు రామేణ మహర్షిర్లోకవిశ్రుతః|
అబ్రవీన్మధురం వాక్యం హర్షేణ మహతాపుతః|| 16
- అయమేవాశ్రమో రామ గుణవాన్ రమ్యతామిహ|
ఋషిసంఘానుచరితః సదా మూలఫలాన్వితః|| 17
- ఇమమాశ్రమమాగమ్య మృగసంఘా మహాయశః|
అటిత్వా ప్రతిగచ్ఛంతి లోభయిత్వాకుతోభయాః|| 18
- నాన్యో దోషో భవేదత్ర మృగేభ్యోఽన్యత్ర విధి వై|
తచ్చుత్వా వచనం తస్య మహర్షేర్లక్ష్మణాగ్రజః|| 19

ఉవాచ వచనం ధీరో వికృష్య సశరం ధనుః|
తానహం సుమహాభాగ మృగసంఘాన్ సమాగతాన్|| 20

హన్యాం నిశితధారేణ శరేణాశనివర్చసా|
భవాంస్తత్రాభిషజ్యేత కిం స్యాత్ కృచ్ఛ్రతరం తతః|| 21

ఏతస్మిన్నాశ్రమే వాసం చిరం తు న సమర్థయే|
తమేవముక్త్వో పరమం రామ స్సంధ్యాముపావిశత్|| 22

అన్వాస్య పశ్చిమాం సంధ్యాం తత్ర వాసమకల్పయత్|
సుతీక్ష్ణ స్యాశ్రమే రమ్యే సీతాయా లక్ష్మణేన చ|| 23

తత శ్శుభం తాపసభోజ్యమన్నం
స్వయం సుతీక్ష్ణః పురుషర్షభాభ్యామ్|
తాభ్యాం సుసత్కృత్య దదౌ మహాత్మా
సంధ్యానివృత్తౌ రజనీమవేక్ష్య|| 24

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే సప్తమస్సర్గః

8. అథ అరణ్యకాండే అష్టమస్కంధః

సుతీక్ష్ణాభ్యనుజ్ఞా

- రామస్తు సహసామిత్రః సుతీక్ష్ణేనాభిపూజితః |
పరిణామ్యు నిశాం తత్ర ప్రభాతే ప్రత్యబుధ్యత || 1
- ఉత్థాయ తు యథాకాలం రాఘవ స్సహ సీతయా |
ఉపాస్పృశత్ సుశీతేన జలేనోత్పలగంధినా || 2
- అథ తే2గ్నిం సురాంచైవ వైదేహీ రామలక్ష్మణౌ |
కల్యం విధివదభ్యర్చ్య తపస్విశరణే వనే || 3
- ఉదయంతం దినకరం దృష్ట్వా విగతకల్మషాః |
సుతీక్ష్ణమభిగమ్యేదం శ్లక్షం వచనమబ్రువన్ || 4
- సుభోషితా స్స్మి భగవన్ త్వయా పూజ్యేన పూజితాః |
ఆపృచ్ఛామః ప్రయాస్యామో మునయస్త్యరయంతి నః || 5
- త్వరామహే వయం ద్రష్టుం కృత్స్నమాశ్రమమండలమ్ |
ఋషీణాం పుణ్యశీలానాం దండకారణ్యవాసినామ్ || 6
- అభ్యనుజ్ఞాతుమిచ్ఛామః సహైభిర్మునిపుంగవైః |
ధర్మనిత్యైస్తపోదాంతైః విశిఖైరివ పావకైః || 7
- అవిషహ్యతపో యావత్ సూర్యో నాతివిరాజతే |
అమార్గేణాగతాం లక్ష్మీం ప్రాప్యేవాన్వయవర్జితః || 8
- తావదిచ్ఛామహే గంతుం ఇత్యుక్త్వా చరణౌ మునేః |
వవందే సహసామిత్రః సీతయా సహ రాఘవః || 9

- తౌ సంస్పృశంతౌ చరణౌ ఉత్థాప్య మునిపుంగవః|
గాఢమాలింగ్య సస్నేహం ఇదం వచనమబ్రవీత్|| 10
- అరిష్టం గచ్ఛ పంథానం రామ సౌమిత్రిణా సహ|
సీతయా చానయా సార్థం ఛాయయేవానువృత్తయా|| 11
- పశ్యాశ్రమపదం రమ్యం దండకారణ్యవాసినామ్|
ఏషాం తపస్వినాం వీర తపసా భావితాత్మనామ్|| 12
- సప్రాజ్యఫలమూలాని పుష్పితాని వనాని చ|
ప్రశాంతమృగయూథాని శాంత పక్షిగణాని చ|| 13
- ఘల్లపంకజ పండాని ప్రసన్న సలిలాని చ|
కారండవ విక్టీర్ణాని తటాకాని సరాంసి చ|| 14
- ద్రక్ష్యసే దృష్టిరమ్యాణి గిరి ప్రప్రవణాని చ|
రమణీయాన్యరణ్యాని మయూరాభిరుతాని చ|| 15
- గమ్యతాం వత్స సౌమిత్రే భవానపి చ గచ్ఛతు|
ఆగంతవ్యం త్వయా తాత పునరేవాశ్రమం మమ|| 16
- ఏవముక్తస్తథేత్యుక్త్వా కాకుత్స్థః సహలక్ష్మణః|
ప్రదక్షిణం మునిం కృత్వా ప్రస్థాతుముపచక్రమే|| 17
- తత శ్శుభతరే తూణీ ధనుషీ చాయతేక్షణా|
దదౌ సీతా తయోర్ఛాత్రోః ఖడ్గౌ చ విమలౌ తతః|| 18
- ఆబధ్య చ శుభే తూణీ చాపౌ చాదాయ సస్వనౌ|
నిష్కాగ్రంతావాశ్రమాద్గంతుం ఉభౌ తౌ రామలక్ష్మణౌ|| 19

శ్రీమంతౌ రూపసంపన్నౌ దీప్యమానౌ స్వతేజసా |
ప్రస్థితౌ ధృతచాపౌ తౌ సీతయా సహ రాఘవౌ ||

20

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే అష్టమస్సర్గః

9. అథ అరణ్యకాండే నవమస్సర్గః
సీతాధర్మావేదనమ్

సుతీక్ష్ణేనాభ్యనుజ్ఞాతం ప్రస్థితం రఘునందనమ్ |
హృద్యయా స్నిగ్ధయా వాచా భర్తారమిదమబ్రవీత్ ||

1

అయం ధర్మ స్ససూక్ష్మేణ విధినా ప్రాప్యతే మహాన్ |
నివృత్తేన తు శక్యోఽయం వ్యసనాత్ కామజాదిహ ||

2

త్రీణ్యేవ వ్యసనాన్యత్ర కామజాని భవంతుత |
మిథ్యా వాక్యం గురుతరం తస్మాద్గురుతమే ఉభే ||

3

పరదారాభిగమనం వినా వైరం చ రౌద్రతా |
మిథ్యావాక్యం న తే భూతం న భవిష్యతి రాఘవ ||

4

కుతోఽభిలషణం స్త్రీణాం పరేషాం ధర్మనాశనమ్ |
తవ నాస్తి మనుష్యేంద్ర న చాభూతే కదాచన ||

5

మనస్యపి తథా రామ న చైతద్విద్యతే క్వచిత్ |
స్వదారనిరతస్త్యం చ నిత్యమేవ సృపాత్మజ ||

6

ధర్మిష్ఠ స్సత్యసంధశ్చ పితుర్నిర్దేశకారకః |
త్వయి సత్యం చ ధర్మశ్చ త్వయి సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్ ||

7

తచ్చ సర్వం మహాబాహో శక్యం ధర్మం జితేంద్రియైః|
తవ వశ్యేంద్రియత్వం చ జానామి శుభదర్శన|| 8

తృతీయం యదిదం రౌద్రం పరప్రాణాభిహింసనమ్|
నిర్వైరం క్రియతే మోహాత్ తచ్చ తే సముపస్థితమ్|| 9

ప్రతిజ్ఞాతస్త్వయా వీర దండకారణ్యవాసినామ్|
ఋషీణాం రక్షణార్థాయ వధ స్సంయతి రక్షసామ్|| 10

ఏతన్నిమిత్తం చ వనం దండకా ఇతి విశ్రుతమ్|
ప్రస్థితస్త్వం సహ భ్రాత్రా ధృతబాణశరాసనః|| 11

తతస్త్వాం ప్రస్థితం దృష్ట్వా మమ చింతాకులం మనః|
త్వద్వ్యుత్తం చింతయంత్యా వైభవేన్నిశ్చేయసం మహాత్|| 12

న హి మే రోచతే వీర గమనం దండకాన్ ప్రతి|
కారణం తత్ర వక్ష్యామి వదన్త్యాః శ్రూయతాం మమ|| 13

త్వం హి బాణధనుష్పాణిః భ్రాత్రా సహ వనం గతః|
దృష్ట్వా వనచరాన్ సర్వాన్ కచ్చిత్ కుర్యా శ్శరవ్యయమ్|| 14

క్షత్రియాణాం చ హి ధనుః హుతాశస్యేంధనాని చ|
సమీపతః స్థితం తేజో బలముచ్చయతే భృశమ్|| 15

పురా కిల మహాబాహో తపస్వీ సత్యవాక్కుచిః|
కస్మింశ్చిదభవత్ పుణ్యే వనే రతమ్మగద్విజే|| 16

తవైవ తపసో విఘ్నం కర్తుమిన్ద్ర శ్శచీవతిః|
ఖడ్గపాణిరథాగచ్ఛత్ ఆశ్రమం భటరూపధృత్|| 17

- తస్మిన్స్తదాశ్రమపదే నిశితః ఖడ్గ ఉత్తమః|
స న్యాసవిధినా దత్తః పుణ్యే తపసి తిష్ఠతః|| 18
- స తచ్ఛస్త్రమనుప్రాప్య న్యాసరక్షణతత్పరః|
వనే తు విచరత్యేవ రక్షన్ ప్రత్యయమాత్మనః|| 19
- యత్ర గచ్ఛత్పుపాదాతుం మూలాని చ ఫలాని చ|
స వినా యాతి తం ఖడ్గం న్యాసరక్షణతత్పరః|| 20
- నిత్యం శస్త్రం పరివహన్ క్రమేణ స తపోధనః|
చకార రౌద్రీం స్వాం బుద్ధిం త్యక్త్వా తపసి నిశ్చయమ్|| 21
- తత స్స రౌద్రేభిరతః ప్రమత్తోఽధర్మకర్షితః|
తస్య శస్త్రస్య సంవాసాత్ జగామ సరకం మునిః|| 22
- ఏవమేతత్ పురావృత్తం శస్త్రసంయోగకారణమ్|
అగ్నిసంయోగవద్ధేతుః శస్త్రసంయోగ ఉచ్యతే|| 23
- స్నేహాచ్చ బహుమానాచ్చ స్మారయే త్వాం స శిక్షయే|
స కథంచన సా కార్యా గృహీతధనుషా త్వయా|| 24
- బుద్ధిర్వైరం వినా హంతుం రాక్షసాన్ దండకాశ్రితాన్|
అపరాధం వినా హంతుం లోకాన్ వీర స కామయే|| 25
- క్షత్రియాణాం తు వీరాణాం వనేషు నియతాత్మనామ్|
ధనుషాం కార్యమేతావత్ ఆర్తానామభిరక్షణమ్|| 26
- క్వ చ శస్త్రం క్వ చ వనం క్వ చ క్షాత్రం తపః క్వ చ|
వ్యావిధ్ధమిదమస్మాభిః దేశధర్మస్తు పూజ్యతామ్|| 27

తదార్యకలుషా బుద్ధిః జాయతే శస్త్రసేవనాత్ |
పునర్గత్వాత్వయోధ్యాయాం క్షత్రధర్మం చరిష్యసి || 28

అక్షయా తు భవేత్ప్రియః శ్వశూశ్వశురయోర్మమ |
యది రాజ్యం పరిత్యజ్య భవేత్త్వం నిరతో మునిః || 29

ధర్మాదర్శః ప్రభవతే ధర్మాత్ప్రభవతే సుఖమ్ |
ధర్మేణ లభతే సర్వం ధర్మసారమిదం జగత్ || 30

ఆత్మానం నియమైస్తైస్తైః కర్మయిత్వా ప్రయత్నతః |
ప్రాప్యతే నిపుణైర్ధర్మో న సుఖాల్లభ్యతే సుఖమ్ || 31

నిత్యం శుచిమతి స్సౌమ్య చర ధర్మం తపోవనే |
సర్వం హి విదితం తుభ్యం త్రైలోక్యమపి తత్త్వతః || 32

స్త్రీచాపలాదేతదుదాహృతం మే
ధర్మం చ వక్తుం తప క స్సమర్థః |
విచార్య బుద్ధ్యా తు సహానుజేన
యద్రోచతే తత్కురు మాచిరేణ || 33

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే నవమస్కంధః

10. అథ అరణ్యకాండే దశమస్కంధః

రక్షోవథ సమర్థనమ్

- వాక్యమేతత్తు వైదేహ్య వ్యాహృతం భర్తృభక్తయా |
శ్రుత్వా ధర్మే స్థితో రామః ప్రత్యువాచాథ మైథిలీమ్ || 1
- హితముక్తం త్వయా దేవి స్నిగ్ధయా సదృశం వచః |
కులం వ్యపదిశంత్యా చ ధర్మజ్ఞే జనకాత్మజే || 2
- కిం తు వక్ష్యామ్యహం దేవి త్వయైవోక్తమిదం వచః |
క్షత్రియైర్ధార్యతే చాసో నార్తశబ్దో భవేదితి || 3
- మాం సీతే స్వయమాగమ్య శరణ్యాశ్శరణం గతాః |
తే చార్తా దండకారణ్యే మునయ స్సంశితప్రతాః || 4
- వసంతో ధర్మనిరతాః పనే మూలఫలాశనాః |
న లభంతే సుఖం భీతాః రాక్షసైః క్రూరకర్మభిః || 5
- కాలే కాలే చ నిరతాః నియమైర్వివిధైర్వనైః |
భక్త్యంతే రాక్షసైర్భీమైః సరమాంసోపజీవిభిః || 6
- తే భక్త్యమాణా మునయో దండకారణ్య వాసినః |
అస్మానభ్యవపద్యేతి మామూచుర్విజసత్తమాః || 7
- మయా తు వచనం శ్రుత్వా తేషామేవం ముఖాచ్ఛ్చ్యుతమ్ |
కృత్వా చరణ శుశ్రూషాం వాక్యమేతదుదాహృతమ్ || 8
- ప్రసీదంతు భవంతో మే హ్రీరేషా హి మమాతులా |
యదీదృశైరహం విప్రైః ఉపస్థేయైరుపస్థితః || 9

- కిం కరోమీతి చ మయా వ్యాహృతం ద్విజసన్నిధౌ|
సర్వైరేతై స్సమాగమ్య వాగియం సముదాహృతా|| 10
- రాక్షసైర్దండకారణ్యే బహుభిః కామరూపిభిః|
అర్ధితాస్మి భృశం రామ భవాన్నస్త్రాతుమర్హతి|| 11
- హోమకాలేషు సంప్రాప్తాః పర్వకాలేషు చానఘ|
ధర్మయంతి సుదుర్ధర్మాః రాక్షసాః పిశితాశనాః|| 12
- రాక్షసైర్ధర్మితానాం చ తాపసానాం తపస్వినామ్|
గతిం మృగయమాణానాం భవాన్మః పరమా గతిః|| 13
- కామం తపఃప్రభావేణ శక్తా హంతుం నిశాచరాన్|
చిరార్జితం తు నేచ్ఛామః తపః ఖండయితుం వయమ్|| 14
- బహువిఘ్నం తపోనిత్యం దుశ్చరం చైవ రాఘవ|
తేన శాపం న ముంచామో భక్త్యమాణాశ్చ రాక్షసైః|| 15
- తదర్థ్యమానాన్ రక్షోభిః దండకారణ్యవాసిభిః|
రక్షనస్త్వం సహ భ్రాత్రా త్వన్నాథా హి వయం వనే|| 16
- మయా చైతద్వచశ్చుత్వా కార్తేన్యైస పరిపాలనమ్|
ఋషీణాం దండకారణ్యే సంశ్రుతం జనకాత్మజే|| 17
- సంశ్రుత్య చ న శక్యామి జీవమాసః ప్రతిశ్రవమ్|
మునీనామన్యథా కర్తుం సత్యమిష్టం హి మే సదా|| 18
- అప్యహం జీవితం జహ్యాం త్వాం వా సీతే స లక్ష్మణామ్|
న తు ప్రతిజ్ఞాం సంశ్రుత్య బ్రాహ్మణేభ్యో విశేషతః|| 19

తదవశ్యం మయా కార్యం ఋషీణాం పరిపాలనమ్|
అనుక్తేనాపి వైదేహి ప్రతిజ్ఞాయ తు కిం పునః|| 20

మమ స్నేహాచ్చ సౌహార్దాత్ ఇదముక్తం త్వయానఘే|
పరితుష్టోఽస్మ్యహం సీతే న హ్యనిష్టోఽనుశిష్యతే|| 21

సదృశం చానురూపం చ కులస్య తవ చాత్మనః|
సధర్మచారిణీ మే త్వం ప్రాణేభ్యోఽపి గరీయసి|| 22

ఇత్యేవముక్త్వా వచనం మహాత్మా
సీతాం ప్రియాం మైథిల రాజపుత్రీమ్|
రామో ధనుష్మాన్ సహలక్ష్మణేన
జగామ రమ్యాణి తపోవనాని|| 23

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే దశమస్సర్గః

11. అథ అరణ్యకాండే ఏకాదశస్కంధః

అగస్త్యాశ్రమః

- అగ్రతః ప్రయయా రామః సీతా మధ్యే సుమధ్యమా |
పృష్ఠతస్తు ధనుష్పాణిః లక్ష్మణోఽనుజగామ హ || 1
- తౌ పశ్యమానౌ వివిధాన్ శైలప్రస్థాన్ పనాని చ |
నదీశ్చ వివిధా రమ్యాః జగ్ముతు స్సీతయా సహ || 2
- సారసాంశ్చక్రవాకాంశ్చ నదీపులినచారిణః |
సరాంసి చ స పద్మాని యుక్తాని జలజైః ఖగైః || 3
- యూథబద్ధాంశ్చ పృషతాన్ మదోన్మత్తాన్ విషాణినః |
మహిషాంశ్చ వరాహాంశ్చ నాగాంశ్చ ద్రుమవైరిణః || 4
- తే గత్వా దూరమధ్వానం లంబమానే దివాకరే |
దదృశు స్సహితా రమ్యం తటాకం యోజనాయతమ్ || 5
- పద్మపుష్కర సంబాధం గజయూథైరలంకృతమ్ |
సారసైర్హంసకాదంబైః సంకులం జలచారిభిః || 6
- ప్రసన్నసలిలే రమ్యే తస్మిన్ సరసి శుశ్రువే |
గీతవాదిత్రనిర్ఘోషో న తు కశ్చన దృశ్యతే || 7
- తతః కౌతూహలాద్రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః |
మునిం ధర్మభృతం నామ ప్రప్థుం సముపచక్రమే || 8
- ఇదమత్యద్భుతం శ్రుత్వా సర్వేషాం నో మహామునే |
కౌతూహలం మహజ్ఞాతం కిమిదం సాధు కథ్యతామ్ || 9

- వక్తవ్యం యది చేద్విప్ర నాతిగుహ్యమపి ప్రభో|
తేనైవముక్తో ధర్మాత్మా రాఘవేణ మునిస్తదా|| 10
- ప్రభావం సరసః కృత్స్నం ఆఖ్యాతుముపచక్రమే|
ఇదం పంచాప్పరో నామ తటాకం సార్వకాలికమ్|| 11
- నిర్మితం తపసా రామ మునినా మాండకర్ణినా|
స హి తేపే తపస్తీవ్రం మాండకర్ణిర్మహామునిః|| 12
- దశవర్షసహస్రాణి వాయుభక్తో జలాశ్రయః|
తతః ప్రవ్యథితా స్సర్వే దేవా స్సాగ్నిపురోగమాః|| 13
- అబ్రువన్ వచనం సర్వే పరస్పర సమాగతాః|
అస్మాకం కన్యచిత్స్థానం ఏష ప్రార్థయతే మునిః|| 14
- ఇతి సంవిగ్నమనసః సర్వే తే త్రిదివౌకసః|
తత్ర కర్తుం తపోవిఘ్నం దేవైస్సర్వైర్వియోజితాః|| 15
- ప్రధానాప్పరసః పంచ విద్యుచ్చలితవర్చసః|
అప్పరోభిస్తతస్తాభిః మునిర్దృష్టపరావరః|| 16
- నీతో మదనవశ్యత్వం సురాణాం కార్యసిద్ధయే|
తాశ్చైచివాప్పరసః పంచ మునేః పత్నీత్వమాగతాః|| 17
- తటాకే నిర్మితం తాసాం అస్మిన్నంతర్జితం గృహమ్|
తథైవాప్పరసః పంచ నివసన్త్యో యథాసుఖమ్|| 18
- రమయంతి తపోయోగాత్ మునిం యౌవనమాస్థితమ్|
తాసాం సంక్రీడమానానాం ఏష వాదిత్రనిస్వసః|| 19

- శ్రూయతే భూషణోన్మిత్రో గీతశబ్దో మనోహరః|
ఆశ్చర్యమితి తస్యైతత్ వచనం భావితాత్మనః|| 20
- రాఘవః ప్రతిజగ్రాహ సహ భ్రాత్రా మహాయశాః|
ఏవం కథయమానస్య దదర్శాశ్రమ మండలమ్|| 21
- కుశచీరపరిక్షిప్తం బ్రాహ్మ్య లక్ష్మ్యా సమాప్యతమ్|
ప్రవిశ్య సహ వైదేహ్య లక్ష్మణేన చ రాఘవః|| 22
- ఉవాస మునిభిస్సర్వైః పూజ్యమానో మహాయశాః|
తథా తస్మిన్ స కాకుత్స్థః శ్రీమత్యాశ్రమమండలే|| 23
- ఉషిత్వాతు సుఖం తత్ర పూజ్యమానో మహర్షిభిః|
జగామ చాశ్రమాంస్తేషాం పర్యాయేణ తపస్వినామ్|| 24
- తేషాముషితవాన్ పూర్వం సకాశే స మహస్త్రవిత్|
క్వచిత్పరిదశాన్ మాసాన్ ఏకం సంవత్సరం క్వచిత్|| 25
- క్వచిచ్ఛ చతురో మాసాన్ పంచషట్ చాపరాన్ క్వచిత్|
అపరత్రాధికం మాసాత్ అవ్యర్థమధికం క్వచిత్|| 26
- త్రీన్ మాసానష్టమాసాంశ్చ రాఘవో న్యవసత్సుఖమ్|
ఏవం సంవసతస్తస్య మునీనామాశ్రమేషు వై|| 27
- రమతశ్చానుకూలేన యయు స్సంవత్సరా దశ|
పరివృత్య చ ధర్మజ్ఞో రాఘవస్సహ సీతయా|| 28
- సుతీక్ష్ణస్యాశ్రమం శ్రీమాన్ పునరేవాజగామ హ|
స తమాశ్రమమాసాద్య మునిభిః ప్రతిపూజితః|| 29

తత్రాపి స్యవసద్రామః కించిత్కాలమరిందమః|
అథాశ్రమస్థో వినయాత్ కదాచిత్తం మహామునిమ్|| 30

ఉపాసీన స్స కాకుత్స్థః సుతీక్ష్ణమిదమబ్రవీత్|
అస్మిన్నరణ్యే భగవన్ అగస్త్యో మునిసత్తమః|| 31

వసతీతి మయా నిత్యం కథాః కథయతాం శ్రుతమ్|
న తు జానామి తం దేశం వనస్యాస్య మహత్తయా|| 32

కుత్రాశ్రమపదం పుణ్యం మహార్హేస్తస్య ధీమతః|
ప్రసాదాత్తత్ర భవతః సానుజ స్సహ సీతయా|| 33

అగస్త్యమభిగచ్ఛేయం అభివాదయితుం మునిమ్|
మనోరథో మహానేషః హృది మే పరివర్తతే|| 34

యదహం తం మునివరం శుశ్రూషేయమపి స్వయమ్|
ఇతి రామస్య స మునిః శ్రుత్వా ధర్మాత్మనో వచః|| 35

సుతీక్ష్ణః ప్రత్యువాచేదం ప్రీతో దశరథాత్మజమ్|
అహమప్యేతదేవ త్వాం పక్తుకామ స్సలక్ష్మణమ్|| 36

అగస్త్యమభిగచ్ఛేతి సీతయా సహ రాఘవ|
దిష్ట్యా త్విదానీమర్థేఽస్మిన్ స్వయమేవ బ్రవీషి మామ్|| 37

అహమాఖ్యామి తే వత్స యత్రాగస్త్యో మహామునిః|
యోజనాన్యాశ్రమాదస్మాత్ తథా చత్వారి వై తతః|| 38

దక్షిణేన మహాన్ శ్రీమాన్ అగస్త్యభ్రాతురాశ్రమః|
స్థలీప్రాయే వనోద్దేశే పిప్పలీవనశోభితే|| 39

- బహుపుష్పఫలే రమ్యే నానాశకునినాదితే|
పద్మిన్యో వివిధాస్తత్ర ప్రసన్నసలిలాశ్శివాః|| 40
- హంస కారండవాక్కిర్ణాః చక్రవాకోపశోభితాః|
తత్రైకాం రజనీం వ్యుష్య ప్రభాతే రామ! గమ్యతామ్|| 41
- దక్షిణాం దిశమాస్థాయ పనషండస్య పార్శ్వతః|
తత్రాగస్త్యాశ్రమపదం గత్వా యోజనమంతరమ్|| 42
- రమణీయే వనోద్దేశే బహుపాదప సంవృతే|
రంస్యతే తత్ర వైదేహీ లక్ష్మణశ్చ సహ త్వయా|| 43
- స హి రమ్యో వనోద్దేశో బహుపాదపసంకులః|
యది బుద్ధిః కృతా ద్రష్టుం అగస్త్యం తం మహామునిమ్|| 44
- అద్యైవ గమనే బుద్ధిం రోచయస్వ మహాయశః|
ఇతి రామో మునే శ్శుశ్రూత్వా సహ భ్రాత్రాభివాద్య చ|| 45
- ప్రతస్థేఽగస్త్యముద్దిశ్య సానుజ స్సీతయా సహ|
పశ్యన్ వనాని రమ్యాణి పర్వతాంశ్చాభ్రసన్నిభాన్|| 46
- సరాంసి సరితశ్చైవ పథి మార్గవశానుగాః|
సుతీక్ష్ణే నోపదిష్టేన గత్వా తేన పథా సుఖమ్|| 47
- ఇదం పరమసంహృష్టో వాక్యం లక్ష్మణమబ్రవీత్|
ఏతదేవాశ్రమపదం నూనం తస్య మహాత్మనః|| 48
- అగస్త్యస్య మునేర్భాతః దృశ్యతే పుణ్యకర్మణః|
యథాహి మే వనస్యాస్య జ్ఞాతాః పథి సహస్రశః|| 49

- సన్నతాః ఫలభారేణ పుష్పభారేణ చ ద్రుమాః |
పిప్పలీనాం చ పక్వానాం వనాదస్మాదుపాగతః || 50
- గంధోఽయం పవనోఽక్షిప్తః సహసా కటుకోదయః |
తత్ర తత్ర చ దృశ్యంతే సంక్షిప్తాః కాష్ఠసంచయాః || 51
- లూనాశ్చ పథి దృశ్యంతే దర్భా వైడూర్యవర్చసః |
ఏతచ్చ పనమధ్యస్థం కృష్ణాభ్రశిఖరోపమమ్ || 52
- పావకస్యాశ్రమస్థస్య ధూమాగ్రం సంప్రదృశ్యతే |
వివిక్తేషు చ తీర్థేషు కృతస్నానా ద్విజాతయః || 53
- పుష్పోపహారం కుర్వంతి కుసుమై స్స్వయమార్జితైః |
తత్సత్తీక్ష్ణస్య వచనం యథా సౌమ్య మయా శ్రుతమ్ || 54
- అగస్త్యస్యాశ్రమో బ్రాతుః నూనమేష భవిష్యతి |
నిగృహ్య తరసా మృత్యుం లోకానాం హితకామ్యయా || 55
- యస్య బ్రాత్రా కృతేయం దిక్ శరణ్యా పుణ్యకర్మణా |
ఇహైకదా కిల క్రూరో వాతాపిరపి చేల్వలః || 56
- బ్రాతరౌ సహితావాస్తాం బ్రాహ్మణఘ్నౌ మహాసురౌ |
ధారయన్ బ్రాహ్మణం రూపం ఇల్వల స్సంస్కృతం వదన్ || 57
- ఆమంత్రయతి విప్రాన్ స్మ శ్రాద్ధముద్దిశ్య నిర్భ్రుణః |
బ్రాతరం సంస్కృతం కృత్వా తతస్తం మేషరూపిణమ్ || 58
- తాన్ ద్విజాన్ భోజయామాస శ్రాద్ధదృష్టేన కర్మణా |
తతో భుక్తవతాం తేషాం విప్రాణామిల్వలోఽబ్రవీత్ || 59

వాతాపే నిష్కృమస్వేతి స్వరేణ మహతా వదన్
తతో భ్రాతుర్వచ శ్శుగ్రత్వా వాతాపిర్మేషవన్నదన్|| 60

భిత్వా భిత్వా శరీరాణి బ్రాహ్మణానాం వినిష్పతత్|
బ్రాహ్మణానాం సహస్రాణి తైరేవం కామరూపిభిః|| 61

వినాశితాని సంహత్య నిత్యశః పిశితాశచైః|
అగస్త్యేన తదా దేవైః ప్రార్థితేన మహర్షిణా|| 62

అనుభూయ కిల శ్రాద్ధే భక్షిత స్స మహాసురః|
తత స్సంపన్నమితుక్త్వా దత్త్వా హస్తోదకం తతః|| 63

భ్రాతరం నిష్కృమస్వేతి చేల్వల స్సోఽభ్యభాషత|
స తం తథా భాషమాణం భ్రాతరం విప్రఘాతినమ్|| 64

అబ్రవీత్ప్రహసన్ ధీమాన్ అగస్త్యో మునిసత్తమః|
కుతో నిష్కృమితుం శక్తిః మయా జీర్ణస్య రక్షసః|| 65

భ్రాతుస్తే మేష రూపస్య గతస్య యమసాదనమ్|
అథ తస్య వచశ్శుగ్రత్వా భ్రాతుర్నిధనసంశ్రయమ్|| 66

ప్రధర్షయితుమారేభే మునిం క్రోధాన్నిశాచరః|
సోఽభిద్రవన్మునిశ్రేష్ఠం మునినా దీప్తతేజసా|| 67

చక్షుషాసలకల్పేన నిర్దగ్ధో నిధనం గతః|
తస్యాయమాశ్రమో భ్రాతుః తటాకవనశోభితః|| 68

విప్రాసుకంపయా యేన కర్మేదం దుష్కరం కృతమ్|
ఏవం కథయమానస్య తస్య సౌమిత్రిణా సహ|| 69

- రామస్వాస్తం గతస్సూర్యః సంధ్యాకాలోఽభ్యవర్తత|
ఉపాస్య పశ్చిమాం సంధ్యాం సహ భ్రాత్రా యథావిధి|| 70
- ప్రవివేశాశ్రమపదం తమృషిం సోఽభ్యవాదయత్|
సమ్యక్ప్రతిగృహీతశ్చ మునినా తేన రాఘవః|| 71
- న్యవసత్తాం నిశామేకాం ప్రాశ్య మూలఫలాని చ|
తస్యాం రాత్ర్యాం వ్యతీతాయాం విమలే సూర్యమండలే|| 72
- భ్రాతరం తమగస్త్యస్య హ్యమంత్రయత రాఘవః|
అభివాదయే త్వాం భగవన్ సుఖమధ్యుషితో నిశామ్|| 73
- ఆమంత్రయే త్వాం గచ్ఛామి గురుం తే ద్రష్టుమగ్రజమ్|
గమ్యతామితి తేనోక్తో జగామ రఘునందనః|| 74
- యథోద్దిష్టేన మార్గేణ వనం తచ్ఛావలోకయన్|
నీవారాన్ పనసాంస్తాలాన్ తినిశాన్ పంజులాన్ ధవాన్|| 75
- చిరిబిల్వాన్ మధూకాంశ్చ బిల్వానపి చ తిందుకాన్|
పుష్పితాన్ పుష్పితాగ్రాభిః లతాభిరనువేష్టితాన్|| 76
- దదర్శ రామశ్శతశః తత్ర కాంతారపాదపాన్|
హస్తహస్తైర్విమృదితాన్ వానరైరుపశోభితాన్|| 77
- మత్తైశ్శకునిసంఘైశ్చ శతశః ప్రతినాదితాన్|
తతోఽబ్రవీత్సమీపస్థం రామో రాజీవలోచనః|| 78
- పృథ్తోఽనుగతం వీరం లక్ష్మణం లక్ష్మీవర్ధనమ్|
స్నిగ్ధపత్రా యథా వృక్షాః యథా శాంతమృగద్విజాః|| 79

ఆశ్రమో నాతిదూరస్థో మహర్షేర్భావితాత్మనః|
అగస్త్య ఇతి విఖ్యాతో లోకే స్వేనైవ కర్మణా|| 80

ఆశ్రమో దృశ్యతే తస్య పరిశ్రాంత శ్రమాపహః|
ప్రాజ్యధూమాకులవనః చీరమాలాపరిష్కృతః|| 81

ప్రశాంతమృగయూథశ్చ నానాశకునినాదితః|
నిగృహ్య తరసా మృత్యుం లోకానాం హితకామ్యయా|| 82

దక్షిణా దిక్పూతా యేన శరణ్యా పుణ్యకర్మణా|
తస్యేదమాశ్రమపదం ప్రభావాద్యస్య రాక్షసైః|| 83

దిగియం దక్షిణా త్రాసాత్ దృశ్యతే నోపభుజ్యతే|
యదా ప్రభృతి చాక్రాంతా దిగియం పుణ్యకర్మణా|| 84

తదా ప్రభృతి నిర్వైరాః ప్రశాంతాః పిశితాశనాః|
నామ్నా చేయం భగవతో దక్షిణా దిక్ప్రదక్షిణా|| 85

ప్రథితా త్రిషు లోకేషు దుర్ధర్షా క్రూరకర్మభిః|
గతిం నిరోద్ధుం నిరతో భాస్కరస్యాచలోత్తమః|| 86

నిదేశం పాలయన్ యస్య వింధ్యశ్చైలో న వర్ధతే|
అయం దీర్ఘాయుషస్తస్య లోకే విశ్రుతకర్మణః|| 87

అగస్త్యస్యాశ్రమ శ్శ్రీమాన్ వినీతజనసేవితః|
ఏష లోకార్చితస్సాధుః హితే నిత్యరతస్సతామ్|| 88

అస్మానభిగతానేషః శ్రేయసా యోజయిష్యతి|
ఆరాధయిష్యామ్యత్రాహం అగస్త్యం తం మహామునిమ్|| 89

శేషం చ వనవాసస్య సౌమ్య వత్స్యమ్యహం ప్రభో|
అత్ర దేవా స్సగంధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః|| 90

అగస్త్యం నియతాహారం సతతం పర్యుపాసతే|
నాత్ర జీవేన్మృషావాదీ క్రూరో వా యది వా శతః|| 91

నృశంసః కామ పృత్తో వా మునిరేష తథావిధః|
అత్ర దేవాశ్చ యక్షాశ్చ నాగాశ్చ పతగైస్సహ|| 92

వసంతి నియతాహారాః ధర్మమారాధయిష్టవః|
అత్ర సిద్ధా మహాత్మానో విమానై స్సూర్యసన్నిభైః|| 93

త్యక్తదేహా నవైరేచైః స్వర్యాతాః పరమర్షయః|
యక్షత్వమమరత్వం చ రాజ్యాని వివిధాని చ|| 94

అత్ర దేవాః ప్రయచ్ఛంతి భూతైరారాధితా శ్శుభైః|
ఆగతాస్సౌశ్రమపదం సౌమిత్రే ప్రవిశాగ్రతః|| 95

నివేదయేహ మాం ప్రాప్తం ఋషయే సీతయా సహ||

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే ఏకాదశస్కంధః

12 అథ అరణ్యకాండే ద్వాదశస్కంధః
అగస్త్య దర్శనమ్

- స ప్రవిశ్యాశ్రమపదం లక్ష్మణో రాఘవానుజః |
అగస్త్యశిష్యమాసాద్య వాక్యమేతదువాచ హ || 1
- రాజా దశరథో నామ జ్యేష్ఠస్తస్య సుతో బలీ |
రామః ప్రాప్తో మునిం ద్రష్టుం భార్యయా సహ సీతయా || 2
- లక్ష్మణో నామ తస్యాహం భ్రాతా త్వవరజో హితః |
అనుకూలశ్చ భక్తశ్చ యది తే శ్రోత్రమాగతః || 3
- తే వయం వనమత్యుగ్రం ప్రవిష్టాః పితృశాసనాత్ |
ద్రష్టుమిచ్ఛామహే సర్వే భగవంతం నివేద్యతామ్ || 4
- తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా లక్ష్మణస్య తపోధనః |
తథేత్యుక్త్వాగ్నిశరణం ప్రవివేశ నివేదితుమ్ || 5
- స ప్రవిశ్య మునిశ్రేష్ఠం తపసా దుష్ప్రధర్షణమ్ |
కృతాంజలిరువాచేదం రామాగమనమంజసా || 6
- యథోక్తం లక్ష్మణేనైవ శిష్యోఽగస్త్యస్య సమ్మతః |
పుత్రా దశరథస్యేషా రామో లక్ష్మణ ఏవ చ || 7
- ప్రవిష్టావాశ్రమపదం సీతయా సహ భార్యయా |
ద్రష్టుం భవంతమాయాతౌ శుశ్రూషార్థమరిందమౌ || 8
- యదత్రానంతరం తత్త్వం ఆజ్ఞాపయితుమర్హసి |
తత శ్శిష్యాదుపశ్రుత్య ప్రాప్తం రామం సలక్ష్మణమ్ || 9

- వైదేహీం చ మహాభాగాం ఇదం వచనమబ్రవీత్ |
దిష్ట్యా రామశ్చిరస్యాద్య ద్రష్టుం మాం సముపాగతః || 10
- మనసా కాంక్షితం హ్యస్య మయాప్యగమనం ప్రతి |
గమ్యతాం సత్కృతో రామః సభార్య సహలక్ష్మణః || 11
- ప్రవేశ్యతాం సమీపం మే కిం చాసౌ న ప్రవేశితః |
ఏవముక్తస్తు మునినా ధర్మజ్ఞేన మహాత్మనా || 12
- అభివాద్యాబ్రవీచ్ఛిష్యః తథేతి నియతాంజలిః |
తతో నిష్క్రమ్య సంభ్రాంతః శిష్యో లక్ష్మణమబ్రవీత్ || 13
- క్వాసౌ రామో మునిం ద్రష్టుం ఏతు ప్రవిశతు స్వయమ్ |
తతో గత్వాశ్రమద్వారం శిష్యేణ సహలక్ష్మణః || 14
- దర్శయామాస కాకుత్స్థం సీతాం చ జనకాత్మజామ్ |
తం శిష్యః ప్రశ్రితో వాక్యం అగస్త్యవచనం బ్రువన్ || 15
- ప్రావేశయద్యథాన్యాయం సత్కారార్థం సుసత్కృతమ్ |
ప్రవివేశ తతో రామః సీతయా సహలక్ష్మణః || 16
- ప్రశాంతహరిణాకీర్ణం ఆశ్రమం హ్యవలోకయన్ |
స తత్ర బ్రహ్మణ స్సాన్ధనం అగ్నే స్సాన్ధనం తథైవ చ || 17
- విష్ణో స్సాన్ధనం మహేంద్రస్య స్థానం చైవ వివస్వతః |
సోమస్థానం భగస్థానం స్థానం కౌబేరమేవ చ || 18
- ధాతుర్విధాతు స్సాన్ధనే చ వాయో స్సాన్ధనం తథైవ చ |
నాగరాజస్య చ స్థానం అనంతస్య మహాత్మనః || 19

- స్థానం తదైవ గాయత్యాః వసూనాం స్థానమేవ చ|
స్థానం చ పాశహస్తస్య వరుణస్య మహాత్మనః|| 20
- కార్తికేయస్య చ స్థానం ధర్మస్థానం చ పశ్యతి|
తత శ్శిష్యైః పరివృతో మునిరవ్యభినిష్పతత్|| 21
- తం దదర్శాగ్రతో రామో మునీనాం దీప్తతేజసామ్|
అబ్రవీద్యచనం వీరో లక్ష్మణం లక్ష్మీవర్ధనమ్|| 22
- ఏష లక్ష్మణ నిష్కామత్యగస్త్వో భగవాన్పషిః|
ఔదార్యేణాపగచ్ఛామి నిధానం తపసామిమమ్|| 23
- ఏవముక్త్వా మహాబాహుః అగస్త్యం సూర్యవర్చసమ్|
జగ్రాహ పరమప్రీతః తస్య పాదౌ పరంతపః|| 24
- అభివాద్య తు ధర్మాత్మా తస్థౌ రామః కృతాంజలిః|
సీతయా సహ వైదేహ్యా తదా రామ స్సలక్ష్మణః|| 25
- ప్రతిజగ్రాహ కాకుత్స్థం అర్చయిత్వాసనోదకైః|
కుశలప్రశ్నముక్త్వా చ హ్యోస్యతామితి చాబ్రవీత్|| 26
- అగ్నిం హుత్వా ప్రదాయార్ఘ్యం అతిథీన్ ప్రతిపూజ్య చ|
వానప్రస్థేన ధర్మేణ స తేషాం భోజనం దదౌ|| 27
- ప్రథమం చోపవిశ్యాథ ధర్మజ్ఞో మునిపుంగవః|
ఉవాచ రామమాసీనం ప్రాంజలిం ధర్మకోవిదమ్|| 28
- అగ్నిం హుత్వా ప్రదాయార్ఘ్యం అతిథిం ప్రతిపూజయేత్|
అన్యథా ఖలు కాకుత్స్థ తపస్వీ సముదాచరన్|| 29

దుస్సాక్షిప పరే లోకే స్వాని మాంసాని భక్షయేత్ |
రాజా సర్వస్య లోకస్య ధర్మచారీ మహారథః || 30

పూజనీయశ్చ మాన్యశ్చ భవాన్ప్రాప్తః ప్రియాతిథిః |
ఏవముక్త్వా ఫలైర్మూలైః పుష్పైర్నైశ్చ రాఘవమ్ || 31

పూజయిత్వా యథాకామం పునరేవ తతోబ్రవీత్ |
ఇదం దివ్యం మహాచ్ఛాపం హేమరత్నవిభూషితమ్ || 32

వైష్ణవం పురుషవ్యాఘ్ర నిర్మితం విశ్వకర్మణా |
అమోఘ స్సూర్యసంకాశో బ్రహ్మదత్త శ్శరోత్తమః || 33

దత్తా మమ మహేంద్రేణ తూణీ చాక్షయసాయకౌ |
సంపూర్ణౌ నిశితైర్పాణైః జ్వలద్భరిప పాపకైః || 34

మహారజత కోశోఽయం అసిర్హేమవిభూషితః |
అనేన ధనుషా రామ హత్వా సంఖ్యే మహాసురాన్ || 35

ఆజహర శ్రియం దీప్తాం పురా విష్ణుర్దివౌకసామ్ |
తథనుస్తా చ తూణీరౌ శరం ఖడ్గం చ మానద || 36

జయాయ ప్రతిగృహ్ణాష్వ వజ్రం వజ్రధరో యథా |
ఏవముక్త్వా మహాతేజాః సమస్తం తద్వరాయుధమ్ || 37

దత్త్వా రామాయ భగవాన్ అగస్త్యః పునరబ్రవీత్ ||

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే ద్వాదశస్కంధః

13. అథ అరణ్యకాండే త్రయోదశ స్సర్గః
పంచవతీ గమనమ్

రామ ప్రీతోఽస్మి భద్రం తే పరితుష్టోఽస్మి లక్ష్మణ|
అభివాదయితుం యన్మాం సంప్రాప్తా సహ సీతయా|| 1

అధ్వశ్రమేణ వాం ఖేదో బాధతే ప్రచురశ్రమః|
వ్యక్తముక్తంరతే చాపి మైథిలీ జనకాత్మజా|| 2

ఏషా హి సుకుమారీ చ దుఃఖైశ్చ న విమానితా|
ప్రాజ్యదోషం వనం ప్రాప్తా భర్తృస్నేహప్రచోదితా|| 3

యథైషా రమతే రామ ఇహ సీతా తథా కురు|
దుష్కరం కృతవత్యేషా పనే త్వామనుగచ్ఛతీ|| 4

ఏషా హి ప్రకృతి స్స్మిణాం ఆస్పృష్టే రఘునందన|
సమస్థమనురంజంతి విషమస్థం త్యజంతి చ|| 5

శతప్రాదానాం లోలత్వం శస్త్రాణాం తీక్ష్ణతాం తథా|
గరుడానిలయో శ్చైఘ్ర్యం అనుగచ్ఛంతి యోషితః|| 6

ఇయం తు భవతో భార్యా దోషైరేతైర్వివర్జితా|
శ్లాఘ్యా చ వ్యపదేశ్యా చ యథా దేవీ హ్యరుంధతీ|| 7

అలంకృతోఽయం దేశశ్చ యత్ర సౌమిత్రిణా సహ|
వైదేహ్యా చానయా రామ వత్స్యసి త్వమరిందమ|| 8

ఏవముక్తస్సమునినా రాఘవ స్సంయతాంజలిః|
ఉవాచ ప్రశ్రితం వాక్యం ఋషిం దీప్తమివానలమ్|| 9

ధన్యోఽస్మ్యనుగృహీతోఽస్మి యస్య మే మునిపుంగవః|
గుణై స్సబ్రాతృభార్యస్య వరదః పరితుష్యతి|| 10

కిం తు వ్యాదిశ మే దేశం సోదకం బహుకాననమ్|
యత్రాశ్రమపదం కృత్వా వసేయం నిరత స్సుఖమ్|| 11

తతోఽబ్రవీన్నునిశ్రేష్ఠః శ్రుత్వా రామస్య తద్వచః|
ధ్యాత్వా ముహూర్తం ధర్మాత్మా ధీరో ధీరతరం వచః|| 12

ఇతో ద్వియోజనే తాత బహుమూలఫలోదకః|
దేశో బహుమృగ శ్శీర్మాన్ పంచవట్యభివిశ్రుతః|| 13

తత్ర గత్వాశ్రమపదం కృత్వా సౌమిత్రిణా సహ|
రంస్యసే త్వం పితుర్వాక్యం యథోక్తమనుపాలయన్|| 14

కాలోఽయం గతభూయిష్ఠో యః కాలస్తప రాఘవ|
సమయో యో నరేంద్రేణ కృతో దశరథేన తే|| 15

తీర్థప్రతిజ్ఞః కాకుత్స్థ సుఖం రాజ్యే నివత్స్యసి|
ధన్యస్తే జనకో రామ స రాజా రఘునందన|| 16

యస్త్వయా జ్యేష్ఠపుత్రేణ యయాతిరిప తారితః|
విదితో హ్యేష వృత్తాంతో మమ సర్వస్తవానఘ|| 17

తపసశ్చ ప్రభావేణ స్నేహోద్దేశరథస్య చ|
హృదయస్థశ్చ తే ఛందో విజ్ఞాతస్తపసా మయా|| 18

ఇహ వాసం ప్రతిజ్ఞాయ మయా సహ తపోవనే|
అతశ్చ త్వామహం బ్రూమి గచ్ఛ పంచవటీమితి|| 19

స హి రమ్యో వనోద్దేశో మైథిలీ తత్ర రంస్యతే|
స దేశ శ్శాఘనీయశ్చ నాతిదూరే చ రాఘవ|| 20

గోదావర్యా స్సమీపే చ మైథిలీ తత్ర రంస్యతే|
ప్రాజ్యమూలఫలశ్చైవ నానాద్విజ గణాయుతః|| 21

వివిక్తశ్చ మహాబాహో పుణ్యో రమ్యస్తథైవ చ|
భవానపి సదారశ్చ శక్తశ్చ పరిరక్షణే|| 22

అపి చాత్ర వసన్ రామ తాపసాన్ పాలయిష్యసి|
ఏతదాలక్యతే వీర మధూకానాం మహద్వనమ్|| 23

ఉత్తరేణాస్య గంతవ్యం స్యగ్రోధమభిగచ్ఛతా|
తతస్థలముపారుహ్య పర్వతస్యావిదూరతః|| 24

ఖ్యాతః పంచవతీత్యేవ నిత్యపుష్పితకాననః|
అగస్త్యేనైవముక్తస్తు రామస్సౌమిత్రిణా సహ|| 25

సత్యత్యామంత్రయామాస తమృషిం సత్యవాదినమ్|
తౌ తు తేనాభ్యనుజ్ఞాతౌ కృతపాదాభివందనౌ|| 26

తదాశ్రమాత్ పంచవతీం జగ్ముతు స్సహ సీతయా||

గృహీతచాపౌ తు సరాధిపాత్మజౌ
విషక్తతూణౌ సమరేష్వకాతరౌ|
యథోపదిష్టేన పథా మహర్షిణా
ప్రజగ్ముతుః పంచవతీం సమాహితౌ|| 27

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే శ్రయోదశస్సర్గః

14. అథ అరణ్యకాండే చతుర్దశ స్సర్గః
జటాయుస్సంగమః

- అథ పంచవటీం గచ్ఛన్ అంతరా రఘునందనః|
ఆససాద మహాకాయం గృధ్రం భీమపరాక్రమమ్|| 1
- తం దృష్ట్వా తౌ మహాభాగౌ పటస్థం రామలక్ష్మణౌ|
మేనాతే రాక్షసం పక్షిం బ్రువాణౌ కో భవానితి|| 2
- స తౌ మధురయా వాచా సౌమ్యయా ప్రీణయన్నివ|
ఉవాచ వత్స మాం విద్ధి వయస్యం పితురాత్మనః|| 3
- స తం పితృసఖం బుద్ధ్యా పూజయామాస రాఘవః|
స తస్య కులమవ్యగ్రం అథ పప్రచ్ఛ నామ చ|| 4
- రామస్య పచనం శ్రుత్వా సర్వభూత సముద్భవమ్|
ఆచచక్షే ద్విజస్తస్మై కులమాత్మానమేవ చ|| 5
- పూర్వకాలే మహాబాహో యే ప్రజాపతయోఽభవన్|
తాన్మే నిగదత స్సర్వాన్ ఆదిత శ్శృణు రాఘవ|| 6
- కర్దమః ప్రథమస్తేషాం విక్రీతస్తదనంతరః|
శేషశ్చ సంశ్రయశ్చైవ బహుపుత్రః ప్రతాపవాన్|| 7
- స్థాణుర్మరీచిరత్రిశ్చ క్రతుశ్చైవ మహాబలః|
పులస్త్యశ్చాంగిరాశ్చైవ ప్రచేతాః పులహస్తథా|| 8
- దక్షో వివస్వానపరోఽరిష్టనేమిశ్చ రాఘవ|
కశ్యపశ్చ మహాతేజాః తేషామాసీచ్ఛ పశ్చిమః|| 9

- ప్రజాపతేస్తు దక్షస్య బభూవురితి విశ్రుతమ్ |
షష్టిర్దుహితరో రామ యశస్విన్యో మహాయశః || 10
- కశ్యపః ప్రతిజగ్రాహ తాసామష్టా సుమధ్యమాః |
అదితిం చ దితిం చైవ దనుమవ్యథ కాలికామ్ || 11
- తామ్రాం క్రోధవశాం చైవ మనుం చాప్యనలామపి |
తాస్తు కన్యాస్తతః ప్రీతః కశ్యపః పునరబ్రవీత్ || 12
- పుత్రాన్స్త్రైలోక్యభర్తృన్ వై జనయిష్యథ మత్సమాన్ |
అదితిస్తన్మనా రామ దితిశ్చ దనురేవ చ || 13
- కాలికా చ మహాబాహో శేషాస్త్యమనసోఽభవన్ |
అదిత్యాం జజ్ఞరే దేవాః త్రయస్త్రింశదరిందమ || 14
- అదిత్యా వసవో రుద్రాః హ్యశ్వినౌ చ పరంతప |
దితిస్త్యజనయత్ పుత్రాన్ దైత్యాన్స్తాత యశస్వినః || 15
- తేషామియం వసుమతీ పురాసీత్ సవనార్ణవా |
దనుస్త్యజనయత్ పుత్రం అశ్వగ్రీవమరిందమ || 16
- నరకం కాలకం చైవ కాలికాపి వ్యజాయత |
క్రౌంచీం భాసీం తథా శ్యేనీం ధృతరాష్ట్రీం తథా శుకీమ్ || 17
- తామ్రాపి సుషువే కన్యాః పంచైతా లోకవిశ్రుతాః |
ఉలూకాన్ జనయత్ క్రౌంచీ భాసీ భాసాన్ వ్యజాయత || 18
- శ్యేనీ శ్యేనాంశ్చ గృధ్రాంశ్చ వ్యజాయత సుతేజసః |
ధృతరాష్ట్రీ తు హంసాంశ్చ కలహంసాంశ్చ సర్వశః || 19

- చక్రవాకాంశ్చ భద్రం తే విజజ్ఞే సాపి భామినీ|
శుకీ నతాం విజజ్ఞే తు నతాయా వినతా సుతా|| 20
- దశక్రోధవశా రామ విజజ్ఞే హ్యత్మసంభవాః|
మృగీం చ మృగమందాం చ హరీం భద్రమదామపి|| 21
- మాతంగీమపి శార్దూలీం శ్వేతాం చ సురభిం తథా|
సర్వలక్షణ సంపన్నాం సురసాం కద్రుకామపి|| 22
- అపత్యం తు మృగా స్సర్వే మృగ్యా నరపరోత్తమ|
ఋక్షాశ్చ మృగమందాయాః సృమరాశ్చమరాస్తథా|| 23
- హర్యాశ్చ హరయోఽపత్యం వానరాశ్చ తరస్వినః|
తతస్త్విరావతీం నామ జజ్ఞే భద్రమదా సుతామ్|| 24
- తస్యాస్త్విరావతః పుత్రో లోకనాథో మహాగజః|
మాతంగాస్త్యథ మాతంగాః అపత్యం మనుజర్షభ|| 25
- గోలాంగూలాంశ్చ శార్దూలీ వ్యాఘ్రాంశ్చాజనయత్ సుతాన్|
దిశాగజాంశ్చ కాకుత్స్థ శ్వేతాప్యజనయతుత్సాన్|| 26
- తతో దుహితరౌ రామ సురభిర్ద్వే వ్యజాయత|
రోహిణీం నామ భద్రం తే గంధర్వీం చ యశస్వినీమ్|| 27
- రోహిణ్యజనయథా వై గంధర్వీ వాజినస్సుతాన్|
సురసాజనయన్నాగాన్ రామ కద్రూస్తు పన్నగాన్|| 28
- మనుర్మనుష్యాన్ జనయత్ రామ పుత్రాన్ యశస్వినః|
బ్రాహ్మణాన్ క్షత్రియాన్ వైశ్యాన్ శూద్రాంశ్చ మనుజర్షభ|| 29

సర్వాన్ పుణ్యఫలాన్ పృక్షాన్ అనలాపి వ్యజాయత|
 వినతా చ శుకీ పాత్రీ కద్రూశ్చ సురసాస్వసా|| 30

కద్రూర్నాగం సహస్రాస్యం తు విజజ్ఞే ధరణీధరమ్|
 ద్వా పుత్రౌ వినతాయాస్తు గరుడోఽరుణ ఏవ చ|| 31

తస్మాజ్ఞాతోఽహమరుణాత్ సంపాతిస్తు మమాగ్రజః|
 జటాయురితి మాం విద్ధి శ్యేనీపుత్రమరిందమ|| 32

సోఽహం వాససహాయస్తే భవిష్యామి యదీచ్ఛసి|
 ఇదం దుర్గం హి కాంతారం మృగరాక్షససేవితమ్|| 33

సీతాం చ తాత రక్షిష్యే త్వయి యాతే స లక్ష్మణే||

జటాయుషం తం ప్రతిపూజ్య రాఘవో
 ముదా పరిష్వజ్య చ సన్నతోఽభవత్|
 పితుర్హి శుశ్రావ సఖిత్వమాత్మవాన్
 జటాయుషా సంకథితం పునః పునః|| 34

స తత్ర సీతాం పరిదాయ మైథిలీం
 సహైవ తేనాతిబలేన పక్షిణా|
 జగామ తాం పంచవటీం సలక్ష్మణో
 రిపూన్ దిధక్షన్ శలభానివాసలః|| 35

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే చతుర్దశస్సర్గః

15. అథ అరణ్యకాండే పంచదశస్సర్గః

పంచవతీ పర్ణశాలా

- తతః పంచవతీం గత్వా నానావ్యాలమ్పుగాయుతామ్ |
ఉవాచ భ్రాతరం రామః సౌమిత్రిం దీప్తతేజసమ్ || 1
- అగతా స్సృ యథోద్దిష్టం అముం దేశం మహర్షిణా |
అయం పంచవతీ దేశః సౌమ్య పుష్పితపాదపః || 2
- సర్వతశ్చార్వతాం దృష్టిః కాననే నిపుణో హ్యసి |
ఆశ్రమః కతరస్మిన్నో దేశే భవతి సమ్మతః || 3
- రమతే యత్ర వైదేహీ త్వమహం చైవ లక్ష్మణ |
తాదృశో దృశ్యతాం దేశః సన్నికృష్టజలాశయః || 4
- వనరామణ్యకం యత్ర జలరామణ్యకం తథా |
సన్నికృష్టం చ యత్ర స్యాత్ సమితుష్పకుశోదకమ్ || 5
- ఏవముక్తస్తు రామేణ లక్ష్మణ స్సంయతాంజలిః |
సీతా సమక్లం కాకుత్స్థం ఇదం వచనమబ్రవీత్ || 6
- పరవానస్మికాకుత్స్థే త్వయి వర్షశతం స్థితే |
స్వయం తు రుచిరే దేశే క్రియతామితి మాం పద || 7
- సుప్రీతస్తేన వాక్యేన లక్ష్మణస్య మహాత్మనః |
విమృశన్ రోచయామాస దేశం సర్వగుణాన్వితమ్ || 8
- స తం రుచిరమాశ్రమ్య దేశమాశ్రమకర్మణి |
హస్తా గృహీత్వా హస్తేన రామ సౌమిత్రిమబ్రవీత్ || 9

- అయం దేశ స్సమ శ్శ్రీమాన్ పుష్పితైస్తరుభిర్వృతః|
ఇహాశ్రమపదం సౌమ్య యథావత్ కర్తుమర్హసి|| 10
- ఇయమాదిత్యసంకాశైః పద్మై స్సురభిగంధిభిః|
అదూరే దృశ్యతే రమ్యా పద్మినీ పద్మశోభితా|| 11
- యథాఖ్యాతమగస్త్యేన మునినా భావితాత్మనా|
ఇయం గోదావరీ రమ్యా పుష్పితైస్తరుభిర్వృతా|| 12
- హంసకారండవాకిర్ణా చక్రవాకోపశోభితా|
నాతిదూరే న చానన్మే మృగయూథనిపీడితాః|| 13
- మయూరనాదితా రమ్యాః ప్రాంశవో బహుకందరాః|
దృశ్యంతే గిరయ సౌమ్య ఫుల్లైస్తరుభిరావృతాః|| 14
- సౌపర్ణ రాజతైస్తామ్రైః దేశే దేశే చ ధాతుభిః|
గవాక్షితా ఇవాభాంతి గజాః పరమభక్తిభిః|| 15
- సాలైస్తాలైస్తమాలైశ్చ ఖర్జూర పనసామ్రుకైః|
నీవారైస్తినిశైశ్చైవ పున్నాగైశ్చోపశోభితాః|| 16
- చూతైరశోకైస్తిలకైః చంపకైః కేతకైరపి|
పుష్పగుల్మలతోపేతైః తైస్తైస్తరుభిరావృతాః|| 17
- చందనై స్స్యందనైర్హిమైః పర్ణానైర్లకుచైరపి|
ధవాశ్వకర్ణఖదిరైః శమీకింశుకపాటలైః|| 18
- ఇదం పుణ్యమిదం మేధ్యం ఇదం బహుమృగద్విజమ్|
ఇహ వత్స్యామి సౌమిత్రే సార్థమేతేన పక్షిణా|| 19

- ఏవముక్తస్తు రామేణ లక్ష్మణః పరవీరహా|
అచిరేణాశ్రమం భ్రాతుః చకార సుమహాబలః|| 20
- పర్ణశాలాం సువిపులాం తత్ర సంఘాతమృత్తికామ్|
సుస్తంభాం మస్కరైర్దీర్ఘైః కృతవంశాం సుశోభనామ్|| 21
- శమీశాఖాభిరాస్తీర్ణాం దృఢపాశాపపాశితామ్|
కుశకాశశరైః పఠైః సుపరిచ్ఛాదితాం తథా|| 22
- సమీకృతతలాం రమ్యాం చకార లఘువిక్రమః|
నివాసం రాఘవస్యార్థే ప్రేక్షణీయమనుత్తమమ్|| 23
- స గత్వా లక్ష్మణ శ్శ్రీమాన్ నదీం గోదావరీం తదా|
స్నాత్వా పద్మాని చాదాయ సఫలః పునరాగతః|| 24
- తతః పుష్పబలిం కృత్వా శాంతిం చ స యథావిధి|
దర్శయామాస రామాయ తదాశ్రమపదం కృతమ్|| 25
- స తం దృష్ట్వా కృతం సౌమ్యం ఆశ్రమం సహ సీతయా|
రాఘవః పర్ణశాలాయాం హర్షమాహారయద్భృశమ్|| 26
- సుసంహృష్టః పరిష్వజ్య బాహుభ్యాం లక్ష్మణం తదా|
అతిస్నిగ్ధం చ గాఢం చ వచనం చేదమబ్రవీత్|| 27
- ప్రీతోఽస్మి తే మహత్కర్మ త్వయా కృతమిదం ప్రభో|
ప్రదేయో యన్నిమిత్తం తే పరిష్వంగో మయా కృతః|| 28
- భావజ్ఞేన కృతజ్ఞేన ధర్మజ్ఞేన చ లక్ష్మణ|
త్వయా పుత్రేణ ధర్మాత్మా న సంవృత్తః పితా మమ|| 29

ఏవం లక్ష్మణముక్త్యా తు రాఘవో లక్ష్మీవర్ధనమ్ |
తస్మిన్ దేశే బహుఫలే న్యవసత్ సుసుఖం వశీ || 30

కంచిత కాలం స ధర్మాత్మా సీతయా లక్ష్మణేన చ |
అన్వాన్యమానో న్యవసత్ స్వర్గలోకే యథామరః || 31

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే పంచదశస్సర్గః

16. అథ అరణ్యకాండే షోడశస్సర్గః హేమంత వర్ణనమ్

వసతస్తస్య తు సుఖం రాఘవస్య మహాత్మనః |
శరద్వ్యపాయే హేమంతః ఋతురిష్టః ప్రవర్తతే || 1

స కదాచిత్ప్రభాతాయాం శర్వర్యాం రఘునందనః |
ప్రయయావభిషేకార్థం రమ్యాం గోదావరీం నదీమ్ || 2

ప్రహ్వః కలశహస్తస్తం సీతయా సహ వీర్యవాన్ |
పృష్ఠతోఽనువ్రజన్ భ్రాతా సౌమిత్రిరిదమబ్రవీత్ || 3

అయం స కాల స్సంప్రాప్తః ప్రియో యస్తే ప్రియంపద |
అలంకృత ఇవాభాతి యేన సంవత్సర శ్శుభః || 4

నీహరపరుషో లోకః పృథివీ సస్యశాలినీ |
జలాన్యనుపభోగ్యాని సుభగో హవ్యవాహనః || 5

- నవాగ్రయణ పూజాభిః అభ్యర్చ్య పితృదేవతాః|
కృతాగ్రయణకాః కాలే సంతో విగతకల్మషాః|| 6
- ప్రాజ్యకామా జనపదాః సంపన్నతరగోరసాః|
విచరంతి మహీపాలాః యాత్రాస్థా విజిగీషవః|| 7
- సేవమానే దృఢం సూర్యే దిశమంతక సేవితామ్|
విహీనతిలకేవ స్త్రీ నోత్తరా దిక్ప్రకాశతే|| 8
- ప్రకృత్యా హిమకోశాఢ్యో దూరసూర్యశ్చ సాంప్రతమ్|
యథార్థనామా సువ్యక్తం హిమవాన్ హిమవాన్ గిరిః|| 9
- అత్యంత సుఖసంచారాః మధ్యాహ్నా స్పర్శత స్సుఖాః|
దివసా స్సుభగాదిత్యాః ఛాయాసలిల దుర్భగాః|| 10
- మృదుసూర్యా స్సనీహారాః పటుశీతా స్సమారుతాః|
శూన్యారణ్యా హిమధ్వస్తాః దివసా భాంతి సాంప్రతమ్|| 11
- నివృత్తాకాశశయనాః పుష్పనీతా హిమారుణాః|
శీతా వృద్ధతరాయామాః త్రియామా యాంతి సాంప్రతమ్|| 12
- రవిసంక్రాంతసౌభాగ్యః తుషారావృతమండలః|
నిశ్శ్యాసాంధ ఇవాదర్శ్యః చంద్రమా న ప్రకాశతే|| 13
- జ్యోత్స్నా తుషారమలినా పార్జ్వమాస్యాం న రాజతే|
సీతేవ చాతపశ్యామా లక్ష్మతే న తు శోభతే|| 14
- ప్రకృత్యా శీతలస్పర్శో హిమవిధశ్చ సాంప్రతమ్|
ప్రవాతి పశ్చిమో వాయుః కాలే ద్విగుణశీతలః|| 15

- బాష్పచ్ఛన్నాన్యరణ్యాని యవగోధూమవంతి చ |
శోభంతేఽభ్యుదితే సూర్యే నదద్భిః క్రౌంచసారసైః || 16
- ఖర్జూరపుష్పాకృతిభిః శిరోభిః పూర్ణతండులైః |
శోభంతే కించిదానన్ద్రాః శాలయః కనకప్రభాః || 17
- మయూఖైరుపసర్పద్భిః హిమనీహార సంవృతైః |
దూరమభ్యుదిత స్సూర్యః శశాంక ఇవ లక్ష్మ్యతే || 18
- అగ్రాహ్యవీర్యః పూర్వాహ్నేష్టా మధ్యాహ్నోన్మర్శిత స్సుఖః |
సంరక్తః కించిదాపాండుః ఆతప శ్శోభతే క్షితౌ || 19
- అవశ్యాయనిపాతేన కించిత్ప్రక్లిన్నశాద్వలా |
వనానాం శోభతే భూమిః నిర్విష్టతరుణాతపా || 20
- స్పృశంస్తు విపులం శీతం ఉదకం ద్విరద స్సుఖమ్ |
అత్యంతతృప్తితో వన్యః ప్రతిసంహరతే కరమ్ || 21
- ఏతే హి సముపాసీనాః విహగా జలచారిణః |
నావగాహంతి సలిలం అప్రగల్భా ఇవాహవమ్ || 22
- అవశ్యాయతమోనధాః నీహారతమసా వృతాః |
ప్రసుప్తా ఇవ లక్ష్మ్యంతే విపుష్పా వనరాజయః || 23
- బాష్పసంభన్నసలిలాః రుతవిజ్ఞేయసారసాః |
హిమార్ద్రవాలుక్తేస్తీరైః సరితో భాంతి సాంప్రతమ్ || 24
- తుషారపతనాచైచ్చవ మృదుత్వాద్భాస్కరస్య చ |
శైత్యాదగాగ్రస్థమపి ప్రాయేణ రసవజ్జలమ్ || 25

- జరాజర్జరితైః పద్మైః శీర్ఙ్గకేసరకర్ణికైః |
నాలశేషైర్విమధ్వస్తైః స భాంతి కమలాకరాః || 26
- అస్మింస్తు పురుషవ్యాఘ్రః కాలే దుఃఖసమన్వితః |
తపశ్చరతి ధర్మాత్మా త్వద్భక్త్యా భరతః పురే || 27
- త్యక్త్వా రాజ్యం చ మానం చ భోగాంశ్చ వివిధాన్ బహూన్ |
తపస్వీ నియతాహరః శేతే శేతే మహీతలే || 28
- సోఽపి వేలామిమాం నూనం అభిషేకార్థముద్యతః |
వృతః ప్రకృతిభిర్నిత్యం ప్రయాతి సరయాం నదీమ్ || 29
- అత్యంతసుఖసంవృద్ధః సుకుమార స్సుఖోచితః |
కథం న్వపరరాత్రేషు సరయామపగాహతే || 30
- పద్మపత్రేక్షణో వీరః శ్యామో నిరుదరో మహాన్ |
ధర్మజ్ఞ సన్త్యవాదీ చ హ్రీ నిషేధో జితేంద్రియః || 31
- ప్రియాభిభాషీ మధురో దీర్ఘబాహురరిందమః |
సంత్యజ్య వివిధాన్ భోగాన్ ఆర్యం సర్వాత్మనాశ్రితః || 32
- జిత స్వ్వర్గస్తప బ్రాత్రా భరతేన మహాత్మనా |
వనస్థమపి తాపస్యే యస్తామనువిధీయతే || 33
- స పితృమనువర్తంతే మాతృకం ద్విపదా ఇతి |
ఖ్యాతో లోకప్రవాదోఽయం భరతేనాన్యథాకృతః || 34
- భర్తా దశరథో యస్యాః సాధుశ్చ భరతస్సతః |
కథం ను సాంబా కైకేయీ తాదృశీ క్రూరదర్శినీ || 35

ఇత్యేవం లక్ష్మణే వాక్యం స్నేహద్బువతి ధార్మికే|
పరివాదం జనన్యాస్తం అసహన్ రాఘవోబ్రవీత్|| 36

స తేఽంబా మధ్యమా తాత గర్హితవ్యా కథంచన|
తామేవేక్ష్యాకునాథస్య భరతస్య కథాం కురు|| 37

నిశ్చితాపి హి మే బుద్ధిః వనవాసే దృఢవ్రతా|
భరతస్నేహసంతప్తా బాలిశీ క్రియతే పునః|| 38

సంస్మరామ్యస్య వాక్యాని ప్రియాణి మధురాణి చ|
హృద్యాన్యమృతకల్పాని మనఃప్రహ్లాదనాని చ|| 39

కదా స్వహం సమేష్వామి భరతేన మహాత్మనా|
శత్రుఘ్నస చ వీరేణ త్వయా చ రఘునందన|| 40

ఇత్యేవం విలపంతత్ర ప్రాప్య గోదావరీం నదీమ్|
చక్రేఽభిషేకం కాకుత్స్థః సానుజ స్సహ సీతయా|| 41

తర్పయిత్వాథ సలిలైః తే పితౄన్ దైవతాని చ|
స్తువంతి స్మృదితం సూర్యం దేవతాశ్చ సమాహితాః|| 42

కృతాభిషేక స్స రరాజ రామః
 సీతాద్వితీయ స్సహ లక్ష్మణేన|
కృతాభిషేకో గిరిరాజపుత్ర్యా
 రుద్ర స్సనందీ భగవానివేశః|| 43

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే షోడశస్కంధః

17. అథ అరణ్యకాండే సప్తదశ స్సర్గః
శూర్పణఖాభావావిష్కరణమ్

- కృతాభిషేకో రామస్తు సీతా సౌమిత్రిరేవ చ |
తస్మాద్ధోదావరీతీరాత్ తతో జగ్ము స్స్వమాశ్రమమ్ || 1
- ఆశ్రమం తముపాగమ్య రాఘవ స్సహలక్ష్మణః |
కృత్వా పౌర్వాష్టాకం కర్మ పర్ణశాలాముపాగమత్ || 2
- ఉవాస సుఖితస్తత్ర పూజ్యమానో మహర్షిభిః |
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా చకార వివిధాః కథాః || 3
- స రామః పర్ణశాలాయాం ఆసీన స్సహ సీతయా |
విరరాజ మహాబాహుః చిత్రయా చంద్రమా ఇవ || 4
- తథాఽసీనస్య రామస్య కథాసంసక్తచేతసః |
తం దేశం రాక్షసీ కాచిత్ ఆజగామ యదృచ్ఛయా || 5
- సా తు శూర్పణఖా నామ దశగ్రీవస్య రక్షసః |
భగినీ రామమాసాద్య దదర్శ త్రిదశోపమమ్ || 6
- సింహోరస్కం మహాబాహుం పద్మపత్రనిభేక్షణమ్ |
ఆజానుబాహుం దీప్తాస్యం అతీవ ప్రియదర్శనమ్ || 7
- గజవిక్రాంత గమనం జటామండలధారిణమ్ |
సుకుమారం మహాసత్త్వం పార్థివవ్యంజనాన్వితమ్ || 8
- రామమిందీవరశ్యామం కందర్పసదృశప్రభమ్ |
బభూవేంద్రోపమం దృష్ట్వా రాక్షసీ కామమోహితా || 9

- సుముఖం దుర్ముఖీ రామం వృత్తమధ్యం మహోదరీ|
విశాలాక్షం విరూపాక్షీ సుకేశం తామ్రమూర్ధజా|| 10
- ప్రీతిరూపం విరూపా సా సుస్వరం ఖైరపస్వరా|
తరుణం దారుణా వృద్ధా దక్షిణం వామభాషిణీ|| 11
- న్యాయవృత్తం సుదుర్వృత్తా ప్రియమప్రియదర్శనా|
శరీరజనమావిష్టా రాక్షసీ వాక్యమబ్రవీత్|| 12
- జటీ తాపసరూపేణ సభార్య శ్శరచాపధృత్|
ఆగతస్త్వమిమం దేశం కథం రాక్షససేవితమ్|| 13
- కిమాగమనకృత్యం తే తత్త్వమాఖ్యాతుమర్హసి|
ఏవముక్తస్తు రాక్షస్యా శూర్పణఖ్యా పరంతపః|| 14
- ఋజుబుద్ధితయా సర్వం ఆఖ్యాతుముపచక్రమే|
అన్యతం న హి రామస్య కదాచిదపి సమ్మతమ్|| 15
- విశేషేణాశ్రమస్థస్య సమీపే స్త్రీజనస్య చ|
ఆసీద్దశరథో నామ రాజా త్రిదశవిక్రమః|| 16
- తస్యాహమగ్రజః పుత్రో రామో నామ జనై శ్శృతః|
భ్రాతాయం లక్ష్మణో నామ యవీయాన్ మామనువ్రతః|| 17
- ఇయం భార్యా చ వైదేహీ మమ సీతేతి విశ్రుతా|
నియోగాత్తు న రేంద్రస్య పితుర్మాతుశ్చ యంత్రితః|| 18
- ధర్మార్థం ధర్మకాంక్షీ చ వనం వస్తుమిహగతః|
త్వాం తు వేదితుమిచ్ఛామి కథ్యతాం కాసి కస్య వా|| 19

- న హి తావస్మనోజ్ఞాంగీ రాక్షసీ ప్రతిభాసి మే|
ఇహ వా కింనిమిత్తం త్వం అగతా బ్రూహి తత్త్వతః|| 20
- సాబ్రవీద్యచనం శ్రుత్వా రాక్షసీ మదనార్దితా|
శ్రూయతాం రామ వక్ష్యామి తత్త్వార్థం వచనం మమ|| 21
- అహం శూర్పణఖా నామ రాక్షసీ కామరూపిణీ|
అరణ్యం విచరామీదం ఏకా సర్వభయంకరా|| 22
- రావణో నామ మే భ్రాతా బలీయాన్ రాక్షసేశ్వరః|
వీరో విశ్రవసః పుత్రో యది తే శ్రోత్రమాగతః|| 23
- ప్రవృద్ధనిద్రశ్చ సదా కుంభకర్ణో మహాబలః|
విభీషణస్తు ధర్మాత్మా న తు రాక్షసచేష్టితః|| 24
- ప్రఖ్యాతవీర్యో చరణే భ్రాతరౌ ఖరదూషణౌ|
తానహం సమత్రిక్రాంతా రామ త్వాపూర్వదర్శనాత్|| 25
- సముపేతాస్మి భావేన భర్తారం పురుషోత్తమమ్|
అహం ప్రభావసంపన్నా స్వచ్ఛందబలగామినీ|| 26
- చిరాయ భవ మే భర్తా సీతయా కిం కరిష్యసి|
వికృతా చ విరూపా చ న చేయం సదృశీ తవ|| 27
- అహమేవానురూపా తే భార్య రూపేణ పశ్య మామ్|
ఇమాం విరూపామసతీం కరాలాం నిర్ణతోదరీమ్|| 28
- అనేన తే సహభ్రాత్రా భక్తయిష్యామి మానుషీమ్|
తతః పర్వతశృంగాణి వనాని వివిధాని చ|| 29

పశ్యన్ సహ మయా కాంత దండకాన్ విచరిష్యసి|
ఇత్యేవముక్తః కాకుత్స్థః ప్రహస్య మదిరేక్షణామ్|| 30

ఇదం పచనమారేభే వక్తుం వాక్యవిశారదః||

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే సప్తదశస్సర్గః

18. అథ అరణ్యకాండే అష్టాదశస్సర్గః శూర్పణఖా విరూపణమ్

తత శూర్పణఖాం రామః కామపాశాపపాశితామ్|
స్వచ్ఛయా శక్తయా వాచా స్మితపూర్వమథాబ్రవీత్|| 1

కృతదారోఽస్మి భవతి భార్యేయం దయితా మమ|
త్వద్విధానాం తు నారీణాం సుదుఃఖా ససపత్నతా|| 2

అనుజస్త్యేష మే భ్రాతా శీలవాన్ ప్రియదర్శనః|
శ్రీమానకృతదారశ్చ లక్ష్మణో నామ వీర్యవాన్|| 3

అపూర్వీ భార్యయా చార్థీ తరుణః ప్రియదర్శనః|
అనురూపశ్చ తే భర్తా రూపస్యాస్య భవిష్యతి|| 4

ఏనం భజ విశాలాక్షి భర్తారం భ్రాతరం మమ|
అసపత్నా వరారోహే మేరుమర్కప్రభా యథా|| 5

ఇతి రామేణ సా ప్రోక్తా రాక్షసీ కామమోహితా|
విస్మయ్య రామం సహసా తతో లక్ష్మణమబ్రవీత్|| 6

అస్య రూపస్య తే యుక్తా భార్యాహం పరపర్ణినీ|
మయా సహ సుఖం సర్వాన్ దండకాన్ విచరిష్యసి|| 7

- ఏవముక్తస్తు సౌమిత్రిః రాక్షస్యా వాక్యకోవిదః|
తత శూర్పణఖీం స్మిత్యా లక్ష్మణో యుక్తమబ్రవీత్|| 8
- కథం దాసస్య మే దాసీ భార్యా భవతుమిచ్ఛసి|
సోఽహమార్యేణ పరవాన్ భ్రాత్రా కమలపర్ణినీ|| 9
- సమృద్ధార్థస్య సిద్ధార్థా ముదితా వరపర్ణినీ|
ఆర్యస్య త్వం విశాలాక్షి భార్యా భవ యవీయసీ|| 10
- ఏనాం విరూపామసతీం కరాలాం నిర్ణతోదరీమ్|
భార్యాం వృద్ధాం పరిత్యజ్య త్వామేవైష భజిష్యతి|| 11
- కో హి రూపమిదం శ్రేష్ఠం సంత్యజ్య వరపర్ణిని|
మానుషీషు వరారోహే కుర్యాద్భావం విచక్షణః|| 12
- ఇతి సౌ లక్ష్మణేనోక్తా కరాలా నిర్ణతోదరీ|
మన్యతే తద్వచస్తథ్యం పరిహాసావిచక్షణా|| 13
- సౌ రామం పర్ణశాలాయాం ఉపవిష్టం పరంతపమ్|
సీతయా సహ దుర్ధర్షం అబ్రవీత్ కామమోహితా|| 14
- ఏనాం విరూపామసతీం కరాలాం నిర్ణతోదరీమ్|
వృద్ధాం భార్యామపష్టభ్య న మాం త్వం బహు మన్యసే|| 15
- అద్యేమాం భక్తయిష్యామి పశ్యతస్తవ మానుషీమ్|
త్వయా సహ చరిష్యామి నిస్సపత్నా యథాసుఖమ్|| 16
- ఇత్యుక్త్వా మృగశావాక్షీ మలాతసదృశేక్షణా|
అభ్యధావత్ సుసంక్రుధా మహోల్కా రోహిణీమివ|| 17

తాం మృత్యుపాశప్రతిమాం ఆపతంతీం మహాబలః |
నిగృహ్య రామః కుపితః తతో లక్ష్మణమబ్రవీత్ || 18

క్రూరైరనారైః స్సౌమిత్రే పరిహాసః కథంచన |
న కార్యః పశ్య వైదేహీం కథంచితౌన్మ్య జీవతీమ్ || 19

ఇమాం విరూపామసతీం అతిమత్తాం మహోదరీమ్ |
రాక్షసీం పురుషవ్యాఘ్రు విరూపయితుమర్హసి || 20

ఇత్యుక్తో లక్ష్మణస్తస్యాః క్రుద్ధో రామస్య పశ్యతః |
ఉద్ధృత్య ఖడ్గం చిచ్ఛేద కర్ణనాసం మహాబలః || 21

నికృత్తకర్ణనాసా తు విస్వరం సా వినద్య చ |
యథాగతం ప్రదుద్రావ ఘోరా శూర్పణఖా వనమ్ || 22

సా విరూపా మహాఘోరా రాక్షసీ శోణితోక్షితా |
ననాద వివిధాన్నాదాన్ యథా ప్రాప్యషి తోయదః || 23

సా విక్రరంతీ రుధిరం బహుధా ఘోరదర్శనా |
ప్రగృహ్య బాహూ గర్జంతీ ప్రవివేశ మహావనమ్ || 24

తతస్తు సా రాక్షససంఘ సంవృతం
ఖరం జనస్థానగతం విరూపితా |
ఉపేత్య తం భ్రాతరముగ్రదర్శనం
పపాత భూమౌ గగనాద్యథాశనిః || 25

తత స్సభార్యం భయమోహముర్చితా
సలక్ష్మణం రాఘవమాగతం వనమ్ |
విరూపణం చాత్మని శోణితోక్షితా
శశంస సర్వం భగినీ ఖరస్య సా || 26

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే అష్టాదశస్సర్గః

19. అథ అరణ్యకాండే ఏకోనవింశస్సర్గః
ఖర క్రోధః

- తాం తథా పతితాం దృష్ట్వా విరూపాం శోణితోక్షితామ్ |
భగినీం క్రోధసంతప్తః ఖరః పప్రచ్ఛ రాక్షసీమ్ || 1
- ఉత్తిష్ఠ తాపదాఖ్యాహి ప్రమోహం జహి సంభ్రమమ్ |
వ్యక్తమాఖ్యాహి కేన త్వం ఏవంరూపా విరూపితా || 2
- కః కృష్ణసర్పమాసీనం ఆశీవిషమనాగసమ్ |
తుదత్యభినమాపన్నం అంగుల్యగ్రేణ లీలయా || 3
- కః కాలపాశమాసజ్య కంఠే మోహాన్న బుధ్యతే |
యస్తాష్టమద్య సమాసాద్య పీతవాన్ విషముత్తమమ్ || 4
- బలవిక్రమసంపన్నా కామగా కామరూపిణీ |
ఇమామవస్థాం నీతా త్వం కేనాగతసమాగతా || 5
- దేవగంధర్వభూతానాం ఋషీణాం చ మహాత్మనామ్ |
కోఽయమేవం విరూపాం త్వాం మహావీర్యశ్చకార హ || 6
- న హి పశ్యామ్యహం లోకే యః కుర్యాన్మమ విప్రియమ్ |
అంతరేణ సహస్రాక్షం మహేంద్రం పాకశాసనమ్ || 7
- అద్యాహం మార్గణైః ప్రాణాన్ ఆదాస్యే జీవితాంతకైః |
సలిలే క్షీరమాసక్తం నిష్పిబన్నిష సారసః || 8
- నిహతస్య మయా సంఖ్యే శరసంకృతమర్మణః |
సఫేనం రుధిరం రక్తం మేదినీ కస్య పాస్యతి || 9

కస్య పత్రరథాః కాయాత్ మాంసముత్కృత్య సంగతాః|
ప్రహృష్టా భక్షయిష్యంతి నిహతస్య మయా రణే|| 10

తం న దేవా న గంధర్వాః న పిశాచా న రాక్షసాః|
మయాపకృష్టం కృపణం శక్తాస్త్రాతుమిహహవే|| 11

ఉపలభ్య శనై స్సంజ్ఞాం తం మే శంసితుమర్హసి|
యేన త్వం దుర్వినీతేన పనే విక్రమ్య నిర్జితా|| 12

ఇతి భ్రాతుర్వచ శ్శుశ్రత్వా క్రుద్ధస్య చ విశేషతః|
తత శ్శూర్పణఖా వాక్యం సబాష్పమిదమబ్రవీత్|| 13

తరుణౌ రూపసంపన్నౌ సుకుమారౌ మహాబలౌ|
పుండరీక విశాలాక్షౌ చీరకృష్ణాజినాంబరౌ|| 14

ఫలమూలాశనౌ దాంతౌ తాపసౌ ధర్మచారిణౌ|
పుత్రౌ దశరథస్యాస్త్రాం భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ|| 15

గంధర్వరాజప్రతిమౌ పార్థివవ్యంజనాన్వితౌ|
దేవౌ వా మానుషౌ వా తౌ న తర్కయితుముత్సహే|| 16

తరుణీ రూపసంపన్నా సర్వాభరణభూషితా|
దృష్టా తత్ర మయా నారీ తయోర్మధ్యే సుమధ్యమా|| 17

తాభ్యాముభాభ్యాం సంభూయ ప్రమదామధిక్యత్య తామ్|
ఇమామపస్థాం నీతాహం యథానాథాసతీ తథా|| 18

తస్యాశ్చాన్యజువృత్తాయాః తయోశ్చ హతయోరహమ్|
సఫేనం పాతుమిచ్ఛామి రుధిరం రణమూర్ధని|| 19

ఏష మే ప్రథమః కామః కృతస్తాత త్వయా భవేత్|
తస్యాస్తయోశ్చ రుధిరం పిబేయమహమాహవే|| 20

ఇతి తస్యాం బ్రువాణాయాం చతుర్దశ మహాబలాన్|
వ్యాదిదేశ ఖరః క్రుద్ధో రాక్షసానంతకోపమాన్|| 21

మానుషా శస్త్రసంపన్నా చీరకృష్ణాజినాంబరౌ|
ప్రవిష్టౌ దండకారణ్యం ఘోరం ప్రమదయా సహ|| 22

తౌ హత్వా తాం చ దుర్వృత్తాం ఉపావర్తితుమర్హథ|
ఇయం చ రుధిరం తేషాం భగినీ మమ పాస్యతి|| 23

మనోరథోఽయమిష్టోఽస్యాః భగిన్యా మమ రాక్షసాః|
శీఘ్రం సంపాద్యతాం గత్వా తౌ ప్రమథ్య స్వతేజసా|| 24

యుష్మాభిర్నిహతౌ దృష్ట్వా తావుభౌ భ్రాతరౌ రణే|
ఇయం ప్రహృష్టౌ ముదితా రుధిరం యుధి పాస్యతి|| 25

ఇతి ప్రతిసమాదిష్టాః రాక్షసాస్తే చతుర్దశ|
తత్ర జగ్ముస్తయా సార్థం ఘనా వాతేరితా యథా|| 26

తతస్తు తే తం సముదగ్రతేజసం
తథాపి తీక్ష్ణప్రదరా నిశాచరాః|
దురాసదం ధర్షయితుం స చాశకన్
వనద్విపా దీప్తమివాగ్ని ముత్థితమ్|| 27

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే ఏకోనవింశస్సర్గః

20. అథ అరణ్యకాండే వింశ స్సర్గః

చతుర్దశరక్షోపథః

- తత శ్శూర్పణఖా ఘోరా రాఘవాశ్రమమాగతా |
రక్షసామాచచక్షే తౌ భ్రాతరౌ సహ సీతయా || 1
- తే రామం పర్ణశాలాయాం ఉపవిష్టం మహాబలమ్ |
దదృశు స్సీతయా సార్థం వైదేహ్యో లక్ష్మణేన చ || 2
- తాన్ దృష్ట్వా రాఘవ శ్శ్రీమాన్ అగతాన్స్తాం చ రాక్షసీమ్ |
అబ్రవీద్భ్రాతరం రామో లక్ష్మణం దీప్తతేజసమ్ || 3
- ముహూర్తం భవ సౌమిత్రే సీతాయాః ప్రత్యనంతరః |
ఇమానస్యో వధిష్యామి పదవీమాగతానిహ || 4
- వాక్యమేతత్తత శ్శుత్వా రామస్య విదితాత్మనః |
తథేతి లక్ష్మణో వాక్యం రామస్య ప్రత్యపూజయత్ || 5
- రాఘవోఽపి మహచ్ఛాపం చామీకరవిభూషితమ్ |
చకార సజ్యం ధర్మాత్మా తాని రక్షాన్సి చాబ్రవీత్ || 6
- పుత్రౌ దశరథస్యావాం భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ |
ప్రవిష్టౌ సీతయా సార్థం దుశ్చరం దండకావనమ్ || 7
- ఫలమూలాశనౌ దాంతౌ తాపసౌ ధర్మచారిణౌ |
వసంతౌ దండకారణ్యే కిమర్థముపహింసథ || 8
- యుష్మాన్ పాపాత్మకాన్ హంతుం విప్రకారాన్ మహాహవే |
ఋషీణాం తు నియోగేన ప్రాప్తోఽహం సశరాయుధః || 9

- తిష్ఠతైవాత్ర సంతుష్టాః నోపావర్తితుమర్హథ|
యది ప్రాణైరిహార్థో వా నివర్తధ్వం నిశాచరాః|| 10
- తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాక్షసాస్తే చతుర్దశ|
ఊచుర్వాచం సుసంక్రుద్ధాః బ్రహ్మఘ్నా శ్శూలపాణయః|| 11
- క్రోధముత్పాద్య నో భర్తుః ఖరస్య సుమహాత్మనః|
త్వమేవ హాస్యసే ప్రాణాన్ అద్యాస్మాభిర్హతో యుధి|| 12
- కా హి తే శక్తిరేకస్య బహూనాం రణమూర్ధని|
అస్మాకమగ్రత స్సాన్లుతుం కిం పునర్యోధుమాహవే|| 13
- ఏహి బాహుప్రయుక్తైర్మః పరిమై శ్శూలపట్టిశైః|
ప్రాణాన్స్త్యక్ష్యసి వీర్యం చ ధనుశ్చ కరపీడితమ్|| 14
- ఇత్యేవముక్త్వా సంక్రుద్ధాః రాక్షసాస్తే చతుర్దశ|
ఉద్యతాయుధనిస్త్రింశాః రామమేవాభిదుద్రువుః|| 15
- అభిపత్య తతో వేగాత్ పృష్ఠతస్థే నిశాచరాః|
పరిఘాన్ పట్టిశాన్ శూలాన్ నిస్త్రింశాన్ హేమభూషితాన్|| 16
- చిక్తిపుస్తాని శూలాని రాఘవం ప్రతి దుర్జయమ్|
తాని శూలాని కాకుత్స్థః సమస్తాని చతుర్దశ|| 17
- తావద్భిరేవ చిచ్ఛేద శరైః కాంచనభూషణైః|
తతః పశ్చాన్మహాతేజాః నారాచాన్ సూర్యసన్నిభాన్|| 18
- జగ్రాహ పరమక్రుద్ధః చతుర్దశ శిలాశితాన్|
గృహీత్వా ధనురాయమ్య లక్ష్యానుద్దిశ్య రాక్షసాన్|| 19

ముమోచ రాఘవో బాణాన్ వజ్రానివ శతక్రతుః|
రుక్మపుంఖాశ్చ విశిఖాః దీప్తా హేమవిభూషితాః|| 20

తే భిత్త్వా రక్షసాం వేగాత్ పక్షాంసి రుధిరాఘ్నతాః|
వినిష్ఠేతుస్తదా భూమౌ పల్మీకాదివ పన్నగాః|| 21

తే భిన్నహృదయా భూమౌ భిన్నమూలా ఇవ ద్రుమాః|
నిపేతు శ్శోణితార్ద్రాంగాః వికృతా విగతాసవః|| 22

తాన్ దృష్ట్వా పతితాన్ భూమౌ రాక్షసీ క్రోధమూర్ఛితా|
పరిత్రస్తా పునస్తత్ర వ్యసృజద్భైరవస్వనాన్|| 23

సా నదంతీ మహానాదం జవాచ్ఛూర్పణఖా పునః|
ఉపగమ్య ఖరం సా తు కించిత్ సంశుష్కశోణితా|| 24

పపాత పునరేవార్తా సనిర్యాసేవ సల్లకీ|
భ్రాతు స్సమీపే శోకార్తా ససర్జ నిసదం ముహూః|| 25

సస్వరం ముముచే బాష్పం విషణ్ణ వదనా తదా||

నిపాతితాన్ దృశ్య రణే తు రాక్షసాన్
ప్రధావితా శూర్పణఖా పునస్తతః|
వధం చ తేషాం నిఖిలేన రక్షసాం
శశంస సర్వం భగినీ ఖరస్య సా|| 26

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే వింశస్సర్గః

21 అథ అరణ్యకాండే ఏకవింశస్సర్గః

ఖర సంధుక్షణమ్

- స పునః పతితాం దృష్ట్వా క్రోధాచూర్పణఖాం ఖరః |
ఉవాచ వ్యక్తయా వాచా తామనర్థార్థమాగతామ్ || 1
- మయా త్విదానీం శూరాస్తే రాక్షసా రుధిరాశనాః |
త్వత్ప్రియార్థం వినిర్దిష్టాః కిమర్థం రుద్యతే పునః || 2
- భక్తాశ్చైవాసురక్తాశ్చ హితాశ్చ మమ నిత్యశః |
హన్యమానా న హన్యంతే న న కుర్యుర్వచో మమ || 3
- కిమేతచ్ఛోతుమిచ్ఛామి కారణం యత్యుతే పునః |
హ నాథేతి వినర్దంతీ సర్పవల్లుఠసి క్షితౌ || 4
- అనాథవద్విలపసి నాథే తు మయి సంస్థితే |
ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ మా ఖైషీః వైక్లవ్యం త్యజ్యతామిహ || 5
- ఇత్యేవముక్తా దుర్ధర్షా ఖరేణ పరిసాంత్యితా |
విమృజ్య నయనే సాన్రే ఖరం భ్రాతరమబ్రవీత్ || 6
- అస్మీదానీమహం ప్రాప్తా హృతశ్రవణనాసికా |
శోణితాఘపరిక్లిన్నా త్వయా చ పరిసాంత్యితా || 7
- ప్రేషితాశ్చ త్వయా వీర రాక్షసాస్తే చతుర్దశ |
నిహంతుం రాఘవం క్రోధాత్ మత్ప్రియార్థం స లక్ష్మణమ్ || 8
- తే తు రామేణ సామర్థ్యాః శూలపట్టిశపాణయః |
సమరే నిహతాస్సర్వే సాయకైర్మర్మభేదిభిః || 9

- తాన్ దృష్ట్వా పతితాన్ భూమౌ క్షణేనైవ మహాబలాన్ |
రామస్య చ మహాత్కర్మ మహాంస్త్రాసోఽభవన్మమ || 10
- అహమస్మి సముద్విగ్నా విషణ్ణా చ నిశాచర |
శరణం త్వాం పునః ప్రాప్తా సర్వతో భయదర్శినీ || 11
- విషాదసక్రాధ్యుషితే పరిత్రాసోర్మిమాలిని |
కిం మాం న త్రాయసే మగ్నాం విపులే శోకసాగరే || 12
- ఏతే చ నిహతా భూమౌ రామేణ నిశితైశ్శరైః |
యేఽపి మే పదవీం ప్రాప్తాః రాక్షసాః పిశితాశనాః || 13
- మయి తే యద్యనుక్రోశో యది రక్షస్సు తేషు చ |
రామేణ యది తే శక్తిః తేజో వాస్తి నిశాచర || 14
- దండకారణ్యనిలయం జహి రాక్షసకంటకమ్ |
యది రామం మమామిత్రం న త్వమద్య వధిష్యసి || 15
- తవ చైవాగ్రతః ప్రాణాన్ త్యక్త్వామి నిరపత్రపా |
బుద్ధ్యాహమనుపశ్యామి న త్వం రామస్య సంయుగే || 16
- స్థాతుం ప్రతిముఖే శక్తః సబలోఽపి మహారణే |
శూరమానీ న శూరస్త్వం మిథ్యారోపితవిక్రమః || 17
- మానుషా యౌ న శక్నోషి హంతుం తౌ రామలక్ష్మణౌ |
రామేణ యది తే శక్తిః తేజో వాస్తి నిశాచర || 18
- దండకారణ్యనిలయం జహి తం కులపాంసన |
నిస్సత్వస్యాలపవీర్యస్య వాసస్తే కీదృశస్త్విహ || 19

అపయాహి జనస్థానాత్ త్వరిత స్సహబాంధవః|
రామతేజోఽభిభూతో హి త్వం క్షిప్రం వినశిష్యసి|| 20

స హి తేజస్సమాయుక్తో రామో దశరథాత్మజః|
భ్రాతా చాస్య మహావీర్యో యేన చాస్మి విరూపితా|| 21

ఏవం విలప్య బహుశో రాక్షసీ ప్రదరోదరీ|
కరాభ్యాముదరం హత్వా రురోద భృశదుఃఖితా|| 22

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే ఏకవింశస్సర్గః

22. అథ అరణ్యకాండే ద్వావింశస్సర్గః
ఖర సన్నాహః

ఏవమాధర్షిత శ్శూరః శూర్పణఖ్యా ఖరస్తదా|
ఉవాచ రక్షసాం మధ్యే ఖరః ఖరతరం వచః|| 1

తవావమాసప్రభవః క్రోధోఽయమతులో మమ|
న శక్యతే ధారయితుం లవణాంభ ఇవోత్థితమ్|| 2

న రామం గణయే వీర్యాత్ మానుషం క్షీణజీవితమ్|
ఆత్మ దుశ్చరితైః ప్రాణాన్ హతో యోఽద్య విమోక్ష్యతి|| 3

బాష్ప స్సంహ్రాయతామేషః సంభ్రమశ్చ విముచ్యతామ్|
అహం రామం సహ భ్రాత్రా సయామి యమసాదనమ్|| 4

పరశ్వధహతస్యాద్య మందప్రాణస్య సంయుగే|
రామస్య రుధిరం రక్తం ఉష్ణం పాస్యసి రాక్షసి|| 5

- సా ప్రహృష్ట్యా వచ శ్శుభ్రత్వా ఖరస్య వదనాచ్యుతమ్ |
ప్రశశంస పునర్మౌర్ధ్యాత్ భ్రాతరం రక్షసాం పరమ్ || 6
- తయా పరుషితః పూర్వం పునరేవ ప్రశంసితః |
అబ్రవీద్దూషణం నామ ఖర స్సేనాపతిం తదా || 7
- చతుర్థశ సహస్రాణి మమ చిత్తానువర్తినామ్ |
రక్షసాం భీమవేగానాం సమరేష్వనివర్తినామ్ || 8
- నీలజీమూతపర్ణానాం ఘోరాణాం క్రూరకర్మణామ్ |
లోకహింసా విహారాణాం బలినాముగ్రతేజసామ్ || 9
- తేషాం శార్దూలదర్పాణాం మహాస్యానాం మహాజసామ్ |
సర్వోద్యోగముదీర్ణానాం రక్షసాం సౌమ్య కారయః || 10
- ఉపస్థాపయ మే క్షిప్రం రథం సౌమ్య ధనూంషి చ |
శరాంశ్చిత్రాంశ్చ ఖడ్గాంశ్చ శక్తిశ్చ వివిధా శ్శితాః || 11
- అగ్రే నిర్యాతుమిచ్ఛామి పౌలస్త్యానాం మహాత్మనామ్ |
వధార్థం దుర్వి నీతస్య రామస్య రణకోవిదః || 12
- ఇతి తస్య బ్రువాణస్య సూర్యవర్ణం మహారథమ్ |
సదశ్వై శ్శబలైర్ముక్తం ఆచచక్షేఽథ దూషణః || 13
- తం మేరుశిఖరాకారం తప్తకాంచనభూషణమ్ |
హేమచక్రమసంబాధం వైదూర్యమయకూబరమ్ || 14
- మత్స్యైః పుష్పైర్ధ్రువైః శ్వైః చంద్రసూర్యైశ్చ కాంచనైః |
మంగలైః పక్షిసంఘైశ్చ తారాభిరభిసంవృతమ్ || 15

- ధ్వజనిస్త్రీంశసంపన్నం కింకిణీకవిరాజితమ్|
సదశ్వయుక్తం సోఽమర్దాత్ ఆరురోహ ఖరో రథమ్|| 16
- నిశామ్య తు రథస్థం తం రాక్షసా భీమవిక్రమాః|
తస్థు స్సంపరివార్యైసం దూషణం చ మహాబలమ్|| 17
- ఖరస్త్తు తాన్ మహేష్వాసాన్ ఘోరపర్మాయుధధ్వజాన్|
నిర్యాతేత్యబ్రవీద్దృష్టో రథస్థ స్సర్వరాక్షసాన్|| 18
- తతస్తద్రాక్షసం సైన్యం ఘోరపర్మాయుధధ్వజమ్|
నిర్జగామ జనస్థానాత్ మహానాదం మహాజవమ్|| 19
- ముద్గరైః పట్టిశై శూలైః సుతీక్ష్ణైశ్చ పరశ్వదైః|
ఖడ్గైశ్చక్రైశ్చ హస్తస్తైః భ్రాజమానైశ్చ తోమరైః|| 20
- శక్తిభిః పరిహైర్హోరైః అతిమాత్రైశ్చ కార్ముకైః|
గదాసిముసలైర్వజ్రైః గృహీతైర్చిమదర్శనైః|| 21
- రాక్షసానాం సుఘోరాణాం సహస్రాణి చతుర్దశ|
నిర్యాతాని జనస్థానాత్ ఖరచిత్తానువర్తినామ్|| 22
- తాంస్త్యభిద్రవతో దృష్ట్వా రాక్షసాన్ భీమవిక్రమాన్|
ఖరస్యాపి రథః కించిత్ జగామ తదనంతరమ్|| 23
- తతస్తాన్ శబలానశ్వాన్ తప్తకాంచనభూషితాన్|
ఖరస్య మతిమాజ్ఞాయ సారథిస్సమచోదయత్|| 24
- స చోదితో రథ శ్శీఘ్రం ఖరస్య రిపుఘాతినః|
శబ్దేనాపూరయామాస దిశశ్చ ప్రదిశస్తదా|| 25

ప్రవృద్ధమన్యుస్తు ఖరః ఖరస్వనో

రిపోర్వధార్థం త్వరితో యథాంతకః|

అచూచుదత్ సారథిమున్నదన్ ఘనం

మహాబలో మేఘ ఇవాశ్మవర్షవాన్||

26

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే ద్వావింశస్సర్గః

23 అథ అరణ్యకాండే త్రయోవింశస్సర్గః

ఉత్పాతదర్శనమ్

తస్మిన్ యాతే జనస్థానాత్ అశివం శోణితోదకమ్|

అభ్యవర్షన్మహామేఘః తుములో గర్దభారుణః||

1

నిపేతుస్తురగాస్తస్య రథయుక్తా మహాజవాః|

సమే పుష్పచితే దేశే రాజమార్గే యదృచ్ఛయా||

2

శ్యామం రుధిరపర్యస్తం బభూవ పరివేషణమ్|

అలాతచక్రప్రతిమం పరిగృహ్య దివాకరమ్||

3

తతో ధ్వజముపాగమ్య హేమదండం సముచ్చితమ్|

సమాక్రమ్య మహాకాయః తస్థౌ గృధ్ర స్సందారుణః||

4

జనస్థానసమీపే తు సమాగమ్య ఖరస్వనాః|

విస్వరాన్ వివిధాంశ్చక్రుః మాంసాదా మృగపక్షిణః||

5

వ్యాజహ్రుశ్చ ప్రదీప్తాయాం దిశి వై ఖైరవస్వనమ్|

అశివం యాతుధానానాం శివా ఘోరా మహాస్వనాః||

6

- ప్రభిన్నగజసంకాశాః తోయశోణితధారిణః|
ఆకాశం తదనాకాశం చక్రర్చిమా బలాహకాః|| 7
- బభూవ తిమిరం ఘోరం ఉద్ధతం రోమహర్షణమ్|
దిశో వా విదిశో వాపి స చ వ్యక్తం చకాశిరే|| 8
- క్షతజార్ద్రసపద్మాభా సంధ్యా కాలం వినా బభౌ|
ఖరస్యాభిముఖా నేదుః తదా ఘోర మృగాః ఖగాః|| 9
- కంకగోమాయుగృధ్రాశ్చ చుక్రుశుర్భయశంసినః|
నిత్యాశివకరా యుద్ధే శివా ఘోరనిదర్శనాః|| 10
- నేదుర్బలస్యాభిముఖం జ్వాలోద్ధారిభిరాసనైః|
కబంధః పరిఘాభాసో దృశ్యతే భాస్కరాంతికే|| 11
- జగ్రాహ సూర్యం స్వర్భానుః అపర్వణి మహాగ్రహః|
ప్రవాతి మారుత శ్శీఘ్రం నిష్ప్రభోఽభూద్ధివాకరః|| 12
- ఉత్పేతుశ్చ వినా రాత్రిం తారాః ఖద్యోతసప్రభాః|
సంలీనమీనవిహగాః నలిన్య శ్శుష్కపంకజాః|| 13
- తస్మిన్ క్షణే బభూవుశ్చ వినా పుష్పఫలైర్ద్రుమాః|
ఉద్ధూతశ్చ వినా వాతం రేణుర్జలధరారుణః|| 14
- వీచీకూచీతి వాశ్యంత్యః బభూవుస్తత్ర శారికాః|
ఉల్కాశ్చాపి సనిర్ధాతాః నిపేతుర్ధోరదర్శనాః|| 15
- ప్రచచాల మహీ సర్వా సశైలవనకాననా|
ఖరస్య చ రథస్థస్య సర్దమానస్య ధీమతః|| 16

- ప్రాకంపత భుజ స్సవ్యః స్వరశ్చాస్యావసజ్జత|
సాస్రా సంపద్యతే దృష్టిః పశ్యమానస్య సర్వతః|| 17
- లలాటే చ రుజా జాతా స చ మోహస్త్వవర్తత|
తాన్ సమీక్ష్య మహోత్పాతాన్ ఉత్థితాన్ రోమహర్షణాన్|| 18
- అబ్రవీద్రాక్షసాన్ సర్వాన్ ప్రహసన్ స ఖరస్తదా|
మహోత్పాతానిమాన్ సర్వాన్ ఉత్థితాన్ ఘోరదర్శనాన్|| 19
- న చింతయామ్యహం వీర్యాత్ బలవాన్ దుర్బలానివ|
తారా అపి శరైస్తీక్ష్ణైః పాతయామి నభ స్స్థలాత్|| 20
- మృత్యుం మరణధర్మేణ సంక్రుద్ధో యోజయామ్యహమ్|
రాఘవం తం బలోత్పిక్తం భ్రాతరం చాస్య లక్ష్మణమ్|| 21
- అహత్వా సాయకైస్తీక్ష్ణైః నోపావర్తితుముత్సహే|
సకామా భగినీ మేఽస్తు పీత్వా తు రుధిరం తయోః|| 22
- యన్నిమిత్తస్తు రామస్య లక్ష్మణస్య విపర్యయః|
న క్వచిత్ ప్రాప్తపూర్వో మే సంయుగేషు పరాజయః|| 23
- యుష్మాకమేతత్ ప్రత్యక్షం నాన్యతం కథయామ్యహమ్|
దేవరాజమపి క్రుద్ధో మత్తైరావతయాయినమ్|| 24
- వజ్రహస్తం రణే హన్యాం కిం పునస్త్థా కుమానుషా|
సా తస్య గర్జితం శ్రుత్వా రాక్షసస్య మహాచమూః|| 25
- ప్రహర్షమతులం లేభే మృత్యుపాశావపాశితా|
సమీయుశ్చ మహోత్మానో యుద్ధదర్శనకాంక్షిణః|| 26

ఋషయో దేవగంధర్వాః సిద్ధాశ్చ సహ చారణైః |
సమేత్య చోచుస్సహి తాః తేఽన్యోన్యం పుణ్యకర్మణః || 27

స్వస్తి గోబ్రాహ్మణేభ్యోఽస్తు లోకానాం యేఽభిసంగతాః |
జయతాం రాఘవ స్సంఖ్యే పౌలస్త్యాన్ రజనీచరాన్ || 28

చక్రహస్తో యథా యుద్ధే సర్వానసురపుంగవాన్ |
ఏతచ్ఛాన్యచ్చ బహుశో బ్రువాణాః పరమర్షయః || 29

జాతకౌతూహలాస్తత్ర విమానస్థాశ్చ దేవతాః |
దదృశుర్వాహినీం తేషాం రాక్షసానాం గతాయుషామ్ || 30

రథేన తు ఖరో వేగాత్ పైన్యస్యాగ్రాద్వినిస్సృతః |
తం దృష్ట్వా రాక్షసం భూయో రాక్షసాశ్చ వినిస్సృతాః || 31

శ్వేనగామీ పృథుగ్రీవో యజ్ఞశత్రుర్విహంగమః |
దుర్జయః కరవీరాక్షః పరుషః కాలకార్ముకః || 32

మేఘమాలీ మహామాలీ సర్వాస్యో రుధిరాశనః |
ద్వాదశైతే మహావీర్యాః ప్రతస్థురభితః ఖరమ్ || 33

మహాకపాలః స్థూలాక్షః ప్రమాథీ త్రిశిరాస్తథా |
చత్వార ఏతే సేనాన్యః దూషణం పృష్ఠతో యయుః || 34

సా భీమవేగా సమరాభికామా
మహాబలా రాక్షసవీర సేనా |
తౌ రాజపుత్రౌ సహసాభ్యుపేతా
మాలాగ్రహాణామివ చంద్రసూర్యౌ || 35

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే త్రయోవింశస్సర్గః

24. అథ అరణ్యకాండే చతుర్వింశస్సర్గః

రామ ఖర బలసన్నికర్షః

- ఆశ్రమం ప్రతి యాతే తు ఖరే ఖరపరాక్రమే |
తానేవౌత్పాతికాన్ రామః సహ భ్రాత్రా దదర్శ హ || 1
- తానుత్పాతాస్మహాఘోరాన్ ఉత్థితాన్ రోమహర్షణాన్ |
ప్రజానామహితాన్ దృష్ట్వా రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ || 2
- ఇమాన్ పశ్య మహాబాహో సర్వభూతాపహరిణః |
సముత్థితాన్ మహోత్పాతాన్ సంహర్తుం సర్వరాక్షసాన్ || 3
- అమీ రుధిరధారాస్తు విస్ఫజంతః ఖరస్వనాః |
వ్యోమ్ని మేఘా వివర్తంతే పరుషా గర్దభారుణాః || 4
- స ధూమాశ్చ శరా స్సర్వే మమ యుద్ధాభినందినః |
రుక్మపృష్ఠాని చాపాని విచేష్టంతే చ లక్ష్మణ || 5
- యాదృశా ఇహ కూజంతి పక్షిణో వనచారిణః |
అగ్రతో నో భయం ప్రాప్తం సంశయో జీవితస్య చ || 6
- సంప్రహరస్తు సుమహాన్ భవిష్యతి న సంశయః |
అయమాఖ్యాతి మే బాహుః స్ఫురమాణో ముహూర్ముహూః || 7
- సన్నికర్షే తు న శూర జయం శత్రోః పరాజయమ్ |
సప్రభం చ ప్రసన్నం చ తవ వక్త్రం హి లక్ష్మణే || 8
- ఉద్యతానాం హి యుద్ధార్థం యేషాం భవతి లక్ష్మణ |
నిష్ప్రభం వదనం తేషాం భవత్యాయుః పరిక్షయే || 9

- రక్షసాం నర్దతాం ఘోరః శ్రూయతే చ మహాధ్వనిః|
ఆహతానాం చ భేరీణాం రాక్షసైః క్రూరకర్మభిః|| 10
- అనాగత విధానం తు కర్తవ్యం శుభమిచ్ఛతా|
ఆపదం శంకమానేన పురుషేణ విపశ్చితా|| 11
- తస్మాద్ధృహీత్వా వైదేహీం శరపాణిర్ధనుర్ధరః|
గుహమాశ్రయశైలస్య దుర్గాం పాదపసంకులామ్|| 12
- ప్రతికూలితుమిచ్ఛామి న హి వాక్యమిదం త్వయా|
శాపితో మమ పాదాభ్యాం గమ్యతాం వత్స మా చిరమ్|| 13
- త్వం హి శూరశ్చ బలవాన్ హన్యా హ్యేతాన్నసంశయః|
స్వయం తు హంతుమిచ్ఛామి సర్వానేవ నిశాచరాన్|| 14
- ఏవముక్తస్తు రామేణ లక్ష్మణ స్సహ సీతయా|
శరానాదాయ చాపం చ గుహం దుర్గాం సమాశ్రయత్|| 15
- తస్మిన్ ప్రవిష్టే తు గుహం లక్ష్మణే సహ సీతయా|
హంత నిర్ముక్తమిత్యుక్త్వా రామః కవచమావిశత్|| 16
- స తేనాగ్నినికాశేన కవచేన విభూషితః|
బభూవ రామస్తిమిరే విధూమోఽగ్నిరివోత్థితః|| 17
- స చాపముద్యమ్య మహత్ శరానాదాయ వీర్యవాన్|
బభూవాపస్థితస్తత్ర జ్యాస్వవైః పూరయన్ దిశః|| 18
- తతో దేవా స్సగంధర్వాః సిద్ధాశ్చ సహ చారణైః|
సమేయుశ్చ మహత్మానో యుద్ధదర్శనకాంక్షిణః|| 19

- ఋషయశ్చ మహాత్మానో లోకే బ్రహ్మర్షిసత్తమాః|
సమేత్య చోచు స్సహితాః అన్యోన్యం పుణ్యకర్మణః|| 20
- స్వస్తి గోబ్రాహ్మణేభ్యోఽస్తు లోకానాం యేఽభిసంగతాః|
జయతాం రాఘవో యుద్ధే పౌలస్త్యాన్ రజనీచరాన్|| 21
- చక్రహస్తో యథా యుద్ధే సర్వాససురపుంగవాన్|
ఏవముక్త్వా పునః ప్రోచుః ఆలోక్య చ పరస్పరమ్|| 22
- చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్|
ఏకశ్చ రామో ధర్మాత్మా కథం యుద్ధం భవిష్యతి|| 23
- ఇతి రాజర్షయ సిద్ధాః స గణాశ్చ ద్విజర్షభాః|
జాతకౌతూహలాస్తస్థః విమానస్థాశ్చ దేవతాః|| 24
- ఆవిష్టం తేజసా రామం సంగ్రామశిరసి స్థితమ్|
దృష్ట్వా సర్వాణి భూతాని భయాద్వివ్యథిరే తదా|| 25
- రూపమప్రతిమం తస్య రామస్యాక్షిష్టకర్మణః|
బభూవ రూపం క్రుద్ధస్య రుద్రస్యేవ పినాకినః|| 26
- ఇతి సంభాష్యమాణే తు దేవగంధర్వచారణైః|
తతో గంభీరనిర్ఘోషం ఘోరపర్మాయుధధ్వజమ్|| 27
- అనీకం యాతుధానానాం సమంతాత్ ప్రత్యదృశ్యత|
సింహనాదం విస్ఫుజతాం అన్యోన్యమభిగర్జతామ్|| 28
- చాపాని విస్ఫూరయతాం జ్వంభతాం చాప్యభీక్షశః|
విప్రఘుష్టస్వనానాం చ దుందుభీశ్చాపి నిఘ్నతామ్|| 29

తేషాం సుతుముల శ్శబ్దః పూరయామాస తద్వనమ్ |
తేన శబ్దేన విత్రస్తాః శ్వాపదా వనచారిణః || 30

దుద్రువుర్యత్ర నిశ్శబ్దం పృష్ఠతో న వ్యలోకయన్ |
తత్త్వనీకం మహావేగం రామం సముపసర్పత || 31

ధృతనానాప్రహరణం గంభీరం సాగరోపమమ్ |
రామోఽపి చారయంశ్చక్షుః సర్వతో రణపండితః || 32

దదర్శ ఖరసైన్యం తత్ యుద్ధాభిముఖముత్థితమ్ |
వితత్య చ ధనుర్భీమం తూణ్యాశ్చోద్ధృత్య సాయకాన్ || 33

క్రోధమాహారయత్రీవ్రం వధార్థం సర్వరక్షసామ్ |
దుష్ప్రిక్త్య స్సోఽభవత్ క్రుద్ధో యుగాంతాగ్నిరివ జ్వలన్ || 34

తం దృష్ట్వా తేజసావిష్టం ప్రాద్రవన్ వనదేవతాః |
తస్య క్రుద్ధస్య రూపం తు రామస్య దదృశే తదా || 35

దక్షస్యేవ క్రతుం హంతుం ఉద్యతస్య పినాకినః ||

తత్కార్మకైరాభరణైర్ధ్వజైశ్చ
తైర్వర్మభిశ్చాగ్నిసమానవర్తైః |
బభూవ సైన్యం పిశితాశనానాం
సూర్యోదయే నీలమివాభ్రవృందమ్ || 36

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే చతుర్వింశ స్సర్గః

25. అథ అరణ్యకాండే పంచవింశ స్సర్గః

ఖర సైన్యావమర్తః

- అవష్టబ్ధధనుం రామం క్రుద్ధం చ రిపుఘాతినమ్ |
దదర్శాశ్రమమాగమ్య ఖర స్సహ పుర స్సరైః || 1
- తం దృష్ట్వా సశరం చాపం ఉద్యమ్య ఖరనిస్స్వనమ్ |
రామస్యాభిముఖం సూతం చోద్యతామిత్యచోదయత్ || 2
- స ఖరస్యాజ్ఞయా సూతః తురగాన్ సమచోదయత్ |
యత్ర రామో మహాబాహుః ఏకో ధూస్వన్ స్థితో ధనుః || 3
- తం తు నిష్ప్రతితం దృష్ట్వా సర్వే తే రజనీచరాః |
సర్దమానా మహానాదం సచివాః పర్యవారయన్ || 4
- స తేషాం యాతుధానానాం మధ్యే రథగతః ఖరః |
బభూవ మధ్యే తారాణాం లోహితాంగ ఇవోదితః || 5
- తత శ్శరసహస్రేణ రామమప్రతిమౌజసమ్ |
అర్దయిత్వా మహానాదం ననాద సమరే ఖరః || 6
- తతస్తం భీమధన్వానం క్రుద్ధా స్సర్వే నిశాచరాః |
రామం నానావిధై శ్శస్త్రైః అభ్యవర్షంత దుర్జయమ్ || 7
- ముద్గరైః పట్టిశై శూలైః ప్రాపైః ఖడ్గైః పరశ్వధైః |
రాక్షసా స్సమరే రామం నిజఘ్నూ రోషతత్పరాః || 8
- తే బలాహకసంకాశాః మహానాదా మహౌజసః |
అభ్యధావంత కాకుత్స్థం రథైర్వాజిభిరేవ చ || 9

- గణైః పర్వతకూటాభైః రామం యుద్ధే జిఘాంసవః|
తే రామే శరవర్షాణి వ్యస్పృజన్ రక్షసాం గణాః|| 10
- శైలేంద్రమివ ధారాభిః పర్వమాణా బలాహకాః|
స తైః పరివృతో ఘోరైః రాఘవో రక్షసాం గణైః|| 11
- తిథిష్యివ మహాదేవో వృతః పరిషదాం గణైః|
తాని ముక్తాని శస్త్రాణి యాతుధానై స్స రాఘవః|| 12
- ప్రతిజగ్రాహ విశిఖైః నద్యోఘానివ సాగరః|
స తైః ప్రహరణైర్లోరైః భిన్నగాత్రో స వివృథే|| 13
- రామః ప్రదీప్తైర్బహుభిః పజైరివ మహాచలః|
స విధః క్షతజాదిగః సర్వగాత్రేషు రాఘవః|| 14
- బభూవ రామ స్సంధ్యాభ్యైః దివాకర ఇవావృతః|
విషేదుర్దేవగంధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః|| 15
- ఏకం సహస్రైర్బహుభిః తదా దృష్ట్వా సమావృతమ్|
తతో రామ స్సుసంక్రुద్ధో మండలీకృతకార్ముకః|| 16
- ససర్జ నిశితాన్ బాణాన్ శతశోఽథ సహస్రశః|
దురావారాన్ దుర్విషహాన్ కాలదండోపమాన్ రణే|| 17
- ముమోచ లీలయా రామః కంకపత్రాసజిహ్మాగాన్|
తే శరా శ్శత్రుపైన్యేషు ముక్తా రామేణ లీలయా|| 18
- ఆదదూ రక్షసాం ప్రాణాన్ పాశాః కాలకృతా ఇవ|
భిత్త్వా రక్షసదేహంస్తాన్ తే శరా రుధిరాఘ్నతాః|| 19

- అంతరిక్షగతా రేజుః దీప్తాగ్నిసమతేజసః|
అసంఖ్యేయాస్తు రామస్య సాయకాశ్చాపమండలాత్|| 20
- వినిష్ఠేతురతీవోగ్రాః రక్షః ప్రాణాపహరిణః|
ధనూంషి చ ధ్వజాగ్రాణి వర్మాణి చ శిరాంసి చ|| 21
- బాహూన్ సహస్రాభరణాన్ ఊరూన్ కరికరోపమాన్|
చిచ్ఛేద రామ స్సమరే శతశోఽథ సహస్రశః|| 22
- హయాన్ కాంచనసన్నాహాన్ రథయుక్తాన్ స సారథీన్|
గజాంశ్చ స గజారోహాన్ సహయాన్ సాదినస్తథా|| 23
- చిచ్ఛిదుర్భిభిదుశ్చాపి రామచాపగుణాచ్ఛ్యుతాః|
పదాతీన్ సమరే హత్వా హ్యసయద్యమసాదనమ్|| 24
- తతో నాతీకనారాచైః తీక్ష్ణాగ్రైశ్చ వికర్ణిభిః|
భీమమార్తస్వరం చక్రః భిద్యమానా నిశాచరాః|| 25
- తత్సైన్యం నిశితైర్చాణైః అర్దితం మర్మభేదిభిః|
రామేణ స సుఖం లేభే శుష్కం వనమివాగ్నినా|| 26
- కే చిద్భీమబలా శ్శూరాః శూలాన్ ఖడ్గాన్ పరశ్వధాన్|
రామస్యాభిముఖం గత్వా చిక్షిపుః పరమాయుధాన్|| 27
- తాని బాణైర్మహాబాహుః శస్త్రాణ్యవార్య రాఘవః|
జహార సమరే ప్రాణాన్ చిచ్ఛేద చ శిరోధరాన్|| 28
- తే ఛిన్నశిరసః పేతుః ఛిన్నవర్మశరాసనాః|
సుపర్ణవాతవిక్షిప్తాః జగత్యాం పాదపా యథా|| 29

అపశిష్టాశ్చ యే తత్ర విషణ్ణాశ్చ నిశాచరాః|
ఖరమేవాభ్యధావంత శరణార్థం శరార్థితాః|| 30

తాన్ సర్వాన్ పునరాదాయ సమాశ్వాస్య చ దూషణః|
అభ్యధావత కాకుత్స్థం క్రుద్ధో రుద్రమివాంతకః|| 31

నివృత్తాస్తు పున స్సర్వే దూషణాశ్రయనిర్భయాః|
రామమేవాభ్యధావంత సాలతాలశిలాయుధాః|| 32

శూలముద్గరహస్తాశ్చ చాపహస్తా మహాబలాః|
సృజంత శృరవర్షాణి శస్త్రవర్షాణి సంయుగే|| 33

ద్రుమవర్షాణి ముంచంతః శిలావర్షాణి రాక్షసాః|
తద్భూవాద్భుతం యుద్ధం తుములం రోమహర్షణమ్|| 34

రామస్య చ మహాఘోరం పునస్తేషాం చ రక్షసామ్|
తే సమంతాదభిక్రుద్ధాః రాఘవం పునరభ్యయుః|| 35

తైశ్చ సర్వా దిశో దృష్ట్వా ప్రదిశశ్చ సమావృతాః|
రాక్షసైరుద్యతప్రాపైః శరవర్షాభివర్షిభిః|| 36

స కృత్వా భైరవం నాదం అస్త్రం పరమభాస్వరమ్|
సంయోజయత గాంధర్వం రాక్షసేషు మహాబలః|| 37

తత శ్శరసహస్రాణి నిర్యయుశ్చాపమండలాత్|
సర్వా దశ దిశో బాణైః అవార్యంత సమాగతైః|| 38

నాదదానం శరాన్ ఘోరాన్ స ముంచంతం శిలీముఖాన్|
వికర్షమాణం పశ్యంతి రాక్షసాస్తే శరార్థితాః|| 39

శరాంధకారమాకాశం అవృణోత్ స దివాకరమ్ |
బభూవావస్థితో రామః ప్రవమన్నివ తాన్ శరాన్ || 40

యుగపత్ పతమానైశ్చ యుగపచ్చ హతైర్భృశమ్ |
యుగపత్ పతితైశ్చైవ వికీర్ణా వసుధాభవత్ || 41

నిహతాః పతితాః క్షీణాః భిన్నా భిన్నా విదారితాః |
తత్ర తత్ర స్మ దృశ్యంతే రాక్షసాస్తే సహస్రశః || 42

సోష్ణిషైరుత్తమాంగైశ్చ సాంగదైర్బాహుభిస్తథా |
ఊరుభిర్బాసుభిశ్చిన్నైః నానారూపవిభూషణైః || 43

హయైశ్చ ద్విపముఖ్యైశ్చ రథైర్భిన్నైరనేకశః |
చామరైర్వ్యజనైశ్చత్రైః ధ్వజైర్నావిదైరపి || 44

రామస్య బాణాభిహతైః విచిత్రై శ్శూలపట్టిశైః |
విచిచ్ఛై స్సమరే భూమిః వికీర్ణాభూద్భయంకరా || 45

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే పంచవింశ స్సర్గః

26. అథ అరణ్యకాండే షడ్వింశ స్సర్గః దూషణాది వధః

దూషణస్తు స్వకం హైన్యం హన్యమానం నిరీక్ష్య సః |
సందిదేశ మహాబాహుః భీమవేగాన్ దురాసదాన్ || 1

రాక్షసాన్ పంచసాహస్రాన్ సమరేష్వనివర్తినః |
తే శూలైః పట్టిశైః ఖడ్గైః శిలావర్షైర్భయమైరపి || 2

- శరవరైరవిచ్చిన్నం వవృషుస్తం సమంతతః|
స ద్రుమాణాం శిలానాం చ వర్షం ప్రాణహరం మహత్|| 3
- ప్రతిజగ్రాహ ధర్మాత్మా రాఘవస్తీక్షణ సాయకైః|
ప్రతిగృహ్య చ తద్వర్షం నిమీలిత ఇవర్షభః|| 4
- రామః క్రోధం పరం భేజే వధార్థం సర్వరక్షసామ్|
తతః క్రోధసమావిష్టః ప్రదీప్త ఇవ పాపకః|| 5
- శరైరవాకిరత్ పైన్యం సర్వత స్సహ దూషణమ్|
తత స్సేనాపతిః క్రుద్ధో దూషణ శ్శత్రుదూషణః|| 6
- శరైరశనికల్పైస్తం రాఘవం సమవాకిరత్|
తతో రామ స్సుసంక్రుద్ధః క్షురేణాస్య మహద్ధనుః|| 7
- చిచ్ఛేద సమరే వీరః చతుర్భిశ్చతురో హయాన్|
హత్వా చాశ్వాన్ శరైస్తీక్షణైః అర్థచంద్రేణ సారథేః|| 8
- శిరో జహర తద్రక్షః త్రిభిర్వివ్యాధ వక్షసి|
స చిన్నధన్వా విరథో హతాశ్వో హతసారథిః|| 9
- జగ్రాహ గిరిశృంగాభం పరిఘం రోమహర్షణమ్|
వేష్టితం కాంచనైః పట్టైః దేవసైన్యప్రమర్దనమ్|| 10
- ఆయసైః శంకుభిస్తీక్షణైః కీర్ణం పరవసోక్షితమ్|
వజ్రాశనిసమస్పర్శం పరగోపురదారణమ్|| 11
- త్రాసనం సర్వభూతానాం కాంచనాంగదభూషణమ్|
తం మహోరగసంకాశం ప్రగృహ్య పరిఘం రణే|| 12

దూషణోఽభ్యద్రవద్రామం క్రూరకర్మా నిశాచరః|
తస్యాభిపతమానస్య దూషణస్య స రాఘవః|| 13

ద్వాభ్యాం శరాభ్యాం చిచ్ఛేద సహస్రాభరణౌ భుజౌ|
భ్రష్టస్తస్య మహాకాయః పపాత రణమూర్ధని|| 14

పరిఘశ్చిన్నహస్తస్య శక్రధ్వజ ఇవాగ్రతః|
స కరాభ్యాం వికీర్ణాభ్యాం పపాత భువి దూషణః|| 15

విషాణాభ్యాం విశీర్ణాభ్యాం మనస్వీవ మహాగజః|
తం దృష్ట్వా పతితం భూమౌ దూషణం నిహతం రణే|| 16

సాధు సాధ్వితీ కాకుత్స్థం సర్వభూతాన్యపూజయన్|
ఏతస్మిన్నంతరే క్రుద్ధాః త్రయ స్సేనాగ్రయాయినః|| 17

సంహత్యాభ్యద్రవన్ రామం మృత్యుపాశావపాశితాః|
మహాకపాల స్ఫూలాక్షః ప్రమాథీ చ మహాబలః|| 18

మహాకపాలో విపులం శూలముద్యమ్య రాక్షసః|
స్ఫూలాక్షః పట్టిశం గృహ్య ప్రమాథీ చ పరశ్వధమ్|| 19

దృష్టైవపతతస్తూర్ణం రాఘవ స్సాయకై శ్శితైః|
తీక్ష్ణాగ్రైః ప్రతిజగ్రాహ సంప్రాప్తానతిథీనివ|| 20

మహాకపాలస్య శిరః చిచ్ఛేద పరమేషుభిః|
అసంఖ్యేయైస్తు బాణాః ప్రమమాథ ప్రమాథినమ్|| 21

స పపాత హతో భూమౌ విటపీవ మహాద్రుమః|
స్ఫూలాక్షస్యాక్షిణీ తీక్ష్ణైః పూరయామాస సాయకైః|| 22

- దూషణస్యానుగాన్ పంచ సాహస్రాన్ కుపితః క్షణాత్|
బాణోఽయైః పంచసాహస్రైః అనయద్యమసాదనమ్|| 23
- దూషణం నిహతం దృష్ట్వా తస్య చైవ పదానుగాన్|
వ్యాదిదేశ ఖరః క్రుద్ధః సేనాధ్యక్షాన్ మహాబలాన్|| 24
- అయం వినిహత స్సంఖ్యే దూషణ స్సపదానుగః|
మహత్యా సేనయా సార్థం యుద్ధ్యా రామం కుమానుషమ్|| 25
- శస్త్రైర్నానావిధాకారైః హనద్వం సర్వరాక్షసాః|
ఏవముక్త్వా ఖరః క్రుద్ధో రామమేవాభిదుద్రువే|| 26
- శ్వేనగామీ పృథుగ్రీవో యజ్ఞశత్రుర్విహంగమః|
దుర్జయః కరవీరాక్షః పరుషః కాలకారుకః|| 27
- మేఘమాలీ మహామాలీ సర్పాస్యో రుధిరాశనః|
ద్వాదశైతే మహావీర్యాః బలాధ్యక్షా స్ససైనికాః|| 28
- రామమేవాభ్య వర్తంత విస్మజంత శ్శరోత్తమాన్|
తతః పాపకసంకాశైః హేమవజ్ర విభూషితైః|| 29
- జఘాన శేషం తేజస్వీ తస్య సైన్యస్య సాయకైః|
తే రుక్మపుంఖా విశిఖాః సధూమా ఇవ పాపకాః|| 30
- నిజఘ్నుస్తాని రక్షాంసి వజ్రా ఇవ మహాద్రుమాన్|
రక్షసాం తు శతం రామః శతేనైకేన కర్ణినామ్|| 31
- సహస్రం చ సహస్రేణ జఘాన రణమూర్ధని|
తైర్భిన్నపర్మాభరణాః ఛిన్నభిన్నశరాసనాః|| 32

నిపేతు శ్శోణితాదిగ్ధాః ధరణ్యాం రజనీచరాః |
తైర్ముక్తకేశైః స్సమరే పతితైః శ్శోణితోక్తితైః || 33

ఆస్తీర్దా వసుధా కృత్వాన్న మహావేదిః కుశైరివ |
క్షణేన తు మహాఘోరం వనం నిహతరాక్షసమ్ || 34

బభూవ నిరయ ప్రఖ్యం మాంసశోణితకర్షమమ్ |
చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్ || 35

హతాన్యేకేన రామేణ మానుషేణ పదాతినా |
తస్య పైన్యస్య సర్వస్య ఖర శ్శేషో మహారథః || 36

రాక్షసస్త్రిశిరాశ్చైవ రామశ్చ రిపుసూదనః |
శేషా హతా మహాసత్త్వాః రాక్షసా రణమూర్ధని || 37

ఘోరా దుర్విషహా స్సర్వే లక్ష్మణస్యాగ్రజేన తే |

తతస్తు తద్భీమబలం మహాహవే
సమీక్ష్య రామేణ హతం బలీయసా |
రథేన రామం మహతా ఖరస్తదా
సమాససాదేంద్ర ఇవోద్యతాశనిః || 38

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే షడ్వింశ స్సర్గః

27. అథ అరణ్యకాండే సప్తవింశ స్సర్గః
త్రిశిరోవధః

- ఖరం తు రామాభిముఖం ప్రయాంతం వాహినీపతిః|
రాక్షసస్త్రిశిరా నామ సన్నిపత్యేదమబ్రవీత్|| 1
- మాం నియోజయ విక్రాంత సన్నిపర్తస్వ సాహసాత్|
పశ్య రామం మహాబాహుం సంయుగే వినిపాతితమ్|| 2
- ప్రతిజానామి తే సత్యం ఆయుధం చాహమాలభే|
యథా రామం వధిష్యామి వధార్థం సర్వరక్షసామ్|| 3
- అహం వాస్య రణే మృత్యుః ఏష వా సమరే మమ|
వినిపృత్య రణోత్సాహాత్ ముహూర్తం ప్రాశ్నికో భవ|| 4
- ప్రహృష్టో వా హతే రామే జనస్థానం ప్రయాస్యసి|
మయి వా నిహతే రామం సంయుగాయోపయాస్యసి|| 5
- ఖరస్త్రిశిరసా తేన మృత్యులోభాత్ ప్రసాదితః|
గచ్ఛ యుధ్యేత్యనుజ్ఞాతో రాఘవాభిముఖో యయా|| 6
- త్రిశిరాశ్చ రథేనైవ వాజియుక్తేన భాస్వతా|
అభ్యద్రవద్రణే రామం త్రిశృంగ ఇవ పర్వతః|| 7
- శరధారా సమూహాన్ స మహామేఘ ఇవోత్సృజన్|
వ్యసృజత్సదృశం నాదం జలార్ద్రస్య తు దుందుభేః|| 8
- ఆగచ్ఛంతం త్రిశిరసం రాక్షసం ప్రేక్ష్య రాఘవః|
ధనుషా ప్రతిజగ్రాహ విధూస్వన్ సాయకాన్ శితాన్|| 9

- స సంప్రహరస్తుములో రామ త్రిశిరసోర్మహాన్|
బభూవాతీవ బలినోః సింహకుంజరయోరివ|| 10
- తతస్త్రిశిరసా బాణైః లలాటే తాడితస్త్రిభిః|
అమర్షీ కుపితో రామః సంరభ్యమిదమబ్రవీత్|| 11
- అహో విక్రమశూరస్య రాక్షసస్యేదృశం బలమ్|
పుష్పైర్విరివ శరైర్యస్య లలాటేఽస్మి పరిక్షతః|| 12
- మమాపి ప్రతిగృహ్ణీష్య శరాంశ్చాపగుణచ్యుతాన్|
ఏవముక్త్వాతు సంరభ్యః శరానాశీవిషోపమాన్|| 13
- త్రిశిరో వక్షసి క్రుద్ధో నిజఘాన చతుర్దశ|
చతుర్భిస్తురగానస్య శరైః సన్నతపర్వభిః|| 14
- న్యపాతయత తేజస్వీ చతురస్తస్య వాజినః|
అష్టభిస్సాయకై స్నాతం రథోపస్థాన్న్యపాతయత్|| 15
- రామశ్చిచ్ఛేద బాణేన ధ్వజం చాస్య సముచ్చితమ్|
తతో హతరథాత్తస్మాత్ ఉత్పతంతం నిశాచరమ్|| 16
- విభేద రామస్తం బాణైః హృదయే సోఽభవజ్జడః|
సాయకైశ్చాప్రమేయాత్మా సామర్షస్తస్య రక్షసః|| 17
- శిరాంస్యపాతయద్రామో వేగవద్భిస్త్రిభి శ్శితైః|
స భూమా రుధిరోద్ధారీ రామబాణాభిపీడితః|| 18
- న్యపతత్ పతితైః పూర్వం స్వశిరోభిర్నిశాచరః|
హతశేషాస్తతో భగ్నః రాక్షసాః ఖరసంశయాః|| 19

ద్రవంతి స్మ న తిష్ఠంతి వ్యాఘ్రుత్రస్తా మ్మగా ఇవ |
తాన్ ఖరో ద్రవతో దృష్ట్వా నివర్త్య రుషిత స్వయమ్ || 20

రామమేవాభిదుద్రాప రాహుశ్చంద్రమసం యథా ||

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే సప్తవింశస్సర్గః

28. అథ అరణ్యకాండే అష్టావింశస్సర్గః

ఖర రామసంప్రహరః

నిహతం దూషణం దృష్ట్వా రణే త్రిశిరసా సహ |
ఖరస్యావ్యభవత్ త్రాసో దృష్ట్వా రామస్య విక్రమమ్ || 1

స దృష్ట్వా రాక్షసం సైన్యం అవిషహ్యం మహాబలః |
హతమేకేన రామేణ త్రిశిరోదూషణావపి || 2

తద్బలం హతభూయిష్ఠం విమనాః ప్రేక్ష్య రాక్షసః |
ఆససాద ఖరో రామం నముచిర్వాసవం యథా || 3

వికృష్య బలవచ్ఛాపం నారాచాన్ రక్తభోజనాన్ |
ఖరశ్చిక్షేప రామాయ క్రుద్ధానాశీవిషానివ || 4

జ్యం విధూన్వన్ సుబహుశః శిక్షయాస్త్రాణి దర్శయన్ |
చచార సమరే మార్గాన్ శరై రథగతః ఖరః || 5

స సర్వాశ్చ దిశో బాణైః ప్రదిశశ్చ మహారథః |
పూరయామాస తం దృష్ట్వా రామోఽపి సుమహద్ధనుః || 6

- స సాయకైర్దుర్విషయైః సస్ఫుల్లిజ్జేరివాగ్నిభిః|
సభశ్చకారావివరం పర్జన్య ఇవ వృష్టిభిః|| 7
- తద్బభూవ శితైర్పాణైః ఖరరామవిసర్జితైః|
పర్యాకాశమనాకాశం సర్వత శ్శరసంకులమ్|| 8
- శరజాలావృత స్సూర్యో న తదా స్మ ప్రకాశతే|
అన్యోన్యవధసంరంభాత్ ఉభయో స్సంప్రయుధ్యతేః|| 9
- తతో నాలీకనారాచైః తీక్ష్ణగైశ్చ వికర్ణిభిః|
ఆజఘాన ఖరో రామం తోత్తైరివ మహద్విషమ్|| 10
- తం రథస్థం ధనుష్పాణిం రాక్షసం పర్యవస్థితమ్|
దదృశు స్సర్వభూతాని పాశహస్తమివాంతకమ్|| 11
- హంతారం సర్వసైన్యస్య పౌరుషే పర్యవస్థితమ్|
పరిశ్రాంతం మహాసత్త్వం మేనే రామం ఖరస్తదా|| 12
- తం సింహమివ విక్రాంతం సింహవిక్రాంతగామినమ్|
దృష్ట్వా నోద్విజతే రామః సింహః క్షుద్రమృగం యథా|| 13
- తత స్సూర్యనికాశేన రథేన మహతా ఖరః|
ఆససాద రణే రామం పతంగ ఇవ పాపకమ్|| 14
- తతోఽస్య సశరం చాపం ముష్టిదేశే మహాత్మనః|
ఖరశ్చిచ్ఛేద రామస్య దర్శయన్ పాణిలాఘవమ్|| 15
- స పునస్త్యపరాన్ సప్త శరానాదాయ వర్మణి|
నిజఘాన ఖరః క్రుద్ధః శక్రాశనిసమప్రభాన్|| 16

- తతస్తత్ప్రహతం బాణైః ఖరముక్తైః సుపర్యభిః |
పపాత కవచం భూమౌ రామస్యాదిత్యవర్చసః || 17
- తత శ్శరసహస్రేణ రామమప్రతిమౌజసమ్ |
అర్థయిత్వా మహానాదం ననాద సమరే ఖరః || 18
- స శరైరర్పితః క్రుద్ధః సర్వగాత్రేషు రాఘవః |
రరాజ సమరే రామో విధూమోఽగ్నిరివ జ్వలన్ || 19
- తతో గంభీరనిర్ద్వాదం రామ శ్శత్రునిబర్హణః |
చకరాంతాయ స రిపోః సజ్యమన్యన్మహాధనుః || 20
- సుమహద్వైష్ణవం యత్రత్ అతిస్పష్టం మహర్షిణా |
వరం తద్ధనురుద్యమ్య ఖరం సమభిధావత || 21
- తతః కనకపుంఖైస్తు శరైః సన్నతపర్యభిః |
బిభేద రామ స్సంక్రుద్ధః ఖరస్య సమరే ధ్వజమ్ || 22
- స దర్శనీయో బహుధా వికీర్ణః కాంచనధ్వజః |
జగామ ధరణీం సూర్యో దేవతానామివాజ్ఞయా || 23
- తం చతుర్భుః ఖరః క్రుద్ధో రామం గాత్రేషు మార్గణైః |
వివ్యాధ యుధి మర్మజ్ఞో మాతంగమివ తోమరైః || 24
- స రామో బహుభిర్భాణైః ఖరకార్ముకనిస్సృతైః |
విధో రుధిరసిక్తాంగో బభూవ రుషితో భృశమ్ || 25
- స ధనుర్ధన్వినాం శ్రేష్ఠః ప్రగృహ్య పరమాహవే |
ముమోచ పరమేష్వాసః షట్ శరాసభిలక్షితాన్ || 26

శిరస్యేకేన బాణేన ద్వాభ్యాం బాహ్వోరథార్థయత్|
త్రిభిశ్చంద్రార్థవక్త్రైశ్చ పక్షస్యభిజఘాన హ|| 27

తతః పశ్చాన్మహాతేజాః నారాచాన్ భాస్కరోపమాన్|
జిఘాంసూ రాక్షసం క్రుద్ధః త్రయోదశ సమాదదే|| 28

తతోఽస్య యుగమేకేన చతుర్భిశ్చతురో హయాన్|
షష్ఠేన తు శిర స్సంఖ్యే ఖరస్య రథసారథేః|| 29

త్రిభిస్త్రివేణుం బలవాన్ ద్వాభ్యామక్షం మహాబలః|
ద్వాదశేన తు బాణేన ఖరస్య సశరం ధనుః|| 30

భిత్త్వా వజ్రనికాశేన రాఘవః ప్రహసన్నివ|
త్రయోదశేనేంద్రసమో బిభేద సమరే ఖరమ్|| 31

ప్రభగ్నధన్వా విరథో హతాశ్వో హతసారథిః|
గదాపాణిరవపుత్య తస్థౌ భూమౌ ఖరస్తదా|| 32

తత్కర్మ రామస్య మహారథస్య
సమేత్య దేవాశ్చ మహర్షయశ్చ|
అపూజయన్ ప్రాంజలయః ప్రహృష్టాః
తదా విమానాగ్రగతా స్సమేతాః|| 33

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే అష్టావింశ స్సర్గః

29. అథ అరణ్యకాండే ఏకోనత్రింశ స్సర్గః
ఖర గదాభేదనమ్

- ఖరం తు విరథం రామో గదాపాణిమవస్థితమ్ |
మృదుపూర్వం మహాతేజాః పరుషం వాక్యమబ్రవీత్ || 1
- గజాశ్వరథసంబాధే బలే మహతి తిష్ఠతా |
కృతం సుదారుణం కర్మ సర్వలోకజుగుప్సితమ్ || 2
- ఉద్వేజనీయో భూతానాం నృశంసః పాపకర్మకృత్ |
త్రయాణామపి లోకానాం ఈశ్వరోఽపి న తిష్ఠతి || 3
- కర్మ లోకవిరుద్ధం తు కుర్వాణం క్షణదాచర |
తీక్షణం సర్వజనో హంతి సర్పం దుష్టమివాగతమ్ || 4
- లోభాత్ పాపాని కుర్వాణః కామాద్వా యో న బుధ్యతే |
హృష్టః పశ్యతి తస్యాంతం బ్రాహ్మణీ కరకాదివ || 5
- వసతో దండకారణ్యే తాపసాన్ ధర్మచారిణః |
కిన్ను హత్వా మహాభాగాన్ ఫలం ప్రాప్స్యసి రాక్షస || 6
- న చిరం పాపకర్మాణః క్రూరా లోకజుగుప్సితాః |
ఐశ్వర్యం ప్రాప్య తిష్ఠంతి శీర్ష్ణమూలా ఇవ ద్రుమాః || 7
- అవశ్యం లభతే జంతుః ఫలం పాపస్య కర్మణః |
ఘోరం పర్యాగతే కాలే ద్రుమః పుష్పమివార్తవమ్ || 8
- నచిరాత్ ప్రాప్యతే లోకే పాపానాం కర్మణాం ఫలమ్ |
సవిషాణామివాన్నానాం భుక్తానాం క్షణదాచర || 9

- పాపమాచరతాం ఘోరం లోకస్యాప్రియమిచ్ఛతామ్ |
అహమాసాదితో రాజ్ఞా ప్రాణాన్ హంతుం నిశాచర || 10
- అద్య హి త్వాం మయా ముక్తాః శరాః కాంచనభూషణాః |
విదార్య నిపతిష్యంతి వల్మీకమివ పన్నగాః || 11
- యే త్వయా దండకారణ్యే భక్తితా ధర్మచారిణః |
తానద్య నిహత స్సంఖ్యే సపైన్యోఽనుగమిష్యసి || 12
- అద్య త్వాం నిహతం బాణైః పశ్యన్తు పరమర్షయః |
నిరయస్థం విమానస్థాః యే త్వయా హింసితాః పురా || 13
- ప్రహర త్వం యథాకామం కురు యత్నం కులాధమ |
అద్య తే పాతయిష్యామి శిరస్తాలఫలం యథా || 14
- ఏవముక్తస్తు రామేణ క్రుద్ధ స్సంరక్తలోచనః |
ప్రత్యువాచ ఖరో రామం ప్రహసన్ క్రోధమూర్ఛితః || 15
- ప్రాకృతాన్ రాక్షసాన్ హత్వా యుద్ధే దశరథాత్మజ |
ఆత్మనా కథమాత్మానం అప్రశస్యం ప్రశంససి || 16
- విక్రాంతా బలవంతో వా యే భవంతి సరర్షభాః |
కథయంతి స తే కించిత్ తేజసా స్వేన గర్వితాః || 17
- ప్రాకృతాస్త్యకృతాత్మానో లోకే క్షత్రియపాంసనాః |
నిరర్థకం వికత్థంతే యథా రామ వికత్థసే || 18
- కులం వ్యపదిశన్ వీరః సమరే కోఽభిధాస్యతి |
మృత్యుకాలే హి సంప్రాప్తే స్వయమప్రస్తవే స్తవమ్ || 19

సర్వజ్ఞైవ లభుత్వం తే కత్థనేన విదర్శితమ్ |
సువర్ణప్రతిరూపేణ తప్తేనేవ కుశాగ్నినా || 20

న తు మామిహ తిష్ఠంతం పశ్యసి త్వం గదాధరమ్ |
ధరాధరమివాకంప్యం పర్వతం ధాతుభిశ్చితమ్ || 21

పర్యాప్తోహం గదాపాణిః హంతుం ప్రాణాన్ రణే తప |
త్రయాణామపి లోకానాం పాశహస్త ఇవాంతకః || 22

కామం బహ్వపి వక్తవ్యం త్వయి వక్ష్యామి న త్వహమ్ |
అస్తం గచ్ఛేద్ధి సవితా యుద్ధవిఘ్నస్తతో భవేత్ || 23

చతుర్దశ సహస్రాణి రాక్షసానాం హతాని తే |
త్వద్విద్యానాశాత్ కరోమ్యేష్యః తేషామశ్రుప్రమార్జనమ్ || 24

ఇత్యుక్త్వా పరమక్రుద్ధః తాం గదాం పరమాంగదామ్ |
ఖరశ్చిక్షేప రామాయ ప్రదీప్తామశనిం యథా || 25

ఖరబాహుప్రయుక్తా సా ప్రదీప్తా మహతీ గదా |
భస్మవృక్షాంశ్చ గుల్మాంశ్చ కృత్వాగాతత్సమీపతః || 26

తామాపతంతీం జ్వలితాం మృత్యుపాశోపమాం గదామ్ |
అంతరిక్షగతాం రామః చిచ్ఛేద బహుధా శరైః || 27

సా విశీర్ణా శరైర్భగ్నా పపాత ధరణీతలే |
గదామంత్రోషధబలైః వ్యాలీప వినిపాతితా || 29

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే ఏకోనత్రింశస్సర్గః

30. అథ అరణ్యకాండే త్రింశస్సర్గః

ఖర సంహారః

- భిత్వా తు తాం గదాం బాణైః రాఘవో ధర్మవత్సలః |
స్మయమానః ఖరం వాక్యం సంరబ్ధమిదమబ్రవీత్ || 1
- ఏతత్తే బలసర్వస్వం దర్శితం రాక్షసాధమ |
శక్తిహీనతరో మత్తో వృథా త్వమవగర్హసి || 2
- ఏషా బాణవినిర్భిన్నా గదా భూమితలం గతా |
అభిధానప్రగల్భస్య తప ప్రత్యయఘాతినీ || 3
- యత్త్వయోక్తం వినష్టానాం అహమశ్రు ప్రమార్జనమ్ |
రాక్షసానాం కరోమీతి మిథ్యా తదపి తే వచః || 4
- నీచస్య క్షుద్రశీలస్య మిథ్యావృత్తస్య రక్షసః |
ప్రాణానపహరిష్యామి గరుత్మానమృతం యథా || 5
- అద్య తే ఛిన్నకంఠస్య ఫేనబుద్బుదభూషితమ్ |
విదారితస్య మద్బాణైః మహీ పాస్యతి శోణితమ్ || 6
- పాంసురూషిత సర్వాంగః ప్రస్తన్యస్తభుజద్వయః |
స్వప్స్యసే గాం సమాలింగ్య దుర్లభాం ప్రమదామివ || 7
- ప్రవృద్ధనిద్రే శయితే త్వయి రాక్షస పాంసనే |
భవిష్యంత్య శరణ్యానాం శరణ్యా దండకా ఇమే || 8
- జనస్థానే హతస్థానే తప రాక్షసమచ్ఛరైః |
నిర్భయా విచరిష్యంతి సర్వతో మునయో వనే || 9

- అద్య విప్రసరిష్యంతి రాక్షసో హతబాంధవాః|
బాష్పార్ధ్రవదనా దీనాః భయాదన్యభయావహాః|| 10
- అద్య శోకరసజ్ఞాస్తాః భవిష్యంతి నిరర్థికాః|
అనురూపకులః పత్నీన్యానాం త్వం పతిరీదృశః|| 11
- నృశంస! నీచ! క్షుద్రాత్మన్ నిత్యం బ్రాహ్మణకంటక|
యత్యతే శంకితైరగ్నా మునిభిః పాత్యతే హవిః|| 12
- తమేవమభినంరబ్ధం బ్రువాణం రాఘవం రణే|
ఖరో నిర్భర్తన్యామాస రోషాత్ ఖరతరస్వనః|| 13
- దృఢం ఖల్వవలిష్టోఽసి భయేష్యసి చ నిర్భయః|
వాచ్యావాచ్యం తతో హి త్వం మృత్యువశ్యో న బుధ్యసే|| 14
- కాలపాశపరిక్షిప్తాః భవంతి పురుషా హి యే|
కార్యాకార్యం న జానంతి తే నిరస్తషడింద్రియాః|| 15
- ఏవముక్త్వా తతో రామం సంరుధ్య భృకుటీం తతః|
స దదర్శ మహాసాలం అవిదూరే నిశాచరః|| 16
- రణే ప్రహరణస్యార్థే సర్వతో హ్యవలోకయన్|
స తముత్పాటయామాస సందశ్య దశసచ్ఛదమ్|| 17
- తం సముత్పాట్య బాహుభ్యాం వినద్య చ మహాబలః|
రామముద్దిశ్య చిక్షేప హతస్త్రమితి చాబ్రవీత్|| 18
- తమాపతంతం బాణౌఽయైః ఛిత్వా రామః ప్రతాపవాన్|
రోషమాహరయత్ తీవ్రం నిహంతుం సమరే ఖరమ్|| 19

- జాతస్వేదస్తతో రామో రోషాద్రక్తాంతలోచనః|
నిర్భిభేద సహస్రేణ బాణానాం సమరే ఖరమ్|| 20
- తస్య బాణాంతరాద్రక్తం బహు సుస్రావ ఫేనిలమ్|
గిరేః ప్రస్రవణస్వేవ తోయధారాపరిస్రవః|| 21
- విహ్వల స్స కృతో బాణైః ఖరో రామేణ సంయుగే|
మత్తో రుధిరగంధేన తమేవాభ్యద్రవద్ద్యుతమ్|| 22
- తమాపతంతం సంరబ్ధం కృతాస్త్రో రుధిరాప్లుతమ్|
అపాసర్పద్విత్రపదం కించిత్త్వరితవిక్రమః|| 23
- తతః పావకసంకాశం వధాయ సమరే శరమ్|
ఖరస్య రామో జగ్రాహ బ్రహ్మదండమివాపరమ్|| 24
- స తం దత్తం మఘవతా సురరాజేన ధీమతా|
సందధే చాపి ధర్మాత్మా ముమోచ చ ఖరం ప్రతి|| 25
- స విముక్తో మహాబాణో నిర్ఘాతసమనిస్స్వనః|
రామేణ ధనురాయమ్యు ఖరస్యోరసి చాపతత్|| 26
- స పపాత ఖరో భూమౌ దహ్యామాన శ్శరాగ్నినా|
రుద్రేణైవ వినిర్దగ్ధః శ్వేతారణ్యే యథాస్థకః|| 27
- స పృత్ర ఇవ పజ్రేణ ఫేనేన నముచిర్యథా|
బలో వేంద్రాశనిహతో నిపపాత హతః ఖరః|| 28
- తతో రాజర్షయ స్సర్వే సంగతాః పరమర్షయః|
సభాజ్య ముదితా రామం ఇదం వచనమబ్రువన్|| 29

ఏతద్ధర్మం మహాభాగ మహేంద్రః పాకశాసనః|
శరభంగాశ్రమం పుణ్యం ఆజగామ పురందరః|| 30

ఆనీతస్త్వమిమం దేశం ఉపాయేన మహర్షిభిః|
ఏషాం వధార్థం క్రూరాణాం రక్షసాం పాపకర్మణామ్|| 31

తదిదం నః కృతం కార్యం త్వయా దశరథాత్మజ|
సుఖం ధర్మం చరిష్యంతి దండకేషు మహర్షయః|| 32

ఏతస్మిన్నంతరే దేవాః చారణై స్సహ సంగతాః|
దుందుభీశ్చాభినిఘ్నంతః పుష్పవర్షం సమంతతః|| 33

రామస్యోపరి సంహృష్టాః పవృషుర్విస్మితాస్తదా|
అర్థాధికముహూర్తేన రామేణ నిశితై శ్శరైః|| 34

చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్|
ఖరదూషణముఖ్యానాం నిహతాని మహాహవే|| 35

అహో బత మహాత్కర్మ రామస్య విదితాత్మనః|
అహో వీర్యమహో దాక్ష్యం విష్ణోరివ హి దృశ్యతే|| 36

ఇత్యేవముక్త్వా తే సర్వే యయుర్దేవా యథాగతమ్|
ఏతస్మిన్నంతరే వీరో లక్ష్మణ స్సహ సీతయా|| 37

గిరిదుర్గాద్వినిష్క్రమ్య సంవివేశాశ్రమం సుఖీ|
తతో రామస్తే విజయీ పూజ్యమానో మహర్షిభిః|| 38

ప్రవివేశాశ్రమం వీరో లక్ష్మణేనాభిపూజితః|
తం దృష్ట్వా శత్రుహంతారం మహర్షీణాం సుఖావహమ్|| 39

బభూవ హృష్టా వైదేహీ భర్తారం పరిషస్వజే|
ముదా పరమయా యుక్తా దృష్ట్యా రక్షో గణాన్ హతాన్|| 40

రామం చైవాప్యయం దృష్ట్యా తుతోష జనకాత్మజా|| 41

తతస్తుతం రాక్షససంఘమర్దనం
సభాజ్యమానం ముదితైర్మహర్షిభిః|
పునః పరిష్వజ్య శశిప్రభాననా
బభూవ హృష్టా జనకాత్మజా తదా|| 42

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే త్రింశస్సర్గః

31. అథ అరణ్యకాండే ఏకత్రింశస్సర్గః

రావణ ఖరవృత్తోపలంభః

త్వరమాణస్తతో గత్వా జనస్థానాదకంపనః|
ప్రవిశ్య లంకాం వేగేన రావణం వాక్యమబ్రవీత్|| 1

జనస్థానస్థితా రాజన్ రాక్షసా బహవో హతాః|
ఖరశ్చ నిహత స్సంఖ్యే కథంచిదహమాగతః|| 2

ఏవముక్తో దశగ్రీవః క్రుద్ధ స్సంరక్తలోచనః|
అకంపనమువాచేదం నిర్దహన్నివ చక్షుషా|| 3

కేస రమ్యం జనస్థానం హతం మమ పరాసునా|
కో హి సర్వేషు లోకేషు గతిం నాధిగమిష్యతి|| 4

- న హి మే విప్రియం కృత్వా శక్యం మఘవతా సుఖమ్ |
ప్రాప్తుం వైశ్రవణేనాపి న యమేన న విష్ణునా || 5
- కాలస్య చాప్యహం కాలో దహేయమపి పాపకమ్ |
మృత్యుం మరణధర్మేణ సంయోజయితుముత్సహే || 6
- దహేయమపి సంక్రుద్ధః తేజసాదిత్యపాపకౌ |
వాతస్య తరసా వేగం నిహంతుమహముత్సహే || 7
- తథా కృద్ధం దశగ్రీవం కృతాంజలిరకంపనః |
భయాత్సందిగ్ధయా వాచా రావణం యాచతేభయమ్ || 8
- దశగ్రీవోభయం తస్మై ప్రదదౌ రక్షసాం వరః |
స విస్రభోబ్రవీద్వాక్యం అసందిగ్ధమకంపనః || 9
- పుత్రో దశరథస్యాస్తి సింహసంహసనో యువా |
రామో నామ వృషస్కంధో వృత్తాయత మహాభుజః || 10
- వీరః పృథుయశా శ్శ్రీమాన్ అతుల్యబలవిక్రమః |
హతం తేన జనస్థానం ఖరశ్చ సహదూషణః || 11
- అకంపనవచ శ్శుక్త్యా రావణో రాక్షసాధిపః |
నాగేంద్ర ఇవ నిశ్శ్వస్య పచనం చేదమబ్రవీత్ || 12
- స సురేంద్రేణ సంయుక్తో రామ స్సర్వామరై స్సహ |
ఉపయాతో జనస్థానం బ్రూహి కచ్చిదకంపన || 13
- రావణస్య పునర్వాక్యం నిశమ్య తదకంపనః |
ఆచచక్షే బలం తస్య విక్రమం చ మహాత్మనః || 14

- రామో నామ మహాతేజాః శ్రేష్ఠ స్సర్వధనుష్మతామ్|
దివ్యాస్త్రగుణసంపన్నః పురందరసమో యుధి|| 15
- తస్యానురూపో బలవాన్ రక్తాక్షో దుందుభిస్త్వనః|
కనీయాన్ లక్ష్మణో నామ భ్రాతా శశినిభాననః|| 16
- స తేన సహ సంయుక్తః పావకేనానిలో యథా|
శ్రీమాన్ రాజవరస్తేన జనస్థానం నిపాతితమ్|| 17
- నైవ దేవా మహాత్మానో నాత్ర కార్యా విచారణా|
శరా రామేణ తాత్స్యప్థా రుక్మపుంభాః పతత్త్రిణః|| 18
- సర్వాః పంచాననా భూత్వా భక్షయంతి స్మ రాక్షసాన్|
యేన యేన చ గచ్ఛంతి రాక్షసా భయకర్షితాః|| 19
- తేన తేన స్మ పశ్యంతి రామమేవాగ్రత స్థితమ్|
ఇత్యం వినాశితం తేన జనస్థానం తవానఘ|| 20
- అకంపనవచ శ్శుభ్రత్వా రావణో వాక్యమబ్రవీత్|
జనస్థానం గమిష్యామి హంతుం రామం సలక్ష్మణమ్|| 21
- అథైవముక్తే వచనే ప్రోవాచేదమకంపనః|
శృణు రాజన్ యథావృత్తం రామస్య బలపౌరుషమ్|| 22
- అసాధ్యః కుపితో రామో విక్రమేణ మహాయశాః|
అపగాయా స్సుపూర్ణాయాః వేగం పరిహరేచ్ఛరైః|| 23
- సతారగ్రహసక్షత్రం నభశ్చాప్యవసాదయేత్|
అసౌ రామస్తు మజ్జంతీం శ్రీమానభ్యుద్ధరేన్మహీమ్|| 24

భిత్వా వేలాం సముద్రస్య లోకానాప్లావయేద్విభుః వేగం వాపి సముద్రస్య వాయుం వా విధమేచ్ఛరైః	25
సంహృత్య వా పునర్లోకాన్ విక్రమేణ మహాయశాః శక్త స్స పురుషవ్యాఘ్రః ప్రప్థుం పునరపి ప్రజాః	26
న హి రామో దశగ్రీవ శక్యో జేతుం త్వయా యుధి రక్షసాం వాపి లోకేన స్వర్గః పాపజనైరివ	27
న తం వధ్యమహం మన్యే సర్వై ర్దేవాసురైరపి అయం తస్య వధోపాయః తం మమైకమనా శృణు	28
భార్యా తస్యోత్తమా లోకే సీతా నామ సుమధ్యమా శ్యామా సమవిభక్తాంగీ స్త్రీరత్నం రత్నభూషితా	29
నైవ దేవీ న గంధర్వీ నాప్సరా నాపి దానవీ తుల్యా సీమంతినీ తస్యాః మానుషీషు కుతో భవేత్	30
తస్యాపహర భార్యాం త్వం ప్రమథ్య తు మహావనే స తయా రహితః కామీ రామో హాస్యతి జీవితమ్	31
అరోచయత తద్వాక్యం రావణో రాక్షసాధిపః చింతయిత్వా మహాబాహుః అకంపనమువాచ హ	32
బాధం కల్యం గమిష్యామి హ్యేకస్సార్థినా సహ అనయిష్యామి వైదేహీం ఇమాం హృష్టో మహాపురీష్	33
అఘైవముక్త్వా ప్రయయౌ ఖరయుక్తేన రావణః రథేనాదిత్యవర్జేన దిశః సర్వాః ప్రకాశయన్	34

- స రథో రాక్షసేంద్రస్య నక్షత్రపథగో మహాన్ |
సంచార్యమాణ శుశుభే జలదే చంద్రమా ఇవ || 35
- స మారీచాశ్రమం ప్రాప్య తాటకేయముపాగమత్ |
మారీచేనార్చితో రాజా భక్త్యభోజ్యైరమానుషైః || 36
- తం స్వయం పూజయిత్వా తు ఆసనేనోదకేన చ |
అర్థోపహితయా వాచా మారీచో వాక్యమబ్రవీత్ || 37
- కచ్చిత్సుకుశలం రాజన్ లోకానాం రాక్షసేశ్వర |
ఆశంకే నాధిజానే త్వం యతస్తూర్ణమిహాగతః || 38
- ఏవముక్తో మహాతేజాః మారీచేన స రావణః |
తతః పశ్చాద్దిదం వాక్యం అబ్రవీద్వాక్య కోవిదః || 39
- ఆరక్షో మే హతస్తాత రామేణాక్లిష్టకర్మణా |
జనస్థానమవధ్యం తత్ సర్వం యుధి నిపాతితమ్ || 40
- తస్య మే కురు సాచివ్యం తస్య భార్యాపహరణే |
రాక్షసేంద్రవచ శ్శుశ్ర్వా మారీచో వాక్యమబ్రవీత్ || 41
- ఆఖ్యాతా కేన సీతా సా మిత్రరూపేణ శత్రుణా |
త్వయా రాక్షసశార్దూల కో స నందతి నిందితః || 42
- సీతామిహానయస్వేతి కో బ్రవీతి బ్రవీహి మే |
రక్షోలోకస్య సర్వస్య క శ్శృంగం ఛేత్తుమిచ్ఛతి || 43
- ప్రోత్సాహయతి కశ్చ త్వాం స హి శత్రురసంశయః |
అశీవిశముఖాద్దంష్ట్రాం ఉద్ధర్తుం చేచ్ఛతి త్వయా || 44

కర్మణా తేన కేనాపి కాపథం ప్రతిపాదితః|
సుఖసుప్తస్య తే రాజన్ ప్రహృతం కేన మూర్ధని|| 45

విశుద్ధవంశాభిజనాగ్రహస్తః
తేజోమద స్సంస్థితదోర్విషాణః|
ఉదీక్షితుం రావణ నేహ యుక్తః
స సంయుగే రాఘవగంధహస్తీ|| 46

అసౌ రణాంత స్నితినంధివాలో
విదగ్ధరక్షోమృగహా నృసింహః|
సుప్తస్త్వయా బోధయితుం న యుక్తః
శరాంగపూర్ణో నిశితాసిదంష్ట్రః|| 47

చాపావహారే భుజవేగపంకే
శరోర్మిమాలే సుమహాహవౌఘే|
న రామపాతాలముఖేఽతిఘోరే
ప్రస్కందితుం రాక్షసరాజ యుక్తమ్|| 48

ప్రసీద లంకేశ్వర రాక్షసేంద్ర
లంకాం ప్రసన్నో భవ సాధు గచ్ఛ|
త్వం స్వేషు దారేషు రమస్వ నిత్యం
రామ స్సభార్యో రమతాం వనేషు|| 49

ఏవముక్తో దశగ్రీవో మారీచేన స రావణః|
న్యవర్తత పురీం లంకాం వివేశ చ గృహోత్తమమ్|| 50

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే ఏకత్రింశస్సర్గః

32. అథ అరణ్యకాండే ద్వాత్రింశస్సర్గః

శూర్పణఖోద్యమః

- తత శూర్పణఖా దృష్ట్వా సహస్రాణి చతుర్దశ|
హతాన్యేకేన రామేణ రక్షసాం భీమకర్మణామ్|| 1
- దూషణం చ ఖరం చైవ హతం త్రిశిరసా సహ|
దృష్ట్వా పునర్మహానాదం ననాద జలదో యథా|| 2
- సా దృష్ట్వా కర్మ రామస్య కృతమన్యైః సుదుష్కరమ్|
జగామ పరమోద్విగ్నాల్లంకాం రావణపాలితామ్|| 3
- సా దదర్శ విమానాగ్రే రావణం దీప్తతేజసమ్|
ఉపోపవిష్టం సచివైః మరుద్భిరివ వాసవమ్|| 4
- ఆసీనం సూర్యసంకాశే కాంచనే పరమాననే|
రుక్మవేదిగతం ప్రాజ్యం జ్వలంతమివ పావకమ్|| 5
- దేవగంధర్వభూతానాం ఋషీణాం చ మహాత్మనామ్|
అజేయం సమరే శూరం వ్యాత్తానసమివాంతకమ్|| 6
- దేవాసురవిమర్దేషు వజ్రాశనికృతవ్రణమ్|
ఐరావతవిషాణాగ్రైః ఉద్భృష్టకిణవక్షసమ్|| 7
- వింశద్భుజం దశగ్రీవం దర్శనీయపరిచ్ఛదమ్|
విశాలవక్షసం వీరం రాజలక్షణశోభితమ్|| 8
- స్నిగ్ధవైదూర్యసంకాశం తప్తకాంచనకుండలమ్|
సుభుజం శుక్లదశనం మహాస్యం పర్వతోపమమ్|| 9

- విష్ణుచక్రనిపాతైశ్చ శతశో దేవసంయుగే |
అన్యై శ్శస్త్రప్రహరైశ్చ మహాయుద్ధేషు తాడితమ్ || 10
- అహతాంగం సమస్తైశ్చ దేవప్రహరణైస్తథా |
అక్షోభ్యాణాం సముద్రాణాం క్షోభణం క్షిప్రకారిణమ్ || 11
- క్షేప్తారం పర్వతేంద్రాణాం సురాణాం చ ప్రమర్దనమ్ |
ఉచ్ఛేత్తారం చ ధర్మాణాం పరదారాభిమర్శనమ్ || 12
- సర్వదివ్యాస్త్రయోక్తారం యజ్ఞవిఘ్నకరం సదా |
పురీం భోగవతీం ప్రాప్య పరాజిత్య చ వాసుకిమ్ || 13
- తక్షకస్య ప్రియాం భార్యాం పరాజిత్య జహార యః |
కైలాసపర్వతం గత్వా విజిత్య సరవాహనమ్ || 14
- విమానం పుష్పకం తస్య కామగం వై జహార యః |
వనం చైత్రరథం దివ్యం నలినీం నందనం వనమ్ || 15
- వినాశయతి యః క్రోధాత్ దేవోద్యానాని వీర్యవాన్ |
చంద్రసూర్యౌ మహాభాగౌ ఉత్తిష్ఠంతౌ పరంతపా || 16
- నివారయతి బాహుభ్యాం య శ్శైలశిఖరోపమః |
దశవర్షసహస్రాణి తపస్తప్త్వా మహావనే || 17
- పురా స్వయంభువే ధీరః శిరాంస్యపజహార యః |
దేవదానవగంధర్వపిశాచపతంగోరగైః || 18
- అభయం యస్య సంగ్రామే మృత్యుతో మానుషాదృతే |
మంత్రైరభిష్టుతం పుణ్యం అధ్వరేషు ద్విజాతిభిః || 19

హవిర్ధానేషు యస్సోమం ఉపహన్తి మహాబలః |
ఆప్తయజ్ఞహరం క్రూరం బ్రహ్మఘ్నం దుష్టచారిణమ్ || 20

కర్కశం నిరనుక్రోశం ప్రజానామహితే రతమ్ |
రావణం సర్వభూతానాం సర్వలోకభయాపహమ్ || 21

రాక్షసీ భ్రాతరం శూరం సా దదర్శ మహాబలమ్ |
తం దివ్యవస్త్రాభరణం దివ్యమాల్యోపశోభితమ్ || 22

ఆసనే సూపవిష్టం చ కాలకాలమివోద్యతమ్ |
రాక్షసేంద్రం మహాభాగం పౌలస్త్య కులనందనమ్ || 23

రావణం శత్రుహంతారం మంత్రిభిః పరివారితమ్ |
అభిగమ్యబ్రవీద్వాక్యం రాక్షసీ భయవిహ్వలా || 24

తమబ్రవీద్దీప్తవిశాల లోచనం
ప్రదర్శయిత్వా భయమోహమూర్ఛితా |
సుదారుణం వాక్యమభీతచారిణీ
మహాత్మనా శూర్పణఖా విరూపితా || 25

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే ద్వాత్రింశ స్సర్గః

33. అథ అరణ్యకాండే త్రయస్త్రింశస్సర్గః
రావణనిందా

- తత శూర్పణఖా దీనా రావణం లోకరావణమ్ |
అమాత్యమధ్యే సంక్రుద్ధా పరుషం వాక్యమబ్రవీత్ || 1
- ప్రమత్తః కామభోగేషు స్వైరపృత్తో నిరంకుశః |
సముత్పన్నం భయం ఘోరం బోధవ్యం నావబుధ్యసే || 2
- సక్షం గ్రామ్యేషు భోగేషు కామవృత్తం మహీపతిమ్ |
లుబ్ధం న బహు మన్యంతే శ్మశానాగ్నిమివ ప్రజాః || 3
- స్వయం కార్యాణి యః కాలే నానుతిష్ఠతి పార్థివః |
స తు వై సహ రాజ్యేన తైశ్చ కార్యైర్విసశ్యతి || 4
- అయుక్తచారం దుర్దర్శం అస్వాధీనం సరాధిపమ్ |
వర్జయంతి సరా దూరాత్ నదీపంకమివ ద్విపాః || 5
- యే న రక్షంతి విషయం అస్వాధీనా సరాధిపాః |
తే న వృద్ధ్యా ప్రకాశంతే గిరయ స్సాగరే యథా || 6
- ఆత్మవద్భిర్విగృహ్య త్వం దేవగంధర్వదానవైః |
అయుక్తచారశ్చపలః కథం రాజా భవిష్యసి || 7
- త్వం తు బాలస్వభావశ్చ బుద్ధిహీనశ్చ రాక్షస |
జ్ఞాతవ్యం తు న జానీషే కథం రాజా భవిష్యసి || 8
- యేషాం చారశ్చ కోశశ్చ సయశ్చ జయతాం పర |
అస్వాధీనా సరేంద్రాణాం ప్రాకృతైస్తే జనై స్సమాః || 9

యస్మాత్ పశ్యంతి దూరస్థాన్ సర్వానర్థాన్నరాధిపాః|
చారేణ తస్మాదుచ్యంతే రాజానో దీర్ఘచక్షుషః|| 10

అయుక్తచారం మన్యే త్వాం ప్రాకృతై స్సచివైర్వృతమ్|
స్వజనం తు జనస్థానే హతం యో నావబుధ్యసే|| 11

చతుర్థశ సహస్రాణి రక్షసాం క్రూరకర్మణామ్|
హతాన్యేకేన రామేణ ఖరశ్చ సహదూషణః|| 12

ఋషీణామభయం దత్తం కృతక్షేమాశ్చ దండకాః|
ధర్మితం చ జనస్థానం రామేణాక్లిష్టకర్మణా|| 13

త్వం తు లుభః ప్రమత్తశ్చ పరాధీనశ్చ రావణ|
విషయే స్వే సముత్పన్నం భయం యో నావబుధ్యసే|| 14

తీక్ష్ణమల్పప్రదాతారం ప్రమత్తం గర్వితం శతమ్|
వ్యసనే సర్వభూతాని నాభిధావంతి పార్థివమ్|| 15

అతిమానినమగ్రాహ్యం ఆత్మసంభావితం నరమ్|
క్రోధనం వ్యసనే హంతి స్వజనోఽపి మహీపతిమ్|| 16

నానుతిష్ఠతి కార్యాణి భయేషు న బిభేతి చ|
క్షిప్రం రాజ్యాచ్యుతో దీనః తృణైస్తుల్యో భవేదిహ|| 17

శుష్కైః కాష్ఠైర్భవేత్ కార్యం లోష్ఠైరపి చ పాంసుభిః|
న తు స్థానాత్ పరిభ్రష్టైః కార్యం స్యాద్వసుధాధిపైః|| 18

ఉపభుక్తం యథా వాసః స్రజో వా మృదితా యథా|
ఏవం రాజ్యాత్ పరిభ్రష్టః సమర్థోఽపి నిరర్థకః|| 19

అప్రమత్తశ్చ యో రాజా సర్వజ్ఞో విజితేంద్రియః|
కృతజ్ఞో ధర్మశీలశ్చ స రాజా తిష్ఠతే చిరమ్|| 20

నయనాభ్యాం ప్రసుప్తోఽపి జాగర్తి నయచక్షుషా|
వ్యక్తక్రోధప్రసాదశ్చ స రాజా పూజ్యతే జనైః|| 21

త్వం తు రావణదుర్బుద్ధిః గుణైరేతైర్విపర్జితః|
యస్య తేఽవిదితశ్చారై రక్షసాం సుమహాన్ వధః|| 22

పరావమంతా విషయేషు సంగతో
స దేశకాలప్రవిభాగ తత్త్వవిత్|
అయుక్తబుద్ధిర్గుణదోషనిశ్చయే
విపన్నరాజ్యో నచిరాద్విపత్స్యసే|| 23

ఇతి స్వదోషాన్ పరికీర్తితాంస్తయా
సమీక్ష్య బుద్ధ్యా క్షణదాచరేశ్వరః|
ధనేన దర్పేణ బలేన చాన్వితో
విచింతయామాస చిరం స రావణః|| 24

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే త్రయస్త్రింశస్సర్గః

34. అథ అరణ్యకాండే చతుస్త్రింశస్సర్గః
సీతాపహరణోపదేశః

- తత శ్శూర్పణఖాం క్రుద్ధాం బ్రువంతీం పరుషం వచః|
అమాత్యమధ్యే సంక్రుద్ధః పరిపప్రచ్ఛ రావణః|| 1
- కశ్చ రామః కథం వీర్యః కిం యాపః కిం పరాక్రమః|
కిమర్థం దండకారణ్యం ప్రవిష్ట స్స దురాసదమ్|| 2
- ఆయుధం కిం చ రామస్య నిహతా యేన రాక్షసాః|
ఖరశ్చ నిహత స్సంఖ్యే దూషణస్త్రిశిరాస్తథా|| 3
- ఇత్యుక్తా రాక్షసేంద్రేణ రాక్షసీ క్రోధమూర్ఛితా|
తతో రామం యథా తత్త్వం ఆఖ్యాతుముపచక్రమే|| 4
- దీర్ఘబాహుర్విశాలాక్షః చీరకృష్ణాజినాంబరః|
కందర్పసమరూపశ్చ రామో దశరథాత్మజః|| 5
- శక్రచాపనిభం చాపం వికృష్య కనకాంగదమ్|
దీప్తాన్ క్షిపతి నారాచాన్ సర్పానివ మహావిషాన్|| 6
- నాదదానం శరాన్ ఘోరాన్ న ముంచంతం శిలీముఖాన్|
న కార్ముకం వికర్షంతం రామం పశ్యామి సంయుగే|| 7
- హన్యమానం తు తత్తైస్యం పశ్యామి శరవృష్టిభిః|
ఇంద్రణివోత్తమం సస్యం ఆహతం త్వశ్మవృష్టిభిః|| 8
- రక్షసాం భీమరూపాణాం సహస్రాణి చతుర్దశ|
నిహతాని శరైస్తీక్తైః తేనైకేన పదాతినా|| 9

- అర్ధాధికముహూర్తేన ఖరశ్చ సహదూషణః|
ఋషీణామభయం దత్తం కృతక్షేమాశ్చ దండకాః|| 10
- ఏకా కథం చిన్ముక్తాహం పరిభూయ మహాత్మనా|
స్త్రీపథం శంకమానేన రామేణ విదితాత్మనా|| 11
- భ్రాతా చాన్య మహాతేజాః గుణతస్తుల్యవిక్రమః|
అనురక్తశ్చ భక్తశ్చ లక్ష్మణో నామ వీర్యవాన్|| 12
- అమర్షీ దుర్జయో జేతా విక్రాంతో బుద్ధిమాన్ బలీ|
రామన్య దక్షిణో బాహుః నిత్యం ప్రాణో బహిశ్చరః|| 13
- రామన్య తు విశాలాక్షీ పూర్ణేందు సదృశాననా|
ధర్మపత్నీ ప్రియా భర్తుః నిత్యం ప్రియహితే రతా|| 14
- సా సుకేశీ సునాసోరూః సురూపా చ యశస్వినీ|
దేవతేవ వనస్యాన్య రాజతే శ్రీరివాపరా|| 15
- తప్తకాంచనపర్ణాభా రక్తతుంగనఖీ శుభా|
సీతా నామ వరారోహ వైదేహీ తనుమధ్యమా|| 16
- నైవ దేవీ న గంధర్వీ న యక్షీ న చ కిన్నరీ|
నైవం రూపా మయా నారీ దృష్టపూర్వా మహీతలే|| 17
- యన్య సీతా భవేద్భార్యా యం చ హృష్టా పరిష్వజేత్|
అతిజీవేత్ స సర్వేషు లోకేష్వపి పురందరాత్|| 18
- సా సుశీలా వపుశ్శాఘ్నా రూపేణాప్రతిమా భువి|
తవానురూపా భార్యా స్యాత్ త్వం చ తస్యాస్తథా పతిః|| 19

తాం తు విస్తీర్ణజఘనాం పీనశ్రోణిపయోధరామ్ |
భార్యార్థే చ తవానేతుం ఉద్యతాహం వరాసనామ్ || 20

విరూపితాస్మి క్రూరేణ లక్ష్మణేన మహాభుజ |
తాం తు దృష్ట్వాద్య వైదేహీం పూర్ణచంద్రనిభాసనామ్ || 21

మన్మథస్య శరాణాం వై త్వం విధేయో భవిష్యసి |
యది తస్యామభిప్రాయో భార్యార్థే తప జాయతే || 22

శీఘ్రముద్రియతాం పాదో జయార్థమిహ దక్షిణః |
కురు ప్రియం తథా తేషాం రక్షసాం రాక్షసేశ్వర || 23

వధాత్తస్య నృశంసస్య రామ స్యాశ్రమవాసినః |
తం శరైర్నిశితైర్లత్వా లక్ష్మణం చ మహారథమ్ || 24

హతనాథాం సుఖం సీతాం యథావదుపభోక్త్యసి |
రోచతే యది తే వాక్యం మమైతద్రాక్షసేశ్వర || 25

క్రియతాం నిర్విశంకేన వచనం మమ రావణ |
విజ్ఞాయేహాత్మశక్తిం చ హియతామబలా బలాత్ || 26
సీతా సర్వానవద్యాంగీ భార్యార్థే రాక్షసేశ్వర ||

నిశమ్య రామేణ శరైరజహ్మగైః
హతాన్ జనస్థానగతాన్నిశాచరాన్ |
ఖరం చ బుద్ధ్యా నిహతం చ దూషణం
త్వమత్ర కృత్యం ప్రతిపత్తుమర్హసి || 27

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే చతుస్త్రింశస్సర్గః

35. అథ అరణ్యకాండే పంచత్రింశస్సర్గః

మారీచాశ్రమ పునర్గమనమ్

- తత శూర్పణఖా వాక్యం తచ్ఛ్రుత్వా రోమహర్షణమ్ |
సచివానభ్యనుజ్ఞాయ కార్యం బుద్ధ్యా జగామ సః || 1
- తత్కార్యమనుగమ్యాథ యథావదవబుద్ధ్య చ |
దోషాణాం చ గుణానాం చ సంప్రధార్య బలాబలమ్ || 2
- ఇతి కర్తవ్యమిత్యేవ కృత్వా నిశ్చయమాత్మనః |
స్థిరబుద్ధిస్తతో రమ్యాం యానశాలాముపాగమత్ || 3
- యానశాలాం తతో గత్వా ప్రచ్ఛన్నో రాక్షసాధిపః |
సూతం సంచోదయామాస రథ స్సంయోజ్యతామితి || 4
- ఏవముక్తః క్షణేనైవ సారథిర్లఘువిక్రమః |
రథం సంయోజయామాస తస్యాభిమతముత్తమమ్ || 5
- కాంచనం రథమాస్థాయ కామగం రత్నభూషితమ్ |
పిశాచవదనైర్యుక్తం ఖరైః కనకభూషణైః || 6
- మేఘప్రతిమనాదేన స తేన ధనదానుజః |
రాక్షసాధిపతి శ్శ్రీమాన్ యయౌ నదనదీపతిమ్ || 7
- స శ్వేతవాల వ్యజనః శ్వేతచ్ఛత్రో దశాననః |
స్నిగ్ధవైదూర్యసంకాశః తప్తకాంచనకుండలః || 8
- వింశద్భుజో దశగ్రీవో దర్శనీయ పరిచ్ఛదః |
త్రిదశార్మునీంద్రఘ్నా దశశీర్ష ఇవాద్రిరాట్ || 9

- కామగం రథమాస్థాయ శుశుభే రాక్షసేశ్వరః|
విద్యున్మండలవాన్మేఘః సబలాక ఇవాంబరే|| 10
- సశైలం సాగరానూపం వీర్యవాసవలోకయన్|
నానాపుష్పఫలైర్వృక్షైః అనుకీర్ణం సహస్రశః|| 11
- శీతమంగలతోయాభిః పద్మినీభి స్సమంతతః|
విశాలైరాశ్రమపదైః వేదిమద్భిరలంకృతమ్|| 12
- కదల్యటవిసంబాధం నారికేళోపశోభితమ్|
సాలైస్తాలైస్తమాలైశ్చ పుష్పితైస్తరుభిర్వృతమ్|| 13
- అత్యంతనియతాహారైః శోభితం పరమర్షిభిః|
నాగై స్సుపర్వైర్గంధరైః కిన్నరైశ్చ సహస్రశః|| 14
- ఆజైర్వైఖానపైర్ధూమ్రైః వాలఖిల్యైర్మరీచిపైః|
జితకామైశ్చ సిద్ధైశ్చ చారణైరుపశోభితమ్|| 15
- దివ్యాభరణమాల్యాభిః దివ్యరూపాభిరావృతమ్|
క్రీడారతివిధిజ్ఞాభిః అప్సరోభి స్సహస్రశః|| 16
- సేవితం దేవపత్నీభిః శ్రీమతీభిరుపాసితమ్|
దేవదాసవసంఘైశ్చ చరితం త్వమృతాశిభిః|| 17
- హంసక్రౌంచ ప్లవాకీర్ణం సారపై స్సంప్రణాదితమ్|
వైదూర్యప్రస్తరం రమ్యం స్నిగ్ధం సాగరతేజసా|| 18
- పాండరాణి విశాలాని దివ్యమాల్యయుతాని చ|
తూర్యగీతాభిజుష్టాని విమానాని సమంతతః|| 19

తపసా జితలోకానాం కామగాన్ధీసంపతన్ గంధర్వాప్సరసశ్చైవ దదర్శ ధనదానుజః	20
నిర్యాసరసమూలానాం చందనానాం సహస్రశః వనాని పశ్యన్ సౌమ్యాని ప్రూణత్పప్తికరాణి చ	21
అగరూణాం చ ముఖ్యానాం వనాన్మృపవనాని చ తక్కోలానాం చ జాత్యానాం ఫలానాం చ సుగంధినామ్	22
పుష్పాణి చ తమాలస్య గుల్మాని మరిచస్య చ ముక్తానాం చ సమూహాని శుష్కమాణాని తీరతః	23
శంఖానాం ప్రస్తరం చైవ ప్రవాలనిచయం తథా కాంచనాని చ శైలాని రజతాని చ సర్వశః	24
ప్రప్రవాణి మనోజ్ఞాని ప్రసన్నాని హ్రదాని చ ధనధాన్యోపపన్నాని స్త్రీరత్నైరావృతాని చ	25
హస్త్యశ్వరథగాఢాని సగరాణ్యపలోకయన్ తం సమం సర్వత స్స్నిగ్ధం మృదుసంస్పర్శమారుతమ్	26
అనూపం సింధురాజస్య దదర్శ త్రిదివోపమమ్ తత్రాపశ్యత్స మేఘాభం స్యగ్రోధమృషిభిర్వృతమ్	27
సమంతాద్యస్య తా శ్శాఖాః శతయోజనమాయతాః యస్య హస్తిసమాదాయ మహాకాయం చ కచ్ఛపమ్	28
భక్షార్థం గరుడ శ్శాఖాం ఆజగామ మహాబలః తస్య తాం సహసా శాఖాం భారేణ పతగోత్తమః	29

- సుపర్ణః పర్ణబహులాం బభంజ చ మహాబలః|
తత్ర వైఖానసా మాషాః వాలఖిల్యా మరీచిపాః|| 30
- ఆజా బభూవుర్ధ్రాస్త్రాశ్చ సంగతాః పరమర్షయః|
తేషాం దయార్థం గరుడః తాం శాఖాం శతయోజనామ్|| 31
- భగ్నుమాదాయ వేగేన తౌ చోభౌ గజకచ్చపౌ|
ఏకపాదేన ధర్మాత్మా భక్షయిత్వా తదామిషమ్|| 32
- నిషాదవిషయం హత్వా శాఖయా పతగోత్తమః|
ప్రహర్షమతులం లేభే మోక్షయిత్వా మహామునీన్|| 33
- స తేనైవ ప్రహర్షేణ ద్విగుణీకృతవిక్రమః|
అమృతానయనార్థం వై చకార మతిమాన్ మతిమ్|| 34
- అయోజాలాని నిర్మథ్య భిత్త్వా రత్నమయం గృహమ్|
మహేంద్రభవనాద్గుప్తం ఆజహరామృతం తతః|| 35
- తం మహర్షిగణైర్బుష్టం సుపర్ణకృతలక్షణమ్|
నామ్నా సుభద్రం న్యగ్రోధం దదర్శ ధనదానుజః|| 36
- తం తు గత్వా పరం పారం సముద్రస్య నదీపతేః|
దదర్శాశ్రమమేకాంతే రమ్యే పుణ్యే వనాంతరే|| 37
- తత్ర కృష్ణాజినధరం జటావల్కలధారిణమ్|
దదర్శ నియతాహారం మారీచం నామ రాక్షసమ్|| 38
- రావణస్తం సమాగమ్య విధివత్తేన రక్షసా|
మారీచేనార్చితో రాజా సర్వకామైరమానుషైః|| 39

తం స్వయం పూజయిత్వాతు భోజనేనోదకేన చ|
అర్థోపహితయా వాచా మారీచో వాక్యమబ్రవీత్|| 40

కచ్చిత్సుకుశలం రాజన్ లంకాయాం రాక్షసేశ్వర|
కేనార్థేన పునస్త్యం వై తూర్ణమేవమిహగతః|| 41

ఏవముక్తో మహాతేజాః మారీచేన స రావణః|
తం తు పశ్యాదిదం వాక్యం అబ్రవీద్వాక్యకోవిదః|| 42

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే పంచత్రింశస్సర్గః

36. అథ అరణ్యకాండే షట్ త్రింశ స్సర్గః

సహాయైషణా

మారీచ శ్రూయతాం తాత వచనం మమ భాషతః|
ఆర్తోఽస్మి మమ చార్తస్య భవాన్ హి పరమా గతిః|| 1

జానీషే త్వం జనస్థానం భ్రాతా యత్ర ఖరో మమ|
దూషణశ్చ మహాబాహుః స్వసా శూర్పణఖా చ మే|| 2

త్రిశిరాశ్చ మహాతేజాః రాక్షసః పిశితాశనః|
అన్యే చ బహవ శ్శూరాః లబ్ధలక్ష్మా నిశాచరాః|| 3

వసంతి మన్నియోగేన నిత్యవాసం చ రాక్షసాః|
బాధమానా మహారణ్యే మునీన్ వై ధర్మచారిణః|| 4

చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్|
శూరాణాం లబ్ధలక్ష్మణాం ఖరచిత్తానువర్తినామ్|| 5

- తే త్విదానీం జనస్థానే వసమానా మహాబలాః|
సంగతాః పరమాయత్తాః రామేణ సహ సంయుగే|| 6
- నానాప్రహరణోపేతాః ఖరప్రముఖరాక్షసాః|
తేన సంజాతరోషేణ రామేణ రణమూర్ధని|| 7
- అనుక్త్వా పరుషం కించిత్ శరైర్వ్యాపారితం ధనుః|
చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాముగ్రతేజసామ్|| 8
- నిహతాని శరైస్తేక్తైః మానుషేణ పదాతినా|
ఖరశ్చ నిహత స్సంఖ్యే దూషణశ్చ నిపాతితః|| 9
- హతశ్చ త్రిశిరాశ్చాపి నిర్భయా దండకాః కృతాః|
పిత్రా నిరస్తః క్రుద్ధేన సభార్యః క్షీణజీవితః|| 10
- స హంతా తస్య పైన్యస్య రామః క్షత్రియపాంసనః|
దుశ్శీలః కర్కశతీక్ష్ణ మూర్ఖో లుభోఽజితేంద్రియః|| 11
- త్యక్తధర్మో హ్యధర్మాత్మా భూతానామహితే రతః|
యేన వైరం వినారణ్యే సత్త్వమాశ్రిత్య కేవలమ్|| 12
- కర్ణనాసాపహరణాత్ భగినీ మే విరూపితా|
తస్య భార్యాం జనస్థానాత్ సీతాం సురసుతోపమామ్|| 13
- ఆనయిష్యామి విక్రమ్య సహాయస్తత్ర మే భవ|
త్వయా హ్యహం సహాయేన పార్శ్వస్థేన మహాబల|| 14
- భ్రాతృభిశ్చ సురాన్ యుధే సమగ్రాన్నాభిచింతయే|
తత్ సహాయో భవ త్వం మే సమర్థో హ్యసి రాక్షస|| 15

వీర్యే యుద్ధే చ దర్పే చ న హ్యస్తి సదృశస్తవ|
ఉపాయజ్ఞో మహాన్ శూరో మహామాయావిశారదః|| 16

ఏతద్ధర్మమహం ప్రాప్తః త్వత్సమీపం నిశాచర|
శృణు తత్కర్మ సాహాయ్యే యత్కార్యం పచనాన్మమ|| 17

సౌవర్ణస్తవం మృగో భూత్వా చిత్రో రజతబిందుభిః|
ఆశ్రమే తస్య రామస్య సీతాయాః ప్రముఖే చర|| 18

త్వాం తు నిస్సంశయం సీతా దృష్ట్వా తు మృగరూపిణమ్|
గృహ్యతామితి భర్తారం లక్ష్మణం చాభిధాన్యతి|| 19

తతస్తయోరపాయే తు శూన్యే సీతాం యథాసుఖమ్|
నిరాబాధో హరిష్యామి రాహుశ్చంద్రప్రభామివ|| 20

తతః పశ్చాత్ సుఖం రామే భార్యాహరణకర్శితే|
విస్రబ్ధం ప్రహరిష్యామి కృతార్థేనాంతరాత్మనా|| 21

తస్య రామకథాం శ్రుత్వా మారీచస్య మహాత్మనః|
శుష్కం సమభవద్వక్త్రం పరిత్రస్తో బభూవ హ|| 22

ఓష్ఠా పరిలిహన్ శుష్కా నేత్రైరనిమిషైరివ|
మృతభూత ఇవార్తస్తు రావణం సముదైక్షత|| 23

స రావణం త్రస్తవిషణ్ణచేతాః
మహావనే రామపరాక్రమజ్ఞః|
కృతాంజలిస్తత్త్వమువాచ వాక్యం
హితం చ తస్మై హితమాత్మనశ్చ|| 24

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే షట్త్రింశ స్సర్గః

37. అథ అరణ్యకాండే సప్తత్రింశ స్సర్గః
అప్రియపథ్య పచనమ్

- తచ్చుత్వా రాక్షసేంద్రస్య వాక్యం వాక్యవిశారదః|
ప్రత్యువాచ మహాప్రాజ్ఞో మారీచో రాక్షసేశ్వరమ్|| 1
- సులభాః పురుషా రాజన్ సతతం ప్రియవాదినః|
అప్రియస్య చ పథ్యస్య వక్తా శ్రోతా చ దుర్లభః|| 2
- న నూనం బుధ్యసే రామం మహావీర్యం గుణోన్నతమ్|
అయుక్తచారశ్చపలో మహేంద్రవరుణోపమమ్|| 3
- అపి స్వస్తి భవేత్తాత సర్వేషాం భువి రక్షసామ్|
అపి రామో న సంక్రుద్ధః కుర్యాల్లోకమరాక్షసమ్|| 4
- అపి తే జీవితాంతాయ నోత్పన్నా జనకాత్మజా|
అపి సీతా నిమిత్తం చ న భవేద్వ్యసనం మహతః|| 5
- అపి త్వామీశ్వరం ప్రాప్య కామవృత్తం నిరంకుశమ్|
న వినశ్యేత్ పురీ లంకా త్వయా సహ సరాక్షసా|| 6
- త్వద్విధః కామవృత్తో హి దుశ్శీలః పాపమంత్రితః|
ఆత్మానం స్వజనం రాష్ట్రం స రాజా హంతి దుర్మతిః|| 7
- న చ పిత్రా పరిత్యక్తో నా మర్యాదః కథంచన|
న లుభో న చ దుశ్శీలో న చ క్షత్రియపాంసనః|| 8
- న చ ధర్మగుణైర్హీనః కౌసల్యానందపర్షనః|
న తీక్ష్ణో న చ భూతానాం సర్వేషామహితే రతః|| 9

- వంచితం పితరం దృష్ట్వా కైకేయ్యా సత్యవాదినమ్|
కరిష్యామీతి ధర్మాత్మా తాత ప్రప్రజితో వనమ్|| 10
- కైకేయ్యాః ప్రియకామార్థం పితుర్దశరథస్య చ|
హిత్వా రాజ్యం చ భోగాంశ్చ ప్రవిష్టో దండకావనమ్|| 11
- న రామః కర్కశస్తాత నావిద్వాన్నాజితేంద్రియః|
అన్యతం దుశ్శృతం చైవ నైవం త్వం వక్తుమర్హసి|| 12
- రామో విగ్రహవాన్ ధర్మః సాధు స్సత్యపరాక్రమః|
రాజా సర్వస్య లోకస్య దేవానాం మఘవానివ|| 13
- కథం త్వం తస్య వైదేహీం రక్షితాం స్వేన తేజసా|
ఇచ్చసి ప్రసభం హర్తుం ప్రభామివ వివస్వతః|| 14
- శరార్చిషమనాధృష్యం చాపఖడ్గేంధనం రణే|
రామాగ్నిం సహసా దీప్తం న ప్రవేష్టుం త్వమర్హసి|| 15
- ధనుర్వ్యాదితదీప్తాస్యం శరార్చిషమమర్హణమ్|
చాపపాశధరం వీరం శత్రునైస్యప్రహారిణమ్|| 16
- రాజ్యం సుఖం చ సంత్యజ్య జీవితం చేష్టమాత్మనః|
నాత్మాసాదయితుం తాత రామాంతకమిహార్హసి|| 17
- అప్రమేయం హి తత్తేజో యస్య సా జనకాత్మజా|
న త్వం సమర్థస్తాం హర్తుం రామచాపాశ్రయాం వనే|| 18
- తస్య సా సరసింహస్య సింహోరస్కస్య భామినీ|
ప్రాణేభ్యోఽపి ప్రియతరా భార్యా నిత్యమనువ్రతా|| 19

న సా ధర్మయతుం శక్య మైథిలోజస్వినః ప్రియా|
దీప్తస్యేవ హుతాశస్య శిఖా సీతా సుమధ్యమా|| 20

కిముద్యమ మిమం వ్యర్థం కృత్వా తే రాక్షసాధిప|
దృష్టశ్చేత్త్వం రణే తేన తదనంతం తవ జీవితమ్|| 21

జీవితం చ సుఖం చైవ రాజ్యం చైవ సుదుర్లభమ్|
యదీచ్ఛసి చిరం భోక్తం మా కృథా రామవిప్రియమ్|| 22

స సర్వై స్సచివై స్సార్థం విభీషణ పురోగమైః|
మంత్రయిత్వాతు ధర్మిష్టైః కృత్వా నిశ్చయమాత్మనః|| 23

దోషాణాం చ గుణానాం చ సంప్రధార్య బలాబలమ్|
ఆత్మనశ్చ బలం జ్ఞాత్వా రాఘవస్య చ తత్త్వతః|| 24

హితాహితం వినిశ్చిత్య క్షమం త్వం కర్తుమర్హసి||

అహం తు మన్యే తవ న క్షమం రణే
సమాగమం కోసలరాజసూనునా|
ఇదం హి భూయ శ్శృణు వాక్యముత్తమం
క్షమం చ యుక్తం చ నిశాచరేశ్వర|| 25

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే సప్తత్రింశస్సర్గః

38 అథ అరణ్యకాండే అష్టాత్రింశస్సర్గః
రామాస్త్రమహిమా

- కదాచిదప్యహం వీర్యాత్ పర్యటన్ పృథివీమిమామ్ |
బలం నాగసహస్రస్య ధారయన్ పర్యతోపమః || 1
- నీలజీమూతసంకాశః తప్తకాంచన కుండలః |
భయం లోకస్య జనయన్ కిరీటీ పరిఘాయుధః || 2
- వ్యచరం దండకారణ్యే ఋషిమాంసాని భక్షయన్ |
విశ్వామిత్రోఽథ ధర్మాత్మా మద్విత్రస్తో మహామునిః || 3
- స్వయం గత్వా దశరథం సరేంద్రమిదమబ్రవీత్ |
అసౌ రక్షతు మాం రామః పర్యకాలే సమాహితః || 4
- మారీచాన్యే భయం ఘోరం సముత్పన్నం సరేశ్వర |
ఇత్యేవముక్తో ధర్మాత్మా రాజా దశరథస్తదా || 5
- ప్రత్యువాచ మహాభాగం విశ్వామిత్రం మహామునిమ్ |
బాలో ద్వాదశవర్షోఽయం అకృతాస్త్రశ్చ రాఘవః || 6
- కామం తు మమ యత్యైస్యం మయా సహ గమిష్యతి |
బలేన చతురంగేణ స్వయమేత్య నిశాచరాన్ || 7
- పథిష్యామి మునిశ్రేష్ఠ శత్రూంస్తవ యథేచ్ఛితమ్ |
ఇత్యేవముక్త స్స మునిః రాజానం పునరబ్రవీత్ || 8
- రామాన్నాస్యద్బలం లోకే పర్యాప్తం తస్య రక్షసః |
దేవతానామపి భవాన్ సమరేష్వభిపాలకః || 9

- ఆసీత్తవ కృతం కర్మ త్రిలోకే విదితం సృప|
కామమస్తు మహత్సైన్యం తిష్ఠత్విహ పరంతప|| 10
- బాలోఽప్యేష మహాతేజాః సమర్థస్తస్య నిగ్రహే|
గమిష్యే రామమాదాయ స్వస్తి తేఽస్తు పరంతప|| 11
- ఏవముక్త్వాతు స మునిః తమాదాయ సృపాత్మజమ్|
జగామ పరమప్రీతో విశ్వామిత్ర స్వమాశ్రమమ్|| 12
- తం తదా దండకారణ్యే యజ్ఞముద్దిశ్య దీక్షితమ్|
బభూవోపస్థితో రామః చిత్రం విస్ఫారయన్ ధనుః|| 13
- అజాతవ్యంజన శ్శ్రీమాన్ పద్మపత్ర నిభేక్షణః|
కాకపక్షధరో ధన్వీ శిఖీ కనకమాలయా|| 14
- శోభయన్ దండకారణ్యం దీప్తేన స్వేన తేజసా|
అదృశ్యత తతో రామో బాలచంద్ర ఇవోదితః|| 15
- తతోఽహం మేఘసంకాశః తప్తకాంచనకుండలః|
బలీ దత్తవరో దర్పాత్ ఆజగామ తదాశ్రమమ్|| 16
- తేన దృష్టః ప్రవిష్టోఽహం సహసైవోద్యతాయుధః|
మాం తు దృష్ట్వా ధనుస్సజ్యం అసంభ్రాంతశ్చకార సః|| 17
- అవజానన్నహం మోహాత్ బాలోఽయమితి రాఘవమ్|
విశ్వామిత్రస్య తాం వేదిం అభ్యధావం కృతత్వరః|| 18
- తేన ముక్తస్తతో బాణః శిత శ్శత్రునిబర్హణః|
తేనాహం త్వాహతః క్షిప్తః సముద్రే శతయోజనే|| 19

- నేచ్చతా తాత మాం హంతుం తదా వీరేణ రక్షితః|
రామస్య శరవేగేన నిరస్తోఽహమచేతనః|| 20
- పాతితోఽహం తదా తేన గంభీరే సాగరాంభసి|
ప్రాప్య సంజ్ఞాం చిరాత్తాత లంకాం ప్రతిగతః పురీమ్|| 21
- ఏవమస్మి తదా ముక్తః సహాయాస్తు నిపాతితాః|
అకృతాస్త్రేణ బాలేన రామేనాక్లిష్టకర్మణా|| 22
- తస్మయా వార్యమాణస్త్యం యది రామేణ విగ్రహమ్|
కరిష్యస్యాపదం ఘోరాం క్షిప్రం ప్రాప్యసి రావణ|| 23
- క్రీడా రతివిధిజ్ఞానాం సమాజోత్సవదర్శినామ్|
రక్షసాం చైవ సంతాపం అనర్థం చాహరిష్యసి|| 24
- హర్మ్యప్రాసాదసంబాధాం నానారత్నవిభూషితామ్|
ద్రక్ష్యసి త్వం పురీం లంకాం వినష్టాం మైథిలీకృతే|| 25
- అకుర్వంతోఽపి పాపాని శుచయః పాపసంశ్రయాత్|
పరపాపైర్విసశ్యంతి మత్స్యా నాగహ్రాదే యథా|| 26
- దివ్యచందన దిగ్గాంగాన్ దివ్యాభరణభూషితాన్|
ద్రక్ష్యస్యభిహతాన్ భూమౌ తప దోషాత్తు రాక్షసాన్|| 27
- హృతదారాన్ సదారాంశ్చ దశవిద్రవతో దిశః|
హతశేషానశరణాన్ ద్రక్ష్యసి త్వం నిశాచరాన్|| 28
- శరజాలపరిక్షిప్తాం అగ్నిజ్వాలాసమాప్యతామ్|
ప్రదగ్ధభవనాం లంకాం ద్రక్ష్యసి త్వం స సంశయః|| 29

పరదారాభిమర్శాత్తు నాన్యత్ పాపతరం మహత్|
ప్రమదానాం సహస్రాణి తవ రాజన్ పరిగ్రహః|| 30

భవ స్వదారనిరతః స్వకులం రక్ష రాక్షస|
మానమృద్ధిం చ రాజ్యం చ జీవితం చేష్టమాత్మనః|| 31

కలత్రాణి చ సౌమ్యాని మిత్రవర్గం తథైవ చ|
యదీచ్ఛసి చిరం భోక్తుం మా కృథా రామవిప్రియమ్|| 32

నివార్యమాణ స్సహృదా మయా భృశం
ప్రసహ్య సీతాం యది ధర్మయిష్యసి|
గమిష్యసి క్షీణబల స్సబాంధవో
యమక్షయం రామశరాత్తజీవితః|| 33

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే అష్టాత్రింశ సర్గః

39 అథ అరణ్యకాండే ఏకోన చత్వారింశసర్గః

సాహాయ్యకానభ్యుపగమః

ఏవమస్మి తదా ముక్తః కథం చిత్రేన సంయుగే|
ఇదానీమపి యద్వృత్తం తచ్ఛృణుష్వ నిరుత్తరమ్|| 1

రాక్షసాభ్యామహం ద్వాభ్యాం అనిర్విణ్ణస్తథా కృతః|
సహితో మృగరూపాభ్యాం ప్రవిష్టో దండకావనమ్|| 2

దీప్తజిహ్వో మహాకాయః తీక్ష్ణదంష్ట్రో మహాబలః|
వ్యచరం దండకారణ్యం మాంసభక్షో మహామృగః|| 3

- అగ్నిహోత్రేషు తీర్థేషు చైత్యవృక్షేషు రావణ|
అత్యంతఘోరో వ్యచరం తాపసాన్ సంప్రధర్షయన్|| 4
- నిహత్య దండకారణ్యే తాపసాన్ ధర్మచారిణః|
రుధిరాణి పిబంస్తేషాం తథా మాంసాని భక్షయన్|| 5
- ఋషిమాంసాశనః క్రూరః త్రాసయన్ వనగోచరాన్|
తథా రుధిరమత్తోఽహం విచరన్ దండకావనమ్|| 6
- ఆసాదయం తదా రామం తాపసం ధర్మమాశ్రితమ్|
వైదేహీం చ మహాభాగాం లక్ష్మణం చ మహారథమ్|| 7
- తాపసం నియతాహారం సర్వభూతహితే రతమ్|
సోఽహం వనగతం రామం పరిభూయ మహాబలమ్|| 8
- తాపసోఽయమితి జ్ఞాత్వా పూర్వవైరమనుస్మరన్|
అభ్యధాపం హి సంక్రుద్ధః తీక్ష్ణశృంగో మహాకృతిః|| 9
- జిహ్వాంసురకృతప్రజ్ఞః తం ప్రహరమనుస్మరన్|
తేన ముక్తాస్త్రయో బాణాః శితా శ్శత్రునిబర్హణాః|| 10
- వికృష్య సుమహచ్ఛాపం సుపర్ణానిలనిస్వనాః|
తే బాణా వజ్రసంకాశాః సుఘోరా రక్తభోజనాః|| 11
- ఆజగ్ము స్సహితా స్సర్వే త్రయ స్సన్నతపర్వణః|
పరాక్రమజ్ఞో రామస్య శరో దృష్టభయః పురా|| 12
- సముత్కాంతస్తతో ముక్తః తాపుభౌ రాక్షసౌ హతౌ|
శరేణ ముక్తో రామస్య కథంచిత్ ప్రాప్య జీవితమ్|| 13

- ఇహ ప్రవాజితో యుక్తః తాపసోఽహం సమాహితః|
వృక్షే వృక్షే చ పశ్యామి చీరకృష్ణాజినాంబరమ్|| 14
- గృహీతథనుషం రామం పాశహస్తమివాంతకమ్|
అపి రామసహస్రాణి భీతః పశ్యామి రావణ|| 15
- రామభూతమిదం సర్వం అరణ్యం ప్రతిభాతి మే|
రామమేవ హి పశ్యామి రహితే రాక్షసాధిప|| 16
- దృష్ట్వా స్వప్నగతం రామం ఉద్భ్రమామి విచేతనః|
రకారాదీని నామాని రామత్రస్తస్య రావణ|| 17
- రత్నాని చ రథాశ్చైవ విత్రాసం జనయంతి మే|
అహం తస్య ప్రభావజ్ఞో న యుద్ధం తేన తే క్షమమ్|| 18
- బలిం వా నముచిం వాపి హన్యాద్ధి రఘునందనః|
రణే రామేణ యుధ్యస్య క్షమాం వా కురు రాక్షస|| 19
- న తే రామకథా కార్యా యది మాం ద్రష్టుమిచ్ఛసి|
బహవ స్సాధవో లోకే యుక్తా ధర్మమనుష్ఠితాః|| 20
- పరేషామపరాధేన వినష్టా స్సపరిచ్ఛదాః|
సోఽహం తవాపరాధేన వినశ్యేయం నిశాచర|| 21
- కురు యత్తే క్షమం తత్త్వం అహం త్వాం నానుయామి హ|
రామశ్చ హి మహాతేజాః మహాసత్త్వో మహాబలః|| 22
- అపి రాక్షసలోకస్య భవేదంతకరోఽపి హి|
యది శూర్పణఖాచేతోః జనస్థానగతః ఖరః|| 23

అతివృత్తో హతః పూర్వం రామేణాక్లిష్టకర్మణా |
అత్ర బ్రూహి యథాతత్త్వం కో రామస్య వ్యతిక్రమః || 24

ఇదం వచో బంధుహితార్థినా మయా
యథోచ్యమానం యది నాభిపత్యసే |
సబాంధవస్త్యక్ష్యసి జీవితం రణే
హతోఽద్య రామేణ శరైరజిహ్మగైః || 25

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే ఏకోనచత్వారింశస్సర్గః

40. అథ అరణ్యకాండే చత్వారింశస్సర్గః
మాయామృగరూప పరిగ్రహ నిర్బంధః

మారీచేన తు తద్వాక్యం క్షమం యుక్తం నిశాచరః |
ఉక్తో న ప్రతిజగ్రాహ మర్తుకామ ఇవౌషధమ్ || 1

తం పథ్యహితవక్తారం మారీచం రాక్షసాధిపః |
అబ్రవీత్పరుషం వాక్యం అయుక్తం కాలచోదితః || 2

యత్కిలైతదయుక్తార్థం మారీచ మయి కథ్యతే |
వాక్యం నిష్ఫలమత్యర్థం ఉప్తం బీజమివోషరే || 3

త్వద్వాక్యైర్న తు మాం శక్యం భేత్తుం రామస్య సంయుగే |
పాపశీలస్య మూర్ఖస్య మానుషస్య విశేషతః || 4

యస్త్యక్వా సుహృదో రాజ్యం మాతరం పితరం తథా |
స్త్రీవాక్యం ప్రాకృతం శ్రుత్వా పనమేకపదే గతః || 5

- అవశ్యం తు మయా తస్య సంయుగే ఖరఘాతినః|
ప్రాణైః ప్రియతరా సీతా హర్తవ్యా తప సన్నిధౌ|| 6
- ఏవం మే నిశ్చితా బుద్ధిః హృది మారీచ వర్తతే|
న వ్యావర్తయితుం శక్యా సేంద్రైరపి సురాసురైః|| 7
- దోషం గుణం వా సంపృప్తః త్వమేవం పక్తుమర్హసి|
అపాయం వాప్యపాయం వా కార్యస్యాస్య వినిశ్చయే|| 8
- సంపృష్టేన తు వక్తవ్యం సచివేన విపశ్చితా|
ఉద్యతాంజలినా రాజ్ఞో య ఇచ్ఛేద్భూతిమాత్మనః|| 9
- వాక్యమప్రతికూలం తు మృదుపూర్వం హితం శుభమ్|
ఉపచారేణ యుక్తం చ వక్తవ్యో వసుధాధిపః|| 10
- సావమర్దం తు యద్వాక్యం మారీచ హితముచ్యతే|
నాభినందతి తద్రాజా మానార్హో మానవర్జితమ్|| 11
- పంచరూపాణి రాజానో ధారయంత్యమితౌజసః|
అగ్నేరింద్రస్య సోమస్య యమస్య వరుణస్య చ|| 12
- భైష్ట్యం తథా విక్రమం చ సౌమ్యం దండం ప్రసన్నతామ్|
ధారయంతి మహాత్మానో రాజానః క్షణదాచర|| 13
- తస్మాత్ సర్వాస్వవస్థాసు మాన్యాః పూజ్యాశ్చ పార్థివాః|
త్వం తు ధర్మమవిజ్ఞాయ కేవలం మోహమాస్థితః|| 14
- అభ్యాగతం మా దౌరాత్మ్యాత్ పరుషం వదసీద్యశమ్|
గుణదోషౌ న పృచ్ఛామి క్షమం చాత్మని రాక్షస|| 15

- మయోక్తం తవ చైతావత్ సంప్రత్యమితవిక్రమ|
అస్మింస్తు త్వం మహాకృత్యే సాహాయ్యం కర్తుమర్హసి|| 16
- శృణు తత్కర్మ సాహాయ్యే యత్కార్యం వచనాన్మమ|
సౌవర్ణస్తవం మృగో భూత్వా చిత్రో రజతబిందుభిః|| 17
- అశ్రమే తస్య రామస్య సీతాయాః ప్రముఖే చర|
ప్రలోభయిత్వా వైదేహీం యథేష్టం గంతుమర్హసి|| 18
- త్వాం తు మాయామృగం దృష్ట్వా కాంచనం జాతవిన్మయా|
అనయైసమితి క్షిప్రం రామం వక్ష్యతి మైథిలీ|| 19
- అపక్రాంతే తు కాకుత్స్థే దూరం గత్వాప్యదాహర|
హా సీతే లక్ష్మణేత్యేవం రామవాక్యానురూపకమ్|| 20
- తచ్ఛృత్వా రామపదవీం సీతయా చ ప్రచోదితః|
అనుగచ్ఛతి సంభ్రాంతః సౌమిత్రిరపి సౌహృదాత్|| 21
- అపక్రాంతే చ కాకుత్స్థే లక్ష్మణే చ యథానుఖమ్|
ఆహరిష్యామి వైదేహీం సహస్రాక్ష శృచీమివ|| 22
- ఏవం కృత్వా త్విదం కార్యం యథేష్టం గచ్ఛ రాక్షస|
రాజ్యస్యార్థం ప్రదాస్యామి మారీచ తవ సువ్రత|| 23
- గచ్ఛ సౌమ్య శివం మార్గం కార్యస్యాస్య వివృద్ధయే|
అహం త్వానుగమిష్యామి స రథో దండకావనమ్|| 24
- ప్రాప్య సీతామయుధేన వంచయిత్వా తు రాఘవమ్|
లంకాం ప్రతి గమిష్యామి కృతకార్య స్సహ త్వయా|| 25

న చేత్కరోషి మారీచ హన్మి త్వామహమద్యవై|
ఏతత్కార్యమవశ్యం మే బలాదపి కరిష్యసి|| 26

రాజ్ఞో హి ప్రతికూలస్థో న జాతు సుఖమేధతే||

ఆసాద్య తం జీవితసంశయస్తే
మృత్యుర్థువో హ్యద్య మయా విరుధ్య|
ఏతద్యథావత్ ప్రతిగృహ్య బుధ్ధ్యా
యదత్ర పథ్యం కురు తత్తథా త్వమ్|| 27

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే చత్వారింశస్సర్గః

41. అథ అరణ్యకాండే ఏకచత్వారింశ స్సర్గః

రావణనిందా

అజ్ఞప్తో రాజవద్వాక్యం ప్రతికూలం నిశాచరః|
అబ్రవీత్పరుషం వాక్యం మారీచో రాక్షసాధిపమ్|| 1

కేనాయముపదిష్టస్తే వినాశః పాపకర్మణా|
సపుత్రస్య సరాష్ట్రస్య సామాత్యస్య నిశాచర|| 2

కస్త్యయా సుఖినా రాజన్ నాభినందతి పాపకృత్|
కేనేదముపదిష్టం తే మృత్యుద్వారముపాయతః|| 3

శత్రవస్తవ నిశ్శంకం హీనవీర్యా నిశాచరాః|
ఇచ్ఛంతి త్వాం వినశ్యంతం ఉపరుద్ధం బలీయసా|| 4

- కేనేదముపదిష్టం తే క్షుద్రేణాహితవాదినా|
యస్తామిచ్చతి నశ్యంతం స్వకృతేన నిశాచర|| 5
- పథ్యాః ఖలు న హన్యంతే సచివాస్తవ రావణ|
యే త్వాముత్పథమారూఢం న నిగృహ్ణంతి సర్వశః|| 6
- అమాత్యైః కామవృత్తౌ హి రాజా కాపథమాశ్రితః|
నిగ్రాహ్య స్సర్వథా సద్భిః న నిగ్రాహ్యో నిగృహ్యసే|| 7
- ధర్మమర్థం చ కామం చ యశశ్చ జయతాం వర|
స్వామిప్రసాదాత్ సచివాః ప్రాప్నువంతి నిశాచర|| 8
- విపర్యయే తు తత్సర్వం వ్యర్థం భవతి రావణ|
వ్యసనం స్వామివైగుణ్యాత్ ప్రాప్నువంతీతరే జనాః|| 9
- రాజమూలో హి ధర్మశ్చ జయశ్చ జయతాం వర|
తస్మాత్సర్వాస్వవస్థాసు రక్షితవ్యా నరాధిపాః|| 10
- రాజ్యం పాలయితుం శక్యం న తీక్ష్ణేన నిశాచర|
న చాపి ప్రతికూలేన నావినీతేన రాక్షస|| 11
- యే తీక్ష్ణమంత్రా స్సచివాః భజ్యంతే సహ తేన వై|
విషమే తురగా శ్శీఘ్రాః మందసారథయో యథా|| 12
- బహవ స్సాధవో లోకే యుక్తాధర్మమనుష్ఠితాః|
పరేషామపరాధేన విసప్థా స్సపరిచ్ఛదాః|| 13
- స్వామినా ప్రతికూలేన ప్రజాస్తీక్ష్ణేన రావణ|
రక్ష్యమాణా న వర్ధంతే మేషా గోమాయునా యథా|| 14

అవశ్యం వినశిష్యంతి సర్వే రావణ రాక్షసాః|
యేషాం త్వం కర్మశో రాజా దుర్బుద్ధిరజితేంద్రియః|| 15

తదిదం కాకతాళీయం ఘోరమాసాదితం మయా|
అత్యైవ సోచనీయస్త్వం ససైన్యో వినశిష్యసి|| 16

మాం నిహత్య తు రామశ్చ నచిరాత్వాం వధిష్యతి|
అనేన కృతకృత్యోఽస్మి ద్రియే యదరిణా హతః|| 17

దర్శనాదేవ రామస్య హతం మామవధారయ|
ఆత్మానం చ హతం విద్ధి హృత్వా సీతాం సబాంధవమ్|| 18

ఆనయిష్యసి చేత్సీతాం ఆశ్రమాత్సహితో మయా|
నైవ త్వమసి నాహం చ నైవ లంకా న రాక్షసాః|| 19

నివార్యమాణస్తు మయా హితైషిణా
న మృష్యసే వాక్యమిదం నిశాచర|
పరేతకల్పా హి గతాయుషో నరాః
హితం న గృహ్లాంతి సుహృద్భిరీరితమ్|| 20

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే ఏకచత్వారింశస్సర్గః

42 అథ అరణ్యకాండే ద్విచత్వారింశస్సర్గః
స్వర్ణమృగప్రేక్షణమ్

- ఏవముక్త్వా తు వచనం మారీచో రావణం తతః|
గచ్ఛావేత్యబ్రవీద్దీనో భయాద్రాత్రించరప్రభోః|| 1
- దృష్టస్నోహం పునస్తేన శరచాపాసిధారిణా|
మద్వధోద్యతశస్త్రేణ వినష్టం జీవితం చ మే|| 2
- న హి రామం పరాక్రమ్య జీవన్న్యతినివర్తతే|
వర్తతే ప్రతిరూపోఽసౌ యమదండహతస్య తే|| 3
- కిం ను శక్యం మయా కర్తుం ఏవం త్వయి దురాత్మని|
ఏష గచ్ఛామ్యహం తాత స్వస్తి తేఽస్తు నిశాచర|| 4
- ప్రహృష్టస్త్యభవత్తేన వచనేన స రావణః|
పరిష్వజ్య సుసంశ్లేష్టం ఇదం వచనమబ్రవీత్|| 5
- ఏతచ్ఛౌచీర్యయుక్తం తే మచ్ఛందాదివ భాషితమ్|
ఇదానీమసి మారీచః పూర్వమన్యో నిశాచరః|| 6
- ఆరుహ్యతామయం శీఘ్రం రథో రత్నవిభూషితః|
మయా సహ తథా యుక్తః పిశాచపదవైః ఖరైః|| 7
- ప్రలోభయిత్వా వైదేహీం యథేష్టం గంతుమర్హసి|
తాం శూన్యే ప్రసభం సీతాం ఆనయిష్యామి మైథిలీమ్|| 8
- తతో రావణమారీచౌ విమానమివ తం రథమ్|
ఆరుహ్య యయతు శీఘ్రం తస్మాదాశ్రమమండలాత్|| 9

- తదైవ తత్ర పశ్యంతౌ పత్తనాని వనాని చ |
గిరీంశ్చ సరిత స్సర్వాః రాష్ట్రాణి నగరాణి చ || 10
- సమేత్య దండకారణ్యం రాఘవస్యాశ్రమం తతః |
దదర్శ సహమారీచో రావణో రాక్షసాధిపః || 11
- అవతీర్య రథాత్తస్మాత్ తతః కాంచనభూషణాత్ |
హస్తే గృహీత్వా మారీచం రావణో వాక్యమబ్రవీత్ || 12
- ఏతద్రామాశ్రమపదం దృశ్యతే కదలీవృతమ్ |
క్రియతాం తత్సఖే శీఘ్రం యదర్థం వయమాగతాః || 13
- స రావణవచ శ్శుక్లాత్వా మారీచో రాక్షసస్తదా |
మృగో భూత్వాశ్రమద్వారి రామస్య విచచార హ || 14
- స తు రూపం సమాస్థాయ మహదద్భుత దర్శనమ్ |
మణిప్రవరశృంగాగ్రః సితాసితముఖాకృతిః || 15
- రక్తపద్మోత్పలముఖః ఇంద్రనీలోత్పలశ్రవాః |
కించదభ్యున్నతగ్రీవః ఇంద్రనీలదలాధరః || 16
- కుందేందువజ్రసంకాశం ఉదరం చాస్య భాస్వరమ్ |
మధూకనిభపార్శ్వశ్చ పద్మకింజల్కసన్నిభః || 17
- వైదూర్యసంకాశఖురః తనుజంఘ స్ఫుసంహతః |
ఇంద్రాయుధసవర్ణేన పుచ్ఛేనోర్ధ్వం విరాజతా || 18
- మనోహర స్నిగ్ధవర్ణో రత్నైర్నానావిధైర్వృతః |
క్షణేన రాక్షసో జాతో మృగః పరమశోభనః || 19

- వనం ప్రజ్వలయన్ రమ్యం రామాశ్రమపదం చ తత్ |
మనోహరం దర్శనీయం రూపం కృత్వా స రాక్షసః || 20
- ప్రలోభనార్థం వైదేహ్యః నానాధాతువిచిత్రతమ్ |
విచరన్ గచ్ఛతే తస్మాత్ శాద్వలాని సమంతతః || 21
- రూప్యైర్బిందుశతైశ్చిత్రో భూత్వా స ప్రియదర్శనః |
విటపీనాం కిసలయాన్ భంక్త్వాదన్ విచచార హ || 22
- కదలీగృహకం గత్వా కర్ణికారానితస్తతః |
సమాశ్రయన్మందగతిం సీతాసందర్శనం తథా || 23
- రాజీవచిత్రప్రస్థ స్సః విరరాజ మహామృగః |
రామాశ్రమపదాభ్యాశే విచచార యథాసుఖమ్ || 24
- పునర్గత్వా నివృత్తశ్చ విచచార మృగోత్తమః |
గత్వా ముహూర్తం త్వరయా పునః ప్రతినివర్తతే || 25
- విక్రీడంశ్చ క్వచిద్భూమౌ పునరేవ నిషీదతి |
ఆశ్రమద్వారమాగమ్య మృగయూథాని గచ్ఛతి || 26
- మృగయూథైరనుగతః పునరేవ నివర్తతే |
సీతాదర్శనమాకాంక్షన్ రాక్షసో మృగతాం గతః || 27
- పరిభ్రమతి చిత్రాణి మండలాని వినిష్పతన్ |
సముద్వీక్త్య చ తం సర్వే మృగాహ్యన్యే వనేచరాః || 28
- ఉపాగమ్య సమాప్రూయ విద్రవంతి దిశో దశ |
రాక్షస స్సోఽపి తాన్ వన్యాన్ మృగాన్ మృగవధే రతః || 29

ప్రచ్ఛాదనార్థం భావస్య న భక్షయతి సంస్పృశన్|
తస్మిన్నేవ తతః కాలే వైదేహీ శుభలోచనా|| 30

కుసుమాపచయ వ్యగ్రా పాదపానభ్యవర్తత|
కర్ణికారానశోకాంశ్చ చూతాంశ్చ మదిరేక్షణా|| 31

కుసుమాన్యవచిన్వంతీ చచార రుచిరాననా|
అనర్హారణ్యవాసస్య సా తం రత్నమయం మృగమ్|| 32

ముక్తామణి విచిత్రాంగం దదర్శ పరమాంగనా|
సా తం రుచిరదంతోష్ఠం రూప్యధాతుతనూరుహమ్|| 33

విస్మయోత్ఫుల్లనయనా సన్నేహం సముదైక్షత|
స చ తాం రామదయితాం పశ్యన్ మాయామయో మృగః|| 34

విచచార పునశ్చిత్రం దీపయన్నివ తద్వనమ్|
అదృష్టపూర్వం తం దృష్ట్వా నానారత్నమయం మృగమ్|| 35

విస్మయం పరమం సీతా జగామ జనకాత్మజా||

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే ద్విచత్వారింశస్సర్గః

43 అథ అరణ్యకాండే త్రిచత్వారింశస్సర్గః
లక్ష్మణశంకాప్రతి సమాధానమ్

- సా తం సంప్రేక్ష్య సుశ్రోణీ కుసుమాన్యవచిన్వతీ |
హైమరాజతపర్ణాభ్యాం పార్శ్వభ్యాముపశోభితమ్ || 1
- ప్రహృష్టా చానవద్యాంగీ మృష్టహాటకపర్ణినీ |
భర్తారమభి చక్రంద లక్ష్మణం చాపి సాయుధమ్ || 2
- తయాహూతౌ నరవ్యాఘ్రౌ వైదేహ్య రామలక్ష్మణౌ |
వీక్షమాణౌ తు తం దేశం తదా దదృశతుర్మృగమ్ || 3
- శంకమానస్త తం దృష్ట్వా లక్ష్మణో రామమబ్రవీత్ |
తమేవైతమహం మన్యే మారీచం రాక్షసం మృగమ్ || 4
- చరంతో మృగయాం హృష్టాః పాపేనోపాధినా పనే |
అనేన నిహతా రామ రాజానః కామరూపిణా || 5
- అస్య మాయావిదో మాయా మృగరూపమిదం కృతమ్ |
భానుమత్ పురుషవ్యాఘ్రు గంధర్వపురసన్నిభమ్ || 6
- మృగో హ్యేవంవిధో రత్నవిచిత్రో నాస్తి రాఘవ |
జగత్త్వాం జగతీనాథ మాయైషా హి న సంశయః || 7
- ఏవం బ్రువాణం సౌమిత్రిం ప్రతివార్య శుచిస్మితా |
ఉవాచ సీతా సంహృష్టా చర్మణా హృతచేతనా || 8
- ఆర్యపుత్రాభిరామోఽసౌ మృగో హరతి మే మనః |
ఆనయైసం మహాబాహో క్రీడార్థం నో భవిష్యతి || 9

- ఇహాశ్రమపదేఽస్మాకం బహవః పుణ్యదర్శనాః|
మృగాశ్చరంతి సహితాః సృమరాశ్చమరాస్తథా|| 10
- ఋక్షాః పృషత సంఘాశ్చ వానరాః కిన్నరాస్తథా|
విచరంతి మహాబాహో రూపశ్రేష్ఠా మనోహరాః|| 11
- న చాస్య సదృశో రాజన్ దృష్టపూర్వో మృగోమయా|
తేజసా క్షమయా దీప్త్యా యథాయం మృగసత్తమః|| 12
- నానావర్ణ విచిత్రాంగో రత్నబిందుసమాచితః|
ద్యోతయన్ వనమవ్యగ్రం శోభతే శశిసన్నిభః|| 13
- అహో రూపమహో లక్ష్మీః స్వరసంపచ్చ శోభనా|
మృగోఽద్భుతో విచిత్రాంగో హృదయం హరతీవ మే|| 14
- యది గ్రహణమభ్యేతి జీవన్నేవ మృగస్తవ|
ఆశ్చర్యభూతం భవతి విస్మయం జనయిష్యతి|| 15
- సమాప్తవనవాసానాం రాజ్యస్థానాం చ సః పునః|
అంతఃపురవిభూషార్థో మృగ ఏష భవిష్యతి|| 16
- భరతస్యార్యపుత్రస్య శ్వశ్రూణాం మమ చ ప్రభో|
మృగరూపమిదం వ్యక్తం విస్మయం జనయిష్యతి|| 17
- జీవన్న యది తేఽభ్యేతి గ్రహణం మృగసత్తమః|
అజనం సరశార్థాల రుచిరం మే భవిష్యతి|| 18
- నిహతస్యాస్య సత్త్వస్య జామ్బూనదమయత్వచి|
శష్పబృన్యాం వినీతాయాం ఇచ్ఛామ్యహముపాసితుమ్|| 19

- కామవృత్తమిదం రౌద్రం స్త్రీణామసదృశం మతమ్ |
వపుషా త్వస్య సత్త్వస్య విస్మయో జనితో మమ || 20
- తేన కాంచనరోష్ణా తు మణిప్రపర శృంగిణా |
తరుణాదిత్యవర్ణేన సక్షత్రపథవర్చసా || 21
- ఏవం సీతావచ శ్శుశ్వా దృష్ట్వా చ మృగమద్భుతమ్ |
బభూవ రాఘవస్యాపి మనో విస్మయమాగతమ్ || 22
- లోభితస్తేన రూపేణ సీతయా చ ప్రచోదితః |
ఉవాచ రాఘవో హృష్టో భ్రాతరం లక్ష్మణం వచః || 23
- పశ్య లక్ష్మణ వైదేహ్యః స్పృహం మృగగతామిమామ్ |
రూపశ్రేష్ఠతయా హ్యేషః మృగోఽద్య స భవిష్యతి || 24
- స వనే నందనోద్దేశే స చైత్రరథసంశ్రయే |
కుతః పృథివ్యాం సౌమిత్రే యోఽస్య కశ్చిత్సమో మృగః || 25
- ప్రతిలోమానులోమాశ్చ రుచిరా రోమరాజయః |
శోభంతే మృగమాశ్రిత్య చిత్రాః కనకబిందుభిః || 26
- పశ్యాస్య జృంభమాణస్య దీప్తామగ్నిశిఖోపమామ్ |
జిహ్వం ముఖాన్నిస్సరంతీం మేఘాదివ శతహ్రదామ్ || 27
- మసారగల్గర్కముఖః శంఖముక్తానిభోదరః |
కస్య నామాభిరూపోఽసౌ స మనో లోభయేన్మృగః || 28
- కస్య రూపమిదం దృష్ట్వా జాంబూనదమయ ప్రభమ్ |
నానారత్నమయం దివ్యం స మనో విస్మయం ప్రజేత్ || 29

- మాంసహేతోరపి మృగాన్ విహారార్థం చ ధన్వినః|
ఘ్నంతి లక్ష్మణ రాజానో మృగయాయాం మహావనే|| 30
- ధనాని వ్యవసాయేన విచీయంతే మహావనే|
ధాతవో వివిధాశ్చాపి మణిరత్నసువర్ణినః|| 31
- తత్సారమఖిలం నృణాం ధనం నిచయవర్ధనమ్|
మనసా చింతితం సర్వం యథా శుక్రస్య లక్ష్మణ|| 32
- అర్థి యేనార్థకృత్యేన సంప్రజత్యవిచారయన్|
తమర్థమర్థశాస్త్రజ్ఞాః ప్రాహురధ్యాశ్చ లక్ష్మణ|| 33
- ఏతస్య మృగరత్నస్య పరార్థే కాంచనత్వచి|
ఉపవేక్ష్యతి వైదేహీ మయా సహ సుమధ్యమా|| 34
- న కాదలీ న ప్రియకీ న ప్రవేణీ న చావికీ|
భవేదేతస్య సదృశీ స్పర్శనేనేతి మే మతిః|| 35
- ఏష చైవ మృగ శ్శ్రీమాన్ యశ్చ దివ్యో నభశ్చరః|
ఉభావేతౌ మృగౌ దివ్యౌ తారామృగమహీమృగౌ|| 36
- యది వాయుం యథా యన్మాం భవేద్వదసి లక్ష్మణ|
మాయైషా రాక్షసస్యేతి కర్తవ్యోఽస్య పథో మయా|| 37
- ఏతేన హి సృశంసేన మారీచేనాకృతాత్మనా|
వనే విచరతా పూర్వం హింసితా మునిపుంగవాః|| 38
- ఉత్థాయ బహవో యేన మృగయాయాం జనాధిపాః|
నిహతాః పరమేష్వాసాః తస్మాద్వధ్యస్త్యయం మృగః|| 39

- పురస్తాదిహ వాతాపిః పరిభూయ తపస్విసః|
ఉదరస్థో ద్విజాన్ హంతి స్వగర్భోఽశ్వతరీమివ|| 40
- స కదా చిచ్ఛిరాల్లోభాత్ ఆససాద మహామునిమ్|
అగస్త్యం తేజసా యుక్తం భక్త్యస్తస్య బభూవ హ|| 41
- సముత్థానే చ తద్రూపం కర్తుకామం సమీక్ష్య తమ్|
ఉత్సృయిత్వాతు భగవాన్ వాతాపిమిదమబ్రవీత్|| 42
- త్వయావిగణ్య వాతాపే పరిభూతా స్వతేజసా|
జీవలోకే ద్విజశ్రేష్ఠాః తస్మాదసి జరాం గతః|| 43
- తదేతన్న భవేద్రక్షో వాతాపిరివ లక్ష్మణ|
మద్విధం యోఽతిమన్యేత ధర్మనిత్యం జితేంద్రియమ్|| 44
- భవేద్ధతోఽయం వాతాపిః అగస్త్యేనేవ మాం గతః|
ఇహ త్వం భవ సన్నద్ధో యంత్రితో రక్ష మైథిలీమ్|| 45
- అస్యామాయత్తమస్మాకం యత్కృత్యం రఘునందన|
అహమేనం వధిష్యామి గ్రహీష్యామ్యపి వా మృగమ్|| 46
- యావద్గచ్ఛామి సౌమిత్రే మృగమానయితుం ద్రుతమ్|
పశ్య లక్ష్మణ వైదేహీం మృగత్వచి గతస్పృహమ్|| 47
- త్వచా ప్రధానయా హ్యేషః మృగోఽద్య స భవిష్యతి|
అప్రమత్తేన తే భావ్యం ఆశ్రమస్థేన సీతయా|| 48
- యావత్ పృషతమేకేన సాయకేన నిహన్మ్యహమ్|
హత్వైతచ్ఛర్మ చాదాయ శీఘ్రమేష్యామి లక్ష్మణ|| 49

ప్రదక్షిణేనాతిబలేన పక్షిణా

జటాయుషా బుద్ధిమతా చ లక్ష్మణ|

భవాప్రమత్తః ప్రతిగృహ్య మైథిలీం

ప్రతిక్షణం సర్వత ఏవ శంకితః||

50

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే త్రిచత్వారింశస్సర్గః

44. అథ అరణ్యకాండే చతుశ్చత్వారింశస్సర్గః

మారీచ వంచనా

తథా తు తం సమాదిశ్య భ్రాతరం రఘునందనః|

బబంధాసిం మహాతేజాః జాంబూనదమయత్సరుమ్||

1

తతస్త్యవనతం చాపం ఆదాయాత్మవిభూషణమ్|

ఆబధ్య చ కలాపౌ ద్వౌ జగామోదగ్రవిక్రమః||

2

తం వంచయానో రాజేంద్రం ఆపతంతం నిరీక్ష్య వై|

బభూవాంతర్హితస్త్రాసాత్ పునః సందర్శనేభవత్||

3

బద్ధాసిర్ధనురాదాయ ప్రదుద్రావ యతో మృగః|

తం స్మ పశ్యతి రూపేణ ద్యోతమానమివాగ్రతః||

4

అవేక్ష్యావేక్ష్య ధావంతం ధనుష్పాణిం మహావనే|

అతివృత్తమిషోః పాతాత్ లోభయానం కదాచన||

5

శంకితం తు సముద్భ్రాంతం ఉత్పతంతమివాంబరే|

దృశ్యమానమదృశ్యం చ వనోద్దేశేషు కేషుచిత్||

6

- ఛిన్నాభైరివ సంవీతం శారదం చంద్రమండలమ్ |
ముహూర్తాదేవ దద్యశే ముహూర్ధ్వరాత్ ప్రకాశతే || 7
- దర్శనాదర్శనాదేవం సోఽపాకర్షత రాఘవమ్ |
సుదూరమాశ్రమస్యాస్య మారీచో మృగతాం గతః || 8
- అసీత్కృద్ధస్తు కాకుత్స్థో వివశస్తేన మోహితః |
అథావతస్థే సంభ్రాంతః ఛాయామాశ్రిత్య శాద్వలే || 9
- స తమున్మాదయామాస మృగరూపో నిశాచరః |
మృగైః పరివృతో వనైః అదూరాత్ ప్రత్యదృశ్యత || 10
- గ్రహీతుకామం దృష్ట్వానం పునరేవాభ్యధావత |
తత్క్షణాదేవ సంత్రాసాత్ పునరంతర్హతోఽభవత్ || 11
- పునరేవ తతో దూరాత్ వృక్షషండాద్వినిస్సృతమ్ |
దృష్ట్వా రామో మహాతేజాః తం హంతుం కృతనిశ్చయః || 12
- భూయస్తు శరముద్భృత్య కుపితస్తత్ర రాఘవః |
సూర్యరశ్మిప్రతీకాశం జ్వలంతమరిమర్దనః || 13
- సంధాయ సుదృఢే చాపే వికృష్య బలవద్బలీ |
తమేవ మృగముద్దిశ్య శ్వసంతమివ పన్నగమ్ || 14
- ముమోచ జ్వలితం దీప్తం అస్త్రం బ్రహ్మవినిర్మితమ్ |
శరీరం మృగరూపస్య వినిర్భిద్య శరోత్తమః || 15
- మారీచస్యైవ హృదయం విభేదాశనిసన్నిభః |
తాలమాత్రమథోత్ఫుత్య న్యపతత్ స శరాతురః || 16

- వినదన్ ఘైరవం నాదం ధరణ్యామల్పజీవితః|
 మ్రియమాణస్తు మారీచో జహౌ తాం కృత్రిమాం తనుమ్|| 17
- స్మృత్వా తద్వచనం రక్షో దధ్యా కేన తు లక్ష్మణమ్|
 ఇహ ప్రస్థాపయేత్సీతా శూన్యే తాం రావణోహరేత్|| 18
- స ప్రాప్తకాలమాజ్ఞాయ చకార చ తత స్వరమ్|
 సదృశం రాఘవస్యైవ హా సీతే! లక్ష్మణేతి చ|| 19
- తేన మర్మణి నిర్విధం శరేణాసుపమేన చ|
 మృగరూపం తు తత్యక్త్వా రాక్షసం రూపమాస్థితః|| 20
- చక్రే స సుమహాకాయో మారీచో జీవితం త్యజన్|
 తతో విచిత్రకేయూరః సర్వాభరణభూషితః|| 21
- హేమమాలీ మహాదంష్ట్రో రాక్షసోఽభూచ్ఛరాహతః|
 తం దృష్ట్వా పతితం భూమౌ రాక్షసం ఘోరదర్శనమ్|| 22
- రామో రుధిరసిక్తాంగం వేష్టమానం మహీతలే|
 జగామ మనసా సీతాం లక్ష్మణస్య వచ స్మరన్|| 23
- మారీచస్యైవ మాయైషా పూర్వోక్తం లక్ష్మణేన తు|
 తత్తథా హ్యభవచ్ఛాద్య మారీచోఽయం మయా హతః|| 24
- హా సీతే లక్ష్మణేత్యేవం ఆక్రశ్య చ మహస్వనమ్|
 మమార రాక్షస స్సోఽయం శ్రుత్వా సీతా కథం భవేత్|| 25
- లక్ష్మణశ్చ మహాబాహుః కామవస్థాం గమిష్యతి|
 ఇతి సంచింత్య ధర్మాత్మా రామో హృష్టతనూరుహః|| 26

తత్ర రామం భయం తీవ్రం అవివేశ విషాదజమ్ |
రాక్షసం మృగరూపం తం హత్వా శ్రుత్వా చ తత్స్వరమ్ || 27

నిహత్య పృషతం చాన్యం మాంసమాదాయ రాఘవః |
త్వరమాణో జనస్థానం ససారాభిముఖస్తదా || 28

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే చతుశ్చత్వారింశస్సర్గః

45. అథ అరణ్యకాండే పంచచత్వారింశస్సర్గః
సీతాపారుష్యమ్

ఆర్తస్వరం తు తం భర్తుః విజ్ఞాయ సదృశం వనే |
ఉవాచ లక్ష్మణం సీతా గచ్ఛ జానీహి రాఘవమ్ || 1

స హి మే హృదయం స్థానే జీవితం వాపత్తిష్ఠతే |
క్రోశతః పరమార్తస్య శ్రుత శ్శబ్దో మయా భృశమ్ || 2

అక్రందమానం తు వనే భ్రాతరం త్రాతుమర్హసి |
తం క్షిప్రమభిధావ త్వం భ్రాతరం శరణైషిణమ్ || 3

రక్షసాం వశమాపన్నం సింహానామివ గోవుషమ్ |
న జగామ తథోక్తస్తు భ్రాతురాజ్ఞాయ శాసనమ్ || 4

తమువాచ తతస్తత్ర కుపితా జనకాత్మజా |
సామిత్రే మిత్రరూపేణ భ్రాతుస్త్యమసి శత్రువత్ || 5

యస్త్యమస్యామవస్థాయాం భ్రాతరం నాభిపత్న్యసే |
ఇచ్ఛసి త్వం వినశ్యంతం రామం లక్ష్మణ మత్కృతే || 6

లోభాన్మమ కృతే నూనం నానుగచ్ఛసి రాఘవమ్|
వ్యసనం తే ప్రియం మన్యే స్నేహో భ్రాతరి నాస్తి తే|| 7

తేన తిష్ఠసి విస్రభః తమపశ్యన్ మహద్భ్యుతిమ్|
కిం హి సంశయమాపన్నే తస్మిన్నిహ మయా భవేత్|| 8

కర్తవ్యమిహ తిష్ఠంత్యా యత్ప్రధానస్త్యమాగతః|
ఇతి బ్రువాణాం వైదేహీం బాష్పశోకపరిప్లుతామ్|| 9

అబ్రవీల్లక్ష్మణస్త్రస్తాం సీతాం మృగవధూమివ|
పన్నగాసురగంధర్వదేవమానుషరాక్షసైః|| 10

అశక్యస్తవ వైదేహి భర్తా జేతుం న సంశయః|
దేవి దేవమనుష్యేషు గంధర్వేషు పతత్రిషు|| 11

రాక్షసేషు పిశాచేషు కిన్నరేషు మృగేషు చ|
దానవేషు చ ఘోరేషు న న విద్యేత శోభనే|| 12

యో రామం ప్రతియుధ్యేత సమరే వాసవోపమమ్|
అవధ్య స్సమరే రామో నైవం త్వం వక్తుమర్హసి|| 13

న త్వామస్మిన్ వనే హతుం ఉత్సహే రాఘవం వినా|
అనివార్యం బలం తస్య బలైర్బలవతామపి|| 14

త్రిభిర్లోకై స్సముద్యుక్తైః సేన్యరైరపి సామరైః|
హృదయం నిర్వృతం తేఽస్తు సంతాపస్త్యజ్యతామయమ్|| 15

ఆగమిష్యతి తే భర్తా శీఘ్రం హత్వా మృగోత్తమమ్|
న చ తస్య స్వరో వ్యక్తం మాయయా కేనచిత్కృతః|| 16

- గంధర్వనగరప్రఖ్యా మాయా సా తస్య రక్షసః|
న్యాసభూతాసి వైదేహి న్యస్తా మయి మహాత్మనా|| 17
- రామేణ త్వం వరారోహే స త్వాం త్యక్తుమిహోత్సహే|
కృతవైరాశ్చ కల్యాణి పయమేతైర్నిశాచరైః|| 18
- ఖరస్య నిధనాదేవ జనస్థానవధం ప్రతి|
రాక్షసా వివిధా వాచో విస్ఫజంతి మహావనే|| 19
- హింసావిహారా వైదేహి న చింతయితుమర్హసి|
లక్ష్మణేనైవముక్తా సా క్రుద్ధా సంరక్తలోచనా|| 20
- అబ్రవీత్పరుషం వాక్యం లక్ష్మణం సత్యవాదినమ్|
అనార్యా కరుణారంభ నృశంస కులపాంసన|| 21
- అహం తప ప్రియం మన్యే రామస్య వ్యసనం మహత్|
రామస్య వ్యసనం దృష్ట్వా తేనైతాని ప్రభాషసే|| 22
- నైతచ్చిత్రం సపత్నేషు పాపం లక్ష్మణ యద్భవేత్|
త్వద్విధేషు నృశంసేషు నిత్యం ప్రచ్ఛన్నచారిషు|| 23
- సుదుష్టస్త్వం వనే రామం ఏకమేకోఽనుగచ్ఛసి|
మమ హేతోః ప్రతిచ్ఛన్నః ప్రయుక్తో భరతేన వా|| 24
- తన్న సిద్ధ్యతి సౌమిత్రే తప వా భరతస్య వా|
కథమిందీవరశ్యామం పద్మపత్రనిభేక్షణమ్|| 25
- ఉపసంశ్రిత్య భర్తారం కామయేయం పృథగ్గనమ్|
సమక్షం తప సౌమిత్రే ప్రాణాన్త్యక్ష్యే న సంశయః|| 26

రామం వినా క్షణమపి న హి జీవామి భూతలే ఇత్యుక్తః పరుషం వాక్యం సీతయా రోమహర్షణమ్	27
అబ్రవీల్లక్ష్మణః సీతాం ప్రాంజలిర్విజితేంద్రియః ఉత్తరం నోత్సహే వక్తుం దైవతం భవతీ మమ	28
వాక్యమప్రతిరూపం తు న చిత్రం స్త్రీషు మైథిలి స్వభావస్త్యేష నారీణాం ఏవం లోకేషు దృశ్యతే	29
విముక్తధర్మాశ్చపలాః తీక్ష్ణా భేదకరాస్మిన్మయః న సహే హీదృశం వాక్యం వైదేహి జనకాత్మజే	30
శ్రోత్రయోరుభయోర్మేఽద్య తప్తనారాచసన్నిభమ్ ఉపశృణ్వంతు మే సర్వే సాక్షిభూతా వనేచరాః	31
న్యాయవాదీ యథాఽన్యాయం ఉక్తోఽహం పరుషం త్వయా ధిక్త్వామద్య ప్రణశ్య త్వం యన్మామేవం విశంకసే	32
స్త్రీత్వాత్ దుష్టస్వభావేన గురువాక్యే వ్యవస్థితమ్ గమిష్యే యత్ర కాకుత్స్థః స్వస్తి తేఽస్తు వరాననే	33
రక్షంతు త్వాం విశాలాక్షి సమగ్రా వనదేవతాః నిమిత్తాని హి ఘోరాణి యాని ప్రాదుర్భవంతి మే	34
అపి త్వాం సహ రామేణ పశ్యేయం పునరాగతః లక్ష్మణేనైవముక్తా సా రుదంతీ జనకాత్మజా	35
ప్రత్యువాచ తతో వాక్యం తీవ్రం బాష్పపరిఘ్నతా గోదావరీం ప్రవేక్ష్యామి వినా రామేణ లక్ష్మణ	36

ఆబంధిష్యేఽథవా త్యక్త్యే విషమే దేహమాత్మనః|
పిబామ్యహం విషం తీక్ష్ణం ప్రవేక్ష్యామి హుతాశనమ్|| 37

న త్వహం రాఘవాదన్యం పదాపి పురుషం స్పృశే|
ఇతి లక్ష్మణమాక్రశ్య సీతా దుఃఖసమన్వితా|| 38

పాణిభ్యాం రుదతీ దుఃఖాత్ ఉదరం ప్రజఘాన హ|

తామార్తరూపాం విమనా రుదంతీం
సౌమిత్రిరాలోక్య విశాలనేత్రామ్|
ఆశ్వాసయామాస న చైవ భర్తుః
తం భ్రాతరం కించిదువాచ సీతా|| 39

తతస్తు సీతామభివాద్య లక్ష్మణః
కృతాంజలిః కించిదభిప్రణమ్య చ|
అన్వీక్షమాణో బహుశశ్చ మైథిలీం
జగామ రామస్య సమీపమాత్మవాన్|| 40

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే పంచ చత్వారింశస్సర్గః

46. అథ అరణ్యకాండే షట్ చత్వారింశస్సర్గః

రావణ భిక్షునత్కారః

- తథా పరుషముక్తస్తు కుపితో రాఘవానుజః |
స వికాంక్షన్ భృశం రామం ప్రతస్థే న చిరాదివ || 1
- తదాసాద్య దశగ్రీవః క్షిప్రమంతరమాస్థితః |
అభిచక్రామ వైదేహీం పరివ్రాజకరూపధృత్ || 2
- శక్త కాషాయసంవీతః శిఖీ ఛత్రీ ఉపానహీ |
వామే చాంసేఽవసంజ్యాధ శుభే యష్టికమండలూ || 3
- పరివ్రాజకరూపేణ వైదేహీమన్వపద్యత |
తామాససాదాతిబలో భ్రాతృభ్యాం రహితాం వనే || 4
- రహితాం చంద్రనూర్యాభ్యాం సంధ్యామివ మహత్తమః |
తామపశ్యత్తో బాలాం రామపత్నీం యశస్వినీమ్ || 5
- రోహిణీం శశినా హీనాం గ్రహవద్భృశదారుణః |
తముగ్రతేజః కర్మాణం జనస్థానరుహా ద్రుమాః || 6
- సమీక్య న ప్రకంపన్తే న ప్రవాతి చ మారుతః |
శీఘ్రస్రోతాశ్చ తం దృష్ట్వా వీక్షంతం రక్తలోచనమ్ || 7
- స్తిమితం గంతుమారేభే భయాద్గోదావరీ సదీ |
రామస్య త్వంతరం ప్రేప్సుః దశగ్రీవస్తదంతరే || 8
- ఉపతస్థే చ వైదేహీం భిక్షురూపేణ రావణః |
అభవ్యో భవ్యరూపేణ భర్తారమనుశోచతీమ్ || 9

- అభ్యవర్తత వైదేహీం చిత్రామివ శనైశ్చరః|
స పాపా భవ్యరూపేణ తృణైః కూప ఇవావృతః|| 10
- అతిష్ఠత్ప్రేక్ష్య వైదేహీం రామపత్నీం యశస్వినీమ్|
శుభాం రుచిరదంతోష్ఠీం పూర్ణచంద్రనిభాననామ్|| 11
- అసీనాం పర్ణశాలాయాం బాష్పశోకాభిషీడితామ్|
స తాం పద్మపలాశాక్షీం పీతకౌశేయవాసినీమ్|| 12
- అభ్యగచ్ఛత వైదేహీం హృష్టచేతా నిశాచరః|
స మన్మథశరావిష్టో బ్రహ్మఘోషముదీరయన్|| 13
- అబ్రవీత్ప్రశ్రితం వాక్యం రహితే రాక్షసాధిపః|
తాముత్తమాం స్త్రియం లోకే పద్మహీనామివ శ్రియమ్|| 14
- విభ్రాజమానాం వపుషౌ రావణః ప్రశశంస హ|
కా త్వం కాంచనపర్ణాభే పీతకౌశేయవాసిని|| 15
- కమలానాం శుభాం మాలాం పద్మినీం హి బిభ్రతీ|
ప్రీః శ్రీః కీర్తిః శుభా లక్ష్మీః అపసరా వా శుభాసనే|| 16
- భూతిర్వా త్వం వరారోహ రతిర్వా పైర్వరచారిణీ|
సమాశ్శిఖరిణ స్నిగ్ధాః పాండరా దశనాస్తవ|| 17
- విశాలే విమలే నేత్రే రక్తాన్తే కృష్ణతారకే|
విశాలం జఘనం పీనం ఊరూ కరికరోపమా|| 18
- ఏతావుపచితౌ వృత్తౌ సంహతౌ సంప్రవల్లితౌ|
పీనోన్నతముఖౌ కాంతౌ స్నిగ్ధౌ తాలఫలోపమా|| 19

- మణిప్రవేకాభరణౌ రుచిరౌ తే పయోధరౌ|
చారుస్మితే చారుదతి చారునేత్రే విలాసిని|| 20
- మనో హరసి మే కాంతే నదీకూలమివాంభసా|
కరాంతమితమధ్యాసి సుకేశీ సంహతస్తనీ|| 21
- నైవ దేవీ న గంధర్వీ న యక్షీ న చ కిన్నరీ|
నైవంరూపా మయా నారీ దృష్టపూర్వా మహీతలే|| 22
- రూపమగ్గ్యం చ లోకేషు సౌకుమార్యం వయశ్చ తే|
ఇహ వాసశ్చ కాంతారే చిత్తమున్మాదయంతి మే|| 23
- సా ప్రతిక్రామ భద్రం తే న త్వం వస్తుమిహార్హసి|
రాక్షసానామయం వాసో ఘోరాణాం కామరూపిణామ్|| 24
- ప్రాసాదాగ్రాణి రమ్యాణి నగరోపవనాని చ|
సంపన్నాని సుగంధీని యుక్తాన్యాచరితుం త్వయా|| 25
- వరం మూల్యం వరం భోజ్యం వరం వస్త్రం చ శోభనే|
భర్తారం చ వరం మన్యే త్వద్యుక్తమసితేక్షణే|| 26
- కా త్వం భవసి రుద్రాణాం మరుతాం వా వరాసనే|
పసూనాం వా వరారోహే దేవతా ప్రతిభాసి మే|| 27
- నేహగచ్ఛంతి గంధర్వాః న దేవా న చ కిన్నరాః|
రాక్షసానామయం వాసః కథం ను త్వమిహగతా|| 28
- ఇహ శాఖామృగా సింహాః ద్వీపివ్యాఘ్రమృగాస్తథా|
ఋక్షాస్తరక్షవః కంకాః కథం తేభ్యో న విభ్యసి|| 29

మదాన్వితానాం ఘోరాణాం కుంజరాణాం తరస్వినామ్ |
కథమేకా మహారణ్యే న బిభేషి వరాసనే || 30

కాసి కస్య కుతశ్చ త్వం కిన్నిమిత్తం చ దండకాన్ |
ఏకా చరసి కల్యాణి ఘోరాన్ రాక్షససేవితాన్ || 31

ఇతి ప్రశస్తా వైదేహీ రావణేన దురాత్మనా |
ద్విజాతివేషేణ హి తం దృష్ట్వా రావణమాగతమ్ || 32

సర్వైరతిథిసత్కారైః పూజయామాస మైథిలీ |
ఉపనీయాసనం పూర్వం పాద్యేనాభినిమంత్ర్య చ || 33

అబ్రవీత్సిద్ధమిత్యేవ తదా తం సౌమ్యదర్శనమ్ ||

ద్విజాతివేషేణ సమీక్ష్య మైథిలీ
సమాగతం పాత్రకుసుంభధారిణమ్ |
అశక్యముద్వేష్టుముపాయదర్శనాత్
న్యమంత్రయద్బ్రాహ్మణవత్తదాంగనా || 34

ఇయం బృసీ బ్రాహ్మణ కామమాస్యతాం
ఇదం చ పాద్యం ప్రతిగృహ్యతామితి |
ఇదం చ సిద్ధం వనజాతముత్తమం
త్వదర్థమవ్యగ్రమిహోపభుజ్యతామ్ || 35

నిమంత్యమాణః ప్రతిపూర్ణభాషిణీం
సరేంద్రపత్నీం ప్రసమీక్ష్య మైథిలీమ్ |
ప్రసహ్య తస్యా హరణే ధృతం మనః
సమర్పయత్స్వాత్మవధాయ రావణః || 36

తత స్సవేషం మృగయా గతం పతిం

ప్రతీక్షమాణా సహలక్ష్మణం తదా|

వివీక్షమాణా హరితం దదర్శ తత్

మహద్వనం వైవ తు రామలక్ష్మణౌ||

37

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే షట్ చత్వారింశస్సర్గః

47. అథ అరణ్యకాండే సప్తచత్వారింశ స్సర్గః

రావణాధిక్షేపః

రావణేన తు వైదేహీ తథా పృష్టా జిహీర్షుణా|

పరివ్రాజకలింగేన శశంసాత్మానమంగనా||

1

బ్రాహ్మణశ్చాతిథిశ్చాయం అనుక్తో హి శపేత మామ్|

ఇతి ధ్యాత్వా ముహూర్తం తు సీతా వచనమబ్రవీత్||

2

దుహితా జనకస్యాహం మైథిలస్య మహాత్మనః|

సీతా నామ్నాస్మి భద్రం తే రామస్య మహిషీ ప్రియా||

3

ఉషిత్వా ద్వాదశ సమాః ఇక్ష్వాకూణాం నివేశనే|

భుంజానామానుషాన్ భోగాన్ సర్వకామసమ్మద్ధినీ||

4

తతస్త్రియోదశే వర్షే రాజాఽమంత్రయత ప్రభుః|

అభిషేచయితుం రామం సమేతో రాజమంత్రిభిః||

5

తస్మిన్ సంభ్రయమాణే తు రాఘవస్యాభిషేచనే|

కైకేయీ నామ భర్తారం ఆర్యా సా యాచతే వరమ్||

6

- ప్రతిగృహ్య తు కైకేయా శ్వశురం సుకృతేన మే|
మమ ప్రవాజనం భర్తుః భరతస్యాభిషేచనమ్|| 7
- ద్వావయాచత భర్తారం సత్యసంధం నృపోత్తమమ్|
నాద్య భోక్త్యే న చ స్వప్యే న చ పాశ్యే కథంచన|| 8
- ఏష మే జీవితస్యాంతో రామో యద్యభిషిచ్యతే|
ఇతి బ్రువాణాం కైకేయాం శ్వశురో మే స మానదః|| 9
- అయాచతారైరన్వరైః న చ యాచ్ఛాం చకార సా|
మమ భర్తా మహాతేజాః వయసా పంచవింశకః|| 10
- అష్టాదశ హి వర్షాణి మమ జన్మని గణ్యతే|
రామేతి ప్రథితో లోకే గుణవాన్ సత్యవాన్ శుచిః|| 11
- విశాలాక్షో మహాబాహుః సర్వభూతహితే రతః|
కామార్తస్తు మహాతేజాః పితా దశరథస్స్వయమ్|| 12
- కైకేయ్యాః ప్రియకామార్థం తం రామం నాభ్యేషేచయత్|
అభిషేకాయ తు పితుః సమీపం రామమాగతమ్|| 13
- కైకేయా మమ భర్తారం ఇత్యువాచ ద్రుతం వచః|
తవ పిత్రా సమాజ్ఞప్తం మమేదం శృణు రాఘవ|| 14
- భరతాయ ప్రదాతవ్యం ఇదం రాజ్యమకంటకమ్|
త్వయా హి ఖలు వస్తవ్యం నవ వర్షాణి పంచ చ|| 15
- వనే ప్రప్రజ కాకుత్స్థ పితరం మోచయాన్యతాత్|
తథేత్యుక్త్వా చ తాం రామః కైకేయామకుతోభయః|| 16

- చకార తద్వచస్తస్యాః మమ భర్తా దృఢవ్రతః|
దద్యాన్న ప్రతిగృహ్ణీయాత్ సత్యంబ్రూయాన్న చాన్యతమ్|| 17
- ఏతద్బ్రాహ్మణ రామస్య వ్రతం ధ్రుతమనుత్తమమ్|
తస్య భ్రాతా తు వైమాత్రః లక్ష్మణో నామ వీర్యవాన్|| 18
- రామస్య పురుషవ్యాఘ్రః సహాయ స్సమరేఽరిహా|
స భ్రాతా లక్ష్మణో నామ ధర్మచారీ దృఢవ్రతః|| 19
- అన్యగచ్ఛద్ధనుష్పాణేః ప్రవ్రజంతం మయా సహ|
జటీ తాపసరూపేణ మయా సహ సహానుజః|| 20
- ప్రవిష్టో దండకారణ్యం ధర్మనిత్యో జితేంద్రియః|
తే వయం ప్రచ్యుతా రాజ్యాత్ కైకేయాస్తు కృతే త్రయః|| 21
- విచరామ ద్విజశ్రేష్ఠ వనం గంభీరమోజసా|
సమాశ్శన ముహూర్తం తు శక్యం వస్తుమిహ త్వయా|| 22
- ఆగమిష్యతి మే భర్తా వన్యమాదాయ పుష్కలమ్|
రురూన్ గోధాన్ వరాహాంశ్చ హత్వాదాయామిషాన్ బహూన్|| 23
- స త్వం నామ చ గోత్రం చ కులం చాచక్ష్య తత్త్వతః|
ఏకశ్చ దండకారణ్యే కిమర్థం చరసి ద్విజ|| 24
- ఏవం బ్రువంత్యాం సీతాయాం రామపత్న్యాం మహాబలః|
ప్రత్యువాచోత్తరం తీవ్రం రావణో రాక్షసాధిపః|| 25
- యేన విత్రాసితా లోకాః సదేవాసురమానుషాః|
అహం స రావణో నామ సీతే రక్షోగణేశ్వరః|| 26

- త్వాం తు కాంచనవర్ణాభాం దృష్ట్వా కౌశేయవాసినీమ్ |
రతిం స్వకేషు దారేషు నాధిగచ్ఛామ్యనిందితే || 27
- బహ్వీనాముత్తమస్త్రీణాం ఆహృతానామితస్తతః |
సర్వాసామేవ భద్రం తే మమాగ్రమహిషీ భవ || 28
- లంకా నామ సముద్రస్య మధ్యే మమ మహాపురీ |
సాగరేణ పరిక్షిప్తా నివిష్టా గిరిమూర్ధని || 29
- తత్ర సీతే మయా సార్థం వనేషు విహరిష్యసి |
న చాస్య వనవాసస్య స్పృహయిష్యసి భామిని || 30
- పంచ దాస్య స్సహస్రాణి సర్వాభరణభూషితాః |
సీతే పరిచరిష్యంతి భార్యా భవసి మే యది || 31
- రావణేనైవముక్తా తు కుపితా జనకాత్మజా |
ప్రత్యువాచానవద్యాంగీ తమనాదృత్య రాక్షసమ్ || 32
- మహాగిరిమివాకంప్యం మహేంద్ర సదృశం పతిమ్ |
మహోదధిమివాక్షోభ్యం అహం రామమనువ్రతా || 33
- సర్వలక్షణసంపన్నం న్యగ్రోధపరిమండలమ్ |
సత్యసంధం మహాభాగం అహం రామమనువ్రతా || 34
- మహాబాహుం మహోరస్కం సింహవిక్రాంతగామినమ్ |
న్యసింహం సింహసంకాశం అహం రామమనువ్రతా || 35
- పూర్ణచంద్రాననం రామం రాజవత్సం జితేంద్రియమ్ |
పృథుకీర్తిం మహాత్మానం అహం రామమనువ్రతా || 36

త్వం పునర్జన్మక సింహం మామిచ్చసి సుదుర్లభామ్|
నాహం శక్యా త్వయా స్పృష్టుం ఆదిత్యస్య ప్రభా యథా|| 37

పాదపాన్ కాంచనాన్నానం బహూన్ పశ్యసి మందభాక్|
రాఘవస్య ప్రియాం భార్యాం యస్త్యమిచ్చసి రావణ|| 38

క్షుధితస్య హి సింహస్య మృగశత్రోస్తరస్వినః|
ఆశీవిషస్య వదనాత్ దంష్ట్రామాదాతుమిచ్చసి|| 39

మందరం పర్వతశ్రేష్ఠం పాణినా హర్తుమిచ్చసి|
కాలకూటం విషం పీత్వా స్వస్తిమాన్ గంతుమిచ్చసి|| 40

అక్షిసూచ్యా ప్రమృజసి జిహ్వయా లేక్షి చ క్షురమ్|
రాఘవస్య ప్రియాం భార్యాం యోఽధిగంతుం త్వమిచ్చసి|| 41

అవసజ్య శిలాం కంఠే సముద్రం తర్తుమిచ్చసి|
సూర్యాచంద్రమసౌ చోభౌ పాణిభ్యాం హర్తుమిచ్చసి|| 42

యో రామస్య ప్రియాం భార్యాం ప్రధర్షయితుమిచ్చసి|
అగ్నిం ప్రజ్వలితం దృష్ట్వా వస్త్రేణాహర్తుమిచ్చసి|| 43

కల్యాణవృత్తాం రామస్య యో భార్యాం హర్తుమిచ్చసి|
అయోముఖానాం శూలానాం మధ్యే చరితుమిచ్చసి|| 44

రామస్య సదృశీం భార్యాం యోఽధిగంతుం త్వమిచ్చసి||

యదంతరం సింహశృగాలయోర్వనే
యదంతరం స్యందినికాసముద్రయోః|
సురాగ్ర్యసౌవీరకయోర్యదంతరం
తదంతరం వై తప రాఘవస్య చ|| 45

యదంతరం కాంచనసీసలోహయోః

యదంతరం చందనవారిపంకయోః॥

యదంతరం హస్తిబిడాలయోర్వనే

తదంతరం దాశరథేస్తవైవ చ॥

46

యదంతరం వాయస వైనతేయయోః

యదంతరం మధుమయూరయోరపి॥

యదంతరం సారస గృధ్రయోర్వనే

తదంతరం దాశరథేస్తవైవ చ॥

47

తస్మిన్ సహస్రాక్ష సమప్రభావే

రామే స్థితే కార్ముక బాణపాణౌ॥

హృతాపి తేఽహం న జరాం గమిష్యే

వజ్రం యథా మక్షికయాపగీర్ణమ్॥

48

ఇతీవ తద్వాక్యమదుష్టభావా

సుధృష్టముక్త్యా రజనీచరం తమ్॥

గాత్రప్రకంపాద్వ్యధితా బభూవ

వాతోద్ధతా సా కదలీవ తన్వీ॥

49

తాం వేపమానాముపలక్ష్య సీతాం

స రావణో మృత్యుసమప్రభావః॥

కులం బలం నామ చ కర్మ చ స్వం

సమాచచక్షే భయకారణార్థమ్॥

50

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే సప్తచత్వారింశస్సర్గః

48. అథ అరణ్యకాండే అష్టచత్వారింశస్సర్గః

రావణ వికత్థనమ్

- ఏషం బ్రువంత్యాం సీతాయాం సంరబ్ధః పరుషం వచః|
లలాటే భ్రుకుటీం కృత్వా రావణః ప్రత్యువాచ హ|| 1
- భ్రాతా వైశ్రవణస్యాహం సాపత్న్యో వరపర్ణిని|
రావణో నామ భద్రం తే దశగ్రీవః ప్రతాపవాన్|| 2
- యస్య దేవా స్సగంధర్వాః పిశాచపతంగోరగాః|
విద్రవంతి భయాద్భీతాః మృత్యోరిప సదా ప్రజాః|| 3
- యేన వైశ్రవణో భ్రాతా వైమాత్రః కారణాంతరే|
ద్వంద్వమాసాదితః క్రోధాత్ రణే విక్రమ్య నిర్జితః|| 4
- యద్భయార్తః పరిత్యజ్య స్వమధిష్ఠానమృద్ధిమత్|
కైలాసం పర్వతశ్రేష్ఠం అధ్యాస్తే నరవాహనః|| 5
- యస్య తత్పుష్పకం నామ విమానం కామగం శుభమ్|
వీర్యాదేవాఽఽర్జితం భద్రే యేన యామి విహాయసమ్|| 6
- మమ సంజాతరోషస్య ముఖం దృష్ట్వాప మైథిలి|
మహారథాః పరిత్రస్తాః సురా శ్శక్రపురోగమాః|| 7
- యత్ర తిష్ఠామ్యహం తత్ర మారుతో వాతి శంకితః|
తీవ్రాంశు శ్శిశిరాంశుశ్చ భయాత్ సంపద్యతే రవిః|| 8
- నిష్కంపపత్రాస్తరవో నద్యశ్చ స్తిమితోదకాః|
భవంతి యత్ర యత్రాహం తిష్ఠామి విచరామి చ|| 9

- మమ పారే సముద్రస్య లంకా నామ పురీ శుభా|
సంపూర్ణా రాక్షసైర్హోరైః యథేంద్రస్యామరావతీ|| 10
- ప్రాకారేణ పరిక్షిప్తా పాండరేణ విరాజతా|
హేమకక్ష్యా పురీ రమ్యా వైడూర్యమయ తోరణా|| 11
- హస్త్యశ్వరథసంబాధా తూర్యనాదవినాదితా|
సర్వకాలఫలైర్వృక్షైః సంకులోద్యానశోభితా|| 12
- తత్ర త్వం వసతీ సీతే రాజపుత్రి మయా సహ|
న స్మరిష్యసి నారీణాం మానుషీణాం మనస్విని|| 13
- భుంజానా మానుషాన్ భోగాన్ దివ్యాంశ్చ వరవర్ణిని|
న స్మరిష్యసి రామస్య మానుషస్య గతాయుషః|| 14
- స్థాపయిత్వా ప్రియం పుత్రం రాజ్యే దశరథేన యః|
మందవీర్య సున్తో జ్యేష్ఠః తతః ప్రస్థాపితో వనమ్|| 15
- తేన కిం భ్రష్టరాజ్యేన రామేణ గతచేతసా|
కరిష్యసి విశాలాక్షి తాపసేన తపస్వినా|| 16
- సర్వరాక్షసభర్తారం కామయ స్వయమాగతమ్|
న మన్మథశరావిష్టం ప్రత్యాఖ్యాతుం త్వమర్హసి|| 18
- ప్రత్యాఖ్యాయ హి మాం భీరు పరితాపం గమిష్యసి|
చరణేనాభిహత్యేవ పురూరపసముర్వశీ|| 19
- అంగుల్యా న సమో రామో మమ యుద్ధే న మానుషః|
తవ భాగ్యేన సంప్రాప్తం భజస్వ వరవర్ణిని|| 20

ఏవముక్తా తు వైదేహీ క్రుద్ధా సంరక్తలోచనా |
అబ్రవీత్పరుషం వాక్యం రహితే రాక్షసాధిపమ్ || 21

కథం వైశ్రవణం దేవం సర్వభూతనమస్కృతమ్ |
భ్రాతరం వ్యపదిశ్య త్వం అశుభం కర్తుమిచ్ఛసి || 22

అపశ్యం వినశిష్యంతి సర్వే రావణ రాక్షసాః |
యేషాం త్వం కర్మశో రాజా దుర్బుద్ధిరజితేంద్రియః || 22

అపహృత్య శచీం భార్యాం శక్యమింద్రస్య జీవితమ్ |
న చ రామస్య భార్యాం మాం అపనీయాస్తి జీవితమ్ || 23

జీవేచ్ఛిరం వజ్రధరస్య హస్తాత్
శచీం ప్రధృష్ట్యాప్రతిరూపరూపామ్ |
న మాదృశీం రాక్షస దూషయిత్వా
పీతామృతస్యాపి తవాస్తి మోక్షః || 34

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే
అష్టచత్వారింశస్సర్గః

49. అథ అరణ్యకాండే ఏకోనపంచాశస్సర్గః
సీతాపహరణమ్

- సీతాయా వచనం శ్రుత్వా దశగ్రీవః ప్రతాపవాన్ |
హస్తే హస్తం సమాహత్య చకార సుమహద్వపుః || 1
- స మైథిలీం పునర్వాక్యం బభాషే వాక్యకోవిదః |
నోన్మత్తయా శ్రుతౌ మన్యే మమ వీర్యపరాక్రమౌ || 2
- ఉద్వహేయం భుజాభ్యాం తు మేదినీమంబరే స్థితః |
ఆపిబేయం సముద్రం చ హన్యాం మృత్యుం రణే స్థితః || 3
- అర్కం రుంధ్యాం శరైస్తీ కైః నిర్బింద్యాం హి మహీతలమ్ |
కామరూపిణమున్మత్తే పశ్య మాం కామదం పతిమ్ || 4
- ఏవముక్తవతస్తస్య రావణస్య శిఖిప్రభే |
క్రుద్ధస్య హరిపర్యంతే రక్తే నేత్రే బభూవతుః || 5
- సద్యస్సౌమ్యం పరిత్యజ్య భిక్షురూపం స రావణః |
స్వం రూపం కాలరూపాభం భేజే వైశ్రవణానుజః || 6
- సంరక్తనయన శ్శ్రీమాన్ తప్తకాంచనభూషణః |
క్రోధేన మహతావిష్టో నీలజీమూతసన్నిభః || 7
- దశాస్యో వింశతిభుజో బభూవ క్షణదాచరః |
స పరివ్రాజకచ్ఛద్మ మహాకాయో విహాయ తత్ || 8
- ప్రతిపేదే స్వకం రూపం రావణో రాక్షసాధిపః |
సంరక్తనయనః క్రోధాత్ జీమూతనిచయప్రభః || 9

- రక్తాంబరధరస్తస్థా స్త్రీరత్నం ప్రేక్ష్య మైథిలీమ్|
సీతామసితకేశాంతాం భాస్కరస్య ప్రభామివ|| 10
- వసనాభరణోపేతాం మైథిలీం రావణోఽబ్రవీత్|
త్రిషు లోకేషు విఖ్యాతం యది భర్తారమిచ్ఛసి|| 11
- మామాశ్రయ వరారోహే తవాహం సదృశః పతిః|
మాం భజస్య చిరాయ త్వం అహం శ్లాఘ్యః పతిస్తవ|| 12
- నైవ చాహం క్వచిద్భద్రే కరిష్యే తవ విప్రియమ్|
త్యజ్యతాం మానుషో భావో మయి భావః ప్రణీయతామ్|| 13
- రాజ్యాచ్యుతమసిద్ధార్థం రామం పరిమితాయుషమ్|
కైర్గుణైరసురక్తాసి మూఢే పండితమానిని|| 14
- యస్మిన్మయా వచనాద్రాజ్యం విహాయస సుహృజ్జనమ్|
అస్మిన్ వ్యాలానుచరితే వనే వసతి దుర్మతిః|| 15
- ఇత్యుక్త్వా మైథిలీం వాక్యం ప్రియార్థాం ప్రియవాదినీమ్|
అభిగమ్య సుదుష్టాత్మా రాక్షసః కామమోహితః|| 16
- జగ్రాహ రావణ స్సీతాం బుధః ఖే రోహిణీమివ|
వామేన సీతాం పద్మాక్షీం మూర్ధజేషు కరేణ సః|| 17
- ఊర్వోస్తు దక్షిణేనైవ పరిజగ్రాహ పాణినా|
తం దృష్ట్వా మృత్యుసంకాశం తీక్ష్ణదంష్ట్రం మహాభుజమ్|| 18
- ప్రాద్రవన్ గిరిసంకాశం భయార్తా వనదేవతాః|
స చ మాయామయో దివ్యః ఖరయుక్తః ఖరస్వనః|| 19

- ప్రత్యదృశ్యత హేమాంగో రావణస్య మహారథః|
తతస్తాం పరుషైర్వాక్యైః భర్తృయన్ స మహాస్వనః|| 20
- అంకేనాదాయ వైదేహీం రథమారోపయత్తదా|
సా గృహీతా విచుక్రోశ రావణేన యశస్వినీ|| 21
- రామేతి సీతా దుఃఖార్తా రామం దూరగతం వనే|
తామకామాం స కామార్తః పన్నగేంద్రపథామివ|| 22
- వివేష్టమానామాదాయ ఉత్పాతాథ రావణః|
తత స్సా రాక్షసేంద్రేణ హ్రీయమాణా విహాయసా|| 23
- భృశం చుక్రోశ మత్తేవ భ్రాంతచిత్తా యథాతురా|
హా లక్ష్మణ మహాబాహో గురుచిత్తప్రసాదక|| 24
- హ్రీయమాణాం న జానీషే రక్షసా మామమర్షిణా|
జీవితం సుఖమర్థాంశ్చ ధర్మహేతోః పరిత్యజన్|| 25
- హ్రీయమాణామధర్మేణ మాం రాఘవ న పశ్యసి|
నను నామావినీతానాం వినేతాసి పరంతప|| 26
- కథమేవం విధం పాపం న త్వం శాధి హి రావణమ్|
నను సద్యోఽవినీతస్య దృశ్యతే కర్మణః ఫలమ్|| 27
- కాలోఽప్యంగీభవత్యత్ర సస్యానామివ పక్తయే
స కర్మ కృతవానేతత్ కాలోపహతచేతనః|| 28
- జీవితాంతకరం ఘోరం రామాద్య్వసనమాప్నుహి|
హంతేదానీం స కామాస్తు కైకేయీ సహ బాంధవైః|| 29

హ్రాయే యధర్మకామస్య ధర్మపత్ని యశస్వినః|
ఆమంత్రయే జనస్థానే కర్ణికారాన్ సుపుష్పితాన్|| 30

క్షిప్రం రామాయ శంసధ్వం సీతాం హరతి రావణః|
మాల్యవంతం శిఖరిణం వందే ప్రప్రవణం గిరిమ్|| 31

క్షిప్రం రామాయ శంస త్వం సీతాం హరతి రావణః|
హంసకారండవాక్కిర్ణాం వందే గోదావరీం నదీమ్|| 32

క్షిప్రం రామాయ శంస త్వం సీతాం హరతి రావణః|
దైవతాని చ యాన్యస్మిన్ వనే వివిధపాదపే|| 33

నమస్కరోమ్యహం తేభ్యః భర్తు శ్శంసత మాం హృతామ్|
యాని కాని చిదప్యత్ర సత్త్వాని నివసంత్యుత|| 34

సర్వాణి శరణం యామి మృగపక్షిగణానపి|
హ్రాయమాణాం ప్రియాం భర్తుః ప్రాణేభ్యోఽపి గరీయసీమ్|| 35

వివశాపహృతా సీతా రావణేనేతి శంసత|
విదిత్వా మాం మహాబాహుః అముత్రాపి మహాబలః|| 36

ఆనేష్యతి పరాక్రమ్య వైవస్వతహృతామపి|
సా తదా కరుణా వాచో విలపంతీ సుదుఃఖితా|| 37

వనస్పతిగతం గృధ్రం దదర్శాయతలోచనా|
సా తముద్వీక్ష్య సుశ్రోణీ రావణస్య వశం గతా|| 38

సమాక్రందద్భయపరా దుఃఖోపహతయా గిరా|
జటాయో పశ్య మామార్య హ్రాయమాణామనాథవత్|| 39

అనేన రాక్షసేంద్రేణా కరుణం పాపకర్మణా|
నైష వారయితుం శక్యః తప క్రూరో నిశాచరః|| 40

సత్త్వవాన్ జితకాశీ చ సాయుధశ్చైచ దుర్మతిః|
రామాయ తు యథాతత్త్వం జటాయో హరణం మమ|| 41

లక్ష్మణాయ చ తత్సర్వం ఆఖ్యాతవ్యమశేషతః|

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే ఏకోనపంచాశస్సర్గః

50. అథ అరణ్యకాండే పంచాశస్సర్గః

జటాయురభియోగః

తం శబ్దమవసుప్తస్తు జటాయురథ శుశ్రువే|
నిరీక్ష్య రావణం క్షిప్రం వైదేహీం చ దదర్శ సః|| 1

తతః పర్వతకూటాభః తీక్ష్ణతుండః ఖగోత్తమః|
వనస్పతిగత శ్శృంగమాన్ వ్యాజహార శుభాం గిరమ్|| 2

దశగ్రీవస్థితో ధర్మే పురాణే సత్యసంశ్రయః|
భ్రాతృత్వం నిందితం కర్మ కర్తుం నార్హసి సాంప్రతమ్|| 3

జటాయుర్నామ నామ్నాహం గృధ్రరాజో మహాబలః|
రాజా సర్వస్య లోకస్య మహేంద్ర పరుణోపమః|| 4

లోకానాం చ హితే యుక్తో రామో దశరథాత్మజః|
తస్యైషా లోకనాథస్య ధర్మపత్నీ యశస్వినీ|| 5

సీతా నామ వరారోహ యాం త్వం హర్తుమిహేచ్ఛసి|
కథం రాజా స్థితో ధర్మే పరదారాన్ పరామృశేత్|| 6

రక్షణీయా విశేషేణ రాజదారా మహాబల|
నివర్తయ మతిం నీచాం పరదారాభిమర్శనాత్|| 7

న తత్సమాచరేద్ధీరో యత్పరోఽస్య విగర్హయేత్|
యథాత్మనస్తథాన్యేషాం దారా రక్ష్యా విపశ్చితా|| 8

ధర్మమర్థం చ కామం చ శిష్టా శ్శాస్త్రేష్వనాగతమ్|
వ్యవస్యంత్యను రాజానం పౌలస్త్యకులనందన|| 9

రాజా ధర్మశ్చ కామశ్చ ద్రవ్యాణాం చోత్తమో నిధిః|
ధర్మశ్శుభం వా పాపం వా రాజమూలం ప్రవర్తతే|| 10

పాపస్వభావశ్చపలః కథం త్వం రక్షసాం వర|
ఐశ్వర్యమభినంప్రాప్తో విమానమివ దుష్కృతిః|| 11

కామం స్వభావం యో యస్య న శక్యః పరిమార్జితుమ్|
న హి దుష్టాత్మనామార్యం ఆపసత్కాలయే చిరమ్|| 12

విషయే వా పురే వా తే యదా రామో మహాబలః|
నాపరాధ్యతి ధర్మాత్మా కథం తస్యాపరాధ్యసి|| 13

యది శూర్పణఖాహేతోః జనస్థానగతః ఖరః|
అతివృత్తో హతః పూర్వం రామేణాక్లిష్టకర్మణా|| 14

అత్ర బ్రూహి యథాతత్త్వం కో రామస్య వ్యతిక్రమః|
యస్య త్వం లోకనాథస్య భార్యాం హృత్వా గమిష్యసి|| 15

- క్షిప్రం విస్మజ వైదేహీం మా త్వా ఘోరేణ చక్తుషా|
దహేద్దహన భూతేన వృత్రమింద్రాశనిర్యథా|| 16
- సర్పమాశీవిషం బద్ధ్వా వస్త్రాంతే నాపబుధ్యసే|
గ్రీవాయాం ప్రతిముక్తం చ కాలపాశం న పశ్యసి|| 17
- స భారస్సౌమ్య భర్తవ్యో యో నరం నాపసాదయేత్|
తదన్నమపిభోక్తవ్యం జీర్యతే యదనామయమ్|| 18
- యత్కృత్వా న భవేద్ధర్మో న కీర్తిర్న యశో భువి|
శరీరస్య భవేత్థేదః కస్తత్కర్మ సమాచరేత్|| 19
- షష్టిర్వర్షసహస్రాణి మమ జాతస్య రావణ|
పితృపైతామహం రాజ్యం యథావదనుతిష్ఠతః|| 20
- వృద్ధోఽహం త్వం యువా ధన్వీ సశరః కవచీ రథీ|
తథాప్యాదాయ వైదేహీం కుశలీ న గమిష్యసి|| 21
- న శక్తస్త్వం బలాధర్తుం వైదేహీం మమ పశ్యతః|
హేతుభిర్న్యాయసంయుక్తైః ధ్రువాం వేదశ్రుతీమివ|| 22
- యుధ్యస్వ యది శూరోఽసి ముహూర్తం తిష్ఠ రావణ|
శయిష్యసే హతో భూమౌ యథాపూర్వం ఖరస్తథా|| 23
- అసకృత్సంయుగే యేన నిహతా దైత్యదానవాః|
నచిరాచ్ఛీరవాసాస్త్యాం రామో యుధి పథిష్యతి|| 24
- కిన్ను శక్యం మయా కర్తుం గతౌ దూరం సృపాత్మజౌ|
క్షిప్రం త్వం నశ్యసే నీచ తయోర్భీతో న సంశయః|| 25

న హి మే జీవమానస్య నయిష్యసి శుభామిమామ్ |
 సీతాం కమలపత్రాక్షీం రామస్య మహిషీం ప్రియామ్ || 26

అవశ్యం తు మయా కార్యం ప్రియం తస్య మహాత్మనః |
 జీవితేనాపి రామస్య తథా దశరథస్య చ || 27

తిష్ఠ తిష్ఠ దశగ్రీవ ముహూర్తం పశ్య రావణ |
 యుద్ధాతిథ్యం ప్రదాస్యామి యథాప్రాణం నిశాచర || 28
 వృంతాదివ ఫలం త్వాం తు పాతయేయం రథోత్తమాత్ ||

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే పంచాశస్సర్గః

51. అథ అరణ్యకాండే ఏక పంచాశస్సర్గః

జటాయు రావణయుద్ధమ్

ఇత్యుక్తస్య యథాన్యాయం రావణస్య జటాయుషా |
 క్రుద్ధస్యాగ్నినిభా స్సర్వాః రేజుర్వింశతిదృష్టయః || 1

సంరక్తనయనః కోపాత్ తప్తకాంచనకుండలః |
 రాక్షసేంద్రోఽభిదుద్రావ పతగేంద్రమమర్షణః || 2

స సంప్రహరస్తుములః తయోస్తస్మిన్మహావనే |
 బభూవ వాతోద్ధతయోః మేఘయోర్గగనే యథా || 3

తద్బభూవాద్భుతం యుద్ధం గృధ్రరాక్షసయోస్తదా |
 సపక్షయోర్మాల్యవతోః మహాపర్వతయోరివ || 4

తతో నాలీకనారాచైః తీక్ష్ణాగైశ్చ వికర్ణిభిః |
 అభ్యవర్షన్మహాఘోరైః గృధ్రరాజం మహాబలః || 5

- స తాని శరజాలాని గృధ్రః పత్రరథేశ్వరః|
జటాయుః ప్రతిజగ్రాహ రావణాస్త్రాణి సంయుగే|| 6
- తస్య తీక్ష్ణనఖాభ్యాం తు చరణాభ్యాం మహాబలః|
చకార బహుధా గాత్రే ప్రణాన్ పతగసత్తమః|| 7
- అథ క్రోధాద్దశగ్రీవో జగ్రాహ దశమార్గణాన్|
మృత్యుదండనిభాన్ ఘోరాన్ శత్రోర్విధనకాంక్షయా|| 8
- స తైర్వాణైర్మహావీర్యః పూర్ణముక్తైరజిహ్వగైః|
విభేద నిశితైస్తీక్ష్ణైః గృధ్రం ఘోరై శ్శిలీముఖైః|| 9
- స రాక్షసరథే పశ్యన్ జానకీం బాష్పలోచనామ్|
అచింతయిత్వా తాన్బాణాన్ రాక్షసం సమభిద్రవత్|| 10
- తతోఽన్య సశరం చాపం ముక్తామణివిభూషితమ్|
చరణాభ్యాం మహాతేజాః బభంజ పతగేశ్వరః|| 11
- తతోఽన్యధనురాదాయ రావణః క్రోధమూర్ఛితః|
వవర్ష శరవర్షాణి శతశోఽథ సహస్రశః|| 12
- శరైరావారితస్తస్య సంయుగే పతగేశ్వరః|
కులాయముపసంప్రాప్తః పక్షిప ప్రబభౌ తదా|| 13
- స తాని శరవర్షాణి పక్షాభ్యాం చ విధూయ చ|
చరణాభ్యాం మహాతేజాః బభంజాన్య మహాధనుః|| 14
- తచ్ఛాగ్నిసదృశం దీప్తం రావణస్య శరాపరమ్|
పక్షాభ్యాం స మహావీర్యో వ్యాధునోత్ పతగేశ్వరః|| 15

- కాంచనోరశ్చదాన్ దివ్యాన్ పిశాచపదనాన్ ఖరాన్ |
తాంశ్చాస్య జవసంపన్నాన్ జఘాన సమరే బలీ || 16
- పరం త్రివేణుసంపన్నం కామగం పాపకార్చిషమ్ |
మణిహేమవిచిత్రాంగం బభంజ చ మహారథమ్ || 17
- పూర్ణచంద్రప్రతీకాశం ఛత్రం చ వ్యజనై స్సహ |
పాతయామాస వేగేన గ్రాహిభీ రాక్షసై స్సహ || 18
- సారథేశ్చాస్య వేగేన తుండేనైవ మహచ్చిరః |
పునర్యస్యపాహరచ్ఛ్రీమాన్ పక్షిరాజో మహాబలః || 19
- స భగ్నుధన్వా విరథో హతాశ్వో హతసారథిః |
అంకేనాదాయ వైదేహీం పపాత భువి రావణః || 20
- దృష్ట్వా నిపతితం భూమౌ రావణం భగ్నువాహనమ్ |
సాధు సాధ్వితి భూతాని గృధ్రరాజమపూజయన్ || 21
- పరిశ్రాంతం తు తం దృష్ట్వా జరయా పక్షియూథపమ్ |
ఉత్పపాత పునర్నృష్టో మైథిలీం గృహ్య రావణః || 22
- తం ప్రహృష్టం నిధాయాంకే గచ్ఛంతం జనకాత్మజామ్ |
గృధ్రరాజ స్సముత్పత్య సమభిద్రుత్య రావణమ్ || 23
- సమావార్య మహాతేజాః జటాయురిదమబ్రవీత్ |
వజ్రసంస్పర్శబాణస్య భార్యాం రామస్య రావణ || 24
- అల్పబుద్ధే హరస్యేనాం వధాయ ఖలు రక్షసామ్ |
సమిత్రబంధు స్సామాత్యః సబలస్సపరిచ్ఛదః || 25

- విషపానం పిబస్యేతత్ పిపాసిత ఇవోదకమ్ |
అనుబంధమజానంతః కర్మణామవిచక్షణాః || 26
- శీఘ్రమేవ వినశ్యంతి యథా త్వం వినశిష్యసి |
బద్ధస్త్వం కాలపాశేన క్వ గతస్తస్య మోక్ష్యసే || 27
- వధాయ బడిశం గృహ్య సామిషం జలజో యథా |
న హి జాతు దురాధర్షౌ కాకుత్స్థ తవ రావణ || 28
- ధర్షణం చాశ్రమస్యాస్య క్షమిష్యేతే తు రాఘవౌ |
యథా త్వయా కృతం కర్మ భీరుణా లోకగర్హితమ్ || 29
- తస్కరాచరితో మార్గో నైష వీరనిషేవితః |
యుధ్యస్వ యది శూరోఽసి ముహూర్తం తిష్ఠ రావణ || 30
- శయిష్యసే హత్ భూమౌ యథా భ్రాతా ఖరస్తథా |
పరేతకాలే పురుషో యత్కర్మ ప్రతిపద్యతే || 31
- వినాశాయాత్మనోఽధర్మ్యం ప్రతిపన్నోఽసి కర్మ తత్ |
పాపానుబంధో వై యస్య కర్మణః కర్మ కో ను తత్ || 32
- కుర్వీత లోకాధిపతిః స్వయంభూర్భగవానపి |
ఏవముక్త్వా శుభం వాక్యం జటాయుస్తస్య రక్షసః || 33
- నిపపాత భృశం పృష్ఠే దశగ్రీవస్య వీర్యవాన్ |
తం గృహీత్వా నఖైస్తేక్షైః విదదార సమంతతః || 34
- అధిరూఢో గజారోహో యథా స్యాద్దుష్టవారణమ్ |
విదదార నఖైరస్య తుండం పృష్ఠే సమర్పయన్ || 35

కేశాంశోచ్చత్వాటయామాస నఖపక్షముఖాయుధః|
స తథా గృధ్రరాజేన క్లిశ్యమానో ముహుర్ముహుః|| 36

అమర్షస్ఫురితోష్ణస్సన్ ప్రాకంపత స రావణః|
పరిగృహ్య చ వైదేహీం వామేనాంకేన రావణః|| 37

తలేనాభిజఘానాశు జటాయుం క్రోధమూర్ఛితః|
జటాయుస్తమభిక్రమ్య తుండేనాస్య ఖగాధిపః|| 38

వామబాహూన్ దశ తదా వ్యపాహరదరిందమః|
సంఛిన్నబాహో స్సదైవ బాహవ స్సహసాభవన్|| 39

విషజ్వాలావలీయుక్తా వల్మీకాదివ పన్నగాః|
తతః క్రోధాద్దశగ్రీవః సీతాముత్స్పృజ్య రావణః|| 40

ముష్టిభ్యాం చరణాభ్యాం చ గృధ్రరాజమపోథయత్|
తతో ముహూర్తం సంగ్రామో బభూవాతులవీర్యయోః|| 41

రాక్షసానాం చ ముఖ్యస్య పక్షిణాం ప్రవరస్య చ|
తస్య వ్యాయచ్చమానస్య రామస్యార్థే స రావణః|| 42

పక్షౌ పార్శ్వో చ పాదౌ చ ఖడ్గముద్భృత్య సోఽచ్ఛినత్|
స ఛిన్నపక్ష స్సహసా రక్షసా రౌద్రకర్మణా|| 43

నిపపాత హతో గృధ్రో ధరణ్యామల్పజీవితః|
తం దృష్ట్వా పతితం భూమౌ క్షతజార్ద్రం జటాయుషమ్|| 44

అభ్యధాపత వైదేహీ స్వబంధుమివ దుఃఖితా|

తం నీలజీమూతనికాశకల్పం

సుపాండరోరస్కముదారవీర్యమ్|

దదర్శ లంకాధిపతిః పృథివ్యాం

జటాయుషం శాంతమివాగ్నిదాపమ్||

45

తతస్త్వ తం పత్రరథం మహీతలే

నిపాతితం రావణవేగమర్దితమ్|

పునశ్చ సంగృహ్య శశిప్రభాననా

రురోద సీతా జనకాత్మజా తదా||

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే ఏకపంచాశస్సర్గః

52. అథ అరణ్యకాండే ద్విపంచాశస్సర్గః

సీతావిక్రోశః

తమల్పజీవితం గృధ్రం స్ఫురంతం రాక్షసాధిపః|

దదర్శ భూమౌ పతితం సమీపే రాఘవాశ్రమాత్||

1

సా తు తారాధిపముఖీ రావణేన సమీక్ష్య తమ్|

గృధ్రరాజం వినిహతం విలలాప సుదుఃఖితా||

2

ఆలింగ్య గృధ్రం నిహతం రావణేన బలీయసా|

విలలాప సుదుఃఖార్తా సీతా శశినిభాననా||

3

నిమిత్తం లక్షణం స్వప్నం శకునిస్వరదర్శనమ్|

అవశ్యం సుఖదుఃఖేషు సరాణాం ప్రతిదృశ్యతే||

4

నూనం రామ స జానాసి మహద్వ్యసనమాత్మనః|

ధావంతి నూనం కాకుత్స్థమదర్థం మృగపక్షిణః||

5

- అయం హి కృపయా రామ మాం త్రాతుమభిసంగతః|
శేతే వినిహతో భూమౌ మమాభాగ్యాద్విహంగమః|| 6
- త్రాహి మామద్య కాకుత్స్థ లక్ష్మణేతి వరాంగనా|
సుసంత్రస్తా సమాక్రందత్ శృణ్వతాం తు యథాంతికే|| 7
- తాం క్లిష్టమాల్యాభరణాం విలపంతీమనాథవత్|
అభ్యధావత వైదేహీం రావణో రాక్షసాధిపః|| 8
- తాం లతామివ వేష్టంతీం ఆలింగంతీం మహాద్రుమాన్|
ముంచ ముంచేతి బహుశః ప్రవదన్ రాక్షసాధిపః|| 9
- క్రోశంతీం రామ రామేతి రామేణ రహితాం పనే|
జీవితాంతాయ కేశేషు జగ్రాహంతకసన్నిభః|| 10
- ప్రధర్షితాయాం సీతాయాం బభూవ సచరాచరమ్|
జగత్సర్వమమర్యాదం తమసాంధేన సంవృతమ్|| 11
- స వాతి మారుతస్తత్ర నిష్ప్రభోఽభూద్ధివాకరః|
దృష్ట్వా సీతాం పరామృష్టాం దీనాం దివ్యేన చక్తుషా|| 12
- కృతం కార్యమితి శ్రీమాన్ వ్యాజహార పితామహః|
ప్రహృష్టా వ్యథితాశ్చాసన్ సర్వే తే పరమర్షయః|| 13
- దృష్ట్వా సీతాం పరామృష్టాం దండకారణ్యవాసినః|
రావణస్య వినాశం చ ప్రాప్తం బుద్ధ్వా యదృచ్ఛయా|| 14
- స తు తాం రామ రామేతి రుదంతీం లక్ష్మణేతి చ|
జగామాదాయ చాకాశం రావణో రాక్షసేశ్వరః|| 15

తప్తాభరణ వర్ణాంగీం పీతకాశేయవాసిని రరాజ రాజపుత్రీ తు విద్యుత్సేదామినీ యథా	16
ఉద్ధాతేన చ వస్త్రేణ తస్యాః పీతేన రావణః అధికం ప్రతిబభ్రాజ గిరిర్దీప్త ఇవాగ్నినా	17
తస్యాః పరమకల్యాణ్యాః తామ్రాణి సురభీణి చ పద్మపత్రాణి వైదేహ్యాః అభ్యకీర్యంత రావణమ్	18
తస్యాః కౌశేయముద్ధాతం ఆకాశే కనకప్రభమ్ బభౌ చాదిత్యరాగేణ తామ్రమభ్రమివాతపే	19
తస్యాస్తద్విమలం వక్త్రం ఆకాశే రావణాంకగమ్ న రరాజ వినా రామం వినాలమివ పంకజమ్	20
బభూవ జలదం నీలం భిత్త్వా చంద్ర ఇవోదితః సులలాటం సుకేశాంతం పద్మగర్భాభమవ్రణమ్	21
శుక్తై స్సవిమలైర్దంతైః ప్రభావద్భిరలంకృతమ్ తస్యా స్సనయనం వక్త్రం ఆకాశే రావణాంకగమ్	22
రుదితం వ్యపమృష్టాస్రం చంద్రవత్ప్రియదర్శనమ్ సునాసం చారుతామ్రాష్టం ఆకాశే హాటకప్రభమ్	23
రాక్షసేంద్ర సమాధూతం తస్యాస్తద్వదనం శుభమ్ శుశుభే న వినా రామం దివా చంద్ర ఇవోదితః	24
సా హేమవర్ణా నీలాంగం మైథిలీ రాక్షసాధిపమ్ శుశుభే కాంచనీ కాంచీ నీలం గజమివాశితా	25

- సా పద్మగౌరీ హేమాభా రావణం జనకాత్మజా|
విద్యుద్ధనమివావిశ్య శుశుభే తప్తభూషణా|| 26
- తస్యా భూషణఘోషేణ వైదేహ్య రాక్షసాధిపః|
బభౌ సచపలో నీలః సఘోష ఇవ తోయదః|| 27
- ఉత్తమాంగాచ్యుతా తస్యః పుష్పవృష్టిస్సమంతతః|
సీతాయా హ్రియమాణాయాః పపాత ధరణీతలే|| 28
- సా తు రావణవేగేన పుష్పవృష్టి స్సమంతతః|
సమాధూతా దశగ్రీవం పునరేవాభ్యవర్తత|| 29
- అభ్యవర్తత పుష్పాణాం ధారా వైశ్రవణానుజమ్|
సక్షత్రమాలావిమలా మేరుం నగమివోన్నతమ్|| 30
- చరణాన్నూపురం భ్రష్టం వైదేహ్య రత్నభూషితమ్|
విద్యున్మండలసంకాశం పపాత మధురస్వనమ్|| 31
- తరుప్రవాలరక్తా సా నీలాంగం రాక్షసేశ్వరమ్|
ప్రాశోభయత వైదేహీ గజం కక్ష్యేప కాంచనీ|| 32
- తాం మహోల్కామివాకాశే దీప్యమానాం స్వతేజసా|
జహరాకాశమావిశ్య సీతాం వైశ్రవణానుజః|| 33
- తస్యాస్తాస్యగ్నివర్ణాని భూషణాని మహీతలే|
సఘోషాణ్యవశీర్యంత క్షీణాస్తారా ఇవాంబరాత్|| 34
- తస్యాస్మనాంతరాద్భ్రష్టో హరస్తారాధిపద్యుతిః|
వైదేహ్య నిపతన్ భాతి గంగేప గగనాచ్యుతా|| 35

- ఉత్పాత వాతాభిహతా నానాద్విజ గణాయుతాః|
మా బైరితి విధూతాగ్రాః వ్యాజహ్నురిప పాదపాః|| 36
- సలిన్యో ధ్వస్తకమలాః త్రస్తమీసజలే చరాః|
సఖీమిప గతోచ్ఛాసాం అన్వశోచంత మైథిలీమ్|| 37
- సమంతాదభిసంపత్య సింహవ్యాఘ్రమ్భుగద్విజాః|
అన్వధావంస్తదా రోషాత్ సీతాం ఛాయాసుగామినః|| 38
- జలప్రపాతాస్రముఖాః శృంగైరుచ్చితబాహుభిః|
సీతాయాం హ్రియమాణాయాం విక్రోశంతీప పర్వతాః|| 39
- హ్రియమాణాం తు వైదేహీం దృష్ట్వా దీనో దివాకరః|
ప్రతిధ్వస్తప్రభ శ్శ్రీమాన్ ఆసీత్ పాండరమండలః|| 40
- నాస్తి ధర్మః కుత సన్తత్యం నార్జవం నాన్యశంసతా|
యత్ర రామస్య వైదేహీం భార్యాం హరతి రావణః|| 41
- ఇతి సర్వాణి భూతాని గణశః పర్యదేవయన్|
విత్రస్తకా దీనముఖాః రురుదుర్మృగపోతకాః|| 42
- ఉద్వీక్యోద్వీక్య నయనైః అస్రపాతావిలేక్షణాః|
సుప్రవేపితగాత్రాశ్చ బభూవుర్వనదేవతాః|| 43
- విక్రోశంతీం దృఢం సీతాం దృష్ట్వా దుఃఖం తథాగతామ్|
తాం తు లక్ష్మణ రామేతి క్రోశంతీం మధురస్వరమ్|| 44
- అవేక్షమాణాం బహుశో వైదేహీం ధరణీతలమ్|
స తామాకులకేశాంతాం విప్రమృష్టవిశేషకామ్|| 45

జహరాత్మవినాశాయ దశగ్రీవో మనస్వినీమ్||

తతస్తు సా చారుదతీ శుచిస్మితా

వినాకృతా బంధుజనేన మైథిలీ|

అపశ్యతీ రాఘవలక్ష్మణాపుభౌ

వివర్ణవక్త్రా భయభారపీడితా||

46

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే ద్విపంచాశస్సర్గః

53. అథ అరణ్యకాండే త్రిపంచాశస్సర్గః

రావణభర్తృనమ్

ఖముత్పతంతం తం దృష్ట్వా మైథిలీ జనకాత్మజా|

దుఃఖితా పరమోద్విగ్నా భయే మహతి వర్తినీ||

1

రోషరోదనతామ్రాక్షీ భీమాక్షం రాక్షసాధిపమ్|

రుదంతీ కరుణం సీతా హ్రీయమాణేదమబ్రవీత్||

2

న వ్యపత్రపసే నీచ కర్మణానేన రావణ|

జ్ఞాత్వా విరహితాం యన్మాం చోరయిత్వా పలాయసే||

3

త్వయైవ నూనం దుష్టాత్మన్ భీరుణా హర్తుమిచ్ఛతా|

మమాపవాహితో భర్తా మృగరూపేణ మాయయా||

4

యో హి మాముద్యతస్త్రైతుం సోఽప్యయం వినిపాతితః|

గృధ్రరాజః పురాణోఽసౌ శ్వశురస్య సఖా మమ||

5

- పరమం ఖలు తే వీర్యం దృశ్యతే రాక్షసాధమ|
విశ్రావ్య నామధేయం హి యుద్ధే నాస్మి జితా త్వయా|| 6
- ఈదృశం గర్హితం కర్మ కథం కృత్వా న లజ్జసే|
స్త్రీయాశ్చ హరణం నీచ రహితే తు పరస్య చ|| 7
- కథయిష్యంతి లోకేషు పురుషాః కర్మ కుత్సితమ్|
సున్యశంసమధర్మిష్ఠం తవ శౌండిర్యమానినః|| 8
- ధిక్ తే శౌర్యం చ సత్త్వం చ యత్త్వం కథితవాంస్తదా|
కులాక్రోశకరం లోకే ధిక్ తే చారిత్రమీదృశమ్|| 9
- కిం కర్తుం శక్యమేవం హి యజ్జవేనైవ ధావసి|
ముహూర్తమపి తిష్ఠత్వం న జీవన్ ప్రతియాస్యసి|| 10
- న హి చక్షుఃపథం ప్రాప్య తయోః పార్థివపుత్రయోః|
సపైన్యోపి సమర్థస్త్వం ముహూర్తమపి జీవితుమ్|| 11
- న త్వం తయో శ్శరస్పర్శం శక్త స్సోధుం కథంచన|
వనే ప్రజ్వలితస్యేవ స్పర్శమగ్నేర్విహంగమః|| 12
- సాధు కృత్వాత్మనః పథ్యం సాధు మాం ముంచ రావణ|
మత్ప్రధర్షణరుఞ్ఘో హి భ్రాత్రా సహ పతిర్మమ|| 13
- విధాస్యతి వినాశాయ త్వం మాం యది న ముంచసి|
యేన త్వం వ్యవసాయేన బలాన్మాం హర్తుమిచ్ఛసి|| 14
- వ్యవసాయ స్స తే నీచ భవిష్యతి నిరర్థకః|
న హ్యహం తమపశ్యంతీ భర్తారం విబుధోపమమ్|| 15

- ఉత్సహే శత్రువశగా ప్రాణాన్ ధారయితుం చిరమ్|
న నూనం చాత్మన శ్శ్రేయః పథ్యం వా సమవేక్షసే|| 16
- మృత్యుకాలే యథా మర్త్యో విపరీతాని సేవతే|
మమూర్షూణాం హి సర్వేషాం యత్పథ్యం తన్న రోచతే|| 17
- పశ్యామ్యద్య హి కంఠే త్వాం కాలపాశాపపాశితమ్|
యథా చాస్మిన్ భయస్థానే న విభేషి దశానన|| 18
- వ్యక్తం హిరణ్మయాన్ హి త్వం సంపశ్యసి మహీరుహాన్|
నదీం వైతరణీం ఘోరాం రుధిరౌఘ ప్రవాహినీమ్|| 19
- అసిపత్రవనం చైవ భీమం పశ్యసి రావణ|
తప్తకాంచనపుష్పాం చ వైడూర్యప్రవరచ్ఛదామ్|| 20
- ద్రక్ష్యసే శాల్యలీం తీక్ష్ణాం ఆయసైః కంటకైశ్చితామ్|
న హి త్వమీదృశం కృత్వా తస్యాలీకం మహాత్మనః|| 21
- ధరితుం శక్త్యసి చిరం విషం పీత్వేవ నిర్భుణ|
బద్ధస్త్యం కాలపాశేన దుర్నివారేణ రావణ|| 22
- క్వ గతో లప్స్యసే శర్మ భర్తుర్మమ మహాత్మనః|
నిమేషాంతరమాత్రేణ వినా భ్రాతరమాహవే|| 23
- రాక్షసా నిహతా యేన సహస్రాణి చతుర్దశ|
స కథం రాఘవో వీరః సర్వాస్త్రకుశలో బలీ|| 24
- న త్వాం హన్యాచ్చ రైస్తీక్ష్ణైః ఇష్టభార్యాపహారిణమ్|
ఏతచ్ఛాన్యచ్చ పరుషం వైదేహీ రావణాంకగా|| 25

భయశోకసమావిష్టా కరుణం విలలాప హ||

తథా భృశార్తాం బహు చైవ భాషిణీం

విలాప పూర్వం కరుణం చ భామినీమ్|

జహార పాపః కరుణం వివేష్టతీం

సృపాత్మజామాగతగాత్రవేపథుమ్||

26

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే త్రిపంచాశస్సర్గః

54. అథ అరణ్యకాండే చతుఃపంచాశస్సర్గః

లంకాప్రాపణమ్

హ్రియమాణా తు వైదేహీ కంచిన్నాథమపశ్యతీ|

దదర్శ గిరిశృంగస్థాన్ పంచవానరపుంగవాన్||

1

తేషాం మధ్యే విశాలాక్షీ కాశేయం కనకప్రభమ్|

ఉత్తరీయం వరారోహ శుభాన్యాభరణాని చ||

2

ముమోచ యది రామాయ శంసేయురితి మైథిలీ|

వస్త్రముత్సృజ్య తన్మధ్యే నిక్షిప్తం సహభూషణమ్||

3

సంభ్రమాత్తు దశగ్రీవః తత్కర్మ స స బుద్ధవాన్|

పింగాక్షాస్తాం విశాలాక్షీం నేత్రైరనిమిషైరివ||

4

విక్రోశంతీం తథా సీతాం దదృశుర్వానరర్షభాః|

స చ పంపామతిక్రమ్య లంకామభిముఖః పురీమ్||

5

జగామ రుదతీం గృహ్య వైదేహీం రాక్షసేశ్వరః|
తాం జహార సుసంహృష్టో రావణో మృత్యుమాత్మనః|| 6

ఉత్సంగేనేవ భుజగీం తీక్ష్ణ దంష్ట్రాం మహావిషామ్|
వనాని సరిత శైశలాన్ సరాంసి చ విహాయసా|| 7

స క్షిప్రం సమతీయాయ శరశ్చాపాదివ చ్యుతః|
తిమినక్రనికేతం తు వరుణాలయమక్షయమ్|| 8

సరితాం శరణం గత్వా సమతీయాయ సాగరమ్|
సంభ్రమాత్ పరివృత్తోర్మిః రుద్ధమీనమహోరగః|| 9

వైదేహ్యం హ్రియమాణాయాం బభూవ వరుణాలయః|
అంతరిక్షగతా వాచః సస్పృజశ్చారణాస్తదా|| 10

ఏతదంతో దశగ్రీవః ఇతి సిద్ధాస్తదాబ్రువన్|
స తు సీతాం వివేష్టంతీం అంకేనాదాయ రావణః|| 11

ప్రవివేశ పురీం లంకాం రూపిణీం మృత్యుమాత్మనః|
సోఽభిగమ్య పురీం లంకాం సువిభక్తమహాపథామ్|| 12

సంరూఢకక్ష్యా బహులం స్వమంతఃపురమావిశత్|
తత్ర తామసితాపాంగీం శోకమోహపరాయణామ్|| 13

నిదధే రావణస్సీతాం మయో మాయామివాసురీమ్|
అబ్రవీచ్ఛ దశగ్రీవః పిశాచీర్హోరదర్శనాః|| 14

యథా నేమాం పుమాన్ స్త్రీ వా సీతాం పశ్యత్యసమ్మతః|
ముక్తామణి సువర్ణాని వస్త్రాణ్యభరణాని చ|| 15

యద్యదిచ్చేత్తదేవాస్యాః దేయం మచ్ఛందతో యథా|
యా చ వక్ష్యతి వైదేహిం వచనం కించిదప్రియమ్|| 16

అజ్ఞానాద్యది వా జ్ఞానాత్ స తస్యా జీవితం ప్రియమ్|
తథోక్త్వా రాక్షసీస్తాస్తు రాక్షసేంద్రః ప్రతాపవాన్|| 17

నిష్కృమ్యాంతఃపురాత్తస్మాత్ కిం కృత్యమితి చింతయన్|
దదర్శాష్టౌ మహావీర్యాన్ రాక్షసాన్ పిశితాశనాన్|| 18

స తాన్ దృష్ట్వా మహావీర్యో వరదానేన మోహితః|
ఉవాచైతానిదం వాక్యం ప్రశస్య బలవీర్యతః|| 19

నానాప్రహరణాః క్షిప్రం ఇతో గచ్ఛత సత్వరాః|
జనస్థానం హతస్థానం భూతపూర్వం ఖరాలయమ్|| 20

తత్రోష్యతాం జనస్థానే శూన్యే నిహతరాక్షసే|
పౌరుషం బలమాశ్రిత్య త్రాసముత్సృజ్య దూరతః|| 21

బలం హి సుమహద్యన్మే జనస్థానే నివేశితమ్|
సదూషణఖరం యుద్ధే హతం రామేణ సాయకైః|| 22

తత్ర క్రోధో మమామర్షాత్ ధైర్యస్యోపరి వర్ధతే|
వైరం చ సుమహజ్ఞాతం రామం ప్రతి సుదారుణమ్|| 23

నిర్యాతయితుమిచ్ఛామి తచ్చ వైరమహం రిపోః|
స హి లప్స్యామ్యహం నిద్రాం అహత్వా సంయుగే రిపుమ్|| 24

తం త్విదానీమహం హత్వా ఖరదూషణఘాతినమ్|
రామం శర్మోపలప్స్యామి ధనం లభ్యేష నిర్ధనః|| 25

జనస్థానే వసద్భిస్తు భవద్భి రామమాశ్రితా|
ప్రవృత్తిరుపనేతవ్యా కిం కరోతీతి తత్త్వతః|| 26

అప్రమాదాచ్చ గంతవ్యం సర్వైరపి నిశాచరైః|
కర్తవ్యశ్చ సదా యతో రాఘవస్య పథం ప్రతి|| 27

యుష్మాకం చ బలజ్ఞోఽహం బహుశో రణమూర్ధని|
అతశ్చాస్మిన్ జనస్థానే మయా యూయం నియోజితాః|| 28

తతః ప్రియం వాక్యముపేత్య రాక్షసాః
మహార్థమష్టాపభివాద్య రావణమ్|
విహాయ లంకాం సహితాః ప్రతస్థిరే
యతో జనస్థానమలక్ష్మ్యదర్శనాః|| 29

తతస్తు సీతాముపలభ్య రావణః
సుసంప్రహృష్టః పరిగృహ్య మైథిలీమ్|
ప్రసజ్య రామేణ చ వైరముత్తమం
బభూవ మోహన్ముదిత స్స రాక్షసః|| 30

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే చతుఃపంచాశస్సర్గః

55. అథ అరణ్యకాండే పంచపంచాశస్సర్గః

సీతావిలోభనోద్యమః

- సందిశ్య రాక్షసాన్ ఘోరాన్ రావణోఽప్తౌ మహాబలాన్ |
ఆత్మానం బుద్ధివైక్లవ్యాత్ కృతకృత్యమమన్యత || 1
- స చింతయానో వైదేహీం కామబాణప్రపీడితః |
ప్రవివేశ గృహం రమ్యం సీతాం ద్రష్టుమభిత్వరన్ || 2
- స ప్రవిశ్య తు తద్వేశ్య రావణో రాక్షసాధిపః |
అవశ్యద్రాక్షసీమధ్యే సీతాం శోకపరాయణామ్ || 3
- అశ్రుపూర్ణముఖీం దీనాం శోకభారాభిపీడితామ్ |
వాయువేగైరివాక్రాంతాం మజ్జంతీం నాపమర్ణవే || 4
- మృగయాధపరిభ్రష్టాం మృగీం శ్వభిరివాప్యతామ్ |
అధోముఖముఖీం సీతాం అభ్యేత్య చ నిశాచరః || 5
- తాం తు శోకపరాం దీనాం అవశాం రాక్షసాధిపః |
స బలాద్దర్శయామాస గృహం దేవగృహోపమమ్ || 6
- హర్మ్యప్రాసాదసంబాధం స్త్రీసహస్రనిషేవితమ్ |
నానాపక్షిగణైర్బుష్టం నానారత్నసమన్వితమ్ || 7
- దాంతకైస్తాపనీయైశ్చ స్నాటికై రాజతైరపి |
వజ్రవైడూర్యచిత్రైశ్చ స్తంభైర్మృష్టిమనోహరైః || 8
- దివ్యదుందుభినిర్ధ్రాదం తప్తకాంచనతోరణమ్ |
సోపానం కాంచనం చిత్రం ఆరురోహ తయా సహ || 9

- దాంతకా రాజతాశ్చైవ గవాక్షాః ప్రియదర్శనాః|
హేమజాలవృతాశ్చానన్ తత్ర ప్రాసాదపంక్తయః|| 10
- సుధామణివిచిత్రాణి భూమిభాగాని సర్వశః|
దశగ్రీవ స్వభవనే ప్రాదర్శయత మైథిలీమ్|| 11
- దీర్ఘికాః పుష్కరిణ్యశ్చ నానావృక్షసమన్వితాః|
రావణో దర్శయామాస సీతాం శోకపరాయణామ్|| 12
- దర్శయిత్వా తు వైదేహ్యః కృత్స్నం తద్భవనోత్తమమ్|
ఉవాచ వాక్యం పాపాత్మా సీతాం లోభతుమిచ్ఛయా|| 13
- దశరాక్షసకోట్యశ్చ ద్వావింశతిరథాపరాః|
తేషాం ప్రభురహం సీతే సర్వేషాం భీమకర్మణామ్|| 14
- వర్జయిత్వా జరావృద్ధాన్ బాలాంశ్చ రజనీచరాన్|
సహస్రమేకమేకస్య మమ కార్యపురస్సరమ్|| 15
- యదిదం రాజతంత్రం మే త్వయి సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్|
జీవితం చ విశాలాక్షి త్వం మే ప్రాక్షైర్గరీయసీ|| 16
- బహూనాం స్త్రీసహస్రాణాం మమ యో2సౌ పరిగ్రహః|
తాసాం త్వమీశ్వరీ సీతే మమ భార్యా భవ ప్రియే|| 17
- సాధు కిం తే2న్యథా బుద్ధ్యా రోచయస్వ వచో మమ|
భజన్వ మాభితప్తన్య ప్రసాదం కర్తుమర్హసి|| 18
- పరిక్షిప్తా సముద్రేణ లంకేయం శతయోజనా|
నేయం ధర్షయితుం శక్యా సేంద్రైరపి సురాసురైః|| 19

- న దేవేషు న యక్షేషు న గంధర్వేషు నర్షిషు|
అహం పశ్యామి లోకేషు యో మే వీర్యసమో భవేత్|| 20
- రాజ్యభ్రష్టేన దీనేన తాపసేన పదాతినా|
కిం కరిష్యసి రామేణ మానుషేణాల్పతేజసా|| 21
- భజస్య సీతే మామేవ భర్తాహం సదృశస్తప|
యౌవనం హ్యధ్రువం భీరు రమస్వేహ మయా సహ|| 22
- దర్శనే మా కృథా బుద్ధిం రాఘవస్య వరాసనే|
కాస్య శక్తిరిహగంతుం అపి సీతే మనోరథైః|| 23
- న శక్యో వాయురాకాశే పాశైర్బద్ధం మహాజవః|
దీప్యమానస్య చాప్యగ్నేః గ్రహీతుం విమలా శిఖా|| 24
- త్రయాణామపి లోకానాం న తం పశ్యామి శోభనే|
విక్రమేణ నయేద్యస్తావం మద్బాహుపరిపాలితామ్|| 25
- లంకాయాం సుమహద్రాజ్యం ఇదం త్వమనుపాలయ|
త్వత్ప్రేష్ట్యా మద్విధాశ్చైవ దేవాశ్చాపి చరాచరాః|| 26
- అభిషేకోదకక్లిన్నా తుష్టా చ రమయస్య మామ్|
దుష్కృతం యత్పురా కర్మ వనవాసేన తథతమ్|| 27
- యశ్చ తే సుకృతో ధర్మః తస్యేహ ఫలమాప్నుహి|
ఇహ మాల్యాని సర్వాణి దివ్యగంధాని మైథిలి|| 28
- భూషణాని చ ముఖ్యాని సేవస్య చ మయా సహ|
పుష్పకం నామ సుశ్రోణి భ్రాతురైవశ్రవణస్య మే|| 29

విమానం సూర్యసంకాశం తరసా నిర్జితం మయా|
విశాలం రమణీయం చ తద్విమానం మనోజవమ్|| 30

తత్ర సీతే మయా సార్థం విహరస్వ యథాసుఖమ్|
వదనం పద్మసంకాశం విమలం చారుదర్శనమ్|| 31

శోకార్తం తు పరారోహే న భ్రాజతి పరాసనే|
ఏవం వదతి తస్మిన్ సా వస్త్రాంతేన పరాంగనా|| 32

పిథాయేందునిభం సీతా ముఖమశ్రూణ్యపర్తయత్|
ధ్యాయంతీ తామివాస్వస్థాం దీనాం చింతాహతప్రభామ్|| 33

ఉవాచ వచనం పాపా రావణో రాక్షసేశ్వరః|
అలం వ్రీడేన వైదేహి ధర్మలోప కృతేన చ|| 34

ఆర్షోఽయం దైవనిష్యందో యస్తామభిగమిష్యతి|
ఏతా పాదౌ మయా స్నిగ్ధౌ శిరోభిః పరిపీడితౌ|| 35

ప్రసాదం కురు మే క్షిప్రం వశ్యో దాసోఽహమస్మి తే|
ఇమా శూన్యా మయా వాచః శుష్యమాణేన భాషితాః|| 36

న చాపి రావణః కాంచిత్ మూర్ఛాస్త్రీం ప్రణమేత హ|
ఏవముక్త్వా దశగ్రీవో మైథిలీం జనకాత్మజామ్|| 37

కృతాంతవశమాపన్నో మమేయమితి మన్యతే||

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే పంచపంచాశస్సర్గః

56. అథ అరణ్యకాండే షట్పంచాశస్సర్గః
పత్సరావధికరణమ్

- సా తథోక్తా తు వైదేహీ నిర్భయా శోకకర్శితా|
తృణమంతరతః కృత్వా రావణం ప్రత్యభాషత|| 1
- రాజా దశరథో నామ ధర్మసేతురివాచలః|
సత్యసంధః పరిజ్ఞాతో యస్య పుత్ర స్స రాఘవః|| 2
- రామో నామ స ధర్మాత్మా త్రిషు లోకేషు విశ్రుతః|
దీర్ఘబాహుర్విశాలాక్షో దైవతం స పతిర్మమ|| 3
- ఇక్ష్వాకూణాం కులే జాతః సింహస్కన్ధో మహాద్యుతిః|
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా యస్తే ప్రాణాన్ హరిష్యతి|| 4
- ప్రత్యక్షం యద్యహం తస్య త్వయా స్యాం ధర్మితా బలాత్|
శయితా త్వం హత స్సంఖ్యే జనస్థానే యథా ఖరః|| 5
- య ఏతే రాక్షసాః ప్రోక్తాః ఘోరరూపా మహాబలాః|
రాఘవే నిర్విషాస్సర్వే సుపర్ణే పన్నగా యథా|| 6
- తస్య జ్యోతిప్రముక్తాస్తే శరాః కాంచనభూషణాః|
శరీరం విధమిష్యంతి గంగాకూలమివోర్మయః|| 7
- అసురైర్వా సురైర్వా త్వం యద్యవధ్యోఽసి రావణ|
ఉత్పాద్య సుమహద్వైరం జీవంస్తస్య న మోక్ష్యసే|| 8
- స తే జీవితశేషస్య రాఘవోఽంతకరో బలీ|
పశోర్యూపగతస్యేవ జీవితం తవ దుర్లభమ్|| 9

యది పశ్యేత్స రామస్త్వాం రోషదీప్తేన చక్షుషా |
రక్షస్త్వమద్య నిర్దగ్ధో యథా రుద్రేణ మన్మథః || 10

యశ్చంద్రం సభసో భూమౌ పాతయేన్నాశయేత వా |
సాగరం శోషయేద్వాపి స సీతాం మోచయేదిహ || 11

గతాయుస్త్వం గతశ్రీకో గతసత్త్వో గతేంద్రియః |
లంకా వైధవ్యసంయుక్తా త్వత్కృతే స భవిష్యతి || 12

స తే పాపమిదం కర్మ సుఖోదర్కం భవిష్యతి |
యాహం నీతా వినా భావం పతిపార్శ్వార్హత్యయా బలాత్ || 13

స హి దేవరసంయుక్తో మమ భర్తా మహాద్యుతిః |
నిర్భయో వీర్యమాశ్రిత్య శూన్యే వసతి దండకే || 14

స తే దర్పం బలం వీర్యం ఉత్సేకం చ తథావిధమ్ |
అపనేష్యతి గాత్రేభ్యః శరపర్షణ సంయుగే || 15

యదా వినాశో భూతానాం దృశ్యతే కాలచోదితః |
తదా కార్యే ప్రమాద్యంతి నరాః కాలవశం గతాః || 16

మాం ప్రధృష్య స తే కాలః ప్రాప్తోఽయం రాక్షసాధమ |
ఆత్మనో రాక్షసానాం చ పథాయాంతఃపురస్య చ || 17

స శక్యా యజ్ఞమధ్యస్థా వేదిః స్రుగ్భాండమండితా |
ద్విజాతిమంత్రసంపూతా చండాలేనావమర్శితుమ్ || 18

తథాహం ధర్మనిత్యస్య ధర్మపత్నీ పతివ్రతా |
త్వయా స్పృష్టుం స శక్యాస్మి రాక్షసాధమ పాపినా || 19

- క్రీడంతీ రాజహంసేన పద్మషండేషు నిత్యదా|
హంసీ సా తృణషండస్థం కథం ద్రక్ష్యేత మధుకమ్|| 20
- ఇదం శరీరం నిస్సంజ్ఞం బంధ వా ఖాదయస్వ వా|
నేదం శరీరం రక్త్యం మే జీవితం వాపి రాక్షస|| 21
- న తు శక్త్యామ్యుపక్రోశం పృథివ్యాం దాతుమాత్మనః|
ఏవముక్త్వాతు వైదేహీ క్రోధాత్సుపరుషం వచః|| 22
- రావణం మైథిలీ తత్ర పునర్నవాచ కించన|
సీతాయా వచనం శ్రుత్వా పరుషం రోమహర్షణమ్|| 23
- ప్రత్యువాచ తత స్సీతాం భయసందర్శనం వచః|
శృణు మైథిలి మద్వాక్యం మాసాన్ ద్వాదశ భామిని|| 24
- కాలేనానేన నాభ్యేషి యది మాం చారుహసిని|
తతస్తాస్యం ప్రాతరాశార్థం సూదాశ్చేత్స్యంతి లేశశః|| 25
- ఇత్యుక్త్వా పరుషం వాక్యం రావణ శ్శత్రురావణః|
రాక్షసీశ్చ తతః క్రుద్ధః ఇదం వచనమబ్రవీత్|| 26
- శీఘ్రమేవ హి రాక్షస్యః వికృతా ఘోరదర్శనాః|
దర్పమస్యా వినేష్యధ్వం మాంసశోణితభోజనాః|| 27
- వచనాదేవ తాస్తస్య సుఘోరా రాక్షసీగణాః|
కృతప్రాంజలయో భూత్వా మైథిలీం పర్యవారయన్|| 28
- స తాః ప్రోవాచ రాజా సౌ రావణో ఘోరదర్శనః|
ప్రచాల్య చరణోత్కర్షైః దారయన్నివ మేదినీమ్|| 29

అశోకవనికామధ్యే మైథిలీ నీయతామియమ్|
తత్రేయం రక్ష్యతాం గూఢం యుష్మాభిః పరివారితా|| 30

తత్రైనాం తర్జనైర్దోదైః పున స్సాంత్యైశ్చ మైథిలీమ్|
ఆనయధ్వం వశం సర్వాః వన్యాం గజవధూమివ|| 31

ఇతి ప్రతిసమాదిష్టాః రాక్షస్యో రావణేన తాః|
అశోకవనికాం జగ్ముః మైథిలీం ప్రతిగృహ్య తు|| 32

సర్వకాలఫలైర్వృక్షైః నానాపుష్పఫలైర్వృతామ్|
సర్వకాలమదైశ్చాపి ద్విజైః స్సముపసేవితామ్|| 33

సా తు శోకపరీతాంగీ మైథిలీ జనకాత్మజా|
రాక్షసీ వశమాపన్నా వ్యాఘ్రిణాం హరిణీ యథా|| 34

శోకేన మహతా గ్రస్తా మైథిలీ జనకాత్మజా|
న శర్మ లభతే భీరుః పాశబధ్ధా మృగీ యథా|| 35

న విందతే తత్ర తు శర్మ మైథిలీ
విరూపనేత్రాభిరతీవ తర్జితా|
పతిం స్మరంతీ దయితం చ దైవతం
విచేతనాభూద్భయశోకపీడితా|| 36

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే షట్పంచాశస్సర్గః

57. అథ అరణ్యకాండే సప్తపంచాశస్సర్గః
రామప్రత్యాగమనమ్

- రాక్షసం మృగరూపేణ చరంతం కామరూపిణమ్ |
నిహత్య రామో మారీచం తూర్ణం పథి న్యవర్తత || 1
- తస్య సంత్వరమాణస్య ద్రష్టుకామస్య మైథిలీమ్ |
క్రూరస్వనోఽథ గోమాయుః విననాదాస్య పృష్ఠతః || 2
- స తస్య స్వరమాజ్ఞాయ దారుణం రోమహర్షణమ్ |
చింతయామాస గోమాయోః స్వరేణ పరిశంకితః || 3
- అశుభం బత మన్యేఽహం గోమాయుర్వాశ్యతే యథా |
స్వస్తి స్యాదపి వైదేహ్యః రాక్షసైర్భక్షణం వినా || 4
- మారీచేన తు విజ్ఞాయ స్వరమాలక్ష్మ్య మామకమ్ |
ఆక్రష్టం మృగరూపేణ లక్ష్మణ శృణుయాద్యది || 5
- స సౌమిత్రి స్వరం శ్రుత్వా తాం చ హిత్వా చ మైథిలీమ్ |
తయైవ ప్రహితః క్షిప్రం మత్సకాశమిహైష్యతి || 6
- రాక్షసై స్సహితైర్నూనం సీతాయా ఈప్సితో వధః |
కాంచనశ్చ మృగో భూత్వా వ్యపనీయాశ్రమాత్తు మామ్ || 7
- దూరం నీత్వా తు మారీచో రాక్షసోఽభూచ్ఛరాహతః |
హా లక్ష్మణ హతోఽస్మీతి యద్వాక్యం వ్యాజహార హ || 8
- అపి స్వస్తి భవేద్ధ్యాభ్యాం రహితాభ్యాం మయా వనే |
జనస్థాననిమిత్తం హి కృతవైరోఽస్మి రాక్షసైః || 9

నిమిత్తాని చ ఘోరాణి దృశ్యంతేఽద్య బహూని చ|
ఇత్యేవం చింతయన్ రామః శ్రుత్వా గోమాయునిస్త్వనమ్|| 10

ఆత్మసశ్చాపసయనాత్ మృగరూపేణ రక్షసా|
ఆజగామ జనస్థానం రాఘవః పరిశంకితః|| 11

తం దీనమానసం దీనం ఆసేదుర్మృగపక్షిణః|
సవ్యం కృత్వా మహాత్మానం ఘోరాంశ్చ సస్పృజు స్త్వరాన్|| 12

తాని దృష్ట్వా నిమిత్తాని మహాఘోరాణి రాఘవః|
న్యవర్తతాథ త్వరితో జవేనాశ్రమమాత్మనః|| 13

స తు సీతాం వరారోహం లక్ష్మణం చ మహాబలమ్|
ఆజగామ జనస్థానం చింతయన్నేవ రాఘవః|| 14

తతో లక్ష్మణమాయాంతం దదర్శ విగతప్రభమ్|
తతోఽవిదూరే రామేణ సమియాయ స లక్ష్మణః|| 15

విషణ్ణస్సవిషణ్ణేన దుఃఖితో దుఃఖభాగినా|
సంజగర్హేఽథ తం భ్రాతా దృష్ట్వా లక్ష్మణమాగతమ్|| 16

విహాయ సీతాం విజనే వనే రాక్షససేవితే|
గృహీత్వా చ కరం సవ్యం లక్ష్మణం రఘునందనః|| 17

ఉవాచ మధురోదర్శం ఇదం వచనమార్తవత్|
అహో లక్ష్మణ గర్హ్యం తే కృతం యస్త్యం విహాయ తామ్|| 18

సీతామిహగత స్సామ్య కచ్చిత్ స్వస్తి భవేదిహ|
న మేఽస్తి సంశయో వీర సర్వథా జనకాత్మజా|| 19

వినష్టా భక్తితా వాపి రాక్షసైర్వనచారిభిః|
అశుభాన్యేవ భూయిష్ఠం యథా ప్రాదుర్భవంతి మే|| 20

అపి లక్ష్మణ సీతాయాః సామగ్యం ప్రాప్నుయావహే|
జీవంత్యాః పురుషవ్యాఘ్ర సుతాయా జనకస్య వై|| 21

యథా వై మృగసంఘాశ్చ గోమాయుశ్చైవ భైరవమ్|
వాశ్యంతే శకునాశ్చాపి ప్రదీప్తామభితో దిశమ్|| 22

అపి స్వస్తి భవేత్తస్యాః రాజపుత్ర్యా మహాబల||

ఇదం హి రక్షోమృగసన్నికాశం
ప్రలోభ్య మాం దూరమనుప్రయాతమ్|
హతం కథంచిన్మహతా శ్రమేణ
స రాక్షసోఽభూన్మ్రీయమాణ ఏవ|| 23

మనశ్చ మే దీనమిహప్రహృష్టం
చక్షుశ్చ సవ్యం కురుతే వికారమ్|
అసంశయం లక్ష్మణ నాస్తి సీతా
హృతా మృతా వా పథి వర్తతే వా|| 24

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే సప్తపంచాశస్సర్గః

58. అథ అరణ్యకాండే అష్టపంచాశస్సర్గః
అనిమిత్త దర్శనమ్

- స దృష్ట్వా లక్ష్మణం దీనం శూన్యే దశరథాత్మజః|
పర్యపుచ్చత ధర్మాత్మా వైదేహీమాగతం వినా|| 1
- ప్రస్థితం దండకారణ్యం యా మామనుజగామ హ|
క్వ సా లక్ష్మణ వైదేహీ యాం హిత్వా త్వమిహగతః|| 2
- రాజ్యభ్రష్టస్య దీనస్య దండకాన్ పరిధావతః|
క్వ సా దుఃఖసహయా మే వైదేహీ తనుమధ్యమా|| 3
- యాం వినా నోత్సహే వీర ముహూర్తమపి జీవితుమ్|
క్వ సా ప్రాణసహయా మే సీతా సురసుతోపమా|| 4
- పతిత్వమమరాణాం వా పృథివ్యాశ్చాపి లక్ష్మణ|
తాం వినా తపనీయాభాం నేచ్ఛేయం జనకాత్మజామ్|| 5
- కచ్చిజ్జీవతి వైదేహీ ప్రాణైః ప్రియతరా మమ|
కచ్చిత్ ప్రవ్రాజనం సౌమ్య న మే మిథ్యా భవిష్యతి|| 6
- సీతానిమిత్తం సౌమిత్రే మృతే మయి గతే త్వయి|
కచ్చిత్సకామా సుఖితా కైకేయా సా భవిష్యతి|| 7
- సపుత్రరాజ్యాం సిద్ధార్థాం మృతపుత్రా తపస్వినీ|
ఉపస్థాస్యతి కౌసల్యా కచ్చిత్సౌమ్య న కైకయామ్|| 8
- యది జీవతి వైదేహీ గమిష్యామ్యాశ్రమం పునః|
సువృత్తా యది వా వృత్తా ప్రాణాంస్త్యక్త్యామి లక్ష్మణ|| 9

- యది మామాశ్రమగతం వైదేహీ నాభిభాషతే|
పునః ప్రహసితా సీతా వినశిష్యామి లక్ష్మణ|| 10
- బ్రూహి లక్ష్మణ వైదేహీ యది జీవతి వా న వా|
త్వయి ప్రమత్తే రక్షోభిః భక్షితా వా తపస్విని|| 11
- సుకుమారీ చ బాలా చ నిత్యం చాదుఃఖదర్శినీ|
మద్వియోగేన వైదేహీ వ్యక్తం శోచతి దుర్మనాః|| 12
- సర్వథా రక్షసా తేన జిహ్వాన సుదురాత్మనా|
వదతా లక్ష్మణేత్యుచైః తవాపి జనితం భయమ్|| 13
- శ్రుతస్తు శంకే వైదేహ్య స స్వరస్సదృశో మమ|
త్రస్తయా ప్రేషితస్త్వం చ ద్రష్టుం మాం శీఘ్రమాగతః|| 14
- సర్వథా తు కృతం కష్టం సీతాముత్సృజతా వనే|
ప్రతికర్తుం నృశంసానాం రక్షసాం దత్తమంతరమ్|| 15
- దుఃఖితాః ఖరఘాతేన రాక్షసాః పిశితాశనాః|
తై స్సీతా నిహతా ఘోరైః భవిష్యతి న సంశయః|| 16
- అహోఽస్మిన్ వ్యసనే మగ్నః సర్వథా శత్రుసూదన|
కిన్ద్విదానీం కరిష్యామి శంకే ప్రాప్తవ్యమీదృశమ్|| 17
- ఇతి సీతాం వరారోహం చింతయన్నేవ రాఘవః|
ఆజగామ జనస్థానం త్వరయా సహలక్ష్మణః|| 18
- విగర్హమాణోఽనుజమార్తరూపం
క్షుధా శ్రమాచైచ పిపాసయా చ|
వినిశ్చ్వసన్ శుష్కముఖో వివర్ణః
ప్రతిశ్రయం ప్రాప్య సమీక్య శూన్యమ్|| 19

స్వమాశ్రమం సంప్రవిగాహ్య వీరో
 విహారదేశాననుస్మత్య కాంశ్చిత్|
 ఏతత్తదిత్యేవ నివాసభూమౌ
 ప్రహృష్టరోమా వ్యథితో బభూవ||

20

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే అష్టపంచాశస్సర్గః

59. అథ అరణ్యకాండే ఏకోనషష్టితమస్సర్గః
 లక్ష్మణాగమనవిగర్హణమ్

అథాశ్రమాదుపావృత్తం అంతరా రఘునందనః|
 పరిపప్రచ్ఛ సౌమిత్రిం రామో దుఃఖాదిదం వచః|| 1

తమువాచ కిమర్థం త్వం ఆగతోఽపాస్య మైథిలీమ్|
 యదా సా తవ విశ్వాసాత్ పనే విరహితా మయా|| 2

దృష్టైవభ్యాగతం త్వాం మే మైథిలీం త్యజ్య లక్ష్మణ|
 శంకమానం మహత్పాపం యత్సత్యం వ్యథితం మనః|| 3

స్ఫురతే నయనం సవ్యం బాహుశ్చ హృదయం చ మే|
 దృష్ట్వా లక్ష్మణ దూరే త్వాం సీతావిరహితం పథి|| 4

ఏవముక్తస్తు సౌమిత్రిః లక్ష్మణ శ్శుభలక్షణః|
 భూయో దుఃఖసమావిష్టో దుఃఖితం రామమబ్రవీత్|| 5

న స్వయం కామకారేణ తాం త్యక్త్వాహమిహాగతః|
 ప్రచోదితస్తయైవోగైః త్వత్సకాశమిహాగతః|| 6

- ఆర్యేణేవ పరిక్రుష్టం హా సీతే లక్ష్మణేతి చ|
పరిత్రాహీతి యద్వాక్యం మైథిల్యాస్తచ్చుతిం గతమ్|| 7
- సా తమార్తస్వరం శ్రుత్వా తప స్నేహేన మైథిలీ|
గచ్ఛ గచ్ఛేతి మామాహ రుదతీ భయవిహ్వలా|| 8
- ప్రచోద్యమానేన మయా గచ్ఛేతి బహుశస్తయా|
ప్రత్యుక్తా మైథిలీ వాక్యం ఇదం త్వత్ప్రత్యయాన్వితమ్|| 9
- న తత్పశ్యామ్యహం రక్షో యదస్య భయమాపహేత్|
నిర్వృతా భవ నాస్త్యేతత్ కేనాప్యేవముదాహృతమ్|| 10
- విగర్హితం చ నీచం చ కథమార్యోఽభిధాస్యతి|
త్రాహీతి పచనం సీతే యస్త్రాయేత్ త్రిదశానపి|| 11
- కిం నిమిత్తం తు కేనాపి భ్రాతురాలంబ్య మే స్వరమ్|
రాక్షసేనేరితం వాక్యం త్రాహి త్రాహీతి శోభనే|| 12
- విస్వరం వ్యాహృతం వాక్యం లక్ష్మణ త్రాహి మామితి|
న భవత్యా వ్యథా కార్యా కునారీజనసేవితా|| 13
- అలం వైక్లవ్యమాలంబ్య స్వస్థా భవ నిరుత్సుకా|
న సోఽస్తి త్రిషు లోకేషు పుమాన్వై రాఘవం రణే|| 14
- జాతో వా జాయమానో వా సంయుగే యః పరాజయేత్|
న జయ్యో రాఘవో యుద్ధే దేవై శ్శక్రపురోగమైః|| 15
- ఏవముక్తా తు వైదేహీ పరిమోహితచేతనా|
ఉవాచాశ్రుణి ముంచంతీ దారుణం మామిదం పచః|| 16

- భావో మయి తవాత్యర్థం పాప ఏవ నివేశితః|
విసష్టే భ్రాతరి ప్రాప్తుం స చ త్వం మామవాప్స్యసి|| 17
- సంకేతాద్భరతేన త్వం రామం సమనుగచ్ఛసి|
క్రోశంతం హి యథాత్యర్థం వైసమభ్యవపద్యసే|| 18
- రిపుః ప్రచ్ఛన్నచారీ త్వం మదర్థమనుగచ్ఛసి|
రాఘవస్యాంతరం ప్రేపున్యః తథైనం నాభిపద్యసే|| 19
- ఏవముక్తో హి వైదేహ్యో సంరభ్యో రక్షలోచనః|
క్రోధాత్ప్రస్ఫురమాణోష్ఠః ఆశ్రమాదస్మి నిర్గతః|| 20
- ఏవం బ్రువాణం సౌమిత్రిం రామస్సంతాపమోహితః|
అబ్రవీద్దుష్కృతం సౌమ్య తాం వినా యత్త్వమాగతః|| 21
- జానన్మసి సమర్థం మాం రక్షసాం వినివారణే|
అనేన క్రోధవాక్యేన మైథిల్యా నిస్సృతో భవాన్|| 22
- న హి తే పరితుష్యామి త్యక్త్వా యదసి మైథిలీమ్|
క్రుధాయాః పరుషం వాక్యం శ్రుత్వా యత్త్వమిహాగతః|| 23
- సర్వథా త్వపనీతం తే సీతయా యత్ప్రిచోదితః|
క్రోధస్య వశమాపన్నో నాకరో శ్శాసనం మమ|| 24
- అసౌ హి రాక్షసశ్చేతే శరేణాభిహతో మయా|
మృగరూపేణ యేనాహం ఆశ్రమాదపవాహితః|| 25
- వికృష్య చాపం పరిధాయ సాయకం
సలీల బాణేన చ తాడితో మయా|
మార్గీం తనుం త్యజ్య స విక్లవస్వరో
బభూవ కేయూరధర స్స రాక్షసః|| 26

శరాహతేనైవ తదార్తయా గిరా

స్వరం మమాలంబ్య సుదూరసంశ్రవమ్ |

ఉదాహృతం తద్వచనం సుదారుణం

త్వమాగతో యేన విహాయ మైథిలీమ్ ||

27

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే

ఏకోనషష్ఠితమస్సర్గః

60. అథ అరణ్యకాండే షష్ఠితమ స్సర్గః

రామోన్మాదః

భృశమాప్రజమానస్య తస్యాథోవామలోచనమ్ |

ప్రాస్ఫురచ్ఛాస్తలద్రామో వేపథుశ్చాప్య జాయత ||

1

ఉపాలక్య నిమిత్తాని సోఽశుభాని ముహుర్ముహుః |

అపి క్షేమం ను సీతాయాః ఇతి వై వ్యాజహర చ ||

2

త్వరమాణో జగామాథ సీతాదర్శనలాలసః |

శూన్యమావసథం దృష్ట్వా బభూవోద్విగ్నమానసః ||

3

ఉద్యమన్నిప వేగేన విక్షిప్త రఘునందనః |

తత్ర తత్రోటజస్థానం అభివీక్ష్య సమంతతః ||

4

దదర్శ పర్ణశాలాం చ రహితాం సీతయా తదా |

శ్రియా విరహితాం ధ్వస్తాం హేమన్తే పద్మినీమివ ||

5

రుదంతమివ వృక్షైశ్చ మ్లానపుష్పమృగద్విజమ్ |

శ్రియా విహీనం విధ్వస్తం సంత్యక్తవనదేవతమ్ ||

6

- విప్రకీర్ణాజనకుశం విప్రవిధబృసీకటమ్ |
దృష్ట్వా శూన్యోటజస్థానం విలలాప పునః పునః || 7
- హృతా మృతా వా నష్టా వా భక్షితా వా భవిష్యతి |
నిలీనావ్యథ వా భీరుః అథ వా పనమాశ్రితా || 8
- గతా విచేతుం పుష్పాణి ఫలాన్యపి చ వా పునః |
అథ వా పద్మినీం యాతా జలార్థం వా నదీం గతా || 9
- యత్నాన్ మృగయమాణస్తు నాససాద వనే ప్రియామ్ |
శోకరక్తేక్షణ శ్శృకాత్ ఉన్మత్త ఇవ లక్ష్మతే || 10
- మృక్షాద్వ్యుక్తం ప్రధావన్ సః గిరేశ్చాద్రిం నదాన్నదీమ్ |
బభూవ విలపన్ రామః శోకపజ్కార్ణవాపుతః || 11
- అపి కచ్చిత్త్వయా దృష్టా సా కదంబప్రియా ప్రియా |
కదంబ యది జానీషే శంస సీతాం శుభాననామ్ || 12
- స్నిగ్ధపల్లవసంకాశా పీతకాశేయవాసినీ |
శంసస్య యది వా దృష్టా చిల్వ చిల్వోపమస్తనీ || 13
- అథవార్జున శంస త్వం ప్రియాం తామర్జునప్రియామ్ |
జనకస్య సుతా భీరుః యది జీవతి వా స వా || 14
- కకుభః కకుభోరూం తాం వ్యక్తం జానాతి మైథిలీమ్ |
యథాపల్లవపుష్పాఢ్యో భాతి హ్యేష పనస్పతిః || 15
- భ్రమరైరుపగీతశ్చ యథా ద్రుమవరో హ్యాయమ్ |
ఏష వ్యక్తం విజానాతి తిలకస్తిలకప్రియామ్ || 16

- అశోకశోకాపనుద శోకోపహతచేతసమ్ |
 త్వన్నామానం కురు క్షిప్రం ప్రియాసందర్శనేన మామ్ || 17
- యది తాల త్వయా దృష్టా పక్వతాలఫలస్తనీ |
 కథయస్వ పరారోహం కారుణ్యం యది తే మయి || 18
- యది దృష్టా త్వయా సీతా జంబుజాంబూనదప్రభా |
 ప్రియాం యది విజానీషే నిశ్శంకం కథయస్వ మే || 19
- అహో త్వం కర్ణికారాద్య సుపుష్పైశ్శోభసే భృశమ్ |
 కర్ణికార ప్రియా సాధ్వీ శంస దృష్టా ప్రియా యది || 20
- చూతనీపమహాసాలాన్ పనసాన్ కురవాన్ ధవాన్ |
 దాడిమానససాన్ గత్వా దృష్ట్యా రామో మహాయశాః || 21
- బకులానథ పున్నాగాన్ చంపకాన్ కేతకీస్తథా |
 పృచ్ఛన్ రామో వనే భ్రాంతః ఉన్మత్త ఇవ లక్ష్మతే || 22
- అథవా మృగశావాక్షీం మృగ జానాసి మైథిలీమ్ |
 మృగవిప్రేక్షణీ కాంతా మృగీభిస్సహితా భవేత్ || 23
- గజ సా గజనాసోరూః యది దృష్టా త్వయా భవేత్ |
 తాం మన్యే విదితాం తుభ్యం ఆఖ్యా హి పరవారణ || 24
- శార్దూల యది సా దృష్టా ప్రియా చంద్రనిభాననా |
 మైథిలీ మమ విస్రబ్ధం కథయస్వ న తే భయమ్ || 25
- కిం ధావసి ప్రియే దూరం దృష్టాసి కమలేక్షణే |
 వృక్షైరాచ్ఛాద్య చాత్మానం కిం మాం న ప్రతిభాషసే || 26

తిష్ఠ తిష్ఠ వరారోహే న తేఽస్తి కరుణా మయి నాత్యర్థం హాస్యశీలాసి కిమర్థం మాముపేక్షసే	27
పీతకాశేయకేనాసి సూచితా వరవర్ణిని ధావంత్యసి మయా దృష్టా తిష్ఠ యద్యస్తి సౌహృదమ్	28
నైవ సా నూనమథ వా హింసితా చారుహాసినీ కృచ్ఛ్రం ప్రాప్తం హి మాం నూనం యథోపేక్షితుమర్హతి	29
వ్యక్తం సా భక్తితా బాలా రాక్షసైః పిశితాశనైః విభజ్యాంగాని సర్వాణి మయా విరహితా ప్రియా	30
నూనం తచ్చుభదంతోష్ఠం సునానం చారుకుండలమ్ పూర్ణచంద్రనిభం గ్రస్తం ముఖం నిష్ప్రభతాం గతమ్	31
సా హి చంపకవర్ణాభా గ్రివా గ్రైవేయ శోభితా కోమలా విలపంత్యాస్తు కాంతాయా భక్తితా శుభా	32
నూనం విక్షిప్యమాణా తౌ బాహూ పల్లవకోమలా భక్తితౌ వేపమానాగ్రౌ సహస్రాభరణాంగదౌ	33
మయా విరహితా బాలా రక్షసాం భక్షణాయ వై సార్థేనేవ పరిత్యక్తా భక్తితా బహుబాంధవా	34
హా లక్ష్మణ మహాబాహో పశ్యసి త్వం ప్రియాం క్వచిత్ హా ప్రియే క్వ గతా భద్రే హా సీతేతి పునః పునః	35
ఇత్యేవం విలపన్ రామః పరిధావన్ వనాద్యనమ్ క్వచిదుద్భ్రమతే వేగాత్ క్వచిద్విభ్రమతే బలాత్	36
క్వచిన్మత్త ఇవాభాతి కాంతాన్ వేషణతత్పరః స వనాని నదీ శైలాన్ గిరిప్రస్రవణాని చ	37

కాననాని చ వేగేన భ్రమత్యపరిసంస్థితః॥

తథా స గత్వా విపులం మహద్వనం

పరీత్య సర్వం త్వథ మైథిలీం ప్రతి॥

అనిష్ఠితాశ సన్ చకార మార్గణే

పునః ప్రియాయాః పరమం పరిశ్రమమ్॥

38

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే షష్ఠితమస్సర్గః

61. అథ అరణ్యకాండే ఏక షష్ఠితమస్సర్గః

సీతాన్వేషణమ్

దృష్ట్వాశ్రమపదం శూన్యం రామో దశరథాత్మజః॥

రహితాం పర్ణశాలాం చ విధ్వస్తాన్యాసనాని చ॥

1

అదృష్ట్వా తత్ర వైదేహీం సన్నిరీక్ష్య చ సర్వశః॥

ఉవాచ రామః ప్రాక్రుశ్య ప్రగృహ్య రుచిరౌ భుజౌ॥

2

క్వ ను లక్ష్మణ వైదేహీ కం వా దేశమితో గతా॥

కేనాహూతా వా సౌమిత్రే భక్తితా కేన వా ప్రియా॥

3

వృక్షేణాచ్ఛాద్య యది మాం సీతే హసితమిచ్ఛసి॥

అలం తే హసితేనాద్య మాం భజస్వ సుదుఃఖితమ్॥

4

యై స్సహ క్రిడసే సీతే విశ్వస్థైర్మృగపౌతకైః॥

ఏతే హీనాస్త్యయా సౌమ్యే ధ్యాయంత్యస్రావిలేక్షణాః॥

5

సీతయా రహితోఽహం వై న హి జీవామి లక్ష్మణ॥

మృతం శోకేన మహతా సీతాహరణజేన మామ్॥

6

- పరలోకే మహారాజః నూనం ద్రక్ష్యతి మే పితా|
కథం ప్రతిజ్ఞాం సంశ్రుత్య మయా త్వమభియోజితః|| 7
- అపూరయిత్వా తం కాలం మత్సకాశమిహాగతః|
కామవృత్తమనార్యం మాం మృషావాదినమేవ చ|| 8
- ధిక్ త్వమితి పరే లోకే వ్యక్తం వక్ష్యతి మే పితా|
వివశం శోకసంతప్తం దీనం భగ్నుమనోరథమ్|| 9
- మామిహోత్సృజ్య కరుణం కీర్తిర్నరమివాసృజామ్|
క్వ గచ్ఛసి వరారోహ మాం నోత్సృజ సుమధ్యమే|| 10
- త్వయా విరహితశ్చాహం త్యక్తే జీవితమాత్మనః|
ఇతీవ విలపన్ రామః సీతాదర్శనలాలసః|| 11
- న దదర్శ సుదుఃఖార్తో రాఘవో జనకాత్మజామ్|
అనాసాదయమానం తం సీతాం శోకపరాయణమ్|| 12
- పంకమాసాద్య విపులం సీదంతమివ కుంజరమ్|
లక్ష్మణో రామమత్యర్థం ఉవాచ హితకామ్యయా|| 13
- మా విషాదం మహాబుద్ధే కురు యత్నం మయా సహ|
ఇదం గిరివనం శూర బహుకందరశోభితమ్|| 14
- ప్రియకానన సంచారా వనోన్మత్తా చ మైథిలీ|
సా వనం వా ప్రవిష్టా స్యాత్ నలినీం వా సుపుష్పితామ్|| 15
- సరితం వాపి సంతప్తా మీనవంజులసేవితామ్|
స్నాతుకామా నిలీనా స్యాత్ హస కామా వనే క్వచిత్|| 16

విత్రాసయితుకామా వా లీనా స్యాత్కాననే క్వచిత్|
జిజ్ఞాసమానా వైదేహీ త్వాం మాం చ పురుషర్షభ|| 17

తస్య హ్యన్వేషణే శ్రీమన్ క్షిప్రమేవ యతాపహై|
వనం సర్వం విచిన్వానౌ యత్ర సా జనకాత్మజా|| 18

మన్యసే యది కాకుత్స్థ మా స్మ శోకే మనః కృథాః|
ఏవముక్తస్తు సౌహార్దాత్ లక్ష్మణేన సమాహితః|| 19

సహ సౌమిత్రిణా రామౌ విచేతుముపచక్రమే|
తౌ వనాని గిరీంచైవ సరితశ్చ సరాంసి చ|| 20

నిఖిలేన విచిన్వానౌ సీతాం దశరథాత్మజౌ|
తస్య శైలస్య సానూని గుహాశ్చ శిఖరాణి చ|| 21

నిఖిలేన విచిన్వంతౌ నైవ తామభిజగ్ముతుః|
విచిత్ర్య సర్వత శైలం రామౌ లక్ష్మణమబ్రవీత్|| 22

నేహ పశ్యామి సౌమిత్రే వైదేహీం పర్వతే శుభామ్|
తతో దుఃఖాభిసంతప్తో లక్ష్మణో వాక్యమబ్రవీత్|| 23

విచరన్ దండకారణ్యం భ్రాతరం దీప్తతేజసం|
ప్రాప్స్యసి త్వం మహాప్రాజ్ఞ మైథిలీం జనకాత్మజామ్|| 24

యథా విష్ణుర్మహాబాహుః బలిం బద్ధ్వా మహీమిమామ్|
ఏవముక్తస్తు సౌహార్దాత్ లక్ష్మణేన స రాఘవః|| 25

ఉవాచ దీనయా వాచా దుఃఖాభిహతచేతనః|
వనం సర్వం సువిచితం పద్మిన్యః పుల్లపంకజాః|| 26

గిరిశ్చాయం మహాప్రాజ్ఞ బహుకందరనిర్ఘరః|
న హి పశ్యామి వైదేహీం ప్రాణేభ్యోఽపి గరీయసీమ్|| 27

ఏవం స విలపన్ రామః సీతాహరణకర్పితః|
దీనశ్శోకసమావిష్టో ముహూర్తం విహ్వలోఽభవత్|| 28

స విహ్వలితసర్వాంగో గతబుద్ధిర్విచేతనః|
నిషసాదాతురో దీనో నిశ్శ్వస్యాశీతమాయతమ్|| 29

బహుశ స్స తు నిశ్శ్వస్య రామో రాజీవలోచనః|
హా ప్రియేతి విచుక్రోశ బహుశో బాష్పగద్గదః|| 30

తం తత స్సాంత్యయామాస లక్ష్మణః ప్రియబాంధవః|
బహుప్రకారం ధర్మజ్ఞః ప్రశ్రితః ప్రశ్రితాంజలిః|| 31

అనాదృత్య తు తద్వాక్యం లక్ష్మణోఽఘటాచ్ఛ్చ్యుతమ్|
అపశ్యంతాం ప్రియాం సీతాం ప్రాక్రోశత్స పునః పునః|| 32

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే ఏకషష్ఠితమస్సర్గః

62. అథ అరణ్యకాండే ద్విషష్టితమస్సర్గః
రాఘవ విలాపః

- సీతామపశ్యన్ ధర్మాత్మా శోకోపహతచేతనః |
విలలాప మహాబాహుః రామః కమలలోచనః || 1
- పశ్యన్నిప స తాం సీతాం అపశ్యన్ మదనార్దితః |
ఉవాచ రాఘవో వాక్యం విలాపాశ్రయదుర్వచమ్ || 2
- త్వమశోకస్య శాఖాభిః పుష్పప్రియతయా ప్రియే |
ఆవృణోషి శరీరం తే మమ శోకవివర్ధినీ || 3
- కదలీకాండసదృశౌ కదల్యా సంవృతాపుభౌ |
ఊరూ పశ్యామి తే దేవి నాసి శక్తా నిగూహితుమ్ || 4
- కర్ణికారవనం భద్రే హసంతీ దేవి సేవసే |
అలం తే పరిహాసేన మమ బాధావహేన వై || 5
- పరిహాసేన కిం సీతే పరిశ్రాంతస్య మే ప్రియే |
అయం స పరిహాసోఽపి సాధు దేవి స రోచతే || 6
- విశేషేణాశ్రమస్థానే హాసోఽయం స ప్రశస్యతే |
అవగచ్ఛామి తే శీలం పరిహాసప్రియం ప్రియే || 7
- ఆగచ్ఛ త్వం విశాలాక్షి శూన్యోఽయముటజస్తప |
సువ్యక్తం రాక్షసై స్సీతా భక్తితా వా హృతాపి వా || 8
- న హి సా విలంపతం మాం ఉపసంప్రేతి లక్ష్మణ |
ఏతాని మృగయూథాని సాశ్రునేత్రాణి లక్ష్మణ || 9

- శంసంతీవ హి వైదేహీం భక్తితాం రజనీచరైః|
హా మమార్యే క్వ యాతాఽసి హా సాధ్వీ వరవర్జిని|| 10
- హా సకామాద్య కైకేయీ దేవీ సాపి భవిష్యతి|
సీతయా సహ నిర్యాతో వినా సీతాముపాగతః|| 11
- కథం నామ ప్రవేక్ష్యామి శూన్యమంతఃపురం పునః|
నిర్విర్య ఇతి లోకో మాం నిర్దయశ్చేతి వక్ష్యతి|| 12
- కాతరత్వం ప్రకాశం హి సీతాపనయనేన మే|
నివృత్తవనవాసశ్చ జనకం మిథిలాధిపమ్|| 13
- కుశలం పరిపృచ్ఛంతం కథం శక్త్యే నిరీక్షితుమ్|
విదేహరాజో నూనం మాం దృష్ట్వా విరహితం తయా|| 14
- సుతాస్నేహేన సంతప్తో మోహస్య వశమేష్యతి|
అథవా న గమిష్యామి పురీం భరతపాలితామ్|| 15
- స్వర్గోఽపి సీతయా హీనః శూన్య ఏవ మతో మమ|
మామిహోత్సృజ్య హి వనే గచ్ఛాయోధ్యాం పురీం శుభామ్|| 16
- న త్వహం తాం వినా సీతాం జీవేయం హి కథంచన|
గాఢమాశ్లేష్య భరతో వాచ్యో మద్వచనాత్త్వయా|| 17
- అనుజ్ఞాతోఽసి రామేణ పాలయేతి వసుంధరామ్|
అంబా చ మమ కైకేయీ సుమిత్రా చ త్వయా విభో|| 18
- కౌసల్యా చ యథాన్యాయం అభివాద్యా మమాజ్ఞయా|
రక్షణీయా ప్రయత్నేన భవతా సూక్తకారిణా|| 19

సీతాయాశ్చ వినాశోఽయం మమ చామిత్రకర్షణం |
విస్తరేణ జనన్యా మే వనివేద్యస్త్యయా భవేత్ || 20

ఇతి విలపతి రాఘవే సుదీనే
వనముపగమ్య తయా వినా సుకేశ్యా |
భయవికలముఖస్త్రు లక్ష్మణోఽపి
వ్యథితమనా భృశమాతురో బభూవ || 21

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే ద్విషష్టితమస్సర్గః

63. అథ అరణ్యకాండే త్రిషష్టితమస్సర్గః దుఃఖానుచింతనమ్

స రాజపుత్రః ప్రియయా విహీనః
శోకేన మోహేన చ పీడ్యమానః |
విషాదయన్ భ్రాతరమార్తరూపో
భూయో విషాదం ప్రవివేశ తీవ్రమ్ || 1

స లక్ష్మణం శోకవశాభిపన్నం
శోకే నిమగ్నో విపులే తు రామః |
ఉవాచ వాక్యం వ్యసనానురూపం
ఉష్ణం వినిశ్శ్వస్య రుదన్ సశోకమ్ || 2

న మద్విధో దుష్కృతకర్మకారీ
మన్యే ద్వితీయోఽస్తి పసుంధరాయామ్ |
శోకేన శోకో హి పరంపరాయాః
మామేతి భిందన్ హృదయం మనశ్చ || 3

పూర్వం మయా నూనమభీప్సితాని
 పాపాని కర్మాణ్యసకృత్ కృతాని|
 తత్రాయమద్యాపతితో విపాకో
 దుఃఖేన దుఃఖం యదహం విశామి|| 4

రాజ్యప్రణాశ స్వజన్వైర్వియోగః
 పితుర్విదాశో జననీవియోగః|
 సర్వాణి మే లక్ష్మణ శోకవేగం
 అపూరయంతి ప్రవిచింతితాని|| 5

సర్వం తు దుఃఖం మమ లక్ష్మణేదం
 శాంతం శరీరే పనమేత్య శూన్యమ్|
 సీతావియోగాత్ పునరప్యదీర్ఘం
 కాష్టైరివాగ్నిస్సహసా ప్రదీప్తః|| 6

సా నూనమార్యా మమ రాక్షసేన
 బలాద్ధృతా ఖం సముపేత్య భీరుః|
 అపస్వరం సస్వరవిప్రలాపా
 భయేన విక్రందితవత్యభీక్షమ్|| 7

తౌ లోహితస్య ప్రియదర్శనస్య
 సదోచితాపుత్రమచందనస్య|
 వృత్తై స్తనౌ శోణితపంకదిగ్ధౌ
 నూనం ప్రియాయా మమ నాభిపాతః|| 8

తచ్ఛక్ష్మ సవ్యక్తమృదుప్రలాపం
 తస్యా ముఖం కుంచితకేశభారమ్|
 రక్షో వశం నూనముపాగతాయాః
 స భ్రాజతే రాహుముఖే యథేందుః|| 9

తాం హారపాశస్య సదోచితాయాః

గ్రీవాం ప్రియాయా మమ సుప్రతాయాః|

రక్షాంసి నూనం పరిపీతవంతి

విభిద్య శూన్యే రుధిరాశనాని||

10

మయా విహీనా విజనే పనే యా

రక్షోభిరాహృత్య వికృష్యమాణా|

నూనం వినాదం కురరీప దీనా

సా ముక్తవత్సా యతకాంతనేత్రా||

11

అస్మిన్ మయా సార్థముదారశీలా

శిలాతలే పూర్వముపోపవిష్టా|

కాంతస్మితా లక్ష్మణ జాతహాసా

త్వామాహ సీతా బహువాక్యజాతమ్||

12

గోదాపరీయం సరితాం పరిష్టా

ప్రియా ప్రియాయా మమ నిత్యకాలమ్|

అప్యత్ర గచ్ఛేదితి చింతయామి

నైకాకినీ యాతి హి సా కదాచిత్||

13

పద్మాననా పద్మవిశాలనేత్రా

పద్మాని వానేతుమభిప్రయాతా|

తదప్యయుక్తం స హి సా కదాచిత్

మయా వినా గచ్ఛతి పంకజాని||

14

కామం త్వదం పుష్పితప్పక్షషండం

నానావిధైః పక్షిగణైరుపేతమ్|

వనం ప్రయాతా ను తదప్యయుక్తం

ఏకాకినీ సాతిభిభేతి భీరుః||

15

ఆదిత్య భో లోకకృతాకృతజ్ఞ
 లోకస్య సత్యాన్యతకర్మసాక్షిన్ |
 మమ ప్రియా సా క్వ గతా హృతా వా
 శంసస్య మే శోకపశస్య నిత్యమ్ || 16

లోకేషు సర్వేషు చ నాస్తి కించిత్
 యత్తే న నిత్యం విదితం భవేత్తత్ |
 శంసస్య వాయో కులశాలినీం తాం
 హృతా మృతా వా పథి వర్తతే వా || 17

ఇతీవ తం శోకవిధేయదేహం
 రామం విసంజ్ఞం విలపంతమేవమ్ |
 ఉవాచ సౌమిత్రిరదీనసత్త్వో
 న్యాయ్యో స్థితః కాలయుతం చ వాక్యమ్ || 18

శోకం విముంచార్య ధృతిం భజస్య
 సోత్సాహతా చాస్తు విమార్గణేఽస్యాః |
 ఉత్సాహవంతో హి నరా న లోకే
 సీదంతి కర్మస్వతిదుష్కరేషు || 19

ఇతీవ సౌమిత్రిముదగ్రపౌరుషం
 బ్రువంతమార్తో రఘువంశవర్ధనః |
 న చింతయామాస ధృతిం విముక్తవాన్
 పునశ్చ దుఃఖం మహదభ్యుపాగమత్ || 20

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే త్రిషష్టితమస్సర్గః

64. అథ అరణ్యకాండే చతుఃషష్ఠితమస్సర్గః
రామక్రోధః

- స దీనో దీనయా వాచా లక్ష్మణం వాక్యమబ్రవీత్ |
శీఘ్రం లక్ష్మణ జానీహి గత్వా గోదావరీం నదీమ్ || 1
- అపి గోదావరీం సీతా పద్మాన్యనయితుం గతా |
ఏవముక్తస్తు రామేణ లక్ష్మణః పునరేవ హి || 2
- నదీం గోదావరీం రమ్యాం జగామ లఘువిక్రమః |
తాం లక్ష్మణస్తీర్థవతీం విచిత్వా రామమబ్రవీత్ || 3
- నైనాం పశ్యామి తీర్థేషు క్రోశతో న శృణోతి మే |
కం ను సా దేశమాపన్నా వైదేహీ క్లేశనాశినీ || 4
- న హి తం వేద్మి వై రామ యత్ర సా తనుమధ్యమా |
లక్ష్మణస్య వచ శ్శుశ్ర్వా దీన స్సంతాపమోహితః || 5
- రామ స్సమభిచక్రామ స్వయం గోదావరీం నదీమ్ |
స తాముపస్థితో రామః క్వ సీతేత్యేవమబ్రవీత్ || 6
- భూతాని రాక్షసేంద్రేణ వధార్హేణ హృతామితి |
న తాం శశంసూ రామాయ తథా గోదావరీ నదీ || 7
- తతః ప్రచోదితా భూతైః శంసాస్మై తాం ప్రియామితి |
న చ సాభ్యవదత్ సీతాం పృష్టా రామేణ శోచతా || 8
- రావణస్య చ తద్రూపం కర్మాణి చ దురాత్మనః |
ధ్యాత్వా భయాత్తు వైదేహీం సా నదీ న శశంస తామ్ || 9

- నిరాశస్తు తయా నద్యా సీతాయా దర్శనే కృతః|
ఉవాచ రామ స్సామిత్రిం సీతాదర్శనకర్శితః|| 10
- ఏషా గోదావరీ సౌమ్య కించిన్న ప్రతిభాషతే|
కిం ను లక్ష్మణ వక్ష్యామి సమేత్య జనకం వచః|| 11
- మాతరం చైవ వైదేహ్య విना తామహమస్రియమ్|
యా మే రాజ్యవిహీనస్య వనే వన్యేన జీవతః|| 12
- సర్వం వ్యపానయచ్ఛృంకం వైదేహీ క్వ ను సా గతా|
జ్ఞాతిపక్షవిహీనస్య రాజపుత్రీమపశ్యతః|| 13
- మన్యే దీర్ఘా భవిష్యంతి రాత్రయో మమ జాగ్రతః|
మందాకినీం జనస్థానం ఇమం ప్రప్రవణం గిరిమ్|| 14
- సర్వాణ్యనుచరిష్యామి యది సీతా హి దృశ్యతే|
ఏతే మృగా మహావీర్యాః మామీక్షంతే ముహూర్ముహూః|| 15
- వక్తుకామా ఇవ హి మే ఇంగితాన్యుపలక్షయే|
తాంస్తు దృష్త్వా నరవ్యాఘ్రా రాఘవః ప్రత్యువాచ హ|| 16
- క్వ సీతేతి నిరీక్షన్ వై బాష్పసంరుద్ధయా గిరా|
ఏవముక్తా సరేంద్రేణ తే మృగా స్సహసోత్థితాః|| 17
- దక్షిణాభిముఖా స్సర్వే దర్శయంతో సభస్న్మలమ్|
మైథిలీ హ్రీయమాణా సా దిశం యామన్వపద్యత|| 18
- తేన మార్గేణ ధావంతో నిరీక్షంతే సరాధిపమ్|
యేన మార్గం చ భూమిం చ నిరీక్షంతే స్మ తే మృగాః|| 19

- పునశ్చ మార్గమిచ్ఛంతో లక్ష్మణేనోపలక్తితాః|
తేషాం వచనసర్వస్వం లక్ష్మయామాస చేంగితమ్|| 20
- ఉవాచ లక్ష్మణో జ్యేష్ఠం ధీమాన్ భ్రాతరమార్తవత్|
క్వ సీతేతి త్వయా పృష్టా యథేమే సహసోత్థితాః|| 21
- దర్శయంతి క్షితిం చైవ దక్షిణాం చ దిశం మృగాః|
సాధు గచ్ఛావహే దేవ దిశమేతాం హి నైర్భ్రతీమ్|| 22
- యదిస్యాదాగమః కశ్చిత్ ఆర్యా వా సాథ లక్ష్మణే|
బాధమిత్యేవ కాకుత్స్థః ప్రస్థితో దక్షిణాం దిశమ్|| 23
- లక్ష్మణానుగతశ్శ్రీమాన్ వీక్షమాణో వసుంధరామ్|
ఏవం సంభాషమాణౌ తౌ అన్యోన్యం భ్రాతరాపుభౌ|| 24
- వసుంధరాయాం పతితం పుష్పమార్గమవశ్యతామ్|
తాం పుష్పపృష్ఠిం పతితాం దృష్ట్వా రామో మహీతలే|| 25
- ఉవాచ లక్ష్మణం వీరో దుఃఖితో దుఃఖితం వచః|
అభిజానామి పుష్పాణి తానీమానీహ లక్ష్మణ|| 26
- అపినద్ధాని వైదేహ్య మయా దత్తాని కాననే|
మన్యే సూర్యశ్చ వాయుశ్చ మేదినీ చ యశస్వినీ|| 27
- అభిరక్షంతి పుష్పాణి ప్రకుర్వంతో మమ ప్రియమ్|
ఏవముక్త్వా మహాబాహుం లక్ష్మణం పురుషర్షభః|| 28
- ఉవాచ రామో ధర్మాత్మా గిరిం ప్రప్రవణాకులమ్|
కచ్చిత్ క్షితిభృతాం నాథ దృష్టా సర్వాంగసుందరీ|| 29

రామా రమ్యే వనోద్దేశే మయా విరహితా త్వయా|
క్రుద్ధోఽబ్రవీద్ధిరిం తత్ర సింహః క్షుద్రమృగం యథా|| 30

తాం హేమవర్ణాం హేమాభాం సీతాం దర్శయ పర్వత|
యావత్సానాని సర్వాణి న తే విధ్వంసయామ్యహమ్|| 31

ఏవముక్తస్తు రామేణ పర్వతో మైథిలీం ప్రతి|
దర్శయన్నివ తాం సీతాం నాదర్శయత రాఘవే|| 32

తతో దాశరథీ రామః ఉవాచ చ శిలోచ్ఛయమ్|
మమ బాణాగ్నినిర్దగ్ధో భస్మీభూతో భవిష్యసి|| 33

అసేవ్య స్సర్వతశ్చైవ నిస్తృణద్రుమపల్లవః|
ఇమాం వా సరితం చాద్య శోషయిష్యామి లక్ష్మణ|| 34

యది నాఖ్యాతి మే సీతాం అద్య చంద్రనిభాననామ్|
ఏవం స రుషితో రామః దిధక్షన్నివ చక్షుషా|| 35

దదర్శ భూమౌ నిష్కౌంతం రాక్షసస్య పదం మహత్|
త్రస్తాయా రామకాంక్షిణ్యః ప్రధావంత్యా ఇతస్తతః|| 36

రాక్షసేనానువృత్తాయాః మైథిల్యాశ్చ పదాన్యథ|
స సమీక్ష్య పరిక్రాంతం సీతాయా రాక్షసస్య చ|| 37

భగ్నం ధనుశ్చతూణీ చ వికీర్ణం బహుధా రథమ్|
సంభ్రాంతహృదయో రామః శశంస భ్రాతరం ప్రియమ్|| 38

పశ్య లక్ష్మణ వైదేహ్యః శీర్ఘాః కనకబిందవః|
భూషణానాం హి సౌమిత్రే మాల్వాని వివిధాని చ|| 39

- తప్తబిందునికాశైశ్చ చిత్తైః క్షతజబిందుభిః|
ఆవృతం పశ్య సౌమిత్రే సర్వతో ధరణీతలమ్|| 40
- మన్యే లక్ష్మణ వైదేహీ రాక్షసైః కామరూపిభిః|
భిత్త్వా భిత్త్వా విభక్తా వా భక్తితా వా భవిష్యతి|| 41
- తస్యా నిమిత్తం వైదేహ్యః ద్వయోర్వివదమానయోః|
బభూవ యుద్ధం సౌమిత్రే ఘోరం రాక్షసయోరిహ|| 42
- ముక్తామణిచితం చేదం తపనీయవిభూషితమ్|
ధరణ్యాం పతితం సౌమ్య కస్య భగ్నం మహద్ధనుః|| 43
- రాక్షసానామిదం వత్స సురాణామథవాపి వా|
తరుణ్యాదిత్యసంకాశం వైదూర్యగులికాచితమ్|| 44
- విశీర్ణం పతితం భూమౌ కవచం కస్య కాంచనమ్|
ఛత్రం శతశలాకం చ దివ్యమాల్యోపశోభితమ్|| 45
- భగ్నదండమిదం కస్య భూమౌ సమృజ్ఞిపాతితమ్|
కాంచనోరశ్చదాశ్చేమే పిశాచపదనాః ఖరాః|| 46
- భీమరూపా మహాకాయాః కస్య వా నిహతా రణే|
దీప్తపావకసంకాశో ద్యుతిమాన్ సమరధ్వజః|| 47
- అపవిధశ్చ భగ్నశ్చ కస్య సాంగ్రామికో రథః|
రథాక్షమాత్రా విశిఖాః తపనీయవిభూషణాః|| 48
- కస్యేమేఽభిహతా బాణాః ప్రకీర్ణా ఘోరకర్మణః|
శరావరౌ శరైః పూర్ణౌ విధ్వస్తౌ పశ్య లక్ష్మణ|| 49

- ప్రతోదాభిమహస్తోఽయం కస్యాయం సారథిర్హతః|
కస్యేమా పురుషవ్యాఘ్ర శయాతే నిహతౌ యుధి|| 50
- చామరగ్రాహిణౌ సౌమ్య సోష్ణిషమణికుండలౌ|
పదవీ పురుషస్యైషా వ్యక్తం కస్యాపి రక్షసః|| 51
- వైరం శతగుణం పశ్య మమేదం జీవితాంతకమ్|
సుఘోరహృదయై స్సౌమ్య రాక్షసైః కామరూపిభిః|| 52
- హృతా మృతా వా సీతా సా భక్షితా వా తపస్వినీ|
న ధర్మస్త్రియతే సీతాం హ్రియమాణాం మహావనే|| 53
- భక్షితాయాం హి వైదేహ్యం హృతాయామపి లక్ష్మణ|
కే హి లోకేఽప్రియం కర్తుం శక్తా స్సౌమ్య మమేశ్వరాః|| 54
- కర్తారమపి లోకానాం శూరం కరుణవేదినమ్|
అజ్ఞానాదవమన్యేరన్ సర్వభూతాని లక్ష్మణ|| 55
- మృదుం లోకహితే యుక్తం దాంతం కరుణవేదినమ్|
నిర్వీర్య ఇతి మన్యంతే నూనం మాం త్రిదశేశ్వరాః|| 56
- మాం ప్రాప్య హి గుణో దోషః సంవృత్తః పశ్య లక్ష్మణ|
అద్యైవ సర్వభూతానాం రక్షసామభవాయ చ|| 57
- సంహృత్యైవ శశిజ్యోత్స్నాం మహాన్ సూర్య ఇవోదితః|
సంహృత్యైవ గుణాన్ సర్వాన్ మమ తేజః ప్రకాశయే|| 58
- నైవ యక్షా న గంధర్వాః న పిశాచా న రాక్షసాః|
కిన్నరా వా మనుష్యా వా సుఖం ప్రాప్స్యంతి లక్ష్మణ|| 59

- మమాస్త్రబాణసంపూర్ణం ఆకాశం పశ్య లక్ష్మణ|
నిస్సంపాతం కరిష్యామి హ్యద్య త్రైలోక్యచారిణామ్|| 60
- సన్నిరుద్ధగ్రహగణం ఆవరితనిశాకరమ్|
విప్రసప్తాసలమరుత్ భాస్కరద్యుతి సంవృతమ్|| 61
- వినిర్మథితశైలాగ్రం శుష్యమాణజలాశయమ్|
ధ్వస్తద్రుమలతాగుల్మం విప్రణాశితసాగరమ్|| 62
- త్రైలోక్యం తు కరిష్యామి సంయుక్తం కాలకర్మణా|
న తాం కుశలినీం సీతాం ప్రదాస్యంతి యదీశ్వరాః|| 63
- అస్మిన్ ముహూర్తే సౌమిత్రే మమ ద్రక్ష్యంతి విక్రమమ్|
నాకాశముత్పత్తిష్యంతి సర్వభూతాని లక్ష్మణ|| 64
- మమ చాపగుణోన్ముక్తైః బాణజాలైర్నిరంతరమ్|
అర్థితం మమ నారాచైః ధ్వస్తభ్రాంతమృగద్విజమ్|| 65
- సమాకులమమర్యాదం జగత్ పశ్యాద్య లక్ష్మణ|
ఆకర్ణపూర్ణైరిషుభిః జీవలోకం దురాసదైః|| 66
- కరిష్యే మైథిలీహేతోః అపిశాచమరాక్షసం|
మమ రోషప్రయుక్తానాం సాయకానాం బలం సురాః|| 67
- ద్రక్ష్యంత్యద్య విముక్తానాం అమర్షాద్ధూరగామినామ్|
నైవ దేవా న దైతేయాః న పిశాచా న రాక్షసాః|| 68
- భవిష్యంతి మమ క్రోధాత్ త్రైలోక్యే విప్రణాశితే|
దేవదాసప యక్షాణాం లోకా యే రక్షసామపి|| 69

బహుధా నిపతిష్యంతి బాణౌఘై శ్శకలీకృతాః|
నిర్మర్యాదానిమాన్ లోకాన్ కరిష్యామ్యద్య సాయకైః|| 70

హృతాం మృతాం వా సౌమిత్రే న దాస్యంతి మమేశ్వరాః|
తథారూపాం హి వైదేహీం న దాస్యంతి యది ప్రియామ్|| 71

నాశయామి జగత్సర్వం త్రైలోక్యం సచరాచరమ్|
యావద్దర్శనమస్యా వై తాపయామి చ సాయకైః|| 72

ఇత్యుక్త్వా రోషతామ్రాక్షః స్ఫురమాణోఽనంపుటః|
వల్కలాజినమావధ్య జటాభారమబంధయత్|| 73

తస్య క్రుద్ధస్య రామస్య తథాభూతస్య ధీమతః|
త్రిపురం జఘ్నుషః పూర్వం రుద్రస్యేవ బభౌ తనుః|| 74

లక్ష్మణాదథ చాదాయ రామౌ నిషీడ్య కార్మకమ్|
శరమాదాయ సందీప్తం ఘోరమాశీవిజోపమమ్|| 75

సందధే ధనుషి శ్రీమాన్ రామః పరపురంజయః|
యుగాంతాగ్నిరివ క్రుద్ధః ఇదం వచనమబ్రవీత్|| 76

యథా జరా యథా మృత్యుః యథా కాలో యథా విధిః|
నిత్యం న ప్రతిహన్యంతే సర్వభూతేషు లక్ష్మణ|| 77

తథాహం క్రోధసంయుక్తో న నివార్యోఽస్మ్య సంశయమ్||

పురేవ మే చారుదతీమనిందితాం

దిశంతి సీతాం యది నాద్య మైథిలీమ్|

స దేవగంధర్వమనుష్య పన్నగం

జగత్స ధైలం పరివర్తయామ్యహమ్||

78

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే చతుఃషష్ఠితమస్సర్గః

65. అథ అరణ్యకాండే పంచషష్ఠితమస్సర్గః

క్రోధ సంహర ప్రార్థనా

తప్యమానం తథా రామం సీతాహరణకర్శితమ్|

లోకానామభవే యుక్తం సాంపర్తకమివానలమ్||

1

వీక్షమాణం ధనుస్సజ్యం నిశ్శ్వసంతం పునః పునః|

దగ్ధకామం జగత్సర్వం యుగాంతే తు యథా హరమ్||

2

అదృష్టపూర్వం సంక్రుద్ధం దృష్ట్వా రామం తు లక్ష్మణః|

అబ్రవీత్ప్రాంజలిర్వాక్యం ముఖేన పరిశుష్యతా||

3

పురా భూత్వా మృదుర్దాంతః సర్వభూతహితే రతః|

స క్రోధవశమాపన్నః ప్రకృతిం హతుమర్హసి||

4

చంద్రే లక్ష్మీః ప్రభా సూర్యే గతిర్వాయౌ భువి క్షమా|

ఏతచ్చ నియతం సర్వం త్వయి చానుత్తమం యశః||

5

ఏకస్య నాపరాధేన లోకాన్ హంతుం త్వమర్హసి|

స తు జానామి కన్యాయం భగ్నః సాంగ్రామికో రథః||

6

కేస వా కస్య వా హేతోః సాయుధ సస్పరిచ్ఛదః|

ఖురనేమిక్షతశ్చాయం సిక్తో రుధిరబిందుభిః||

7

దేశో నిర్వృత్తసంగ్రామః సుఘోరః పార్థివాత్మజ|
ఏకస్య తు విమర్దోఽయం న ద్వయోర్వదతాం వర|| 8

న హి వృత్తం హి పశ్యామి బలస్య మహతః పదమ్|
నైకస్య తు కృతే లోకాన్ వినాశయితుమర్హసి|| 9

యుక్తదండా హి మృదవః ప్రశాంతా వసుధాధిపాః|
సదా త్వం సర్వభూతానాం శరణ్యః పరమా గతిః|| 10

కో ను దారప్రణాశం తే సాధు మన్యేత రాఘవ|
సరిత స్సాగరా శైల్యాః దేవగంధర్వదానవాః|| 11

నాలం తే విప్రియం కర్తుం దీక్షితస్యేవ సాధవః|
యేన రాజన్ హృతా సీతా తమన్వేషితుమర్హసి|| 12

మద్ద్వితీయో ధనుష్పాణిః సహాయైః పరమర్షిభిః|
సముద్రం చ విచేష్యామః పర్వతాంశ్చ వనాని చ|| 13

గుహాశ్చ వివిధా ఘోరాః నదీః పద్మవనాని చ|
దేవగంధర్వలోకాంశ్చ విచేష్యామ సమూహితాః|| 14

యావన్నాథిగమిష్యామః తవ భార్యాపహరిణమ్|
న చేత్సామ్నా ప్రదాస్యంతి పత్నీం తే త్రిదశేశ్వరాః|| 15

కోసలేంద్రః తతః పశ్యాత్ ప్రాప్తకాలం కరిష్యసి||

శీలేన సామ్నా వినయేన సీతాం
నయేన న ప్రాప్స్యసి చేన్నరేంద్ర|

తత స్సముత్సాదయ హేమపుంఖైః

మహేంద్రవజ్రప్రతిమై శృరౌఘైః॥

16

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే పంచషష్ఠితమ స్సర్గః

66. అథ అరణ్యకాండే షట్ షష్ఠితమస్సర్గః

ఔచిత్య ప్రబోధనమ్

తం తథా శోకసంతప్తం విలపంతమనాథవత్|

మోహేన మహతావిప్లవం పరిద్యూనమచేతనమ్॥

1

తత స్సౌమిత్రిరాశ్వాస్య ముహూర్తాదివ లక్ష్మణః|

రామం సంబోధయామాస చరణౌ చాభిషేడయన్॥

2

మహతా తపసా రామ మహతా చాపి కర్మణా|

రాజ్ఞా దశరథేనాసి లభోఽమృతమివామరైః॥

3

తప చైవ గుణైర్భద్రః త్వద్వియోగాన్మహిపతిః|

రాజా దేవత్వమాపన్నః భరతస్య యథా శ్రుతమ్॥

4

స్పృశంత్యనిలవద్రాజన్ క్షణేన న భవంతి చ|

ఆశ్వసిహి నరశ్రేష్ఠ ప్రాణిసః కస్య నాపదః॥

5

యది దుఃఖమిదం ప్రాప్తం కాకుత్స్థ న సహిష్యసే|

ప్రాకృతశ్చాలప్సత్త్వశ్చ ఇతరః క సహిష్యతే॥

6

దుఃఖితో హి భవాన్ లోకాన్ తేజసా యది ధక్ష్యతే|

ఆర్తాః ప్రజా నరవ్యాఘ్ర క్వ ను యాస్యంతి నిర్వృతిమ్॥

7

- లోకస్వభావ ఏవైషః యయాతిర్నహుషాత్మజః|
గత శ్శక్రేణ సాలోక్యం అనయస్తం సమస్పృశత్|| 8
- మహర్షిర్యో వసిష్ఠస్తు యః పితుర్నః పురోహితః|
అహ్నో పుత్రశతం జజ్ఞే తథైవాస్య పునర్హతమ్|| 9
- యా చేయం జగతాం మాతా దేవీ లోకనమస్కృతా|
అస్యాశ్చ చలనం భూమేః దృశ్యతే కోసలేశ్వర|| 10
- యా ధర్మా జగతాం నేత్రే యత్ర సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్|
ఆదిత్యచంద్రౌ గ్రహణం అభ్యుపేతౌ మహాబలౌ|| 11
- సుమహాంత్యపి భూతాని దేవాశ్చ పురుషర్షభ|
స దేవస్య ప్రముంచంతి సర్వభూతాని దేహినః|| 12
- శక్రాదిష్వపి దేవేషు పర్తమానౌ నయానయా|
శ్రూయేతే నరశార్థాల న త్వం వ్యథితుమర్హసి|| 13
- సష్టాయామపి వైదేహ్యం హృతాయామపి రాఘవ|
శోచితుం నార్హసే వీర యథాస్యః ప్రాకృతస్తథా|| 14
- త్వద్విధా హి స శోచంతి సతతం సత్యదర్శినః|
సుమహాత్స్వపి కృచ్ఛేషు రామానిర్విణ్ణదర్శనాః|| 15
- తత్త్వతో హి నరశ్రేష్ఠ బుద్ధ్యా సమనుచింతయ|
బుద్ధ్యా యుక్తా మహాప్రాజ్ఞాః విజానంతి శుభాశుభే|| 16
- అదృష్టగుణదోషాణాం అదృవాణాం చ కర్మణామ్|
నాంతరేణ క్రియాం తేషాం ఫలమిష్టం ప్రవర్తతే|| 17

త్వమేవ హి పురా రామ మామేవం బహుశోఽన్వశాః|
అనుశిష్యాద్ధి కో ను త్వాం అపి సాక్షాద్బృహస్పతిః|| 18

బుద్ధిశ్చ తే మహాప్రాజ్ఞ దేవైరపి దురన్వయా|
శోకేనాభిప్రసుప్తం తే జ్ఞానం సంబోధయామ్యహమ్|| 19

దివ్యం చ మానుషం చ త్వం ఆత్మనశ్చ పరాక్రమమ్|
ఇక్ష్వాకువృషభావేక్ష్య యతస్త్వ ద్విషతాం వధే|| 20

కిం తే సర్వవినాశేన కృతేన పురుషర్షభ|
తమేవ త్వం రిపుం పాపం విజ్ఞాయోద్ధర్తుమర్హసి|| 21

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే షట్షష్ఠితమస్సర్గః

67. అథ అరణ్యకాండే సప్త షష్ఠితమస్సర్గః
గృధ్రరాజ దర్శనమ్

పూర్వజోఽప్యుక్తమాత్రస్తు లక్ష్మణేన సుభాషితమ్|
సారగ్రాహీ మహాసారం ప్రతిజగ్రాహ రాఘవః|| 1

సన్నిగృహ్య మహాబాహుః ప్రవృద్ధం రోషమాత్మనః|
అవష్టభ్య ధనుశ్చిత్రం రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్|| 2

కిం కరిష్యావహే వత్స క్వ వా గచ్ఛావ లక్ష్మణ|
కేనోపాయేన పశ్యేయం సీతామితి విచింతయ|| 3

- తం తథా పరితాపార్తం లక్ష్మణో రామమబ్రవీత్ |
ఇదమేవ జనస్థానం త్వమన్వేషితుమర్హసి || 4
- రాక్షసైర్బహుభిః కీర్ణం నానాద్రుమలతాయుతమ్ |
సంతీహ గిరిదుర్గాణి నిర్దరాః కందరాణి చ || 5
- గుహాశ్చ వివిధా ఘోరాః నానామృగగణాకులాః |
ఆవాసాః కిన్నరాణాం చ గంధర్వ భవనాని చ || 6
- తాని యుక్తో మయా సార్థం సమన్వేషితుమర్హసి |
త్వద్విధా బుద్ధిసంపన్నాః మహాత్మానో సర్వభాః || 7
- అపత్స్య న ప్రకంపంతే వాయువేగైరివాచలాః |
ఇత్యుక్తస్తద్వచనం సర్వం విచచార సలక్ష్మణః || 8
- క్రుద్ధో రామ శ్శరం ఘోరం సంధాయ ధనుషి క్షురమ్ |
తతః పర్వతకూటాభం మహాభాగం ద్విజోత్తమమ్ || 9
- దదర్శ పతితం భూమౌ క్షతజార్ద్రం జటాయుషమ్ |
తం దృష్ట్వా గిరిశృంగాభం రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ || 10
- అనేన సీతా వైదేహీ భక్తితా నాత్ర సంశయః |
గృధ్రరూపమిదం వ్యక్తం రక్షో భ్రమతి కాననమ్ || 11
- భక్తయిత్యా విశాలాక్షీం ఆస్తే సీతాం యథాసుఖమ్ |
ఏనం వధిష్యే దీప్తాన్యైః ఘోరైర్చాఙ్గైరజహ్మగైః || 12
- ఇత్యుక్త్వాభ్యపతద్గృధ్రం సంధాయ ధనుషి క్షురమ్ |
క్రుద్ధో రామస్సముద్రాంతాం చాలయన్నివ మేదినీమ్ || 13

- తం దీనం దీనయా వాచా సఫేనం రుధిరం వమన్|
అభ్యభాషత పక్షీ తు రామం దశరథాత్మజమ్|| 14
- యామోషధిమివాయుష్మన్ అన్వేషసి మహావనే|
సా దేవీ మమ చ ప్రాణాః రావణేనోభయం హృతమ్|| 15
- త్వయా విరహితా దేవీ లక్ష్మణేన చ రాఘవ|
హ్రీయమాణా మయా దృష్టా రావణేన బలీయసా|| 16
- సీతామభ్యవపన్నోఽహం రావణశ్చరణే మయా|
విధ్వంశితరథచ్ఛత్రః పాతితో ధరణీతలే|| 17
- ఏతదస్య ధనుర్భగ్నం ఏతేచాస్య శరాస్తథా|
అయమస్య రణే రామ భగ్న స్సాంగ్రామికో రథః|| 18
- అయం తు సారథిస్తస్య మత్పక్షనిహతో భువి|
పరిశ్రాంతస్య మే పక్షౌ ఛిత్వా ఖడ్గేన రావణః|| 19
- సీతామాదాయ వైదేహీం ఉత్పపాత విహాయసమ్|
రక్షసా నిహతం పూర్వం న మాం హంతుం త్వమర్హసి|| 20
- రామస్తస్య తు విజ్ఞాయ బాష్పపూర్ణముఖస్తదా|
ద్విగుణీకృతతాపార్తః సీతాసక్తాం ప్రియాం కథామ్|| 21
- శ్రుత్వా జటాయుషో వాక్యం రామ స్సౌమిత్రిణా సహ|
గృధ్రరాజం పరిష్వజ్య పరిత్యజ్య మహద్ధనుః|| 22
- నిపపాతావశో భూమౌ రురోద సహలక్ష్మణః|
ఏకమేకాయనే దుగ్ధే నిశ్శ్వసంతం కథంచన|| 23

సమీక్ష్య దుఃఖితతరో రామ స్సామిత్రిమబ్రవీత్|
రాజ్యాద్యుంశో వనే వాసః సీతా నష్టా ద్విజో హతః|| 24

ఈదృశీయం మమాలక్ష్మీః నిర్దహేదపి పాపకమ్|
సంపూర్ణమపి చేదద్య ప్రతరేయం మహోదధిమ్|| 25

సోఽపి నూనం మమాలక్ష్మ్యా విశుష్యేత్సరితాం పతిః|
నాప్త్యభాగ్యతరో లోకే మత్తోఽస్మిన్ సచరాచరే|| 26

యేనేయం మహతీ ప్రాప్తా మయా వ్యసనవాగురా|
అయం పితృవయస్యో మే గృధ్రరాజో జరాన్వితః|| 27

శేతే వినిహతో భూమౌ మమ భాగ్యవిపర్యయాత్|
ఇత్యేవముక్త్వా బహుశో రాఘవ స్సహలక్ష్మణః|| 28

జటాయుషం చ పస్పర్శ పితృస్నేహం విదర్శయన్||

నికృత్తపక్షం రుధిరావసిక్తం
స గృధ్రరాజం పరిరభ్య రామః|
క్య మైథిలీ ప్రాణసమా మమేతి
విముచ్య వాచం నిపపాత భూమౌ|| 29

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే సప్తషష్ఠితమస్సర్గః

68. అథ అరణ్యకాండే అష్టషష్ఠితమస్సర్గః
జటాయుస్సంస్కారః

- రామ స్సంప్రేక్ష్య తం గృధ్రం భువి రౌద్రేణ పాతితమ్ |
సౌమిత్రిం మిత్రసంపన్నం ఇదం వచనమబ్రవీత్ || 1
- మమాయం నూనమర్థేషు యతమానో విహంగమః |
రాక్షసేన హతస్సంఖ్యే ప్రాణాన్స్త్యజతి దుస్త్యజాన్ || 2
- అతిఖిన్న శ్శరీరేఽస్మిన్ ప్రాణో లక్ష్మణ విద్యతే |
తథా స్వరవిహీనోఽయం విక్లవం సముదీక్షతే || 3
- జటాయో యది శక్నోషి వాక్యం వ్యాహరితుం పునః |
సీతామాఖ్యాహి భద్రం తే వధమాఖ్యాహి చాత్మనః || 4
- కిన్నిమితోఽహరత్సితాం రావణస్తస్య కిం మయా |
అపరాధం తు యం దృష్ట్వా రావణేన హృతా ప్రియా || 5
- కథం తచ్చంద్రసంకాశం ముఖమాసీన్మనోహరమ్ |
సీతయా కాని చోక్తాని తస్మిన్ కాలే ద్విజోత్తమ || 6
- కథంవీర్యః కథంరూపః కింకర్మా స చ రాక్షసః |
క్వ చాస్య భవనం తాత బ్రూహి మే పరిపృచ్ఛతః || 7
- తముద్వీక్ష్య స ధర్మాత్మా విలపంతమనాథవత్ |
వాచా విక్లవయా రామం జటాయురిదమబ్రవీత్ || 8
- హృతా సా రాక్షసేంద్రేణ రావణేన దురాత్మనా |
మాయామాస్థాయ విపులాం వాతదుర్దినసంకులామ్ || 9

- పరిశ్రాంతస్య మే తాత పక్షౌ ఛిత్వా సరాక్షసః|
సీతామాదాయ వైదేహీం ప్రయాతో దక్షిణాం దిశమ్|| 10
- ఉపరుధ్యంతి మే ప్రాణాః దృష్టిర్భ్రమతి రాఘవ|
పశ్యామి పృక్షాన్ సౌపర్ణాన్ ఉశీరకృతమూర్ధజాన్|| 11
- యేన యాతో ముహూర్తేన సీతామాదాయ రావణః|
విప్రనష్టం ధనం క్షిప్రం తత్సాంస్వమీ ప్రతిపద్యతే|| 12
- విందో నామ ముహూర్తోఽసౌ స చ కాకుత్స్థ నాబుధత్|
త్వత్ప్రియాం జానకీం హృత్వా రావణో రాక్షసేశ్వరః|| 13
- ఝషపదృడిశం గృహ్య క్షిప్రమేవ వినశ్యతి|
స చ త్వయా వ్యథా కార్యా జనకస్య సుతాం ప్రతి|| 14
- వైదేహ్యో రంస్యసే క్షిప్రం హత్వా తం రాక్షసం రణే|
అసంమూఢస్య గృధ్రస్య రామం ప్రత్యనుభాషతః|| 15
- ఆస్యాత్ సుస్రావ రుధిరం మ్రియమాణస్య సామిషమ్|
పుత్రో విశ్రవస స్సాక్షాత్ భ్రాతా వైశ్రవణస్య చ|| 16
- ఇత్యుక్త్వా దుర్లభాన్ ప్రాణాన్ ముమోచ పతగేశ్వరః|
బ్రూహి బ్రూహీతి రామస్య బ్రువాణస్య కృతాంజలః|| 17
- త్యక్త్వా శరీరం గృధ్రస్య జగ్ముః ప్రాణా విహాయసమ్|
స నిక్షిప్య శిరో భూమా ప్రసార్య చరణౌ తదా|| 18
- విక్షిప్య చ శరీరం స్వం పపాత ధరణీతలే|
తం గృధ్రం ప్రేక్ష్య తామ్రాక్షం గతాసుమచలోపమమ్|| 19

- రామ స్సబహుభిర్దుఃఖైః దీన స్సౌమిత్రిమబ్రవీత్ |
బహూని రక్షసాం వాసే వర్షాణి వసతా సుఖమ్ || 20
- అనేన దండకారణ్యే విశీర్ణమిహ పక్షిణా |
అనేకవార్షికో యస్తు చిరకాల సముత్థితః || 21
- సోఽయమద్య హతశ్చేతే కాలో హి దురతిక్రమః |
పశ్య లక్ష్మణ గృధ్రోఽయం ఉపకారీ హతశ్చ మే || 22
- సీతామభ్యవపన్నో వై రావణేన బలీయసా |
గృధ్రరాజ్యం పరిత్యజ్య పితృపైతామహం మహత్ || 23
- మమ హేతోరయం ప్రాణాన్ ముమోచ పతగేశ్వరః |
సర్వత్ర ఖలు దృశ్యంతే సాధవో ధర్మచారిణః || 24
- శూరా శ్శరణ్యా స్సౌమిత్రే తిర్యగ్యోనిగతేష్వపి |
సీతాహరణజం దుఃఖం స మే సౌమ్య తథాగతమ్ || 25
- యథా వినాశే గృధ్రస్య మత్కృతే చ పరంతప |
రాజా దశరథ శ్శ్రీమాన్ యథా మమ మహాయశాః || 26
- పూజనీయశ్చ మాన్యశ్చ తథాయం పతగేశ్వరః |
సౌమిత్రే హర కాష్ఠాని నిర్మథిష్యామి పాపకమ్ || 27
- గృధ్రరాజం దిధక్షామి మత్కృతే నిధనం గతమ్ |
నాథం పతగలోకస్య చితామారోపయామ్యహమ్ || 28
- ఇమం ధక్ష్యామి సౌమిత్రే హతం రౌద్రేణ రక్షసా |
యా గతిర్యజ్ఞశీలానాం అహితాగ్నేశ్చ యా గతిః || 29

అపరావర్తినాం యా చ యా చ భూమిప్రదాయినామ్|
మయా త్వం సమనుజ్ఞాతో గచ్ఛ లోకాననుత్తమాన్|| 30

గృధ్రరాజ మహాసత్త్వ సంస్కృతశ్చ మయా ప్రజ|
ఏవముక్త్వా చితాం దీప్తాం ఆరోప్య పతగేశ్వరమ్|| 31

దదాహ రామో ధర్మాత్మా స్వబంధుమిప దుఃఖితః|
రామోఽథ సహసౌమిత్రిః వనం గత్వా స వీర్యవాన్|| 32

స్థూలాన్ హత్వా మహారోహీన్ అనుతస్తార తం ద్విజమ్|
రోహిమాంసాని చోత్కృత్య పేశీకృత్య మహాయశాః|| 33

శకునాయ దదౌ రామో రమ్యే హరితశాద్వలే|
యత్తత్ప్రేతస్య మర్త్యస్య కథయంతి ద్విజాతయః|| 34

తత్స్వర్గగమనం తస్య పితృ్యం రామో జజాప హ|
తతో గోదావరీం గత్వా నదీం నరపరాత్మజౌ||

ఉదకం చక్రతుస్తస్మై గృధ్రరాజాయ తావుభౌ|| 35

శాస్త్రదృష్టేన విధినా జలే గృధ్రాయ రాఘవౌ|
స్నాత్వా తౌ గృధ్రరాజాయ ఉదకం చక్రతుస్తదా|| 36

స గృధ్రరాజః కృతవాన్ యశస్కరం
సుదుష్కరం కర్మ రణే నిపాతితః|
మహర్షి కల్పేన చ సంస్కృతస్తదా
జగామ పుణ్యాం గతిమాత్మన శ్శుభామ్|| 37

కృతోదకౌ తావపి పక్షిసత్తమే

స్థిరాం చ బుద్ధిం ప్రణిధాయ జగ్గుతుః|

ప్రవేశ్య సీతాధిగమే తతో మనో

వనం సురేంద్రావివ విష్ణువాసవౌ||

38

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే అష్టషష్ఠితమస్సర్గః

69. అథ అరణ్యకాండే ఏకోనసప్తతితమస్సర్గః

కబంధగ్రాహః

కృత్వైవముదకం తస్మై ప్రస్థితౌ రామలక్ష్మణౌ|

అవేక్షంతౌ వనే సీతాం పశ్చిమాం జగ్గుతుర్దిశమ్||

1

తౌ దిశం దక్షిణాం గత్వా శరచాపాసిధారిణౌ|

అవిప్రహతమైక్వాకౌ పంథానం ప్రతిజగ్గుతుః||

2

గుల్మైర్వృక్షైశ్చ బహుభిః లతాభిశ్చ ప్రవేష్టితమ్|

ఆవృతం సర్వతో దుర్గం గహనం ఘోరదర్శనమ్||

3

వ్యతిక్రమ్య తు వేగేన గృహీత్వా దక్షిణాం దిశమ్|

సుభీమం తన్మహారణ్యం వ్యతియాతౌ మహాబలౌ||

4

తతః పరం జనస్థానాత్ త్రిక్రోశం గమ్య రాఘవౌ|

క్రౌంచారణ్యం వివిశతుః గహనం తౌ మహాజసౌ||

5

నానామేఘ ఘనప్రఖ్యం ప్రహృష్టమివ సర్వతః|

నానావృక్ష శుభ్రైః పుష్పైః మృగపక్షిగణైర్వృతమ్||

6

- దిదృక్షమాణౌ వైదేహీం తద్వనం తౌ విచిక్యతుః|
తత్ర తత్రావతిష్ఠంతౌ సీతాహరణకర్పితౌ|| 7
- తతః పూర్వేణ తౌ గత్వా త్రికోశం భ్రాతరౌ తదా|
క్రౌంచారణ్యమతిక్రమ్య మతంగాశ్రమమంతరే|| 8
- దృష్ట్వా తు తద్వనం ఘోరం బహుభీమమ్మగద్విజమ్|
నానాసత్త్వ సమాకీర్ణం సర్వం గహనపాదపమ్|| 9
- దదృశాతే గిరౌ తత్ర దరీం దశరథాత్మజౌ|
పాతాలసమగంభీరాం తమసా నిత్యసంవృతామ్|| 10
- ఆసాద్య తౌ సరవ్యాఘ్రౌ దర్శాస్తస్యావిదూరతః|
దదృశాతే మహారూపాం రాక్షసీం వికృతాసనామ్|| 11
- భయదామల్ప సత్త్వానాం బీభత్సాం రౌద్రదర్శనామ్|
లంబోదరీం తీక్ష్ణదంష్ట్రాం కరాలాం పరుషత్వచమ్|| 12
- భక్తయంతీం మృగాన్ భీమాన్ వికటాం ముక్తమూర్ఖజామ్|
ప్రైక్షేతాం తౌ తతస్తత్ర భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ|| 13
- సా సమాసాద్య తౌ వీరౌ ప్రజంతం భ్రాతురగ్రతః|
ఏహి రంస్యావహేత్యుక్త్వా సమాలంబత లక్ష్మణమ్|| 14
- ఉవాచ చైనం వచనం సౌమిత్రిముపగూహ్య సా|
అహం త్వయోముఖీ నామ లాభస్తే త్వమసి ప్రియః|| 15
- నాథ పర్వతకూటేషు సదీనాం పులినేషు చ|
ఆయుశ్శేషమిమం వీర త్వం మయా సహ రంస్యసే|| 16

- ఏవముక్తస్తు కుపితః ఖడ్గముద్ధృత్య లక్ష్మణః|
కర్ణనాసస్తనం చాస్యాః నిచక్తారీసూదనః|| 17
- కర్ణనాసే నికృతే తు విస్వరం సా వినద్య చ|
యథాగతం ప్రదుద్రావ రాక్షసీ భీమదర్శనా|| 18
- తస్యాం గతాయాం గహనం విశంతౌ పనమోజసా|
ఆసేదతురమిత్రహ్నాభ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ|| 19
- లక్ష్మణస్తు మహాతేజాః సత్త్వవాన్ శీలవాన్ శుచిః|
అబ్రవీత్ప్రాంజలిర్వాక్యం భ్రాతరం దీప్తతేజసమ్|| 20
- స్పందతే మే దృఢం బాహుః ఉద్విగ్నమివ మే మనః|
ప్రాయశశ్చాప్యనిష్ఠాని నిమిత్తాన్యుపలక్షయే|| 21
- తస్మాత్ సజ్జీభవార్య త్వం కురుష్వ వచనం హితమ్|
మమైవ హి నిమిత్తాని సద్య శ్శంసంతి సంభ్రమమ్|| 22
- ఏష వంచులకో నామ పక్షీ పరమదారుణః|
ఆవయోర్విజయం యుద్ధే శంసన్నివ వినర్దతి|| 23
- తయోరన్వేషతోరేవం సర్వం తద్వనమోజసా|
సంజజ్ఞే విపుల శ్శబ్దః ప్రభంజన్నివ తద్వనమ్|| 24
- సంవేష్టితమివాత్యర్థం గగనం మాతరిశ్వనా|
వనస్య తస్య శబ్దోఽభూత్ దివమాపూరయన్నివ|| 25
- తం శబ్దం కాంక్షమాణస్తు రామః కక్షే సహానుజః|
దదర్శ సుమహాకాయం రాక్షసం విపులోరసమ్|| 26

- ఆసేదతుస్తతస్తత్ర తావుభౌ ప్రముఖే స్థితమ్|
వివృద్ధమశిరోగ్రీవం కబంధముదరే ముఖమ్|| 27
- రోమభిర్నిచితైస్తీక్ష్ణైః మహాగిరిమివోచ్ఛ్రితమ్|
నీలమేఘనిభం రౌద్రం మేఘస్తనితనిస్స్వసమ్|| 28
- అగ్నిజ్వాలానికాశేన లలాటస్థేన దీప్యతా|
మహాపక్ష్యేణ పింగేన విపులేనాయతేన చ|| 29
- ఏకేనోరసి ఘోరేణ సయనేనాశుదర్శినా|
మహాదంష్ట్రోపపన్నం తం లేలిహానం మహాముఖమ్|| 30
- భక్తయంతం మహాఘోరాన్ ఋక్షసింహమృగద్విపాన్|
ఘోరా భుజౌ వికుర్వాణం ఉభౌ యోజనమాయతౌ|| 31
- కరాభ్యాం వివిధాన్ గృహ్య ఋక్షాన్ పక్షిగణాన్ మృగాన్|
ఆకర్షంతం వికర్షంతం అనేకాన్ మృగయూథపాన్|| 32
- స్థితమావృత్య పంథానం తయోర్ఛాత్రోః ప్రపన్నయోః|
అథ తౌ సమభిక్రమ్య క్రోశమాత్రే దదర్శతుః|| 33
- మహాంతం దారుణం భీమం కబంధం భుజసంవృతమ్|
కబంధమివ సంస్థానాత్ అతిఘోరప్రదర్శనమ్|| 34
- స మహాబాహురత్యర్థం ప్రసార్య విపులౌ భుజౌ|
జగ్రాహ సహితావేవ రాఘవౌ పీడయన్ బలాత్|| 35
- ఖడ్గినౌ దృఢధన్వానౌ తిగ్మతేజోవపుర్ధరా|
బ్రాతరౌ వివశం ప్రాప్తౌ కృష్యమాణౌ మహాబలౌ|| 36

- తత్ర ధైర్యేణ శూరస్తు రాఘవో నైవ వివ్యథే|
బాల్యాదనాశ్రయత్వాచ్చ లక్ష్మణస్త్యతివివ్యథే|| 37
- ఉవాచ చ విషణ్ణ స్సన్ రాఘవం రాఘవానుజః|
పశ్య మాం వీర వివశం రాక్షసస్య వశం గతమ్|| 38
- మయైకేన వినిర్ముక్తః పరిముంచస్య రాఘవ|
మాం హి భూతబలిం దత్త్వా పలాయస్య యథాసుఖమ్|| 39
- అధిగంతాసి వైదేహీం అచిరేణేతి మే మతిః|
ప్రతిలభ్య చ కాకుత్స్థ పితృపైతామహీం మహీమ్|| 40
- తత్ర మాం రామ రాజ్యస్థః స్మర్తుమర్హసి సర్వదా|
లక్ష్మణేనైవముత్తస్తు రామ స్సౌమిత్రిమబ్రవీత్|| 41
- మా స్మత్రాసం కృథా వీర స హి త్వాదృగ్విషీదతి|
ఏతస్మిన్నంతరే క్రూరో భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ|| 42
- పప్రచ్ఛ ఘననిర్ఘోషః కబంధో దానవోత్తమః|
కౌ యువాం వృషభస్కంధౌ మహాఖడ్గధనుర్ధరౌ|| 43
- ఘోరం దేశమిమం ప్రాప్తౌ ధైవేన మమ చాక్షుషౌ|
పదతం కార్యమిహ వాం కిమర్థం చాగతౌ యువామ్|| 44
- ఇమం దేశమనుప్రాప్తౌ క్షుధార్తస్యేహ తిష్ఠతః|
సబాణచాపఖడ్గౌ చ తీక్ష్ణశృంగావివర్షభౌ|| 45
- మమాస్యమనుసంప్రాప్తౌ దుర్లభం జీవితం పునః|
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా కబంధస్య దురాత్మనః|| 46

ఉవాచ లక్ష్మణం రామో ముఖేన పరిశుష్యతా|
కృచ్ఛాన్రత్ కృచ్ఛ్రతరం ప్రాప్య దారుణం సత్యవిక్రమ|| 47

వ్యసనం జీవితాంతాయ ప్రాప్తమప్రాప్య తాం ప్రియామ్|
కాలస్య సుమహద్వీర్యం సర్వభూతేషు లక్ష్మణ|| 48

త్వాం చ మాం చ నరవ్యాఘ్రు వ్యసనైః పశ్య మోహితౌ|
నాతిభారోఽస్తి దైవస్య సర్వభూతేషు లక్ష్మణ|| 49

శూరాశ్చ బలవంతశ్చ కృతాస్త్రాశ్చ రణాజరే|
కాలాభిపన్నా స్సీదంతి యథా వాలుకసేతవః|| 50

ఇతి బ్రువాణో దృఢసత్యవిక్రమో
మహాయశా దాశరథిః ప్రతాపవాన్|
అవేక్ష్య సౌమిత్రిముదగ్రపౌరుషం
స్థిరాం తదా స్వాం మతిమాత్మనాకరోత్|| 51

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే
ఏకోనసప్తతితమస్సర్గః

70. అథ అరణ్యకాండే సప్తతితమస్సర్గః
కబంధ బాహుచ్ఛేదః

- తౌ తు తత్ర స్థితౌ దృష్ట్వా భ్రాతౌ రామలక్ష్మణౌ |
బాహుపాశపరిక్షిప్తౌ కబంధో వాక్యమబ్రవీత్ || 1
- తిష్ఠతః కిం ను మాం దృష్ట్వా క్షుధార్తం క్షత్రియర్షభౌ |
ఆహారార్థం తు సందిష్టౌ దైవేన గతచేతసౌ || 2
- తచ్చుత్వా లక్ష్మణో వాక్యం ప్రాప్తకాలం హితం తదా |
ఉవాచార్తిం సమాపన్నో విక్రమే కృతనిశ్చయః || 3
- త్వాం చ మాం చ పురా తూర్ణం ఆదత్తే రాక్షసాధమః |
తస్మాదసిభ్యామస్యాశు బాహూ ఛిందావహై గురూ || 4
- భీషణోయం మహాకాయో రాక్షసో భుజవిక్రమః |
లోకం హ్యతిజితం కృత్వా హ్యవాం హంతుమిహేచ్ఛతి || 5
- నిశ్చేష్టానాం వధో రాజన్ కుత్సితో జగతీవతే |
క్రతుమధ్యోపనీతానాం పశూనామివ రాఘవ || 6
- ఏతత్సంజల్పితం శ్రుత్వా తయోః క్రుద్ధస్తు రాక్షసః |
విదార్యాస్యం తతో రౌద్రం తౌ భక్తయితుమారభత్ || 7
- తతస్తా దేశకాలజ్ఞౌ ఖడ్గాభ్యామేవ రాఘవౌ |
అచ్ఛిందతాం సుసంహృష్టౌ బాహూ తస్యాంసదేశతః || 8
- దక్షిణో దక్షిణం బాహుం అసక్తమసినౌ తతః |
చిచ్ఛేద రామౌ వేగేన సవ్యం వీరస్తు లక్ష్మణః || 9

స పపాత మహాబాహుః భిన్నబాహుర్మహాస్వనః|
ఖం చ గాం చ దిశశ్చైవ నాదయన్ జలదో యథా|| 10

స నికృత్తై భుజౌ దృష్ట్యా శోణితాదపరిప్లుతః|
దీనః పప్రచ్ఛ తౌ వీరౌ కౌ యువామితి దానవః|| 11

ఇతి తస్య బ్రువాణస్య లక్ష్మణ శ్శుభలక్షణః|
శశంస రాఘవం తస్య కబంధస్య మహాబలః|| 12

అయమిక్ష్వాకుదాయాదో రామౌ నామ జనైశ్శుభ్రతః|
అస్యైవాపరజం విద్ధి భ్రాతరం మాం చ లక్ష్మణమ్|| 13

మాత్రా ప్రతిహతే రాజ్యే రామ ప్రవ్రాజితో వనమ్|
మయా సహ చరత్యేషః భార్యయా చ మహద్వనమ్|| 14

అస్య దేవప్రభావస్య వసతో విజనే వనే|
రక్షసాపహృతా భార్యా యామిచ్ఛంతావిహగతౌ|| 15

త్వం తు కో వా కిమర్థం వా కబంధ సదృశో వనే|
ఆస్యేనోరసి దీప్తేన భగ్నజంఘ్రా వివేష్టసే|| 16

ఏవముక్తః కబంధస్తు లక్ష్మణేనోత్తరం వచః|
ఉవాచ పరమప్రీతః తదింద్రవచనం స్మరన్|| 17

స్వాగతం వాం సరవ్యాఘ్రౌ దిష్ట్యా పశ్యామి వామహమ్|
దిష్ట్యా చేమౌ నికృత్తౌ మే యువాభ్యాం బాహుబంధనౌ|| 18

విరూపం యచ్ఛ మే రూపం ప్రాప్తం హ్యవిసయాద్యథా|
తన్నే శృణు సరవ్యాఘ్ర తత్త్వత శ్శంసతస్తవ|| 19

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే సప్తతితమస్సర్గః

71. అథ అరణ్యకాండే ఏక సప్తతితమస్సర్గః

కబంధశాపాఖ్యానమ్

- పురా రామ మహాబాహో మహాబలపరాక్రమమ్ |
రూపమాసీన్మమాచింత్యం త్రిషు లోకేషు విశ్రుతమ్ || 1
- యథా సూర్యస్య సోమస్య శక్రస్య చ యథా వపుః |
సోఽహం రూపమిదం కృత్వా లోకవిత్రాసనం మహాత్ || 2
- ఋషీన్ వనగతాన్ రామ త్రాసయామి తతస్తతః |
తత స్ఫుల్లశిరా నామ మహర్షిః కోపితో మయా || 3
- సంచిన్వన్ వివిధం వన్యం రూపేణానేన ధర్మితః |
తేనాహముక్తః ప్రేక్ష్యైవం ఘోరశాపాభిధాయినా || 4
- ఏతదేవ సృశంసం తే రూపమస్తు విగర్హితమ్ |
స మయా యాచితః క్రుద్ధః శాపస్యాంతో భవేదితి || 5
- అభిశాపకృతస్యేతి తేనేదం భాషితం వచః |
యదా చిత్త్వా భుజౌ రామః త్వాం దహేద్విజనే వనే || 6
- తదా త్వం ప్రాప్స్యసి రూపం స్వమేవ విపులం శుభమ్ |
శ్రియా విరాజితం పుత్రం దనోస్త్యం విద్ధి లక్ష్మణ || 7
- ఇంద్రకోపాదిదం రూపం ప్రాప్తమేవం రణాజరే |
అహం హి తపసోగ్రేణ పితామహమతోషయమ్ || 8
- దీర్ఘమాయు స్సమే ప్రాదాత్ తతో మాం విభ్రమోఽస్పృశత్ |
దీర్ఘమాయుర్మయా ప్రాప్తం కిం మే శక్రః కరిష్యతి || 9

- ఇత్యేవం బుద్ధిమాస్థాయ రణే శక్రమధర్షయమ్ |
తస్య బాహుప్రముక్తేన పజ్ఞేణ శతపర్వణా || 10
- సక్తినీ చైవ మూర్ధా చ శరీరే సంప్రవేశితమ్ |
స మయా యాచ్యమాన స్సన్ నానయద్యమసాదనమ్ || 11
- పితామహవచ స్సత్యం తదస్త్వైతి మమాబ్రవీత్ |
అనాహరః కథం శక్తో భగ్నసక్తిశిరోముఖః || 12
- పజ్ఞేణాభిహతః కాలం సుదీర్ఘమపి జీవితమ్ |
ఏవముక్తస్తు మే శక్రో బాహూ యోజనమాయతౌ || 13
- ప్రాదాదాస్యం చ మే కుక్షౌ తీక్ష్ణ దంష్ట్రమకల్పయత్ |
సోఽహం భుజాభ్యాం దీర్ఘాభ్యాం సంక్షిప్త్యాస్మిన్ వనేచరాన్ || 14
- సింహద్విపముగవ్యాఘ్రాన్ భక్షయామి సమంతతః |
స తు మామబ్రవీదింద్రో యదా రామ స్సలక్ష్మణః || 15
- ఛేత్స్యతే సమరే బాహూ తదా స్వర్గం గమిష్యసి |
అనేన వపుషా రామ వనేఽస్మిన్ రాజసత్తమ || 16
- యద్యత్పశ్యామి సర్వస్య గ్రహణం సాధు రోచయే |
అవశ్యం గ్రహణం రామో మన్యేఽహం సముపైష్యతి || 17
- ఇమాం బుద్ధిం పురస్కృత్య దేహన్యాసకృతశ్రమః |
స త్వం రామోఽసి భద్రం తే నాహమన్యేన రాఘవ || 18
- శక్యో హస్తం యథాతత్త్వం ఏవముక్తం మహర్షిణా |
అహం హి మతిసాచివ్యం కరిష్యామి సరర్థభ || 19

- మిత్రం చైవోపదేక్ష్యామి యువాభ్యాం సంస్కృతోఽగ్నినా|
ఏవముక్తస్తు ధర్మాత్మా దనునా తేన రాఘవః|| 20
- ఇదం జగాద వచనం లక్ష్మణస్యోపశృణ్వతః|
రావణేన హృతా భార్యా మమ సీతా యశస్వినీ|| 21
- నిష్కౌంతస్య జనస్థానాత్ సహ భ్రాత్రా యథాసుఖమ్|
నామమాత్రం తు జానామి న రూపం తస్య రక్షసః|| 22
- నివాసం వా ప్రభావం వా వయం తస్య న విద్యుహే|
శోకార్తానామనాథానాం ఏవం విపరిధావతామ్|| 23
- కారుణ్యం సదృశం కర్తుం ఉపకారేణ వర్తతామ్|
కాష్ఠాన్యాదాయ శుష్కాణి కాలే భగ్వాని కుంజరైః|| 24
- ధక్ష్యామస్త్యాం వయం వీర శ్వభ్రే మహతి కల్పితే|
స త్వం సీతాం సమాచక్ష్య యేన వా యత్ర వా హృతా|| 25
- కురు కల్యాణమత్యర్థం యది జానాసి తత్త్వతః|
ఏవముక్తస్తు రామేణ వాక్యం దనురనుత్తమమ్|| 26
- ప్రోవాచ కుశలో వక్తుం వక్తారమపి రాఘవమ్|
దివ్యమస్తి న మే జ్ఞానం నాభిజానామి మైథిలీమ్|| 27
- యస్తాం జ్ఞాస్యతి తం వక్ష్యే దగ్ధ స్త్వం రూపమాస్థితః|
అదగ్ధస్య తు విజ్ఞాతుం శక్తిరస్తి న మే ప్రభో|| 28
- రాక్షసం తం మహావీర్యం సీతా యేన హృతా తప|
విజ్ఞానం హి మమ భ్రష్టం శాపదోషేణ రాఘవ|| 29

స్వకృతేన మయా ప్రాప్తం రూపం లోకవిగర్హితమ్ |
కిం తు యావన్న యాత్యస్తం సవితా శ్రాంతవాహనః || 30

తావన్మామవతే క్షిప్త్యా దహ రామ యథావిధి |
దగ్ధస్త్యయాహమవతే న్యాయేన రఘునందన || 31

వక్ష్యామి తమహం వీర యస్తం జ్ఞాస్యతి రాక్షసమ్ |
తేన సఖ్యం చ కర్తవ్యం న్యాయవృత్తేన రాఘవ || 32

కల్పయిష్యతి తే ప్రీతః సాహాయ్యం లఘువిక్రమః |
న హి తస్యాస్త్యవిజ్ఞాతం త్రిషు లోకేషు రాఘవ || 33

సర్వాన్ పరిస్సృతో లోకాన్ పురాఽసౌ కారణాంతరే ||

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే ఏకసప్తతితమస్సర్గః

72. అథ అరణ్యకాండే ద్విసప్తతితమస్సర్గః
సీతాధిగమోపాయః

ఏవముక్తౌ తు తౌ వీరౌ కబంధేన నరేశ్వరౌ |
గిరిప్రదరమాసాద్య పావకం విసనర్జతుః || 1

లక్ష్మణస్తు మహోల్కాభిః జ్వలితాభి స్రమంతతః |
చితామాదీపయామాస సా ప్రజజ్వాల సర్వతః || 2

తచ్ఛరీరం కబంధస్య ఘృతపిండోపమం మహత్ |
మేదసా పచ్యమాసస్య మందం దహతి పావకః || 3

- స విధూయ చితామాశు విధూమోఽగ్నిరివోత్థితః|
అరజే వాససీ బిభ్రత్ మాలాం దివ్యాం మహాబలః|| 4
- తతశ్చైతాయా వేగేన భాస్వరో విమలాంబరః|
ఉత్పాతాశు సంహృష్టః సర్వప్రత్యంగభూషణః|| 5
- విమానే భాస్వరే తిష్ఠన్ హంసయుక్తే యశస్కరే|
ప్రభయా చ మహాతేజాః దిశో దశ విరాజయన్|| 6
- సోఽంతరిక్షగతో రామం కబంధో వాక్యమబ్రవీత్|
శృణు రాఘవ తత్త్వేన యథా సీతామవాప్స్యసి|| 7
- రామ షడ్మూలక్షణైః లోకే యాభి స్సర్వం విమృశ్యతే|
పరిమృష్టో దశాంతేన దశాభాగేన సేవ్యతే|| 8
- దశాభాగగతో హీనః త్వం హి రామ సలక్షణః|
యత్కృతే వ్యసనం ప్రాప్తం త్వయా దారప్రధర్షణమ్|| 9
- తదవశ్యం త్వయా కార్యః స సుహృత్ సుహృదాం వర|
అకృత్వా న హి తే సిద్ధిం అహం పశ్యామి చింతయన్|| 10
- శ్రూయతాం రామ వక్ష్యామి సుగ్రీవో నామ వానరః|
భ్రాత్రా నిరస్తః క్రుద్ధేన వాలినా శక్రసూనునా|| 11
- ఋష్యమూకే గిరివరే పంపా పర్యంతశోభితే|
నివసత్యాత్మవాన్ వీరః చతుర్భి స్సహ వాసరైః|| 12
- వానరేంద్రో మహావీర్యః తేజోవానమితప్రభః|
సత్యసంధో వినీతశ్చ ధృతిమాన్ మతిమాన్ మహాన్|| 13

- దక్షః ప్రగల్భో ద్యుతిమాన్ మహాబలపరాక్రమః|
బ్రాత్రా వివాసితో రామ రాజ్యహేతోర్మహాబలః|| 14
- స తే సహాయో మిత్రం చ సీతాయాః పరిమార్గణే|
భవిష్యతి హి హే రామ మా చ శోకే మనః కృథాః|| 15
- భవితవ్యం హి యశ్చాపి న తచ్చక్యమిహాన్యథా|
కర్తుమిక్ష్వాకుశార్థాల కాలో హి దురతిక్రమః|| 16
- గచ్చ శీఘ్రమితో రామ సుగ్రీవం తం మహాబలమ్|
వయస్యం తం కురు క్షిప్రం ఇతో గత్వాద్య రాఘవ|| 17
- అద్రోహాయ సమాగమ్య దీప్యమానే విభావసౌ|
స చ తే నాఽవమంతవ్యః సుగ్రీవో వాసరాధిపః|| 18
- కృతజ్ఞః కామరూపీ చ సహాయార్థీ చ వీర్యవాన్|
శక్తో హ్యద్య యువాం కర్తుం కార్యం తస్య చికిర్షితమ్|| 19
- కృతార్థో వా కృతార్థో వా కృత్యం తవ కరిష్యతి|
స ఋక్షరజసః పుత్రః పంపామటతి శంకితః|| 20
- భాస్కరస్యారసః పుత్రో వాలినా కృతకిల్బిషః|
సన్నిధాయాయుధం క్షిప్రం ఋష్యమూకాలయం కపిమ్|| 21
- కురు రాఘవ సత్యేన వయస్యం వసచారిణమ్|
స హి స్థానాని సర్వాణి కార్హేన్ద్ర్యేన కపికుంజరః|| 22
- నరమాంసాశినాం లోకే వైపుణ్యాదధిగచ్ఛతి|
న తస్యైవిదితం లోకే కించిదస్తి హి రాఘవ|| 23

యావత్సూర్యః ప్రతపతి సహస్రాంశురరిందమ |
స నదీర్విపులాన్ శైలాన్ గిరిదుర్గాణి కందరాన్ || 24

అన్వేష్య వానరై స్సార్థం పత్నీం తేఽధిగమిష్యతి |
వానరాంశ్చ మహాకాయాన్ ప్రేషయిష్యతి రాఘవ || 26

దిశో విచేతుం తాం సీతాం త్వద్వియోగేన శోచతీమ్ |
స జ్ఞాస్యతి పరారోహం నిర్మలాం రావణాలయే || 27

స మేరుశృంగాగ్రగతామనిందితాం
ప్రవిశ్య పాతాలతలేఽపి వా శ్రితామ్ |
ప్లవంగమానాం ప్రవరస్తప ప్రియాం
నిహత్య రక్షాంసి పునః ప్రదాస్యతి || 28

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే ద్విసప్తతితమస్సర్గః

73. అథ అరణ్యకాండే త్రిసప్తతితమస్సర్గః
ఋష్యమూకమార్గ కథనమ్

దర్శయిత్వాతు రామాయ సీతాయాః పరిమార్గణే |
వాక్యమన్వర్థమర్థజ్ఞః కబంధః పునరబ్రవీత్ || 1

ఏష రామ శివః పంథాః యత్రైతే పుష్పితా ద్రుమాః |
ప్రతీచీం దిశమాశ్రిత్య ప్రకాశంతే మనోరమాః || 2

జంబూప్రియాలపనస ప్లక్షన్యగ్రోధతిందుకాః |
అశ్వత్థాః కర్ణికరాశ్చ చూతాశ్చాన్యే చ పాదపాః || 3

- ధన్వనా నాగవృక్షాశ్చ తిలకా నక్షమాలకాః|
నీలాశోకాః కదంబాశ్చ కరవీరాశ్చ పుష్పితాః|| 4
- అగ్నిముఖ్యా అశోకాశ్చ సురక్తాః పారిభద్రకాః|
తానారుహ్యథవా భూమౌ పాతయిత్వా చ తాన్ బలాత్|| 5
- ఫలాన్యమృతకల్పాని భక్షయంతౌ గమిష్యథః|
తదతిక్రమ్య కాకుత్స్థ వనం పుష్పితపాదపమ్|| 6
- నందనప్రతిమం చాన్యత్ కురవో హ్యుత్తరా ఇవ|
సర్వకామఫలా యత్ర పాదపాస్తు మధుస్రవాః|| 7
- సర్వే చ ఋతవస్తత్ర వనే చైత్రరథే యథా|
ఫలభారానతాస్తత్ర మహావిటపధారిణః|| 8
- శోభంతే సర్వతస్తత్ర మేఘపర్వతసన్నిభాః|
తానారుహ్యథవా భూమౌ పాతయిత్వా యథాసుఖమ్|| 9
- ఫలాన్యమృతకల్పాని లక్ష్మణస్తే ప్రదాన్యతి|
చంక్రమంతౌ వరాన్ దేశాన్ శైలాచ్ఛైలం వనాద్వనమ్|| 10
- తతః పుష్కరిణీం వీరౌ పంపాం నామ గమిష్యథః|
అశర్కరామవిభ్రంశాం సమతీర్థామశైవలామ్|| 11
- రామ సంజాతవాలూకాం కమలోత్పలశాలినీమ్|
తత్ర హంసాః ప్లవాః క్రౌంచాః కురరాశ్చైవ రాఘవ|| 12
- వల్లుస్వనా నికూజంతి పంపాసలిలగోచరాః|
నోద్విజంతే సరాన్ దృష్ట్వా వధస్యాకోవిదాః పురా|| 13

ఘృతపిండోపమాన్ స్థూలాన్ తాన్ ద్విజాన్ భక్షయిష్యథః|
రోహితాన్ పక్రతుండాంశ్చ నడమీనాంశ్చ రాఘవ|| 14

పంపాయామిషుభిర్మత్స్యాన్ తత్ర రామ పరాన్ హతాన్|
నిస్త్యక్ష్వానయస్తప్తాన్ అకృశానేక కంటకాన్|| 15

తప భక్త్యా సమాయుక్తో లక్ష్మణ స్సంప్రదాస్యతి|
భృశం తే ఖదతో మత్స్యాన్ పంపాయాః పుష్పసంచయే|| 16

పద్మగంధి శివం వారి స్వాదుశీతమనామయమ్|
ఉద్భృత్య స తత్కాష్ఠం రౌప్యస్ఫాటికసన్నిభమ్|| 17

అసౌ పుష్కరపర్ణేన లక్ష్మణః పాయయిష్యతి|
స్థూలాన్ గిరిగుహాశయ్యాన్ వాసరాన్ వనచారిణః|| 18

సాయాహ్నే విచరన్ రామ దర్శయిష్యతి లక్ష్మణః|
అపాం లోభాదుపాపృత్తాన్ వృషభానివ నర్దతః|| 19

రూపాన్వితాంశ్చ పంపాయాం ద్రక్ష్యసి త్వం సరోత్తమ|
సాయాహ్నే విచరన్ రామ విటపీ మాల్యధారిణః|| 20

శీతోదకం చ పంపాయాః దృష్ట్వా శోకం విహస్యసి|
సుమనోభిశ్చితాస్తత్ర తిలకా నక్తమాలకాః|| 21

ఉత్పలాని చ ఫుల్లాని పంకజాని చ రాఘవ|
న తాని కశ్చిన్మాల్యాని తత్రారోపయితా నరః|| 22

న చ వై వ్లానతాం యాంతి న చ శీర్యంతి రాఘవ|
మతంగశిష్యాస్తత్రాసన్ ఋషయ స్సుసమాహితాః|| 23

- తేషాం భారాభితప్తానాం వన్యమాహరతాం గురోః|
యే ప్రపేతుర్మహీం తూర్ణం శరీరాత్ స్వేదబిందవః|| 24
- తాని జాతాని మాల్యాని మునీనాం తపసా తదా|
స్వేదబిందుసముత్థాని స వినశ్యంతి రాఘవ|| 25
- తేషామద్యాపి తత్రైవ దృశ్యతే పరిచారిణీ|
శ్రమణీ శబరీ నామ కాకుత్స్థ చిరజీవిని|| 26
- త్వాం తు ధర్మే స్థితా నిత్యం సర్వభూత నమస్కృతమ్|
దృష్ట్వా దేవోపమం రామ స్వర్గలోకం గమిష్యతి|| 27
- తతస్తద్రామ పంపాయాః తీరమాశ్రిత్య పశ్చిమమ్|
ఆశ్రమస్థానమతులం గుహ్యం కాకుత్స్థ పశ్యసి|| 28
- స తత్రాక్రమితుం నాగాః శక్నువంతి తమాశ్రమమ్|
వివిధాస్తత్ర వై నాగాః వనే తస్మింశ్చ పర్వతే|| 29
- ఋషేస్తత్ర మతంగస్య విధానాత్తచ్చ కాననమ్|
మతంగవనమిత్యేవ విశ్రుతం రఘునందన|| 30
- తస్మిన్నందనసంకాశే దేవారణ్యోపమే వనే|
నానావిహగ సంకీర్ణే రంస్యసే రామ నిర్వృతః|| 31
- ఋష్యమూకశ్చ పంపాయాః పురస్తాత్ పుష్పితద్రుమః|
సుదుఃఖారోహణో నామ శిశునాగాభిరక్షితః|| 32
- ఉదారో బ్రహ్మణా చైవ పూర్వకాలే వినిర్మితః|
శయానః పురుషో రామ తస్య చైలస్య మూర్ధని|| 33

యత్స్వప్నే లభతే విత్తం తత్ప్రబుద్ధోఽధిగచ్ఛతి|
న త్వేనం విషమాచారః పాపకర్మాధిరోహతి|| 34

యస్తు తం విషమాచారః పాపకర్మాధిరోహతి|
తత్రైవ ప్రహరన్వేనం సుప్తమాదాయ రాక్షసాః|| 35

తత్రాపి శిశునాగానాం ఆక్రంద శ్శూయతే మహాన్|
క్రీడతాం రామ పంపాయాం మతంగారణ్యవాసినామ్|| 36

సిక్తా రుధిరధారాభిః సంహత్య పరమద్విపాః|
ప్రచరంతి పృథక్కిర్ణాః మేఘవర్ణాస్తరస్వినః|| 37

తే తత్ర పీత్వా పానీయం విమలం శీతమవ్యయమ్|
నివృత్తా స్సంవిగాహంతే వనాని వనగోచరాః|| 38

ఋక్షాంశ్చ ద్వీపినశ్చైవ నీలకోమలకప్రభాన్|
రురూనపేతాపజయాన్ దృష్ట్వా శోకం ప్రహస్యసి|| 39

తస్యా గుహయాః ప్రాగ్ద్వారే మహాన్ శీతోదకో హ్రదః|
ఫలమూలాన్వితో రమ్యో నానామృగసమావృతః|| 40

తస్యాం వసతి సుగ్రీవః చతుర్భి స్సహ వానరైః|
కదాచిచ్ఛిఖరే తస్య పర్వతస్యావతిష్ఠతే|| 42

కబంధస్త్యనుశాన్యైవం తావుభౌ రామలక్ష్మణౌ|
స్రగ్వీ భాస్కరవర్ణాభః ఖే వ్యరోచత వీర్యవాన్|| 43

తం తు ఖస్థం మహాభాగం కబంధం రామలక్ష్మణౌ|
ప్రస్థితౌ త్వం ప్రజన్వేతి వాక్యమూచతురంతికే|| 44

గమ్యతాం కార్యసిద్ధ్యర్థం ఇతి తావబ్రవీత్ స చ |
సుప్రీతో తావనుజ్ఞాప్య కబంధః ప్రస్థితస్తదా || 45

స తత్కబంధః ప్రతిపద్య రూపం
వృత శ్శ్రియా భాస్కరతుల్యదేహః |
నిదర్శయన్ రామమవేక్ష్య ఖిన్నః
సఖ్యం కురుష్యేతి తదాభ్యువాచ || 46

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే త్రిసప్తతితమస్సర్గః

74. అథ అరణ్యకాండే చతుస్సప్తతితమస్సర్గః
శబరీ స్వర్గప్రాప్తిః

తౌ కబంధేన తం మార్గం పంపాయా దర్శితం వనే |
ప్రతస్థతుర్దిశం గృహ్య ప్రతీచీం నృపరాత్మజౌ || 1

తౌ శైలేష్వాచితానేకాన్ క్షౌద్రకల్పఫలాన్ ద్రుమాన్ |
వీక్షంతౌ జగ్ముర్దగ్ధుం సుగ్రీవం రామలక్ష్మణౌ || 2

కృత్వా చ శైలప్యష్టే తు తౌ వాసం రఘునందనౌ |
పంపాయాః పశ్చిమం తీరం రాఘవాపుపతస్థతుః || 3

తౌ పుష్కరిణ్యాః పంపాయాః తీరమాసాద్య పశ్చిమమ్ |
అవశ్యతాం తతస్తత్ర శబర్యా రమ్యమాశ్రమమ్ || 4

- తౌ తమాశ్రమమాసాద్య ద్రుమైర్బహుభిరావృతమ్ |
సురమ్యమభివీక్షంతౌ శబరీమభ్యుపేయతుః || 5
- తౌ చ దృష్ట్వా తదా సిద్ధా సముత్థాయ కృతాంజలిః |
రామస్య పాదౌ జగ్రాహ లక్ష్మణస్య చ ధీమతః || 6
- పాద్యమాచమనీయం చ సర్వం ప్రాదాద్యథావిధి |
తామువాచ తతో రామః శ్రమణీం సంశితవ్రతామ్ || 7
- కచ్చిత్తే నిర్జితా విఘ్నాః కచ్చిత్తే వర్ధతే తపః |
కచ్చిత్తే నియతః క్రోధః ఆహరశ్చ తపోధనే || 8
- కచ్చిత్తే నియమాః ప్రాప్తాః కచ్చిత్తే మనసస్సుఖమ్ |
కచ్చిత్తే గురుశుశ్రూషా సఫలా చారుభాషిణి || 9
- రామేణ తావసీ పృష్ఠా సా సిద్ధా సిద్ధసమ్మతా |
శశంస శబరీ వృద్ధా రామాయ ప్రత్యుపస్థితా || 10
- అద్య ప్రాప్తా తపస్సిద్ధిః తప సందర్శనాన్మయా |
అద్య మే సఫలం తప్తం గురవశ్చ సుపూజితాః || 11
- అద్య మే సఫలం జన్మ స్వర్గశ్చైవ భవిష్యతి |
త్వయి దేవవరే రామ పూజితే పురుషర్షభ || 12
- చక్షుషా తప సౌమ్యేన పూతాస్మి రఘునందన |
గమిష్యామ్యక్షయాన్ లోకాన్ త్వత్ప్రసాదాదరిందమ || 13
- చిత్రకూటం త్వయి ప్రాప్తే విమానైరతులప్రభైః |
ఇతస్తే దివమారూఢాః యానహం పర్యచారిషమ్ || 14

- తైశానాముక్తా ధర్మజ్ఞైః మహాభాగైర్మహర్షిభిః|
ఆగమిష్యతి తే రామః సుపుణ్యమిమమాశ్రమమ్|| 15
- స తే ప్రతిగ్రహీతవ్యః సౌమిత్రిసహితోఽతిథిః|
తం చ దృష్ట్వా వరాన్ లోకాన్ అక్షయాంస్త్యం గమిష్యసి|| 16
- మయా తు వివిధం వన్యం సంచితం పురుషర్షభ|
తవార్థే పురుషవ్యాఘ్రు పంపాయాస్తీరసంభవమ్|| 17
- ఏవముక్త స్స ధర్మాత్మా శబర్యా శబరీమిదమ్|
రాఘవః ప్రాహ విజ్ఞానే తాం నిత్యమబహిష్కృతామ్|| 18
- దనో సనకాశాత్తత్త్వేన ప్రభావం తే మహాత్మనః|
శ్రుతం ప్రత్యక్షమిచ్ఛామి సంద్రఘ్నం యది మన్యసే|| 19
- ఏతత్తు వచనం శ్రుత్వా రామవక్త్రాద్వినిస్సృతమ్|
శబరీ దర్శయామాస తావుభౌ తద్వనం మహత్|| 20
- పశ్య మేఘఘనప్రఖ్యం మృగపక్షిసమాకులమ్|
మతంగవనమిత్యేవ విశ్రుతం రఘునందన|| 21
- ఇహ తే భావితాత్మానో గురవో మే మహాద్యుతే|
జుహవాం చక్రిరే దేహం మంత్రవన్మంత్రపూజితమ్|| 22
- ఇయం ప్రత్యక్ష్ణలీ వేదిః యత్ర తే మే సుసత్కృతాః|
పుష్పోపహరం కుర్వంతి శ్రమాదుద్వేషిభిః కరైః|| 23
- తేషాం తపఃప్రభావేణ పశ్యాద్యాపి రఘూద్యహ|
ద్యోతయంతి దిశస్సర్వాః శ్రియా వేద్యోఽతులప్రభాః|| 24

- అశక్తువద్భిస్తైర్గంతుం ఉపవాసశ్రమాలనైః|
చింతితేభ్యాగతాన్ పశ్య సహితాన్ సప్త సాగరాన్|| 25
- కృతాభిషేకైస్సైర్వ్యస్తాః పల్కలాః పాదపేష్విహ|
అద్యాపి నాపశుష్యంతి ప్రదేశే రఘునందన|| 26
- దేవకార్యాణి కుర్వద్భిః యానీమాని కృతాని వై|
పుష్పైః కువలయైస్సార్గం వ్లానత్వం నోపయాంతి వై|| 27
- కృత్స్నం వనమిదం దృష్టం శ్రోతవ్యం చ శ్రుతం త్వయా|
తదిచ్చామ్యభ్యనుజ్ఞాతా త్యక్తమేతత్ కలేవరమ్|| 28
- తేషామిచ్చామ్యహం గంతుం సమీపం భావితాత్మనామ్|
మునీనామాశ్రమో యేషాం అహం చ పరిచారిణీ|| 29
- ధర్మిష్ఠం తు వచ శ్శృత్వా రాఘవ స్సహలక్ష్మణః|
ప్రహర్షమతులం లేభే ఆశ్చర్యమితి చాబ్రవీత్|| 30
- తామువాచ తతో రామః శబరీం సంశితవ్రతామ్|
అర్చితోఽహం త్వయా భక్త్యా గచ్ఛ కామం యథాసుఖమ్|| 31
- ఇత్యుక్తా జటిలా వృద్ధా చీరకృష్ణాజినాంబరా|
తస్మిన్ ముహూర్తే శబరీ దేహం జీర్ణం జిహాసతీ|| 32
- అనుజ్ఞాతా తు రామేణ హుత్వాత్మానం హుతాశనే|
జ్వలత్పావకసంకాశా స్వర్ణమేవ జగామ సా|| 33
- దివ్యాభరణ సంయుక్తా దివ్యమాల్యానులేపనా|
దివ్యాంబరధరా తత్ర బభూవ ప్రియదర్శనా|| 34

విరాజయంతీ తం దేశం విద్యుత్సేదామినీ యథా।
 యత్ర తే సుకృతాత్మానో విహరంతి మహర్షయః॥ 35
 తత్పుణ్యం శబరీస్థానం జగామాత్మసమాధినా॥

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే చతుస్సప్తతితమస్సర్గః

75. అథ అరణ్యకాండే పంచసప్తతితమస్సర్గః
 పంపా దర్శనమ్

దివం తు తస్యాం యాతాయాం శబర్యాం స్వేన తేజసా।
 లక్ష్మణేన సహ బ్రాత్రా చింతయామాస రాఘవః॥ 1

స చింతయిత్వా ధర్మాత్మా ప్రభావం తం మహాత్మనామ్।
 హితకారిణమేకాగ్రం లక్ష్మణం రాఘవోబ్రవీత్॥ 2

దృష్టోఽయమాశ్రమస్సౌమ్య బహ్వశ్చర్యః కృతాత్మనామ్।
 విశ్వస్తమృగశార్దూలో నానావిహగసేవితః॥ 3

సప్తానాం చ సముద్రాణాం ఏషు తీర్థేషు లక్ష్మణ।
 ఉపస్పృష్టం చ విధివత్ పితరశ్చాపి తర్పితాః॥ 4

ప్రణష్టమశుభం తత్తత్ కల్యాణం సముపస్థితమ్।
 తేన తత్త్వేన హృష్టం మే మనో లక్ష్మణ సంప్రతి॥ 5

హృదయే హి నరవ్యాఘ్రు శుభమావిర్భవిష్యతి।
 తదాగచ్ఛ గమిష్యావః పంపాం తాం ప్రియదర్శనామ్॥ 6

- ఋష్యమూకో గిరిర్యత్ర నాతిదూరే ప్రకాశతే|
యస్మిన్ వసతి ధర్మాత్మా సుగ్రీవోఽంశుమత స్సతః|| 7
- నిత్యం వాలిభయత్రస్తః చతుర్భిస్సహ వానరైః|
అభిత్వరే చ తం ద్రష్టుం సుగ్రీవం వానరర్షభమ్|| 8
- తదధీనం హి మే సౌమ్య సీతాయాః పరిమార్గణమ్|
ఏవం బ్రువాణం తం ధీరం రామం సౌమిత్రరబ్రవీత్|| 9
- గచ్ఛావస్త్యరితం తత్ర మమాపి త్వరతే మనః|
ఆశ్రమాత్తు తతస్తస్మాత్ నిష్క్రమ్య స విశాంపతిః|| 10
- ఆజగామ తతః పంపాం లక్ష్మణేన సహ ప్రభుః|
స దదర్శ తతః పుణ్యాం ఉదారజలసేవితామ్|| 11
- నానాద్రుమలతాకీర్ణాం పంపాం పానీయవాహినీమ్|
పద్మైస్సౌగంధికైస్తామ్రాం శుక్లాం కుముదమండలైః|| 12
- నీలాం కువలయోద్ధాతైః బహువర్ణాం కుఢామివ|
స తామాసాద్య వై రామో దూరాదుదకవాహినీమ్|| 13
- మతంగ సరసం నామ హ్రదం సమవగాహత|
అరవిందోత్పలవతీం పద్మసౌగంధికాయుతామ్|| 14
- పుష్పితామ్రవణోపేతాం బర్హిణోద్ధుష్టనాదితామ్
తిలకైర్బిజపూరైశ్చ ధవైః శుక్లద్రుమైస్తథా|| 15
- పుష్పితైః కరవీరైశ్చ పున్నాగైశ్చ సుపుష్పితైః|
మాలతీకుందగుత్మైశ్చ భాండీరైర్చిరులైస్తథా|| 16

- అశోకై స్సప్తపర్వైశ్చ కేతకైరతిముక్తకైః |
అన్యైశ్చ వివిధైర్వృక్షైః ప్రమదామివ భూషితామ్ || 17
- సమీక్షమాణౌ పుష్పాథ్యం సర్వతో విపులద్రుమమ్ |
కోయష్టికైశ్చార్జునకైః శతపత్రైశ్చ కీరకైః || 18
- ఏతైశ్చాన్యైశ్చ విహగైః నాదితం తు వనం మహత్ |
తతో జగ్ముతురవ్యగ్రౌ రాఘవౌ సుసమాహితౌ || 19
- తద్వనం చైవ సరసః పశ్యంతౌ శకునైర్యుతమ్ |
స దదర్శ తతః పంపాం శీతవారినిధిం శుభామ్ || 20
- ప్రహృష్టనానాశకునాం పాదపైరుపశోభితామ్ |
స రామౌ వివిధాన్ వృక్షాన్ సరాంసి వివిధాని చ || 21
- పశ్యన్ కామాభిసంతప్తో జగామ పరమం హ్రదమ్ |
పుష్పితోపవనోపేతాం సాలచంపకశోభితామ్ || 22
- షట్పదౌఘసమావిష్టాం శ్రీమతీమతులప్రభామ్ |
స్ఫటికోపమతోయాథ్యాం శ్లక్షణాం సంయుతామ్ || 23
- స తాం దృష్ట్వా పునః పంపాం పద్మసౌగంధికైర్యుతామ్ |
ఇత్యువాచ తదా వాక్యం లక్ష్మణం సత్యవిక్రమః || 24
- అస్యాస్త్రీరే తు పూర్వోక్తః పర్వతో ధాతుమండితః |
ఋష్యమూక ఇతి ఖ్యాతః పుణ్యః పుష్పితపాదపః || 25
- హరేర్మక్షరజో నామ్నః పుత్రస్తన్య మహాత్మనః |
అధ్యాస్తే తం మహావీర్యః సుగ్రీవ ఇతి విశ్రుతః || 26

సుగ్రీవమభిగచ్ఛ త్వం వానరేంద్రం నరర్షభ|
ఇత్యువాచ పునర్వాక్యం లక్ష్మణం సత్యవిక్రమమ్|| 27

రాజ్యభ్రష్టేన దీనేన తస్యామాసక్తచేతసా|
కథం మయా వినా శక్యం సీతాం లక్ష్మణ జీవితుమ్|| 28

ఇత్యేవముక్త్వా మదనాభిపీడితః
స లక్ష్మణం వాక్యమనన్యచేతసమ్|

వివేశ పంపాం నలినీం మనోహరాం
రఘూత్తమ శ్లోకవిషాదయంత్రితః|| 29

తతో మహద్వర్తమ సుదూరసంక్రమః
క్రమేణ గత్వా ప్రతికూలధన్వనమ్|
దదర్శ పంపాం శుభదర్శ కాననాం
అనేకనానావిధ పక్షిజాలకామ్|| 30

ఇత్యార్థే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకియే ఆదికావ్యే
చతుర్వింశతి సహస్రికాయాం సంహితాయాం
అరణ్యకాండే పంచ సప్తతితమస్సర్గః

